

శ్రీ రస్తు.

కా లా మృ త ము

సవ్యాఖ్యానాంధ్ర తాత్పర్యము.

Kalamrutham

(శ్రీ శ్రీ హృద్వి.)

చే న్న పు రి :

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే.

ప్ర క ణి త ము.

1924.

All Rights Reserved.

PRINTED
AT THE 'VAVILLA' PRESS,
—
MADRAS—1924.

విషయ సూచిక.

శ్లో. విషయము.

- 1 ఇష్ట దేవతా ప్రార్థన
- 2 తిథి వారాధిపతులు
- 3 సక్షతాధిపతులు
- 4 సక్షతములకు ప్రాదిసంక్షలు
- 5 గ్రహములక్రూరసౌమ్యపురుష
స్త్రీ నపుంసకసంక్ష జాతినిర్ణ
యము [ములు
- 6 చంద్రునిపూర్ణ త్వక్షీణత్వఫల
- 7 ప్రథమరజోదర్శనవిషయము
- 12 గర్భాధానవిషయము
- 13 ఋతుకాలనిర్ణయము
- 14 పుంసవనకాలము
- 15 సీమంతకాలము
- 16 జాతకర్తకాలము
- 17 నామకరణకాలము
- 18 అన్నప్రాశనకాలము
- 20 కేశఖండనవిషయము
- 21 కర్ణవేధవిషయము
- 22 చౌళకాలము
- 23 అంకురార్పణకాలము
- 24 గ్రహోచ్చ నీచముల త్రికోణ
నిర్ణయము
- 25 ఉపనయన యోగ్యకాలము
- 29 వేదాధిపతులనిర్ణయము

శ్లో. విషయము.

- 25 వజ్రవృషక్షతస్వరూపము
- 26 జన్మసక్షతమునఁ జేయఁదగిన
కార్యములు
- 33 అక్షరాభ్యాసకాలము
- 39 విద్యారంభవిషయము
- 40 అనభ్యయనవిషయము
- 44 వేదవ్రతగోదానవ్రతముల కా
లనిర్ణయము
- 45 సమావర్తనకాలము
- 46 వివాహప్రకరణము
- 56 చంద్రగురుకుక్రలకు వృద్ధత్వ
బాలత్వ నిర్ణయము
- 58 త్రిశ్రేష్ఠస్వరూపము
- 62 వివాహ యోగ్యయోగ్యసం
బంధములు
- 67 మేషాదిరాశ్యధిపతులు [ము
- 77 కుజావ్యమభ్యుగ్రుషట్కదోష
- 85 కాలహోరాస్వరూపము
- 88 ఖర్జూరచక్రలక్షణము
- 90 పంచశిలాకచక్రలక్షణము
- 91 విషనాడీదోషము [సంపత్తి
- 97 వివాహాదిలగ్నములకు గ్రహ
- 103 వివాహాలగ్నమునకు దోషాప
వాదము

శ్లో. విషయము.

107 నాడీకూటలక్షణము

111 రాశికూటము

114 గ్రహమిత్రత్వములు

116 యోనికూటము

119 స్త్రీదూరకూటము

120 గణకూటము

122 మాహేంద్రకూటము

125 పశ్యవర్ణ

126 దినకూటము

131 రజ్జుకూటము

139 బ్రాహ్మణాదులకు తత్త్వద్యోగో
చితవర్ణములు

145 క్రావణహోమకాలము

147 ఔరము

149 రాజకుమారుల ఛరికాబంధన
కాలము

150 నూతనవధూగృహ ప్రవేశకా
లము

151 నిషేకకాలనిర్ణయము

154 నూతనవస్త్ర భూషణధారణ
కాలనిర్ణయము

155 దావీదశలగ్నములకు ఘటికా
ప్రమాణనిర్ణయము

157 యాత్రాప్రకరణము

161 వారశూలనక్షత్రశూలము

162 పరిఘాదండచక్రలక్షణము

163 నక్షత్రరాసులకు దిగ్వాసనిర్ణ
యము

శ్లో. విషయము.

164 దావీదశలగ్నములయందలి గ
మనఫలము [లు

165 ప్రతి శుక్రభౌమబుధదోషము

166 పూర్వజ్ఞోకోక్త ప్రతిశుక్రాది
దోషములకు గోత్రభేదముల
చే బరిహారము

167 యాత్రాఫణిచక్రలక్షణము

168 చంద్రగర్భసమ్మతి

169 అడలస్వనూపలక్షణము

170 త్ర్యంకస్వరూపము [ము

173 యాత్రాచంద్రకంటక నిర్ణయ

174 యాత్రాలలాటము

176 గమనవర్ణ్యకాలము

177 అభిజిత్తనిష్ఠాపంచకమందుగమ
ననిషేధనిర్ణయము [ము

178 నానాయాత్రలకు లగ్ననిర్ణయ

180 స్థిరచరయోగినులకు ఫలము

182 గమననిషిద్ధనక్షత్రములయం
దు వర్ణ్యకాలములు

184 దినభుక్తివారభుక్తిస్వరూపము

187 చంద్రద్వాదశావస్థా ప్రకార
ద్యయము

189 ఖచరయోగము

191 బౌల్యాదిస్వరవివేచనము [ము

192 పంథారాహుచక్రనిరూపణ

198 సూర్యచంద్రనాడినిర్ణయము

199 సూర్యదిగ్గమననిర్ణయము

200 ప్రయాణనిక్షత్రములు

శ్లో. విషయము.

- 202 యాత్రాయోగములు
 203 తారాబలనిర్ణయము
 204 చంద్రబలనిర్ణయము
 205 నిర్ణయసలక్షణము
 206 యాత్రాశుభశకునములు
 209 క్షుత్రోష్ణబుధఫలములు
 210 గౌళివాక్పతనఫలములు
 211 కాకరుతఫలము
 228 ప్రతిప్రయాణలక్షణము
 229 ప్రయాణవిషయమై విప్రదు
 లకు నియతఫలములు
 232 వాస్తుప్రకరణము గృహనిర్మా
 ణయోగ్యదేశము
 233 రాజభృత్యార్వణము
 234 గ్రామార్వణము
 235 షేత్రార్వణము
 237 నామనక్షత్రాదులయందు చే
 యదగినకార్యములు
 240 జలగతికూపఖననములకు దిజ్వి
 ర్ణయము
 241 గృహకర్ణికాచక్రలక్షణము
 243 షేత్రమునకు నవవర్దగణిత
 క్రమము
 252 నక్షత్రతిర్వగధాధిష్ఠిముఖ్య
 ములు
 254 వాస్తుపురుషస్థితక్రమము
 255 శకునలక్షణము
 258 గృహదిజ్విర్ణయము

శ్లో. విషయము.

- 262 ధ్వజాద్యాయములు
 266 గృహముగట్టుటకు ముఖ్య
 కాలము
 268 స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నరాజయో
 గములు
 272 గృహప్రవేశవిషయము
 276 గృహములకు ద్వారనిర్ణయము
 288 గ్రహదృష్టినిర్ణయము
 284 వృషభచక్రలక్షణము
 286 కలశచక్రము
 288 సకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాలము
 289 పశుబలధనకాలము [యము
 290 శుశ్లోకము మొదలుపైతృకవిష
 291 మాసికాదులకువిశేషకాలము
 292 మహాలయనిర్ణయము
 297 మణ్ణవతిశ్రాద్ధస్వరూపము
 301 గయోశ్రాద్ధఫలము
 302 నిత్యశ్రాద్ధసాంసత్పరికనిర్ణయ
 ము
 304 నవశ్రాద్ధసంఖ్య, అస్థిసంచయ
 నకాలము
 305 వసనవిధి
 306 తిలోదకవాసోదకనిర్ణయము
 309 సాపిండియత్రైపతీకములకు
 కాలనిర్ణయము
 310 ఊనత్రయనిర్ణయము
 312 సంక్రాంతపుణ్యకాలనిర్ణయము
 316 అభ్యంగవిధి

318 యుకుంటకగుళితార్థప్రహరములు	323 హాలచక్రము
319 అనమాత్రిద్యస్పృగాదికము	325 బీజఫణిచక్రము
320 సాదచ్ఛాయాగతఘటికానిర్ణయము	327 బీజావాపనమంత్రవిధి
321 విష్టిదినములు	328 బీజావాపతిధివారనక్షత్రములు
	329 బీజావాపలగ్నఫలనిర్ణయము

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

శ్రీ శ ను విం దుః,

హి. శ్రీమదేవంకటనాయకం కులగురుం సత్వా సదాభివృద్ధం
 జ్యోతిశ్శాస్త్రవయోనిధిప్రమథనా త్సారం సముత్కృప్య తమ్,
 విద్యద్విశ్వమనోహరం మృదువదం సంక్షేపత స్సంస్కృతం
 గర్భాధానముఖం విపాసుసులభం కాలామృతం వ ప్ర్యహమ్.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಹಾ.

౧౦. శ్రీమద్వింశతిపాటివంశజుడే శ్రీరాంకునా ధీమతా
 ధ్యాత్వా విఘ్నవిచారణాయ హృదయే శ్రీదక్షిణాక్షం గురుమ్,
 టీకా జ్యోతిషశాస్త్రతత్త్వ మఖిలం సంగృహ్య సంభావ్యతే
 శ్రీమద్వేంకటయజ్ఞనా బుధముడే కాలామృత సోస్థిజ్జ్వలా.
 శ్రీమద్వింశతిపాటివంశమహిత శ్రీవేంకటాఖ్యో మహా
 న్నాంబ శృంగేరికంఠర శ్రీ మమతే శ్రీచిత్తమాంబా చ యమ్.
 య సోదగ్రతపోధనా శ్రుతివిజ శ్రీయశ్చ యజ్ఞావయ
 శ్రుత్వార మ్మనహోదరా శ్రుతిధియ శ్రీగుర్రసంజాపకాః.
 వేదం యాజుష మంగసంగత మిహ నరాక్షికం శ్రీలయా
 మనాదివ్యవీ ధర్మశాస్త్రవియయే ద్యేకాధిపత్యం గతః,
 జ్యోతిశ్శాస్త్రమధాతసం కలరయం చ్ఛాత్రాదికేన బాగి
 ద్సోమం వేంకటయాజుః విజయతే శ్రీకుండినే పట్టణే.
 కాలామృతస్య య తత్త్వం నారికేళఫలోపమమ్,
 విభజ్యతే పిబం తస్య పారిం జ్యోతిషచంచలమ్.

అథ తత్ర భగవత్ స్వదిక్షిత్ స్య గ్రంథస్య ఐష్వర్యావాపిపూరణాయనంప్ర
యావిశ్వేదః క్షణభవసాధనత్వాదాశీర్వాదున్మిక్రియావస్తునిర్మలోవాసితస్తుభిమిత్యా

కిం ద్యన్యతమస్య ప్రబంధముఖలక్షణత్వాచ్చ విశిష్టే దేవతానమస్కార లక్షణం మంగళ మాదా వాచరం కృత్వీతం ప్రతిపాదితే.

వ్యాఖ్యానసారము:

శ్రీమదితి, అదౌ శ్రీశబ్దప్రయోగా ద్వర్జగణాదికుడే రభ్యుచ్చయః. తదుక్తం. "దేవతావాచకా శబ్దా యేన భద్రాదివాచకాః, తే సర్వే నైవ నింబ్యానున్యైర్నిహితో గణతోఽపి" నేతి. మలగుణం గృహదైవం, ఇష్టదైవ మిత్యర్థః. అత్ర మలకత్తో గృహవ ర్యాయః. అతఏవ శ్రీమద్రామాయణే అయోధ్యాకాండే అద్యపక్షే, "గచ్చతా మాతుల మలం భరతేన కదాఽనఘః" ఇతి ప్రయోగః. అభీష్టం కున్వితార్థం దదాతి త్యభీష్టదం, శ్రీమద్వేంకటనాయకం శ్రీరస్యా నీతి శ్రీమాత్, 'తదస్యా స్త్యస్తీ'న్నితి మతుః. నేం పాపంకటాదిదహ తీతి నేంకటః. నే మితి పాపార్థే నిహితోఽయం సదానా నాయకశ్చేతి, అథవా భీతునేన ఇతివత్ నా మైకదేశేనామగ్రహణా ద్వేంకటకల్ప. నేంకటాచలా ర్థకః, తస్య నాయక ఇతి, అతఏవోక్తం బ్రహ్మాంధపురాణే—'సర్వపాపాని నేంప్రాచయః కటస్తద్దాహ ఉచ్యతే, సర్వపాపదహో యస్తా ద్వేంకటాచల ఇ త్యిధా' ఇతి తా ద్యకం నేంకటనాయకం, సదా సర్వదా, గ్రంథస్యాదామధ్యే అంతేచే త్యర్థః. 'మంగళాదీనియంగళమధ్యాని మంగళాంతాని కాస్త్రాణి ప్రథం' ఇతి భాష్యకారవచనప్రకూ గ్యాత్, సత్త్వా సమస్కారం కృత్వా జ్యోతిశ్చాస్త్రసయోనిధిప్రమథనాత్ - జ్యోతి శం సత్త్వక్రణాంగ్రహణాంధ, కాస్త్రం త త్ప్రధానత్వా త్తద్యవచకః. తదేవ సయో నిధిః. శ్రీరాంబుధిః, 'సయః శ్రీరం బయోంబు' చే త్యనురూ, తస్య ప్రమథనా ద్వితోద నాత్, సమ్యక్సూర్యలోచనా దిత్యర్థః. సారః స్థిరాంశో య స్సముత్పన్న ఇతి శేషః. సారోబలేస్థిరాంశే 'చే త్యనురూ' తేంసారం సముత్క్లృప్త్య సంగృహ్య, విద్యద్విశ్వమనో హరం-విదుషాం విశ్వం ప్రపంచః, సమాహ ఇతి యావత్, తస్య సునోహరం, సమృద యన్మృదయాహ్లాదక మిత్యర్థః. ఇదం శ్రీయావిశేషం అమృతవిశేషమితివాచోద్యం, మృదువదం-మృదుని పేలవారి పదాని యస్యత త్తథోక్తం, నచాతియరవగాహ మిత్య ర్థః. గర్భాధానముఖం-గర్భాధానశబ్దేన తద్యోగ్యవత్కృతాది ప్రతిపాదకగ్రంథో లక్ష్య తే, తదేవముఖం అది ర్యస్యత త్తథోక్తం, తింద, పిపాసునులభం - పాతు మిచ్చుః పిపాసుః, పిపతేస్సన్నంతా దుప్రత్యయః. తస్య నులభం, కాలామృత మితి విశే య్యమరూపేణ పిపాసు నులభ మిత్యుక్తం. అన్యథాశ్రవణార్హస్య గ్రంథస్య పానాయోగ్యత్వాత్. కాలామృతం కాలామృతాఖ్యం గ్రంథం, సంక్షేపతః అల్పార్థః, అనతివిస్తరా దిత్యర్థః. సంస్ఫుటం ఇతరగ్రంథానవేషం యథా తథా, అపాం విచ్చి కథయామి. 'విచప రిభాషణ' ఇతి ధాతోర్వ రిమాససామీప్యే ఐర్తమాసవి ద్వేతి భవిష్యదధికే లట్, నతు ఐర్తమానే. మంగళానుభవప్రతిజ్ఞాబంధ స్వాద్యక్షోకస్య కాలామృతపదవాచ్యకబ్దానువాఖ్యానే నాంతర్భావత్, ప్రతి

జ్ఞాతస్య చాద్యాప్య సార్థస్థితత్వా దితిచిత్, సర్వత్రా త్ర గ్రంథేనాహ్వా విక్రీడితవృత్తం.
'సూర్యాత్వైర్న సహ సతా స్సగుఃసన్యాహ్వా విక్రీడిత' మితి చక్షవాత్.

అపతరణిక. గ్రంథకర్త తాః జెప్పెడు గ్రంథమును నిర్విఘ్నముగా సమాప్తినొందుటకు నిష్ప్రదేవతా ప్రార్థనాపూర్వకముగా గ్రంథవివరముఁ దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు. —

తాత్పర్యము ఇట్లుదేవంబును, ఇష్టము లనిచ్ఛువాఁడను, సంపదధిష్ఠాన దేవత యగునలమేలుమం గానమేతుండును, పాపనాశకగుండును నగు వేదంతుశ్చరస్వామికి నెల్లప్పుడును వంఞనంబు చేసి జ్యోతిశ్శాస్త్రమునెడి పాలసముద్రము మధించుటవలనఁ బుట్టినసారాంశమును సంగ్రహించి విశ్వస్సమూహారమ్యంబగునట్లు, మృదుపదములు గలదియును గర్భాధానాదిపోషకకర్తయోగ్యంబుగుతిథివారానక్షత్రాదులఁ దెలియఁ జేయునదియును శ్రోత్రముచే పానముచేయఁదలచినవారల కతిసులభముగాఁ దెలియునదియును నగుకాలాన్యుతమను గ్రంథమును నూత్నముగా నితరగ్రంథాపేక్ష లేనట్లు నేఁ దెలియఁజెప్పెదను.

అవ అథగర్భాధానాద్యపయోగిత్యేన తిథివారాధిపతీనాహ. —

వహ్ని సప్తమి హిమాద్రిజా గణపతి స్సర్వః కుమారో రవి
ర్గారీశో వసు నాగ ధర్మ వారయః కామః కలింకూ పితా,
ఏతే సర్వదినాధిపా నున్యై రథ తే నారేశ్వరా భాస్కర
శ్చంద్రోభూమిజ ఇందుజోగురుభృగుః సుందరోభవేయుః క్రమాత్. 2

వ్యా. — వహ్నితి. ఏతేషున్యైరథః పోషకసర్వసాధికాః ప్రతిపత్తిర్భృతీ పోషకదినాధిపాః క్రమాత్సంస్థితః, తథాహిమాద్రిగ్నిః ప్రతిపదః, సప్తమిప్రచ్ఛిద్వితి యాయాః 'సప్త ప్రజాపతిశ్చౌధా' ఇత్యమరః హిమాద్రిజా పార్వతితృతీయాయాః, గణపతి ర్విష్ణుశ్చరశ్చతుర్థాః, సర్వశ్చేదః పంచమాః, కుమారః కుమారస్వామీప ష్ఠాః, రవి సూర్యస్సప్తమాః, గారీశ శ్చివోఽష్టమాః, వసుః ఆప్తవసవోఽనమాః, నాగాద్రిగ్జాః దశమాః, ధర్మో యను ఏకాదశాః, వారి ర్విష్ణుః ద్వాదశాః, కామ ముత్తమః త్రియోదశాః 'కామః సుందరస్స' ఇతిమరః కలిః కలిపురుషః చతుర్థశాః, ఇందుశ్చంద్రః పౌండ్రసూర్యాః, పితా ఆగ్ని, మృత్యుః పితరః అమావాస్యాయాః క్రమాదధిపాః. అథ తిథ్యధిపనిరూపనానంతరం తేనక్షత్రాః భాస్కరాదయః. వారేశ్వరాః క్రమాద్భవేయుః. అత్రి తిప్పిద్విస్త్రప్రసిద్ధాకత్వాన్న యచ్చంద్రోకేషా, భ

సృజః మాత్యః భానువారస్య, చంద్రస్సానువారస్య, భూమిజః అంగారకః కుజవారస్య, ఇందుజోబుధస్సామ్యవారస్య, శుభరవృషాస్యతి ద్ధరువారస్య, భృగు శ్శుక్రశ్శుక్రవారస్య, మందశ్శని శ్శనివారస్య, 'శనిమందాసుకాలా' విత్త్యుమరః.

అవ. దినవారాధిపతులః శ్చెష్ఠచున్నాఁడు —

తా సాధ్యమికి అగ్నియును, విద్యయును, బ్రహ్మయును, తదియకు
పార్వతీయును, చవితికి విఘ్నేశ్వరుండును, పంచమికి ఆదిశేషుండును,
షష్ఠికి కుమారస్వామియు, సప్తమికి నూర్యుండును, అష్టమికి శివుఁ
డును, నవమికి అష్టవసువులును, దశమికి దిగ్గజములును, ఏకాదశికి యముఁ
డును, ద్వాదశికి విష్ణువును, త్రియోదశికి మత్స్యకుండును, చతుర్దశికి కలి
పురుషుండును, పూర్ణిమకు చంద్రుండును, అమావాస్యకు పితృదేవతలు
ను వీర లీక్రమంబున దినాధిపతులనంబడుదురు మఱియు నాదివార
మునకు నూర్యుండును, సోమవారమునకుఁ జంద్రుండును, కుజవారమున
కంగారకుండును, బుధవారమునకు బుధుండును, గురువారమునకు బృ
హస్పతియును, శుక్రవారమునకు శుక్రుండును, మండవారమునకు శనై
శ్వరుండును వీర లీక్రమమున వారాధిపతులనంబడుదురు.

అవ. అథ నక్షత్రాధిపతీనామ్.—

ముఖేశాః ౬ భ ద్ర కాల హుతభుగ్భిః ప్రేందు రుద్రాది తీ
జ్య నాగాః పితరో భగవ్యమరవిత్వస్థాః శుగభ్యాః క్రమాత్,
ఇంద్రాగ్ని అది మిత్ర శక్ర దనువాస్తాయాః ఖ్యవిశావత్తభూః
శ్చిశాభ్యాః సుతోయ పావచరణాహిర్బుధ్వప్రమాహవ్యయాః 8

వ్యా.—ఋషేశా ఇతి, అథ తిథివారాధిపతి నిరూపణాంతః, ఏతేక్రమాత్
ఋషేశాః ఆశ్వినాదిక్షత్రాధిపతయః స్వః, తదా హి, దక్షకామిత్యుక్తి
హేంబుద్రాదితీయాః ఆశ్వినాః దస్త్రా ఆశ్వినీదేవతే, భరణ్యాః కాలాయమః శ్చ
త్రికాయాః మాతృభుక్ అగ్నిః, రోహిణ్యాః బ్రహ్మ, శుక్లశ్చంద్ర ఇంద్రశ్చంద్రః,
ఆర్ద్రాయాః రుద్రశ్చంద్రః, పుష్యసో రదితిః దేవమాతా, పుష్యస్య ఇజ్యోగమః, ఆశ్లే
షాయాః నాగాః సర్పాః, మఘాయాః పితరః, పూర్వఫల్గువాః భగవన్నార్యవిశేషః,
ఉత్తరఫల్గువాః అశ్వమ, ఆయుషమి ద్వాదశాదిత్యాస్యతమః, శాస్త్రస్థరవిః, చిత్రాయాః
త్యజ్ఞశ్చంద్రః, 'చిత్రానక్షత్రమింద్రదేవతేతి శ్రుతేః, స్వాత్యత్యజ్ఞగః వాయుః విశా
ఖాయా ఇంద్రశ్చ అగ్నిశ్చ ఇంద్రాగ్ని 'దేవతాద్వంద్వ'చేత్యానన్తే. ఇంద్రాగ్ని ఆపీత్యతి

‘ఈసూదేద్వివచనం ప్రగృహ్య’మితి ప్రగృహ్యత్వాత్ప్రకృతిభావః అనూరాధాయః
మిత్రస్సూర్యవిశేషః, జ్యేష్ఠాయః శత్రుః ఇంద్రః, మూలస్య దనుజః రాక్షసః, పూ
ర్వాషాఢాయః తోయాభ్యాః అస్పంజ్ఞాః, ఉత్తరాషాఢాయః కశ్యపే దేవాః, అభి
జిత్తః ఆత్తభూః బ్రహ్మశ్రవణస్య శ్రీకాళోష్ఠవిష్ణుః ధనిష్ఠాయః వసవః, శతతారా
ణాంతోయవో వరుణః, పూర్వాభాద్రాయః ఆజివరిణ అజైకవాత్, ఉత్తరాభాద్రా
యః అగోద్భుద్భాష్టభ్యః రుద్రమూర్తేః కేదరః, కింకర్యాః పూషావ్యయః పూషాభ్య
స్సూర్యశేవః.

అ. నక్షత్రాధిపతులః జెప్పుచున్నాడు:—

తా. అశ్వినికి నశ్వినీదేవతలును, భరణికి యముండును, కృత్తిక
కర్ణియును, రోహిణికి బ్రహ్మయు, మృగశిర్షకుఁ బంధ్రుఁడును, ఆర్ద్రా
కు శివుండును, పునర్వసున కదితిదేవియును, పుష్యమికి గురుండును,
ఆశ్లేషకు నర్పములును, మఘకుఁ బితృదేవతలును, పుబ్బకు భిగుఁ
డనెడు సూర్యవిశేషుండును, ఉత్తర కర్కముఁడనెడి సూర్యవిశేషుం
డును, హస్తకు సూర్యుండును, చిత్తకింద్రుఁడును, స్వాతికి వాయువును,
విశాఖకింద్రాగ్నులును, అనూరాధకు మిత్రుఁడనెడి సూర్యవిశేషుం
డును, జ్యేష్ఠకు దేవేంద్రుండును, మూలకు రాక్షసుఁడును, పూర్వాషా
ధకు సుకంబులును, ఉత్తరాషాధకు విశ్వేదేవతలును, అభిజిత్తునకు
బ్రహ్మయు, శ్రవణమునకు విష్ణువును, ధనిష్ఠ కప్టవసువులును, శతతార
కు వరుణుండును, పూర్వాభాద్ర కజచాణుండును, ఉత్తరాభాద్ర కహి
ర్భుద్భుష్టుండును, రేవతికి పూషాభ్యుగ్మవిశేషుండును వీర లీక్రమ
మున నక్షత్రాధిపతు లనంబడుదురు. ఇందుఁ జెప్పఁబడిన సూర్యవిశే
షులు ద్వాదశాదిత్యులలో గొండఁగని తెలిసికొనవలయు.

అ. అథ నక్షత్రాణాం క్షీప్రదారుణమృదుస్థిరో గ్రసాధారణ
చరసంజ్ఞానూహ. —

క్షీప్రం గస్తరః జ్వ హాసు శివజ్యేష్ఠోరగం దారుణం
చిత్రాంశ్యంను మైత్రభంమ్మదుః వేద్యాహోత్తర భంస్థిరమ్.
ఉగ్రం కాలమఖాత్రిపూర్వ మనలేంద్రగ్నీ తు సాధారణం
నావీత్యాదిశివపరిత్రయం చ మిదం దద్వ్య స్పేష్వసంజ్ఞా ఫలమ్.

వా. — క్షీప్రమితి, దండచరిత్యులకృత్య శేషాంసూహరిః దస్తవీజ్యం,
ఆత్రిశ్చో సువృత్తి సమాపారద్వంద్వో బోధ్యః, ఆశ్వో వాస్త్ర మ్నాత్రియం క్షీప్రం

క్షీప్రసంజ్ఞకం, ఆనురణవశ్యేష్టారగం మూలాద్ధౌ క్షేష్టాశ్చేషావతుష్టయం, దారుణం దారుణసంజ్ఞకం, చిత్రం త్యేంద్రధమైత్రిధం చిత్రారేషతీమృగశీర్షానూరాధావతుష్టయం, మృదు మృదుసంజ్ఞకం, బ్రహ్మోత్తరాభం రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాణాంచతుష్టయం, స్థింస్థిరసంజ్ఞకం, యత్ర యత్ర సామాన్యే నోత్తరాగ్రవాణం క్రియ తేతత్రత్రోత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రాణాం గ్రహణమిత్యేతద్భాప్తసమయః, కాలముఖాత్రిపుర్యంభవణీమఖాపూర్వవిల్లవపూర్వోషాఢాపూర్వాభాద్రాణాం సంజ్ఞకం, ఉగ్రం ఉగ్రసంజ్ఞకం, ఆనలేంద్రాగ్నితు కృత్తిక విశాఖాద్వయంతు, సాధారణం సాధారణసంజ్ఞకం, తుకట్టపాదపూరణార్థకః, 'తుహి చస్తవావై పాదపూరణ' ఇత్యుచరః, స్వాత్మాదిత్యహరిత్రయం స్వాతి పునర్వసు, శ్రవణ ధనిష్ఠా శరభివహం సంజ్ఞకం, చరం చరసంజ్ఞకం, ఏకాది నక్షత్రాణి ప్రత్యేకం స్వరంజ్ఞాఫలంబద్యుః, యస్య యాద్యసంజ్ఞా కైతాద్యఫలంబదా తీర్థ్యర్థః, క్షీప్రనక్షత్రం శీఘ్రఫల మిత్యాది
అవ. నక్షత్రములకు క్షీప్రదారుణ మృదుస్థిరోగ్రసాధారణ చర సంజ్ఞలఁ జెప్పుదున్నాడు. —

తా. అశ్విని, మాన్య, పుష్యమి యా కి-ను క్షీప్రనక్షత్రములు. మూల, ఆర్ద్ర, శ్యేష్ఠ, ఆశ్లేష ర-ను దారుణనక్షత్రములు. చిత్త, రేవతి, మృగశీర్షానూరాధలు ర-ను మృదునక్షత్రములు రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర శ-ను ఉగ్రనక్షత్రములు కృత్తిక, విశాఖ ౨-ను సాధారణనక్షత్రములు. స్వాతి, పునర్వసు, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శరభివక్కు ౫-ను చరనక్షత్రములు. ఈచెప్పబడిన నక్షత్రములు తమతమసంజ్ఞాఫలముల నిచ్చును. అనగా క్షీప్రనక్షత్రములు శీఘ్రఫలములను, దారుణనక్షత్రములు భయఫలములను, మృదునక్షత్రములు మృదుఫలమును, స్థిరనక్షత్రములు స్థిరఫలములను, ఉగ్రనక్షత్రములు గ్రఫలమును, సాధారణనక్షత్రములు సామాన్యఫలమును, చరనక్షత్రములు చరఫలమును నిచ్చునుట.

అవ. గ్రహణాం క్రూరిసౌమ్యపుంష స్తీనపుంసంజ్ఞాంబాతి నిర్ణయం చేదిర్భయతి —

క్రూరభానుతనుశ్శుక్లవర్ణుజా శ్శక్రార్ధసౌమ్యంబవ
సౌమ్యాస్తే పుంషాః శబ్దగురవోఽహింబంధుక్రాప్రియః,
తచ్ఛేషాస్తే నపుంసకా గురుపుగా విప్రా కుచార్కా నృపా
వైశ్యో చంద్రబుధౌ తదన్యకంజో మంద స్తు వర్ణశ్యేరః ౫

వాక్య — కూరావతి. భావతమశ్చోద్వజమజా న్నూప్య రామశనికేత్యంగార
కాః సంచెతే, కూరాః వాపగ్రహ ఇత్యర్థః. శుక్రాస్య సామ్యేందవ శ్చ క్రగురుబుధ
చంద్రా శ్చ త్వానా స్సామ్య స్సౌమ్య గ్రహ శ్చ శనిగ్రహ ఇత్యర్థః. అత్రానువిశేషః-
బుధః సామ్యగ్రహమునైశ్చ త్వానానానృత. చంద్రః క్షీణదశాయాంపాః, పూర్వదశా
యాం శుభ ఇతి. ఉక్తంచ బాలబోధిన్యాం 'బుధః పాపయుతః పాపః క్షీణచంద్ర
స్థురైవ' యే కుజార్కశుభంః పురుషాః పురుషగ్రహాః, రాహింసుశుక్రా. స్త్రీయాః స్త్రీ
గ్రహాః, తచ్చేషాన్తు ఉక్తగ్రహాదిశిష్టాః. బుధ శనైశ్చరకేతవి, నపుంసకాః చంద్ర
హః, శుభశ్చ శుభిస్తా బ్రాహ్మగ్రహా, మజార్కా శ్చ పౌ శ్చ క్షత్రియగ్రహా, చంద్ర
బుధా నైశ్చ నైశ్చగ్రహా, మందగు శనైశ్చగ్రహా, రిదన్యపటః. లేద్యః బ్రహ్మ
త్రి యనైశ్చశుభశ్చ. ఆర్యస్మిన్ హూద్రమలేజాత ఇతి తిశోక్తిః, 'సప్తమాన్తంబశ్చే'
ఇతి పుస్తోత్తమః బల్లశ్వర హూద్రబల్లశ్వర ఇతిర్వత్. 'స బల్లశ్వర ఇత్యశే నత్రా
ప్రాణాదిబల్లశ్వరఇత్యేవం - ధ్యశే కుత హూద్రసుబాధిత ఇతి చేత్స; రిదంబాతస్య
అధికవంశాధితిత్వాయోగ్యాత్

అవ నవగ్రహములకు శుభాశుభసంజ్ఞలను పురుషస్త్రీన
పుంస సంజ్ఞలను బ్రాహ్మణాదివారిర్ణయమునం దెలియఁ జేయును
న్నాడు.—

రా. సూర్యుడు, కుజుడు, శని, రాహువు, కేతువు-ఈని
పాపగ్రహములు. చంద్రుడు, బుధుడు, బృహస్పతి, శుక్రుడు-ఈరను
శుభగ్రహములు ఏరిలో బుధుడు పాపగ్రహముతోఁ గూడిన
ట్లయితే పాపియు, చంద్రుడు క్షీణదశయందు పాపియు, పూర్వ
దశయందు శుభకరుఁ డగును. సూర్యుడు, అంగారకుడు, బృహ
స్పతి - ఈ 3 ను పురుషగ్రహములు. చంద్రుడు, శుక్రుడు, రాహు
వు-ఈ 3 ను స్త్రీగ్రహములు బుధుడు, శని, కేతువు-ఈ 3 ను నపుంసక
గ్రహములు. బృహస్పతి, శుక్రుడు - ఈ 2 ను బ్రాహ్మణగ్రహములు.
సూర్యుడు, అంగారకుడు-ఈ 2 ను క్షత్రియగ్రహములు, చంద్రుడు,
బుధుడు-ఈ 2 ను వైశ్యగ్రహములు. శనైశ్చరుడు హూద్రవ్యావారి
నాదిపంచశక్తముల కధిపతియైన హూద్రుడు ఈ క్రమమున గ్రహ
ముల విరహితులగుట తెలియఁ పడెనది.

అవ. అథ చంద్రస్య పూర్ణత్వం క్షీణత్వంచ నర్కయన్ తత్తత్ఫలాన్యాహ —

అష్టమ్యా గుభయోశ్చ మధ్యమగత శ్శుక్లాన్యయో ర్వ్యత్యయే
పూర్ణః క్షీణ ఇతి క్రమా చ్చశధః పూర్ణ శ్శుభో మంగళే,
కృష్ణాదా దిశవంచకం శుభకరిం తస్య, ద్యమం మధ్యమం
తస్మాంత్యం ద్విధమాభిధం కళివశా మృక్షేతు త ప్రత్యయమ్. ౧

వ్యా — అష్టమ్యాదితి. శుభయోః శుక్లకృష్ణయో రష్టమ్యాః, మధ్యగతః శశధః చంద్రః, పూర్ణః, శుక్లాన్యయోః శుక్లానాం అన్యాయ శుక్లాన్యయోర్వ్యత్యయే విపర్యాసేనతి ఉభయో ర్ద్యమగతః చంద్రః, క్షీణోభవతి, క్రమా త్పూర్ణః, మంగళే శుభకరీతి, శుభ శ్శుభకర ఇత్యర్థః, క్షీణ ద్యమగతఇత్యర్థా ద్విధే. అనేనైవ క్షీణభవతి, శుక్లాప్త ముత్తరార్థమాద్యై కృష్ణాప్తమిథార్వాన్త్యమన్యంతం మధ్యమం, తత్తత్ ఫలితః శశీ పూర్ణః. కృష్ణాప్తమ్యుత్తరార్థమాద్యై శుక్లాప్తమిథార్వాన్త్యమన్యంతం యోజం మధ్యకాలః తక్రమఃక్షీణోభవతి, అత్రాయంచితః, కృష్ణాదా కృష్ణపక్ష ప్రథమభాగే మద్దిశవంచకం తస్మాదగతం, పూర్ణచంద్రత్వాదితి భావః. తస్య ద్యమం తస్యకృష్ణపక్షస్య మధ్యమం పక్ష్యాది దశమిమన్యంతం ద్విధీయం పంచకం, మధ్యమం, అల్పపక్ష మిత్యర్థః. అనరిపూర్ణచంద్రత్వా దితి భావః. తస్య కృష్ణపక్షస్మాంత్యం ఏకాదశీమాద్యై దర్శనమన్యంతం చరమపంచకం, అధమాభిధం అధనుసంజ్ఞాః, అశుభకరమిత్యర్థః. తత్త్ర అరిక్షీణచంద్రత్వా దితి భావః. శశిః సకాత్త్వి గత్యమధ్యత్వపూర్ణ త్వంకాత్, శుక్లశుక్లపక్షేయ, రిద్యత్యర్థాయంశ క్షవ పరీత్యం. తివాశుక్లప్రతిపదాద్యై రిత్వంచమిదన్యంతం అధమాభిధం, క్షీణచంద్రత్వాత్; శుక్లపక్షీమాద్యై తద్దశమి మన్యంతం మధ్యమం, అనరిక్షీణచంద్రత్వాత్, శుక్లాదాదీ మాద్యై పూర్ణమాపర్యం తం శుభకరం, పూర్ణచంద్రత్వాదితి.

అవ. చంద్రునిపూర్ణత్వక్షీణత్వములను, వీనిఫలముల వివరించుచున్నాడు. —

తా. చంద్రుడు శుక్లాప్తమి మొదలు కృష్ణాప్తమివర్యంతము పూర్ణుడైనను, పూర్ణశుక్లాప్తము. శుక్లవర్ణమదరములయ దుక్షీణుడైనను, పూర్ణచంద్రుడు శుభకరుడైనను, క్షీణచంద్రు. శశుభకరుడు. సగును. మఱియు శుక్లపక్షే సకలిమొదలు కృష్ణపక్షవందమి అకు పూర్ణచంద్రుడౌటవలన శుభకరుడనియు, కృష్ణపక్షవప్తి మొదలు కృష్ణపక్షమివర్యంతము మధ్యమచంద్రుడౌటవలన నల్పభాగప్రదుడనియు,

కృష్ణైకావళిమొదలు శుద్ధచంద్రమీనాకు మిక్కిలి యీగచంద్రుడౌట
వలన సశుభకరుడనయి నెఱుంగునది

అన అథగర్భధాన హేతుభూతస్య ప్రథమార్తస్య శుభాశుభ
సక్షత్రవారాణా లగ్నస్య గ్రహసంపత్తిం చ దర్శయతి —

కన్యామూః ప్రథమార్తవే శుభః రా న్యావ్యంతమూలోత్తరా

బ్రాహ్మీ శ్వేందుదిశేపంచకహరిత్రీణ్యేన నాన్యానితు,

నారా శ్వేందుజటివశుక్రశశినాం లేహం చ నర్గా శ్శుభాః

శేంద్రోపాంత్యధనత్రికోగహితా శ్చాన్యేఽరిలాభత్రిగాః. 7

వాక్ — కన్యా యా ఇతి ఆవ్యంతమూలోత్తరా అది అశ్వినీ, అంత్యోశేష
తీ, మూలా సునీధా, ఉత్తరా ఉత్తరాశ్రయం, బ్రాహ్మీశ్వేందుదిశేపంచకహరిత్రీణి
బ్రాహ్మీకోహిణీ, ఇజ్యో పుష్య, ఇందుః ద్యుగశ్చేం, దిశేపంచకం చాస్తదిత్రాస్వా
తీ విశాఖాదురాధాః, హరిత్రీణి శ్రవణ భద్రా శశిధిరజా, ఏకాది సప్తవశకుత్రా
శ్వేన, కన్యా యాః ప్రథమార్తవే ప్రథమకజనీ, శుభః రాణి అన్యానితు ముఖార్థాపు
నర్యనూ శ్వేహ కృత్తికా పూర్వాశ్చరీ పూర్వామాధా పూర్వాభాత్రా శర న్యాశ్రే
మేదశ్రేణానక్షత్రాణి, న శుభకరాః ఇందుజటివశుక్రశశినాం సంబంధినో వానరాశ్చ
శుభకరాః, లేహం ఇందుజటివశుక్రశశినాం, నర్గాశ్చ శుభా శ్శుభకరాః, అత్ర ఐర్దక
క్షేప లగ్నభగోరా శ్రేక్కా గంబాం వ్యాదకాః త్రింకాంకా శ్చిద్యంతే. శేంద్రోపాం
త్యధనత్రికోగహితాః శేంద్రాణి లగ్నచతుర్థసప్తమదశచారి, ఉపాంత్య మేకాదశ
స్థానం, ధశం ద్వితీయం, త్రికోణో పంచమ నవమా, ఆర్తలగ్నస్య ఉత్తరాశ్రేణు
శ్శితా శ్శుభాః శుభగ్రహా శ్శుభకరాః, అశ్వే పాశ్రవణ, అరిలాభత్రిగాః దక్షిణాద
శశివీచక్షావశాస్సంతః, శుభకరాభవంతి.

అవ. తోలిసమర్తవిషయమై శుభాశుభసక్షత్రములఁ జెప్పుచు
న్నాఁడు.

తా అశ్వినీ, కోహిణి, మృగశిర్షము, పుష్యమి, ఉత్తర, మాస్త,
చిత్త, నాస్తి, విశాఖ, అనూ, ధ, మూల, ఉత్త, మాధ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ,
శతభిషక్కు, ఉత్తరాభాద్ర, శేవతి ఈ లగ్నక్షత్రముల యందుఁ గన్పర్చు
నే. శుభము. ధాని, పిత్తిక, ఆర్ద్ర, పూర్వాషాఢ, ఆశ్లేష, శుఖ, పుబ్బ,
శ్వేష్ట పూర్వామాధ, పూర్వాభాద్ర ఈ లగ్నక్షత్రముల యందు సమ
ర్పాడే నేని అశుభము. సోమ, బుధ, గురు, శుక్ర వారిములయందు

సమర్థాడనేని మంగళకరము వీనిలగ్నములగు శృవభ, విభున, క
 రాటక, కన్య, తుల, భుక్తి, సలగ్నములును, చంద్రహారయు, నీలగ్న
 ము, ద్రేక్కాణములును, సహంశద్వారశాంత్రిశాంతములును శు
 భకరములు. బ్రహ్మగ్నమునకు హోరలురెండు, అందు ప్రథమాదిగ
 జేసిలగ్నము, యందు వెుదటిభాగము సూర్యహోర, రెండవభాగము
 చంద్రహోర, ద్వితీయాదిసమలగ్నములయందు లగ్న ప్రథమభాగము
 చంద్రహోర, రెండవభాగము సూర్యహోర, ద్రేక్కాణమునగా
 లగ్న తృతీయ భాగము, మఱియు శుభగ్రహములు రజస్వయైన
 లగ్నమందును, లగ్నమునకు రెండు, నాలుగు, ఐదు, ఏడు, తొమ్మిది,
 పది, పదునొకండు. ఈయిండ్లలో నుండెనేని శుభకరములు సావ
 గ్రహములు 3, 4, 10 ఈస్థానములయందున్నయెడల శుభకరములు.

అవ. పూర్వోక్తమఖ్యాద్యగ్రనక్షత్రాణాం గూరవాసరాణాం
 చ ఫల మాహ —

దుఃఖి స్సా త్పితృరాద్రయో రిదితిథే సా బంధః క్రత్రథే
 ౨ వ్యక్తానిస్తతరా ౨ ర్కిభామదివకృద్వాసేషు రోగార్తికృత్,
 సై భవ్యాసుతనిర్ధనాశుభఫలం నూన్యత్రిపూర్వోరగే
 జ్యేష్ఠిద్విత్రిచతుష్పదాని యువజే ర్దదుః క్రమా చార్తవే ౩

వ్యా — ది. శఫిరి. పితృరాద్రయోః సఖ్యాద్వియోః. యస్యాః కన్యాయాః
 ప్రథమరజోదృశ్యతే. సా సుభిస్సాత్ క్రత్రథే జ్యేష్ఠాయాం. అగ్నీకృత్రియాయా
 పితేత్, నిస్తతరా దదిత్రతమా. అర్కిభామదివకృద్వాసేషు శక్యంగారతిరనినానరెషు
 శేత్, రోగార్తికృత్ రోగప్రముత్తపితాకృత్ యా కుత్రిపూర్వోరగేషు విరణి
 పూర్వోరగేషు పూర్వోరగేషు పూర్వోరగేషు, ఏకద్విత్రిచతుష్పదాని ప్రథమ
 ద్వితీయతృతీయ చతుర్థాదా. యువజేః కన్యాయాః క్రమాత్ సై భవ్యాసుతనిర్ధ
 నాత్వం అకుర్యంతచదగ్యతే. భగ్నాదిపూర్తినక్షత్రేషు ప్రథమనాదాః జ్యేష్ఠిం ద్వితీ
 యసాదాః అప్రత్యం, తృతీయసాదాః దారిద్ర్యం, తురీయసాదాః అకుర్యం చక్ర
 మాద్దగ్యరిత్యం.

అవ. ఈరిజోవిషయమై ముందు జెప్పబడిన దుష్టనక్షత్రవా
 రఫలంబుల జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. మఖ, ఆర్ద్ర, ఈ . నక్షత్రములయందు, భవమరిజస్వల
 యైన పనిత దుఃఖిని యగును పునర్పసుమందు వ్యభిచారిణి యగును.

జ్యేష్ఠ, కృత్తిక యీ అయందు మిక్కిలి పరిదురాలగును. భరణి, పుబ్బ పూష, పూర్వా, ఆశ్లేష యీ నక్షత్రముల మొదటి పాదమునందు విధవ యగును. రేండువపాదమునందు గొడ్డలగును మూడవపాదమునందు పరిదురాలగును. నాల్గవపాదమునందు శుభ ఫలములఁబొందును మఱి యును ఆదిత్యమంగళశనివారములయందు రజస్వలయైన రోగముల చే పీడింపఁబడును.

అవ రజోదుష్టకాల మాహా —

సంధ్యోపప్లవపర్వపాతపరిపూరితాష్టమిచ్ఛాపకీ

వృష్టివిప్రీవిపావమాదిదివసా దుష్టర్థ సంస్థా రవి,

కంధ్రేందు ర్నిధనోదు భద్రు రశుభా యోగా నిశా వైధృతి.

పాపాక్రాంతభ మస్తపావసతిః కన్యా రక్షణే దోషకృత్. 9

వ్యా. — సంధ్యతి. సంధ్యా మార్యోదయ సమయకాలః, ఉపప్లవః ఉపద్రవ కాలః గ్రహణకాలోవా, పర్వాణి అమావాస్య భూర్జిమా కృష్ణాష్టమి కృష్ణచతుర్దశి సంక్రాంతయః, పాతః వ్యతిపాతో మహాపాతశ్చ, పరిపూర్ణాగవిశేషః, పితృ కృత్యక్తి నమి చతుర్దశ్యః, అష్టమి ఛాదకీషష్ఠ్యః, పక్షద్వయగతాః, విప్రీ కృద్భక్తిరగం, విపాః విపనాద్యః, అవమః దినశ్రయం, ఆదికక్షేన త్రిద్యుస్సుగాదయః 'దినశ్రయం స్ఫు కల్మషోవాసస్య జనిమం హితత్', త్రివారస్ఫుత్తిథి ర్యత్త్రిత్రిద్యుస్సుగిరినిందితః' ఇత్యుత్తం. దుష్టర్థ సంస్థా దుష్టపక్షప్రాణి భూర్వోక్షకృత్తికాదీని కేషు స్థితో, రవి, భద్రుః, పశ్యుః, కంధ్రేందుః, అష్టమవంద్రః, నిధనోదు నైధనతారావ, అశుభా యో గాః, ఎల్లవిష్కంభగండవాహితకూలాతిగండాదయః, నిశా రాత్రి, వైధృతి, ప్ర సిద్ధా, పాపాక్రాంతభం పాపగ్రహాక్రాంతక్షత్రం - రాశిర్యా, అస్తపావసతిః, కజో లగ్నాత్సప్తమీ పాపగ్రహాస్థితశ్చ, కన్యాయాః అర్చితే ప్రథమార్చన, దోషకృత్.

అవ. సమర్థు దుష్టకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. సూర్యోదయసూర్యాస్తమయకాలంబులును, గ్రహణ కాలంబును, అమావాస్యయు, పున్నమయు, కృష్ణాష్టమియు, కృష్ణ చతుర్దశియు మేవాదిసంక్రమణములును, వ్యతిపాతనామయోగమును, మహాపాతములనఁగా వ్యప్రవైప్రలును, పితృనామయోగమును, చ వితి, వృష్టి, అష్టమి, నవమి, ద్వాదశి, చతుర్దశి, భద్రకరణమును, తావ్య జ్యేష్ఠాదీకలును, అవమి యనఁగా మూడుతిథులు గలసినవారమును, త్రి

ద్యుష్పృక్ అనగా మూడువారములతోఁ గూడినతిథియును, క్రింగఁ జెప్పబడిన కృత్తికాదిదుష్టనక్షత్రములయందుచూచుకొనుండఁగాను, సమర్థాడినవనిత పెనిమిటిరాతికిఁ ఎనిమిదవయంబు చంద్రుఁడుండఁగను నైధనతార యనగా జన్మనక్షత్రమునకు 2వ నక్షత్రమును, 5వ్రము, విష్కంభము గండము, వ్యాఘాతము, శూల, అతిగండము ఇవి మొదలైన అశుభయోగములును, రాత్రి, వైధృతినాశయోగమును, పాపగ్రహంబులగు సూర్యాంగారకశనిరాహుతేతువులచే నాక్రమింపబడిన నక్షత్రములును, రజస్వీయైసలగ్నమునకు నేడవలగ్నమునందు సూర్యాదిపాపగ్రహంబులుండఁగా నీ చెప్పబడినకాలములు ప్రథమార్తవమునకు దోషకరంబులు

అవ. పృచ్ఛకదిగవ్వకా త్పుత్రమిందువత్తునిర్ణయ మాహ.—

సవైకాష్టచతుష్టడక్షిణనదికుప్తాదిసంఖ్యాః క్రమా

ప్రామాద్యిభిక్రాద్భిరామశశభృచ్ఛంద్రారజోబింశవః.

జ్వలం శ్యామలరక్తశుభ్రమలినం కామాయచిత్రం చ త

ద్వస్తంధాతుమయంచపృచ్ఛకవశాత్ప్రవాహిదాకాష్టాఫలమ్.

వా. — సక్తరి పృచ్ఛకః దైవజ్ఞస్య ప్రాగాదిక్షు స్థిత్యా యది పృచ్ఛతి, తదా దైవజ్ఞః పుత్రసంఖ్యాం చిందుసంఖ్యాం వస్త్రుక్షణం చ క్రమాద్వదేత్ యథా ప్రాగ్భక్ స్థిత్యా యది పృచ్ఛతి తదా దైవజ్ఞః సప్తస్త్రుత్రాః, అగ్నేయభాగే స్థిత్యా యది పృచ్ఛతి తదా ఏకః పుత్రః, దక్షిణదిగ్భాగే అష్టపుత్రాః, వైశాఖదిగ్భాగే నవపుత్రాః, పుత్రాః, పశ్చిమేషట్, వాయుభాగే అక్షిణీ ద్వా, ఉదగ్భాగే నవపుత్రాః, ఉశాశ్యే దిశః దశపుత్రా ఇతి. అథ చిందునిర్ణయః-పృచ్ఛకః ప్రాచ్యాం స్థిత్యా యది పృచ్ఛతి తదా రామా. క్రమోజోబిందవః, అగ్నేయే అష్ట సుప్తరజోబిందవః, దక్షిణే అర్ధయశ్చత్యవః, వైశాఖ్యాం కిం ద్వాబిందవః, ప్రతీచ్యాం అర్ధయశ్చత్యవః, వాయుశ్యే రామాస్త్రయోజోబిందవః, ఉదీచ్యాం శశభృగిణః, కాశ్యేచంద్రః ఏకః రజోబింశవః అథ వస్త్రుక్షణం-ప్రాచ్యాం స్థిత్యా యది పృచ్ఛతి తదా తద్వస్త్రం రజోదూషితం జ్వలం అగ్నేయాం శ్యామం శ్యామం, దక్షిణాయాం రక్తం రక్తవర్ణం వైశాఖ్యాం శుభ్రం శ్వేతం, పశ్చిమేషుచం మాలిన్యయుక్తం, వాయుశ్యే కామాయం, ఉదీచ్యాం చిత్రం ఉశాశ్యే ధాతుమయం వస్త్రమితి, ప్రాచ్యాదిక స్థానం ప్రాగాదిక్షుం వస్త్రస్థం 'దిశస్త్రుత్రాః' స్థానం ఇత్యుచ్యుతః.

అవ. ప్రశ్న చేసిన దిక్కునుబట్టి పుత్ర బిందు వస్త్రముల నిర్ణయించెడి క్రమముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. అడుగుఁ బ్చినవాఁడు జ్యోతిస్సుఁడైనతనకు తూర్పుదిశనుండి యడిగిన నేడుగురుపుత్రులనియు, రజోబిందువులనియు జీర్ణ వస్త్ర మనియుం తెప్పవలయు. ఆగ్నేయాదిక్కుననుండి యడిగిన నొక్కకొడు కనియు 2 బిందువులనియు నీల వస్త్రమునియు, దక్షిణదిశనుండి యడిగిన నెనమండ్రు కొమరులనియు 3 బిందువులనియు, ఎఱ్ఱనివలవయనియు, నిర్మతిదిక్కుననుండి యడిగిన నల్లరుకొమరులనియు 4 బిందువులనియు వెల్లవలువయనియు, పశ్చిమ దిశనుండియడిగిన నార్దురుకొమరులనియు, 5 బిందువులనియు, మ. లినవస్త్రమనియు, వాయువ్యదిశనుండి యడిగిన నిరువురు కొమరులనియు 6 బిందువులనియు, చెంగవిచీరయనియు, కుబేరదిక్కునుండి యడిగిన తొవ్వుండుగురు పుత్రులనియు, 7 బిందువనియు, పెక్కుపన్నెలుగల వస్త్రమనియు, ఈశాన్యదిశనుండి యడిగిన పదుగురుకొమరులనియు, 8 బిందువనియు, కైరికభాతుమయమయిన వస్త్రమనియు, నీత్రగుంబున జ్యోతిష్ముఁడు పుత్ర బిందు వస్త్రనిర్ణయములం జెప్పవలయును.

అవ. పూర్వోక్తవస్త్రనిర్ణయస్య బిందుసంఖ్యాయాశ్చ ఫలమాహ.

శ్యామం శృత్యుకరం దృఢం శుభకరం చిత్రంచ దారిద్ర్యకృ
ద కం వ్యాధికరం సికం సుతకరం వస్త్రం రజోదూషితమ్,
స్త్రీణాం బిందుసమత్వ మామయకరం కన్యాప్రదం చార్తవే
బిందునాం విషమత్వే సేవ సుతకృ ద్భాగ్యపదం సర్వదా 11

వ్యా — శ్యామమితి రజోదూషితం చిత్రం శ్యామంచేత్ శృత్యుకరం, దృఢం అచ్చింతంచేత్పుకరం, చిత్రం చిత్రంచేద్దాత దృక్పద్ధరి దత్త్యదం చిత్రంచే ద్వాన్యధికం రోగ ప్రదం సికం శ్వేతంచేత్సుతకరం చిత్రద మితివక్తవ్యం, అర్ధస్త్రీణాం జన్మి. బిందుసమత్వం-బిందునాం బిందూనాం సమత్వం యుగత్వం, స్త్రీణాం మామయకరం శోక ప్రదం కిం చి శ్యామం స్త్రీణాం కరంచ, విషమత్వ ముచ్యత్యుపే. మత్వం సమత్వం, కిం చిద్వా భాగ్యప్రద మైశ్వర్యప్రదం చ.

అవ. ఈచెప్పబడిన వ స్త్రములకును బిందుసంఖ్యకును ఫలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. కప్పుచీరగట్టుగొని రజస్వలయైన నాశకరము. గట్టిచీరయైన మంగళకరము. పెక్కువన్నెలుగలచీరయైన దారిద్ర్యము. ఎఱ్ఱచీరయైన రోగప్రదము. తెల్లచీరయైన కొమరులు గలుగుదురు. మఱియు నుస్త్రీలకు మొదటిసమర్తందు ౨-౪ ఇట్టి సమబిందువులు గల్గిన రోగము, స్త్రీసంతానకరము. ౧-౩ ఇట్టి బేసి బిందువులుగల్గిన పురుషసంతానమును ఎల్లప్పుడు సాభాగ్యప్రదము నగును.

అవ. అథ కారణభూతస్యాఽర్థవ స్యోద్దేశానంతరం కార్యభూతస్య గర్భాధానస్య వర్ణ్యకాల మాహ. —

గర్భాధాన మరిష్ట ముష్టమవిధా పాపగ్రహక్రాంతభేదప్రాహిద్యయకాలములనిధనశ్చేష్టాంత్యజన్తోదుషు, వస్త్రే విప్త్తి విషావమాను పరిభూద్యర్థే దివా వైధృతో సంధ్యావర్చచతుర్దశీ వ్రతవిత్కృత్తాద్యేషు పాలే భవేత్. 12

వా. — గర్భాధానమితి. అప్తమవిధావంపత్యో రప్తమవంత్రే, పాపగ్రహక్రాంతభేదే పాపగ్రహస్థితమత్రే దప్రాహిద్యయకాలములనిధనశ్చేష్టాంత్యజన్తోదుషు, క్రమః అశ్వినీ, ఆహిద్యయం ఆశ్లేష, మఖే, కాలః భరణి, మూలా ప్రసిద్ధా, నిధనం వంపత్యో ర్విధనతారా, శ్చేష్టా ప్రసిద్ధా, అంత్యా చుతి, జన్తోదుషు వంపత్యో. జన్తవత్క్రమే తేషా వజన్తత్యేషుచ, వస్త్రే చక్షుద్యయగతా, విప్త్తిః విప్త్తికరణం, విషావిషనాశికా, అమో దిగత్యేష్టా, ఏకానుచ, పరిభూద్యర్థే పరిభూయా. పూర్వార్థే దిభా అహ్ని, వైధృతో వైధృత్యేషుచయోగే, సంగ్యయో. ఉభయసంధ్యయో, పత్వను పంచవర్ణ్యము పుత్రుర్భక్త్యాం కుక్ల వతుర్దక్త్యాం శ్చష్టవతుర్దక్త్యాం పూర్వంతః పాతి త్వేష, గర్భాధానోక్తే, వ్రతే ఆచరితప్రతిదినే క్తికృత్తాద్యేషు క్రాద్ధవివశేషు, పాలేవ వ్యతిపాలే మహాపాలే చ, ఉక్తే వ్యతేషు, గర్భాధానం ప్యాద్యది అర్చిం అశుభం భవేత్. విధ్యర్థే విత్.

అవ. గర్భాధానమునఁ గొఱగొనికాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. భార్యభర్తల శిశుమిదవయింటఁ జంద్రుఁడుండఁగాను, ముందుఁజెప్పబడిన సూర్యాదిపాపగ్రహములుండిన నక్షత్రములయందును, అశ్వినీ, భరణి, ఆశ్లేష, మఖ, శ్చేష్ట, మూల, రేవతి ఈవత్క్రమములయందును, భార్యభర్తలజన్మనక్షత్రముల కేడవనక్షత్రమునం

దును పశువ్యయగతవస్తులయందును, పరిఘనామయోగపూర్వభాగమునందును, యగటియందును, వైధృతినామయోగమునందును, హార్యోదయాస్తయయకాలంబులయందును, పంచపర్వములనఁగా కృష్ణాష్టమి, కృష్ణచతుర్దశి, పూర్ణిమ, అమావాస్య, సంక్రాంతిలు ఈదినములయందును, శుక్లచతుర్దశియందును, వీకాదశిమొదలుగాఁగలవ్రతదినములయందును, శ్రాద్ధదినంబులయందును, వ్యతీపాతనామయోగమునందు నీ చెప్పఁబడినకాలములయందు గర్భాధానము చేయఁగూడదు.

అవ అథ ఋతుకాలనిర్ణయమాహ,—

స్త్రీణామూర్తవదర్శనాదిదినతస్యప్రక్షాపకత్తవః
పుత్రార్థీవరయేత్సమాను సుముఖం తాన్వేన శుద్ధాంకృశామ్,
పుంలగ్నై పురుషై రవేక్షితయుతే పుంవర్గసంస్థైర్గృహై
స్త్రీవే లగ్నసుతాంకగే యది సుత స్తద్యోత్యయే పుత్రికా. 18

వ్యా.— స్త్రీణామితి. ఆ రుదదర్శనాదిదినతః—ఋతుభవం ఆ రుదం 'తత్రేథవ' ఇత్యేత్ గుణః. తస్య రజనః వర్షనం తస్య ఆదిదినం ప్రథమదినం. తస్మాత్ప్రక్షాపకత్తవః క్షాపః ఋతుకాలియః స్వః, రజోదర్శనాదిదినసూరభ్యో యోదశదినమభివ్యాప్య, ఋతుక్షాపఇత్యర్థః. పుత్రార్థీపుత్రం తానాభిలాషీ, సమాన్వేనతాను ఋతుక్షాపాను సుముఖమనుకూలవేదం, శుద్ధాం స్నానాదిసాధిశుద్ధాం, కృశాం రజస్వలైశ్చ మేఘక్షాపాంశం, భార్యామితీషు, సరయే ద్దచ్చేత్, ఆత్రయం విశేషః. దుష్టాను ఆవ్యాప్త్యస్తానించాః. తస్మాత్తా. పరిత్యజ్య తేషాను వరయేదితి. తను కులముకు స్వాభావికః స్త్రీణాం రాత్రియిష్టాదక స్మృతాః, చతుర్భ్యస్త్రీకై స్సార్ధమభివ్యాప్య సమైశ్చ తానామాభ్యర్చ్యైర్మను నింవాప్యవీకాదశవయా, త్రైవిద్యవశేషాను ప్రక్షాపకరాత్రయో ఇతి. కేవలమేతాని శుంకం సంస్థైః, వర్షకే వైనద్యర్కకే, పురుషసంజ్ఞకరాశివర్గః పుంభ్యయవ్యా పురుషగ్రహాధిపతిరాకంధ్యం సంస్థైః, తస్మిన్ధి తే పురుషైః పుంసమైః, అవేక్షితే దృష్టే యతేవా, విశేషణమాహ. పుంలగ్నై పురుషసంస్థా కలగ్నై, పుంలగ్నానితు మేఘవిధుననింహతులాఘవంభాః, తేషామవ్యతిమే లగ్నై. తేషామతా, లగ్నసుతాంకగే గర్భాధానశ్చేత్యర్థం చ మే. సమేవాన్వితే యది, సుతిపుత్రజాయతఇతి శేపః. సద్యోత్యయే ఉ కం, సద్యోత్యయే, స్త్రీపర్గసంస్థై స్త్రీగృహైః, చంద్రకుక్రరామభిః, అవేక్షితేయతేవా, స్త్రీశ్చ పుషభిర్యుక్తా కన్యావృత్తికమకర

మీనానా మన్యతమే వా, గురౌ లగ్నపంచమనవమాతిరి కస్తానేషు స్థితేవా యది,
పుత్రి కత్యర్థః.

అవ, ఋతుదినములనిర్ణయమును గర్భాధానకాలనిర్ణయమును జెప్పచున్నాడు —

తా, స్త్రీలకు రిజోనర్యచదినము మొదలు పదునాఱురాత్రులు ఋతు
రాత్రు లనంబడును పుత్రసంతానమును గోరినవా రీపదునాఱురాత్రు
లలో సుమదినసంఖ్యలు ఋతుస్నానాదులచే బరిశుద్ధురాలును ఋతుని
యమాదులచేతఁ గృశించిన దేహముగలదియును, తన కత్యంతప్రియు
రాలునగు నిల్లాలిం గలియువలయు మఱియుఁ బురుషరాసులగు మేష
మిధునసింహతులాభనుగకుంభవషడ్వర్ణలయందైనను, పురుషగ్రహరా
సులైన మేష సింహ వృశ్చిక ధనుర్తనములవషడ్వర్ణ లయందైనను ఈ
రాసులఁ బురుషగ్రహములఁ గూడియుండినను, చూడఁబడినను, బృహ
స్పతి లగ్నపంచమనవమాస్థానములయందుండఁగాను, గర్భాధానము
చేసినఁ బుత్రుండు గలుగుననియు, స్త్రీరాసులైన వృషభకర్కాటక
కన్యావృశ్చిక మకర మీన రాసులయందైనను, స్త్రీగ్రహరాసులైనవృష
భకర్కాటకతులారాసుల వషడ్వర్ణలయందైనను, లగ్నముస్త్రీగ్రహము
లచేఁ జూడఁబడియైనను, స్త్రీగ్రహములతోఁ గూడియైననుండఁగాను,
లగ్నపంచమనవమాస్థానంబులయందు బృహస్పతి లేకయుండఁగాను, గ
ర్భాధానముచేయుఁగాఁ బుత్రికగలుగుననియు నెఱుంగనగును. ఇదియు
నుం గాక యీపదునాఱుదినములలో నాదిన నాలుగురాత్రులును,
పదునొకొండపదుమూడవరాత్రులు నీయాఱు రాత్రులు నింకయులని
యును, నితరములగు పదిరాత్రు లుత్తరములనియుఁ గొందఱియభి
ప్రాయము వివక్షతోకలంబున స్త్రీపురుషగ్రహముల నిర్ణయంబును, అటు
వదియూఅవ శ్లోకము మొదలైనదైర్ద్యములయందు వషడ్వర్ణలక్షణ
మును జెప్పఁబడియున్నది

అవ అథ పుంసంసకాలా నూహా —

కుర్యా యుగసంసం కం త మనిధిశోణతయార్యో త హ
మితాగ్రిత్యాదితిమూలద స్రశశిశృ ష్ణే మవ్యోగ ర్భే న్నుతే,

లగ్నే పుంగవహవాసరే రవిగృహం త్యక్త్యాఽశ్విసద్ధా స్యమా
రిక్తాభిప్రవివర్జితేహి యవతౌ నూనే తృతీయే పతిః 14

వాగ్. — మర్యాదితి ఆద్యగర్భప్రథమగర్భావ్యక్తనతి, కరత్రయం హస్తవి
త్రాస్వాతియః, విధిః రోహిణీ, క్రమశ్చయం క్రమశ్చయం ప్రాకరభిషజః ఆద్యః పుంగవః,
ఉత్తరా ఉత్తరాశ్చయం, మిత్రం అనూరాధా, అంత్యో రేవతి, అనితిః పుష్యమి,
మూలా ప్రసిద్ధా, దక్షః అశ్విని, కళ్యాణో న్యుగళిర్నం, ఏతేషు శేషుః క్రమశ్చయం, 'త
త్ర న్యుగళం బంధానం' త్యక్తయః. లగ్నే, పుంగవే, పుంగవహవాసరే కరత్రయనరుణా
నువ్యతిమే వాసరే, రవిగృహం సింహం, అశ్విసద్ధాశ్చి కమట, త్యక్త్యా, యద్యపి
సింహపులంగస్త్రాభం కంఠోన్యో రవిగృహావ్యక్త్యావ్యక్త్యాః అనూరిక్తాభిప్రవివర్జితే-అనూ
ద్యుః, రిక్తా చతుర్థి నూన చతుర్థ్యః, భిద్రాణి యద్యపి గమకభిద్రాణి ఏతే రవిగృహా
నినసే, తృతీయే నూన 'పద్దశ్చి నూన హ్య' దితి వికర్షిత్యా న్యుగళాసాదకం. గతి
గృహాయంతా భార్యాయాం, పుంసవనం పుంసవనాభ్యంతరమర్థాత్. తృతీయే నూన
ఇతి గర్భగర్భావ్యక్త్యుపలక్షణార్థం, నకు న చతుర్థం పుంసవనం నిర్భక్తే గర్భఇతి మానసియ
మస్యాద్యుపలక్షణానామర్థాత్.

అవ. పుంసవనకా నిర్భయముఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. తొలుత గర్భముగలిగినవనితకు మూడవమాసమందును,
అశ్విని, రోహిణి, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర, హస్త,
చిత్త, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ,
శతభిషక్కు, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి ఈనక్షత్రములయందును, వృశ్చిక
సింహారాసుల కీతరరాసులయందును, చవితి, నవమి, చతుర్దశి, అనూ
రాధాస్యలఁ బరిత్యజించి తక్కినశుభదినములయందును, గర్భమునకు
శుభముగలుగుటకై పెనిమిటియైనవాఁడు పుంసవనమనెడి కర్మజేయ
వలయు. మఱియు నాప స్తంబనూత్రమునందు స్త్రీలకు గర్భము స్పష్ట
ముగా గుఱవడినప్పుడు పుంసవనముఁ జేయవలయునని చెప్పియున్నది
గాని మానసియమము చెప్పుచుదుగావున నిచ్చట మూడవమాసమని
చెప్పట గర్భవృత్తుగలవానియని తెలియవచ్చును.

అవ అథ సింహం కాలం హ —

పూర్వం సంసవతే నుభవ కథితిం తావద్ధాం వివా
సిమం తే తద్ధవ మానసియయే పత్య చతుర్థో వ్రమే,

లగ్నా దంత్యనుతాష్టమేషు రహితే వ్యర్కాదిపాపగ్రహై
శ్చంద్రే లగ్నవిబిజ్జితే చ నవమే శుద్ధే సమం పుంసవే. 15

వ్యా.—పూర్వమితి. పూర్వంపూర్వస్తికా శ్లోకే, యథైవ కదితం యన్నత్ర త్ర
వాసాదికముక్తం. మాసవ్యవస్థాం మాసవియమం వా, నీచంజేపితైవైవ త్రాదికం,
మాసవియమేతు, వ్యస్థేచతుర్థేష్టమేవతేహ మన్వతమేమాసి, నీచంతోన్నయనాఖ్యం
కర్తృత్యార్థాత్. లగ్నా త్రిమంతలగ్నా దంత్యనుతాష్టమేషు వ్యాకళపంచమాష్టమేష్ట
ర్కాదిపాపగ్రహాః. సూర్యాంగారకకన్తశ్చరక్షిణచంద్రాదిభిః, రహితేషు విబిజ్జితేషు
నతు, చంద్రే లగ్నవిబిజ్జితే, చంద్రావారాంతలగ్నభిర్భర్తృ. నవమేశుద్ధేనీచంతలగ్నా
నన్వతమలగ్నగ్రహవిజ్జితేనతి, నీచంతంకాత్వం. సమంపుంసవే ఉత్తరార్థోక్తం నవ్వం
పుంసవే చ సమం బోగ్యమ్.

అవ. నీమంతకాలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. పూర్వశ్లోకింబునఁ బుంసవనవిషయమై జెప్పినమాసక్రమ
ముదప్ప తక్కినదినవారనక్షత్రాదులు నీమంతమునకును గ్రహ్యంబులు.
మాసవిషయమై, ర. ౬ - ౩ దవమాసములయందు, పంచమాష్టమద్యా
దశములందు సూర్యాంగారకకనిరాహుతేక్షిణచంద్రాదిపాపగ్రహ
ములు లేకయుండఁగాఁ జంద్రుఁడు లగ్నమునందు లేకయుండఁగాను
నవమేశుద్ధిగల లగ్నమునందు నీమంతముఁ జేయవలయును. ఉత్తరార్థ
మునఁ జెప్పినవన్నియు పుంసవనమునందును సమానమేయని తెలియఁ
దగినది.

అవ. అథ జాతకర్తకాల మాహ.—

జాతే జాతదినాది రాదశదినా త్తజ్జాతకర్తాత్త తే
కుర్వాదుద్రదినేఒథ వా స్థిరచరక్షిప్రాఖ్యమైత్రోదుషు, 16
రిక్తామాసహితేఒపుంసది నే లగ్నే శుభే హంసరే
పూర్వాష్టమే సుపుషాణి నే సురగురా వ్యక్తేచ సామ్యాయనే.

వ్యా.—జాతేషు. అత్తిశే సూరే జాతే సతి, జాతదినాదిః జన్మదివసమాంధ్య.
అదశదినా ద్దశదిపర్యంతం, దశది మధ్యే యస్తికాకస్తికాదిసే, త్తజ్జాతకర్తృ. అత్తిశే
పుత్రివిషయే, కుర్యాత్, అథనా దుద్రదినే ఏకాదశేహివా, కుర్యాత్, ఏకాదశదినే
అతీతేసతి, స్థిరచరక్షిప్రాఖ్యమైత్రోదుషు స్థిరాణి రహిష్యా త్తిరాత్రియం, చరాణిప్యా
తిపునర్వమాత్రనిగ్ధవిష్టకతభిసజః, క్షిప్రాఖ్యాః అత్తిశే హస్తపుష్యాః, మైత్రో.

అనూరాధానక్షత్రం, ఏకేభు, నక్షత్రేభు రిక్తామూహితే. రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అనూదర్శాః, ఏతైః రహితే, ఏతద్విష్ణుభక్త్యర్థః. అఖంఢదివసే అఖంఢ మగ్రేవక్ష్యతి, శుభే శుభగ్రహాధిపే లగ్నే, తద్విధే వాసరిత పూర్వాష్టమే అష్టమః పూర్వాభాగే, అనురపూజితే శుక్రే, నురగురౌ బృహస్పతౌ చ, వృక్షే, అస్తంగతే సతీత్యర్థః. సామ్యయనే ఉత్తరాముజే, జాతకర్త మ్యూత్.

అవ. జాతకర్త కాలముః జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పుత్రోత్పత్తికాలమందైనను పుత్రోత్పత్తిదినము మొదలు ౧౦ దివసములవఱకు నేదినమందైనను జాతకర్తము జేయవలసినది. మఱియు ౧౧ వ దివసమందైన న జేయవలయు నీ దెప్పుబడినదివసములలో జేయనట్లయిన అశ్విని, రోహిణి, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర, మాస్త, స్వాతి, అనూరాధ, ఉత్తరామాధ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శరభి, మృగ్శు, ఉత్తరాభాద్ర ఈనక్షత్రములయందును, చవితి, నవమి, పున్నమ, అమావాస్య ఇవివచ్చు తక్కినతిథులయందును, ఉత్తరాయణ మందును, గురుశుక్రమూఢములు లేని కాలములయందును, పూర్ణతిథులయందును సోమ బుధ బృహస్పతి శుక్రవారములయందును, శుభగ్రహాధిపలగ్నములయందును నీలక్షణయు క్తమైన శుభదినపూర్వాష్టమందు జాతకర్తముః జేయవలెను.

అవ. అథ నానుకరణకాల మాహాః —

జాతానంతర మేవ నానుకరణం జ్యేష్ఠాదకాహే న్ముఖం
పుత్రస్త్వైవ సమాక్షరం తు యువతేః కార్యం తతో వ్యత్యయమ్,
శుద్ధిర్దూతకవచ్చ నామ్ని సకలై స్తద్వాసకే షోడశే
వావింశత్యథ వింశతీహి విహితం జాతివ్యవస్థాం వినా. 17

వాగ్. — జాతానంతరమితి. జాతానంతరమేవ నానుకరణం రోహిణి మార్గశిర్షః ఇత్యోదిక్షత్ర నానుకరణం రహస్యం కర్తవ్యం నక్షత్ర నానుచవిద్దిశతి, 'తద్రహస్యం నిమి' త్యాస్తంబేనోక్తిత్యాత్ ఏకాదకాహే ఏకాదశి నే, న్ముఖంవ్యవహార నామ వ్యక్తం కర్తవ్య మిత్యర్థః. పుత్రస్త్వైవ సమాక్షరం నామ కర్తవ్యం. యథా శివః మహేశ్వర ఇత్యోది యువతేః కన్యాయాస్తు తతః పురుషాద్వ్యత్యయం విరుమాక్షరం నామ, యథా వార్యతీ చివాశిత్యాం కార్యం. నామ్ని నామకాణి, శుద్ధిః లగ్నాదిశుద్ధిః, నాతకవత్ జాతకర్తవత్, సకలైః చాతుర్వైదిః, జాతివ్యవస్థాం వినా

జాతిభేదంబినా, ద్వారకేదన్వతః ద్వారకే, యదేతే, ద్వారావినే, అథవా వింశతే-
హి దివసేనా తన్నముకరణం, విహిత మూలకక మిత్యర్థః నను 'దశాహం ద్వారక
కాహం చ పక్షం మాన మనుక్రమా' దిత్యాదిహ బ్రాహ్మణాదీహం వర్ణానా మాశౌచ
భేదస్య దృష్టిత్వా క్కథం జాతివ్యవస్థాంబినేతి సంకచ్చత ఇతిచేత్ మైనం 'సర్వే
షాం దశలా ప్రేగా మూలకే పద్ధిర్యుత' ఇతివాతాకౌచవిషయే విశేషణచ నేన సామాన్య
విచనస్య కాధితర్యా దితి నిర్ణ.

అవ. నామకరణకాలనిర్ణయముః జేష్ఠుచున్నాఁడు.—

తా. పుత్రుఁడు కలిగినక్షణంబున నక్షత్రనామమునఁగా రోహిణి
నక్షత్రమందుఁ బుట్టినవానికి రాహుఁడు ఈమొదలగు నక్షత్రనామ
కరణమును రహస్యముగాఁ జేసి ౧౧ వ దివసమందు కుమారవిషయమై
సమానవర్ణములుగల వేరనఁగాఁ గృష్ణః, శివః, సుహేత్యైరః, ఇట్టి వ్యవ
హారనామములును, కూఁతురి విషయమై జేనీయతురములుగల నామ
మనఁగా జానకీ, పార్వతీ, భవానీ ఇట్టి నామములు నిశ్చయింపవలెను.
ఈనామకరణవిషయమిది లగ్నాదిశుద్ధి పూర్వశ్లోకమునందు జాతకర్త
మునకు నిర్ణయించిన ప్రకారమున తెలియవలయును. ౧౧ వ దివస
మందుఁ జేయనిక్షణమున బ్రాహ్మణులు మొదలుగాఁగల ౪ వర్ణములకు
౧౦ దివసముఃపర్యంతముజాతాశౌచమని విశేషపచనములుండుటవలన
జాతిభేదములేక నాలుగువర్ణములవారును పుట్టినదినముమొదలు ౧౨వ
దివసమందును, ౧౩వ దివసమందును, ౨౦ వ దివసమందును, ౨౨ వ
దివసమందును నామకరణము చేయవచ్చును.

అవ. అధాన్నప్రాశన నూహ.—

అన్నప్రాశన మధికస్య శుభదం మాన్యేవ యుక్తే శుభే
వస్తాదా వధ పంచనూదిలిషమే మానే వధూనాం శుభే,
పాశే సౌద్యగృహే విశుద్ధదశమే సందాష్టమీద్వారకే
రిక్రామారహితే దినే చామృదుక్షే ప్రధువాభ్యోదయః.

18

వ్యా.—అన్నప్రాశనమితి వస్తాదా అదిశబ్దేన అద్వితీయదశమద్వారకాశి చ్యుతే,
తస్మిన్ యుక్తే మాన్యేవ అన్నప్రాశనం అధికస్య శిశోశుభదం శుభప్రదం అథ
వధూనాం శ్రీజాం బు, పంచనూదిలిషమే మానే పంచమన పునరవిమోచకశేష విష
మేషు, శుభదం శుభే వధగృహాధిపేనాశే, విశుద్ధదశమే విశుద్ధోగృహరహితేదశమా
యస్య సతదోక్షః, తస్మిన్ సౌద్యగృహే పుషధికం బ్రహ్మదశమరాశివా నువ్యతసే.

సామ్యగ్రహణీతిశ్చేవా, సమగ్రాశీనాం సామ్యగ్రాశీత్వం 'కూఠ సామ్యః పురుష
 వినితే' ఇత్యాదివా పరామామిశరణోక్తత్వాత్. సంవాప్తమిద్వాదశీకృతామరహితే-
 నందాః సత్తీకృత్యైకాదశ్యః, అష్టమీ పక్షద్వయగతా. ద్వాదశీ పక్షద్వయగతా,
 రిక్తా రిక్తతీధమః, అమా దశ్యః, ఏత్రైః హితే, ఏత ద్వ్యతిరిక్తవిశే, చరమ్యను
 క్షీప్రభువాభ్యోదుషు-చరః స్వాకీ పున్వనా శ్రవిణ దనస్థాశతిభిషజః, మృదూని
 చిత్రా కుటి మృగశీర్షానూరాధాః. క్షీప్రాణి అశ్వినీ కూస్త పుష్యః, దుర్వాణి లోహ-
 బ్యుత్తరాత్రయం, ఉదుషు ఏతత్సంజ్ఞః. క్షీతేషుచ, అన్నప్రాశనం కుభిద మితి
 యోజ్యః

అవ. అన్నప్రాశనకాలనిర్ణయముం జెప్పచున్నాడు —

తా. పురుషశిశువువిషమై వృషాదిమాసము లనఁగా ౩-౪-౧౦-
 ఈ నెలలయందును, స్త్రీశిశువువిషయమై పంచమాదివిషయమాసము
 లనఁగా ౫-౭-౯-ఈ నెలలయందును, సోమ, బుధ, గురు, శుక్రవా-
 ములయందును, అన్నప్రాశనలగ్నమునకు ౧౦ వ యింట గ్రహమి లేక
 యుండఁగాను, పృథ్వీకర్కాటకమిధునకన్యాధనుర్జీనములనెడి శుభ
 లగ్నములయందును, సాద్యమి, చవితి, వృషీ, అష్టమి, నవమి, ఏకాదశి,
 ద్వాదశి, అమావాస్య, పున్నమ ఈ పముల నిషేధించియితరదినముల
 యందును, అశ్వినీ, రోహిణి, మృగశీర్ష, పునర్వసు, పుష్యమి, ఉత్తర,
 హస్త, చిత్ర, స్వాతి, అనూరాధ, ఉత్తరాషాఢ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ,
 శతభిషక్, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి పక్షత్రములయందు నన్నప్రాశనముఁ
 జేయవలయును.

అవ అన్నప్రాశనలగ్నగతగ్రహఫల మాహ —

కుష్ఠీ లగ్నగతే రవా తనుకలే చంద్రే సదా భిక్షుకః

పూర్ణేదా బహుసత్తదోఽవసనుచే పితృర్దితో జ్ఞానవాక్,

జ్ఞే తవే బహుభోగవా శ్శుగునుతే దీర్ఘాయు రర్కాత్తతే

వాతాంగీ తమసి ధన్వజేఽస్యనశనీ బాలోఽన్నభోక్తా భవేత్ 19

వాక్ — కుష్ఠీతి. రవా మాన్య లగ్నగతే సతి బాః అన్నభోక్తా యది కుష్ఠీ
 భృగోగవా శ్శువేత్. లగ్నగతే కేవల్య దీర్ఘదద్యయం సద్యస్త్ర బోధ్యం. తనుకలే
 క్షీణేచంద్రే సదా భిక్షుకః పూర్ణేదా పూర్ణచంద్రే బహుసత్తదః బహున్నవాతా.
 అవసనుతే వశే. పితృర్దితః పితృగోగపీడితః. జ్ఞేబుధే జ్ఞానవాక్. తవేగురా బహు
 భోగవాక్ శ్శుగునుతే శుక్ర. దీర్ఘాయుః అర్కాత్తతే శ్వనశ్వర, వాతాంగీ వాత
 గోగయుక్తకరః తమసి రాహు, ధన్వజే తాప, అశనీ దరిద్రో భవేత్.

అవ. అన్నప్రాశనలగ్నమందుండు గ్రహఫలములఁ జెప్పుచు న్నాఁడు —

తా. అన్నప్రాశనలగ్నమందు నూర్కుడుండిన చిన్నవాఁడు కుష్ఠ రోగియును, క్షీణచంద్రుఁడుండిన దరిద్రుఁడును, పూర్ణచంద్రుఁడుండిన నన్నదాతయును, అంగారకుఁడుండిన వైత్యరోగియును, బుధుఁడుండిన విశేషజ్ఞానవంతుఁడును, గురువుండిన మిక్కిలిభోగవంతుఁడును, శుక్రుఁడుండిన దీర్ఘాయువుగలవాఁడును, శనైశ్చరుఁడుండిన వాతరోగముతోఁగూడిన శరీరముగలవాఁడును, రాహుకేతువులుండిన మిక్కిలి దరిద్రుఁడును.

అవ. శిశో! కేళఖండనే మాసాదీ నామా.—

జన్మాదా సమమాసీ పుత్రవిషయే స్త్రీణాంతు తదవ్యత్యయే
కార్యం చాదిమకేళఖండన మిదం పూర్వేఽస్తి సామ్యాయనే,
అదిత్యవ్యయద సప్తాష్టకకర్మద్విష్ణుత్రయార్కత్రయే
పూర్ణాహే శుభవాసరే జయదినే చాప్తమ్యమాన్వర్జితే. 20

వాఙ్మ.—జన్మాదా విరి. పుత్రవిషయే జన్మాదా జన్మప్రభృతి, సమమాసే ద్వితీయచతుర్థాదిమాసేషు, స్త్రీణాంతు తదవ్యత్యయే ఉత్తరైశ్చర్యే, కృతీయవంతునివిషమమాసే ద్విత్యర్థః. పూర్వేఽస్తి పూర్వార్థే, సామ్యాయనే ఉత్తరాయణే, అదిత్యవ్యయద సప్తాష్టకకర్మద్విష్ణుత్రయార్కత్రయే - అదిత్యేఽథా నాదిత్యం, 'దిత్యాదిత్యవద్భూతైరపచాన్వితై' ఇతిగ్యుప్రత్యయః. పునర్యనూ తదాదివ్యయం పునశ్చనూపునశ్చవ్యయం, దర్శిత్యనీ, సాష్టాశనీ, శశభృత్ మృగశీర్షం, విష్ణుత్రియం అర్కత్రయంచక్రాగుత్త, మేరేషు నక్షత్రేషు, పూర్ణాహే పూర్ణతిథౌ, శుభవాసరే శుభదినే, జయదినే జయతిథౌ, అప్తమ్యమాన్వర్జితే-అప్తమిన్వర్జితే అమాన్వర్జితే పూర్ణతిథౌ నలేషు, సమక్షప్రాదీషు ఇద మదిమకేళఖండనం కార్యం, కర్తవ్య మిత్యర్థః.

అన బాలురకు కేళఖండనవిషయమై మాసాదికాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పుత్రవిషయమై పుట్టినదిమొదలు నెలనెలలైన ౨-౪-౬-నెలలయందును, స్త్రీవిషయమై బేసినెలలైన 3-౫-౭-నెలలయందును, ఉభయాలకు నుత్తరాయణమందును పూర్వయామందును, అశ్విని, మృగశీర్ష, పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, చిత్త, సావతి, శ్రవ

ణము, ధనిష్ఠ, శతభిషక్కు, రేవతీనక్షత్రములయందును, సోమబుధ
గురుశుక్రవారములయందును, తదియ, అష్టమి, త్రయోదశి, అమా
వాస్యలు వినా క్రిందఁ జెప్పినమాననక్షత్రములతోఁగూడినపూర్ణతి
థియందును, బాలురకు కేశఖంఠము చేయవలయును.

అవ. కర్ణ వేధయోగ్యకాల మాహా.—

జాతా ద్వాదశభాదశేఽహి నిధనే శుభేఽష్టమే సప్తమే
వస్త్రే మాసి శుభే చ వారభవనే కర్ణా సువేధ్యా శిశోః,
రిక్తాపర్వనిశాదినిధిరహితే సంపూర్ణతిథ్యర్థయోః
పాష్టాదిత్యకరిద్యయో తరహారశోణివియా ర్యేందుమ. 21

వా. — జాతాదితి. జాతా జన్మకాలః, ద్వాదశ భాదశే ద్వాదశే భాదశేవా,
అహి నిధనే, నిధనే అష్టమే లగ్నే, శుభే గ్రహాన్వితేతి, అథవా అష్టమే సప్తమే
షష్ఠ్యవా మాసి, శుభే వారభవనే శుభవానరే శుభగ్రహాధిపతిః, రిక్తాపర్వనిశాది
రహితే. రిక్తాః పూర్వోక్తాః, పర్వాణి సంపూర్ణాణి, నిశాత్రి. నిశాదిః ప్రత్యహ్,
ఏతైఃరహితే, సంపూర్ణతిథౌ, సంపూర్ణనక్షత్రేఽపి తిథౌః పాష్టాదిత్యకరిద్యయో
ర్నిసారశోణిద్యయోర్యేందుభి-రితి పునర్యమా పాస్త చిత్త్రోత్తరాత్రయాస్త్రాస్త్ర
వినిష్ఠాపుష్క సృగశీర్షభ ద్వాదశనక్షత్రేయ, శిశో ర్బాలస్య, కర్ణా సువేధ్యా,
కర్ణవేధాఖ్యం కర్ణక్షయ మిత్థిర్థః.

అవ. బాలురకు చెవులుకుట్టుటకు యోగ్యకాలములఁ జెప్పు
చున్నాఁడ.

తా. శిశువు పుట్టినదిమొదలు సంక్రందవదినసమందైనను, ఏడు
నాఁడవదినసమందైనను, పగటియందును, కర్ణ వేధలగ్నమున కేనిమిదవ
యింటనే గ్రహములు లేకయుండఁగా చెవులు కుట్టవలసినది ఈచెప్పు
బడినకాలముల నతిక్రమించినను ౨ - ౨ - ౪ - యీ నెలలయందును
సోమ, బుధ, గురు, శుక్రవారములయందును, పృషభ, మిథున,
కర్కాటక, కన్యా, ధను, ర్శ్మినలగ్నములయందును, చవితి, నవమి,
చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అవధి, కృష్ణాష్టమి, కృష్ణచతుర్దశి, సంక్రమణ
ముల, చిత్ర, శుక్లపాక్ష వినియందునినా పూర్ణతిథినక్షత్రముల
యందును, మృగశీర్ష, ఆర్ద్ర, పునర్వస, కృత్తిక, హస్త, చిత్ర,

ఉత్తర, ఉత్తరాపాథ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతీనక్షత్రములయందు బాలురకు చెవులు కుట్టవలయును.

అవ, అథ చౌలకాల మాహ, —

మధ్యే మాత్తరవాయుమిత్రవహుబ్రహ్మభిధే మాత్తమే
చిత్రాంశ్యేందుపునర్వనూర్వయశరశ్రోగద్వయాద్యే దివా,
బాలస్య త్రితయేఽథ పంచమసమే మాసాదిరిక్వాప్తమీ
సర్వాన్యాను శుభాంశవారధవనే చౌలం విశుద్ధేఽప్యమే. 22

త్యా — మధ్యేష్వితి. ఉత్తరవాయుమిత్రవహుబ్రహ్మభిధే మాత్తరాత్రయస్వాత్మనూర్వాధాశతారాశోహిక్వాశ్యేభ్యః, మధ్యేభ్యః మధ్యమనక్షత్రేషు. చిత్రాంశ్యేందుపు పునర్వనూర్వయశరశ్రోగద్వయాద్యే దిత్రాశచరి మృగశిర్ష పునర్వనూపునర్వనూర్వ శ్రవణధనిష్ఠాఽశ్విని ప్రభృ యుక్తమేతేష్యేనక్షత్రే, దివా దివాభాగే, బాలస్య త్రితయే, సమే సంవత్సరే 'హయగోస్త్రీశరత్సమా' ఇత్యమరః అథనా పంచమసమేపంచమంశేషా, మాసాదిరిక్వాప్తమీసర్వాన్యాను-మాసాది కుక్షప్రతిపత్, రిక్తా లానక్తా, అప్తిమీ పక్షద్వయగతా, సర్వాణి సంవత్సరాణి, అన్యాను ఏభ్యోఽన్యాను, తిథి స్వీతిశ్చేతి. శుభాంశవారే ధవనే శుభగ్రహసవాంశే శుభలక్ష్యేచ, విశుద్ధేఽప్యమేలగ్నా వక్ష్యమాస్మానే గ్రహాశహితే సతి, చౌలం చూడాకర్ప, కర్తివ్యమితీశేషః.

అవ, చౌలకాలనిర్ణయముః జెప్పయన్నాడు. —

తా. కొమరుఁడుపుట్టినదిమొదలు మూడవసంవత్సరమందును, ఐదవసంవత్సరమందును, శుక్లపాక్షిని, చవితి, నవమి, చతుర్దశి, శుక్లకృష్ణాష్టమములు, పూర్ణిమ, అమావాస్య, దత్తుర్దశి, సంక్రమణము వీనినిపేర్చించి యితరములైన తిథులయందును, సోమ, బుధ, గురు, శుక్ర హారములయందును, వృషభ, మిథున, కర్కాటక, కన్యా, ధను, ర్శ్మిషముల నెడఁగుభిగ్రహములలగ్నములయందును, శుభగ్రహములసవాంశములయందును, రోహిణి, ఉత్తిరి, నవ్వితి, అనూరాధ, ఉత్తిరాపాథ, ఉత్తరాభాద్ర యొగక్షిత్రిముల మధ్యమములగులహాచౌలకర్కకు శ్రేష్ఠములకవు నెనుక, అశ్విని, మృగశిర్ష, పూర్వాషాఢ, పుష్యమి, హస్త, చిత్రి, శ్రవణము, ధనిష్ఠ యాయు తమనక్షత్రములయందుఁ జేయసనకూలింపఁజేయు సయంక్రందినవి హరింపఁజేసిన మధ్యమనక్షత్ర

ములయందైనను, అష్టమశుద్ధిగల లగ్నమందు చిన్నవానికి చౌకకర్తము చేయుట యుక్తము.

అవ అంకురాక్షరణకాల మాహా —

కర్తవ్యో విధితోఽంకురాక్షరణవిధి శ్శైలాదికర్తాదితో
రాత్రిక్షేప శరాస్మితైలగణనా స్వేతాను సద్యోఽథవా,
రిక్తాపశ్యవిషప్రదోషరహితే వారే శుభానాం గృహే
క్షీప్రస్వాతిన్మృదుధ్రువాసురమఖావిష్టుత్రయాభ్యోదుషు 28

వాక్యము. — కర్తవ్యవిధి. అంకురాక్షరణ మంకురార్థకర్తవ్యం దీక్షావాహన, కర్మవిధి, విధితః స్వస్థాభ్యోక్తవిధానేన, పాపవిధిక్షేపరహితః, చౌకకర్తవ్యము. అదిశబ్దేనాన్న ప్రాశస్త్యోపయోగవివాహసీమంతపుంసహవాదయో గృహ్యంతే. తేషాం కర్తాదితః కర్తా, పూర్వక్షేప శరాస్మితైలగణనాను తుండమర్చితమున ప్రమా స్వేతాను రాత్రిక్షేప, నకు విధే తేషాంకర్తా. అథవా సద్యో శ్శోభనదినా తూర్వరాత్రేవా, రిక్తాపశ్యవిషప్రదోషరహితే-రిక్తాః ప్రసిద్ధాః, సర్వాణి సంచకర్వాణి, విషా విషభుజికా, ప్రదోషః పశుర్ధ్వప్రమిత్రయోదకీవాం ప్రదోషః, స్వతిథీనాం ప్రదోషకాణోవా, ఏతైః రహితే, దిన విధిశేషః. శుభానాం శుభగ్రహణాం సంబంధితా, శుభగ్రహసంబంధలగ్న, క్షీప్రాణి అర్చనానాస్తప్రమేయః, స్వాతి ప్రసిద్ధా, మృదూని చిత్రా కేతి మృగశిర్దానూరాధాః, ధ్రువాణి రోహిణ్యుత్తరాశ్రియం, అశుంక మూలా, మఖాప్రసిద్ధా, విష్టుశ్రియం శ్రవణ ధనిష్ఠా శతభిషజః, ఏతేషు కర్తవ్యకర్తవ్యక్రేయ కర్తవ్యః.

అవ. అంకురారోపణమునకుఁ గాలనిర్ణయమును శేషమన్నాడు —

తా. అంకురారోపణమును గృహ్యసూత్రములోఁ జెప్పినప్రకారము అన్నప్రాశన చౌల ఉపనయన వివాహసీమంతే పుంసవనకర్తములకుఁ బూర్వముం దనఁగా పినిముహూర్తదినమునకుఁ బూర్వరాత్రియందైనను, సద్యష్కాలముగదైనను, సరి రాత్రియందైనను ఇట్లు చేయనిపక్షమున ముహూర్తదినమునకు 3-౫-౭. మూరాత్రులయందైనను, చవితి, న.మి, చతుర్దశి, గూర్తి క్తతిథులును, పూర్ణిమ, అమావాస్య, శృష్టాష్టమి, శృష్టచతుర్దశి, సంక్రమణము లీప్వములును, చవితి, పృథ్వీ, శ్రీయోదశి, ప్రదోషదినములును, కృత్యకుడియలును నిషేధించి పోమ, బుధ, బృహస్పతి, శుక్రవారిములయందును, వృషభ,

మిధున, కర్కటక, కన్య, ధను, ర్శ్మి నములైన శుభ గ్రహములయొక్క
లగ్నములయందును, అశ్విని, పుష్యమి, మాస్తి, నాస్తి, చిత్త, రేవతి,
మృగశీర్ష, అనూరాధ, రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర,
మూల, మఖ, శ్రవణ, ధనిష్ఠ, శతభిష జ్యేష్ఠములయందును, అంకు
రాశోఽణము చేయవలయును.

అన గ్రహాణా ముచ్చసేచములత్రికోణవిర్లయ మాహ. —
మేషో గార్కకర స్సతీ శశిగృహం మీన స్తులోచ్చాభిధా
ది గ్రామో మనుయుగ్మినం కరమితం తారా: క్రమా ద్వింశతి,
స్వస్యోచ్చాస్తగృహం స్వసేచభవనం సూర్యాదితీ స్సంహగో
మేషా మ్మత్తధ స్థలాశ్చ కలకో మూలత్రికోణాభిధా.

ప్రథమవిష్టుస్సమాప్తః.

వ్యా. — మేష ఇతి. మేషః ప్రసిద్ధః, గాః పుష్యః. మగళస్య ప్రసిద్ధః,
శశి కన్యా, శశిగృహం కర్కటకః, మీనః ప్రసిద్ధః, తులచ ఏతే నవికాణః,
గ్రహాత్, నూనోదీనాం సప్తనాం ఉచ్చాభిధాః ఉచ్చసంజ్ఞికథానాం. తథాహ
నూర్యస్య మేషః, చంద్రస్య పుష్యః, మేషస్య మగళః, బుధస్య కన్యా, సురో
కర్కటకః, శుక్రస్య మీనః, శశే స్తులోచ్చయివిషేః. దిక్ మేషే చకమా భాగః,
రారు: పుకభే త్వరీయో భాగః, మనుయుగ్మనుగ్మనుగ్మనాం యుగ్మను
యుగ్మ అష్టవింశో భాగ ఇతిర్థః. అత్త కంత్రిన్యాయేన ముకళబ్ధః పునఃపత్తతే,
తథాచ ముకళబ్ధస్య చతుర్భుగ్మభాగవాచీ ముకనా యుగ్మత్తీ ముకయుగ్మ. మగళే
అష్టవింశో భాగ ఇతి ఫ. తి. తివం కన్యాయాః పంచదశో భాగః, కరమితంకర్కటకే
పంచమాభాగః, తానాశి మీశీ సప్తవింశో భాగః, వింశతి స్థలాయాం వింశో భాగః,
ఏతే మగళేచ్చాభాగా ఇత్యుక్త్యం తే స్వస్యోచ్చాస్త గృహం - స్వస్యాత్తనః,
ఉచ్చోత్, స్వస్యగృహం సప్తమథానం, స్వసేచభవనం స్వస్య సేచభావం యథా
సూర్యస్య సూర్యవేదః. తిద్దకమాభాగః పంచమవచః, చంద్రస్య పుష్యకో నచః, తస్య
త్వరీయో భాగః ముకళచః. సుకస్య కర్కటకో నచః, తస్యాష్టవింశో భాగః
పుమచః బుధస్య గాఢో నచః, తస్య పంచదశో భాగః పంచవచః. సురో
కర్కటకో నచః తస్య పంచమా భాగః పంచవచః, శుక్రస్య కన్యా నచః, తస్యా
సప్తవింశో భాగః పంచవచః, శశే త్వయో నచః. తస్య వింశో భాగః పంచ
వచః, సూర్యాదితీ సూర్య ప్రభృతి సప్తగ్రహాణామిర్లయ సాంప్రదిత క్తిక స్థితిః.
సింహగోమేషాద్విధిపమస్తూశ్చ కలకః, నూర్యస్య సింహః, చంద్రస్య పుష్యః,
మగళస్య మేషః, బుధస్య కన్యా, సురో: పు: శుక్రస్య కుల, శశే కుంభః,

మూలత్రికోణాభిధాః ఏతే సప్తభాగముః మూలత్రికోణసంస్థితాః తు నూత్యస్య
సింహస్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ, చంద్రస్య స్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ,
కుజస్య మేషస్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ, బుధస్య కన్యాస్వత్వేత్రం మూలత్రి
కోణ ముచ్చంచ, శుక్రో ధనుస్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ, కుక్రస్య తులాస్వత్వే
త్రం మూలత్రికోణంచ శతేః కుంభస్వత్వేత్రం మూలత్రికోణంచ భవతి, ఏవంచ
శనిస్వత్వేత్రం పరిశ్రజ్య నూత్యస్య సింహతో మూలత్రికోణమితి కథం విత్తుం శక్త్యత
ఇతిచేదుచ్యతే; సింహో ఆద్యాః వింశతిభాగాః నూత్యస్య మూలత్రికోణం, ఆపత
దశభాగాః స్వత్వేత్రం, బుధభే ఆద్యభాగక్రమం చంద్రస్థావచ్చు, ఆపతే సప్త
వింశతిభాగాః మూలత్రికోణం, మేషే ద్వాదశభాగాః కుజస్య మూలత్రికోణం,
ఆపతే ఋషదశభాగాః స్వత్వేత్రం, కన్యాహం పంచదశభాగాః బుధ స్థావచ్చు,
ఆపతే పంచభాగాః మూలత్రికోణం, తతోదశభాగాః స్వత్వేత్రం, ధనుషి దశభా
గాః శుక్రోహంత్రికోణం, అశ్వే వింశతిభాగాః స్వత్వేత్రం, తులాయం పంచదశ
భాగాః కుక్రస్యమూలత్రికోణం, అశ్వేపంచదశభాగాః స్వత్వేత్రం, కుంభేవింశతిభా
గాః శక్రోహంత్రికోణం, అశ్వే దశభాగాః స్వత్వేత్రం, తథాచ సారావశ్యాం 'వింశతి
ంకా సింహో త్రికోణ మపరే స్వరపత మక్రస్య, ఉచ్చం భాగత్రితయం బుధ
ఇందో స్వాస్యత్రికోణ మపరేఽంకాః, ద్వాదశభాగా మేషే త్రికోణమపరే స్వరపతం
భోమస్య, ఉచ్చబలం కన్యాహం బుధస్య తిథ్యంకై స్పృహ దింత్యం, కతత
త్రికోణభారం పంచభి రంత్యైస్వరాశిం పతతి, దశభిర్బాగైర్ద్విస్య త్రికోణ మప
రే స్వరపతం చాపే, కుక్రస్యైవంత్రికోణం తిథ్యమపరే స్వరాశి, కుంభే
త్రికోణవిభజ్నే రవిజస్య రతంబుధాహి సింహో ఇతి.

శ్లో. యద్యన్తా వేంకటాభ్యేన రచితా మూలం నీతాం ముదే,

కాలామృతస్య టికాయా మాద్యోగిండు రహా చుప్తభాః.

అం మార్యాది సప్తగ్రహముల సేచ్చపర ~~మార్యాది సప్తగ్రహముల సేచ్చపర~~ పరమనీచ
స్వత్వేత్రము మూలత్రికోణముల జెప్పదున్నాడు. —

నా, మూలనికే మేషానికి ఉచ్చు రాశి, అందు గల దోభాగము
రమోచము, ఈముచ్చు కే - రగుతులానికి నీచరాశి, అం
దు గల దో భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు సింహరాశిలో
మొదటి ౨౦ భాగముల మూలత్రికోణమును మిగత ౧౦ భాగములు
స్వత్వేత్రమును, చంద్రగ్రహమునకు వృషభరాశి ముచ్చురాశి, అందు
భాగము - రమోచుము, ఈముచ్చురాశి కే - రగు రుచ్చిరరాశి

నీచరాశి, అందు 3-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు వృషభ రాశిలో మొదట 3 భాగములు యుచ్చమును మిగత 2 భాగములు మూల త్రికోణమును. అంగారక గ్రహమునకు మకరరాశి యుచ్చరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈమకరరాశి కేడవదైన కర్కటక రాశి నీచరాశి, అందు 2-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు మేషరాశిలో ౧౨ భాగములు మూలత్రికోణము, మిగత ౧౮ భాగములు స్వక్షేత్రము, బుధగ్రహమునకు కన్యారాశి యుచ్చరాశి అందు ౧-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈరాశి కేడవదైన మీనరాశి నీచరాశి, అందు ౧-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమున కేచప్పఁ బడిన కన్యారాశిలో ౧-వ భాగము యుచ్చమును, మిగత ౧-వ భాగములు మూలత్రికోణము. బృహస్పతికి కర్కటకరాశి యుచ్చరాశి, అందు ౫-వ భాగము పరమోచ్చము, ఈరాశి కేడవదైన మకరరాశి నీచరాశి, అందు ౫-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు ధనూరాశిలో మొదట ౧౦ భాగములు మూలత్రికోణమును, మిగత ౨౦ భాగములు స్వక్షేత్రము. శుక్రగ్రహమునకు మీనరాశి, యుచ్చరాశి, అందు ౨2వ భాగము పరమోచ్చము, ఈరాశి కేడవదైన కన్యారాశి నీచరాశి, అందు ౨2-వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు తులారాశిలో మొదట ౧-వ భాగములు మూలత్రికోణమును, మిగత ౧-వ భాగములు స్వక్షేత్రము. శనిశ్చరగ్రహమునకు తులారాశి యుచ్చరాశి, అందు ౨౦వ భాగము పరమోచ్చము, ఈ యుచ్చరాశి కేడవదైన మేషరాశి నీచరాశి, అందు ౨౦వ భాగము పరమనీచము, ఈ గ్రహమునకు కుంభములో మొదట ౨౦ భాగములు మూలత్రికోణము, ౧౦ భాగములు స్వక్షేత్రమును, ఈవరుస ను సప్తగ్రహములముచ్చాత్మ్యచ్చనీచాదినిర్ణయములఁ దెలియవలయు.

ప్రథమబిందువు సమూహము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే

ద్వితీయ విస్తరము.

అవ. అథ బ్రహ్మక్షత్రవికామపనయనయోగ్యకాలమాహ —

బ్రహ్మక్షత్రవికామభోపనయనం వక్ష్యే వసంతే క్రమా
ద్వీష్యక్తా శర దీహ వర్ణనియతే తత్రాపి సాధారణాః,
మాసా మాఘముఖాస్తు పంచ జననా ద్వా గర్భతోఽబ్జేఽష్టమే
నిత్యే విప్రశికోః క్రమా స్మృపవిశో రేకాదశే ద్వాదశే. ౨౪

వ్యా — బ్రహ్మక్షత్రవికామభోపనయనం ముపనయనాఖ్యం కర్మక్రమా ద్విత్యే
శరదీయామి, వసంతే బ్రహ్మక్షత్రానాం, శ్రీష్యక్తా క్షత్రియానాం, శరది వైశ్యానామితి
నియమః. ఇహాపి వర్ణనియతే బ్రహ్మక్షత్రానాం ముపనయనమేవ తత్రాపి పన
యతే మాఘముఖాః మాఘాద్యాః, పంచ మాసాః సాధారణాః. బ్రహ్మక్షత్రవికా
మలాభ్యః జననా జననాదారభ్య వా, అథవా గర్భతః గర్భా దారభ్యవా, నిత్యే 'గర్భా
ష్టమేషు బ్రహ్మణ ముపనయా' రేత్యాదివిధిప్రాప్తే అష్టమేఽబ్జే విప్రశికోః బ్రహ్మణమహ
తస్య, స్మృపవిశోః క్షత్రియవైశ్యమహతయో రేకాదశే వర్షే, ద్వాదశే వర్షే త క్ర
మాత్, ఉపయనం కార్యమిత్థాభ్యాహరః.

అవ. బ్రహ్మక్షత్రయ వైశ్యుల కుపనయనకాలమును గ్రమము
గాఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. బ్రహ్మక్షత్రయ గర్భసంవత్సరము మొదలైనను జననసం
వత్సరము మొదలుగానైన నెనిమిదవసంవత్సరమునందును వసంతముతువు
నందును, క్షత్రియులకు ౧౦౦వ సంవత్సరమునందును, గీష్మర్తువునం
దును, వైశ్యులకు ౧౦౦ సంవత్సరమునందును శరదృతువునందును,
మతీము నీవిధమున నిర్ణయింపఁగ నేన ఋతువులయందును, మాఘ

మాసముమొదలు జ్యేష్ఠమాసమువరకు శ్రేష్ఠమాసమలొటవలన జాతి భేదనిమిత్తములేక నీ ౫ మాసములయందును బ్రహ్మకత్రియవైశ్యుల కుపనయనకర్త చేయుట ముఖ్యము.

అవ. ఉపనయనాబ్ధివిషయే సత్సంతుర మాహ -

కామ్యాబ్ధే త్వథ పంచమాదివిషమే షష్ఠే చతుర్థేఽపి
వాంఛంత్యేవ హి మధ్యమే తు దశమే దైవాచ్చ కాలాత్యయే,
కృష్ణాదా దినపంచమే శుభదినే షష్ఠే వశమే వినా
రిక్తానధ్యయనాని మధ్యమరిథీ గంజే అపి ద్వాదశీ. 28

వ్యా - కామ్యాబ్ధి ఇతి. కామ్యాబ్ధేతు, 'ఉత్తమే బ్రహ్మకర్మసకామ ముత్తమ మాముస్కామం సమమేరేజస్కామం దశమే ౭ న్నాధ్యకామం ఏకాదశ ఇంద్రియ కామం ద్వాదశి కళకామం' ఇత్యావధ్యంబోక్తకామ్యాబ్ధి, అథవా పంచమాదివిష మేఅదిగణ్యేన సప్తమసమైక దశానాం గ్రహణం, ఏషా మధ్యమే విపమేంద్రే, సమే షు షష్ఠే, అపస్తంజే. 'కృష్ణాబ్ధిమేషు బ్రాహ్మణమపరయా'లేశ్వరిత్రాహుచనశ్య గృభ్య త్కర్మసంప్రమగర్భాబ్ధిమానాం స్వీకృత్యా త్రిన్దశి విధాయ, ఏష్మ ఇత్యుక్తవాకా. తస్య గర్భపత్యస్వీకారఃకాలంజేనైవ పంచమాబ్ధిగ్రహణ నిర్ధి, గర్భపత్య, జన్మతి, సంపూర్ణత, అన్యథా పంచమాబ్ధిగ్రహణే మానాభావాత్ చతుర్థ, చతుర్థివత్, పతే శేవన వాంఛంత్యుపనయనమితేషు. పతే ఇత్యేననామ ముత్తర్యయ, మానా భావాదిత్యవ్యవస్థాపయ్యతే. హితి సునిష్ఠా. దైవా ద్విధివత్, కాలాత్యయే ఉత్తపంచ్చరారిక్రమణేనతి, మధ్యమే జనుశ్యేదాపేంద్రేవా, కృష్ణాదా కృష్ణాదాదా, దినపంచమే పూర్ణచంద్ర త్యాత్, శుభదినే గంజాంశుద్ధిదినే, షష్ఠే షష్ఠే శుక్లషష్ఠే 'శశబోధనో'బద్ధన'ఇత్యమహ. అద్యపంచపంవినా విహయేర్మ్యం. త్రిగచంద్ర త్యాత్ శుక్లషష్ఠేఅదిపంచామ్రసమేధేన ద్విరియత్యురీయగంజాయా. స్వీకారః, పూర్ణచంద్ర త్యాత్. రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అనధ్యయనాని శత్యమాదాని, మధ్యమ రిథీ అబ్రహ్మ్య, సంజే ఏష్మేకాదశ్యా, ద్వాదశి సైకా, ఏకాః వినా విహయా, ఉపనయనం కర్తవ్య మిత్యర్థః.

అవ. ఉపనయనమాసకుః సత్సంతురముచే సంవత్సరముల నిర్ణయించుచున్నాడు -

తా. బ్రహ్మణాదిజాతిత్రయమునకు దినసము మొదలు ౫, ౬, ౭, ౮, ౯ ఈసంవత్సరములయందును, ఈకాలములయందు చేయుటకడై నవశమున ననుకూలించినవత్సరమునకు ౧౦, ౧౧ సంవత్సరములయందు

ను, శృష్టవాద్యమి మొనలయిదుదినములయందును, శుక్లవాద్యమి మొనలు నెదినములందుంచి మిగతదినములందును, శుభకరిములైన తదివారనక్షత్రయోగకలములతో గూడినదినములందును, చలిత, నవమి, చతుర్థిశిష్యా, చతుర్థి ముదిగు శుభకలములు, విష్ణుకలములు, ద్వాదశి, వినివిడిచితి, రంభకము మందు జెప్పబడిన కారమునభ్యమునదివ గూడవర్తించి క్రింద జెప్పబడిన కలములయందు పనకునము జేయవలయును నతీయు నాల సంస్కరమందు పనకునకర్మ జేయుట కొందితీ శిష్టమునను క్రింద కనమత మాటవలన విధించబడలేదు.

అన ఉపనయనస్య వారనక్షత్రలగ్నగర్హణ మహా —

శుక్రార్యేందుజవాసరైర్మకళినో న్యురాద మధ్యాతయై
ర్మిత్రాంత్యాదిగన్ధిగన్ధిరాదితగురు శ్రోణత్రయైర్మతయే,
సావంశా గన్ధగుభాంశగే గీరుకళ శ్రోణాదితిస్వాంశగే
లగ్నే చంద్రవివర్జితే శుభదినే పూర్వైర్హి శుభైర్హి 27

వా. — శుక్రేతి. శుక్రార్యేందుజవాసరే శుక్రగురుబుధవాసరే, తయోః ప్రసిద్ధయోః. అర్కశని నూర్జవంద్రయోః సంబంధినా భావసోమకారా మధ్యా, శుక్రబుధాదితి ఉపనయనే నమభ్యా, నామకలకలినామకలజ్ఞమితి, కింతు త్యయనందే. మిత్రాంత్యాదిగన్ధిగన్ధిరాదితగురు శ్రోణత్రయైర్మతయే అనూరాధాశనివర్జితైర్హి శ్రోణాదితిస్వాంశగే శ్రాంత్యుత్తరాశ్రమపునాపునాశ్రమకలగన్ధిగన్ధిరాదితగురు శ్రోణాదితిస్వాంశగే, అర్కశని సోమకలగ్రేభు, కింతు సోమకల వంద్రే, న్యాంశాత్ కింతు సాంశాత్, అగ్నిగుభాంశగే బుధగురుశ్రాంతాం అంశగేనతి, శ్రోణాదితిస్వాంశగే శ్రోణపునాపునాస్వాంశగే శ్రమకలగుభాదే పునాపునాగుభాదే వాన్తిలేనతి, కింతు చంద్రవివర్జితే లగ్నే, శుభదినే పంచాంగగుభిదినే, పూర్వైర్హి పూర్వాష్టమే, అప్తయే ఉపనయనగ్రాహ్యమే, శుభైర్హి ప్రవాన్తిలేనతి, ఉపనయనం ముఖ్యమితి శ్లోక.

అన ఉపనయనమునకు వా నక్షత్రలగ్న నిర్ణయముల జెప్పుచున్నాడు, —

తా. ఉ. చునవేష మును, బుధ, బృహస్పతి, శుక్రవాములు శ్రీవ్రము గి, ఆగ్నివామహరిముల చంద్రముని, అనూరాధ, రేవతి, అశ్విని, బృగశి, శిత్తిరి, శిత్తిగామాధి, శిత్తి భాద్ర, వనర్విసు,

పువ్వమి, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, కతభిషక్కు, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, రోహిణి ఈ ౧౬ నక్షత్రములు శ్రేష్ఠములుని, చంద్రుడు స్వకీయాంశముందుండఁ గా, స్వాంశమైన కర్కాటకమునుండి, బుధ, గురు, శుక్ర లయంశమును పొందియుండుగాను, శ్రవణపునర్వసువులు నాలంశముందుండఁగాను, చంద్రుడు తేనింగ్నముందును, శుభదినపూర్వాష్టమందును, ఉపనయనగ్నమున కేనిమిదవయింటనే గ్రహములు లేకయుండఁగా నుపనయనమునకు యోగ్యకాలము.

అవ, నటో ర్వర్ణేశాదిబల మాహ —

నర్ణేశార్కకపిజ్యవేదపబలం చాద్దేందుతారాబలం

తత్రాచార్యకుచూరయో గ్గురుబలం తేభ్యో హి ముఖ్యం వ్రతే,

తేహం వాఙ్మకబాల్యమాఙ్మరహితే మూలత్రికోణాలయే

సోచ్చస్వాన మమిత్రరాశిసహితే వ్యేతేషు కార్యం వ్రశమ్. 28

త్యా. — నర్ణేశతి. నర్ణేశార్కకపిజ్యవేదపబలం - నర్ణేశాః, విద్రాణాం గురుః, క్షత్రియాణాం రవిః, వైశ్యాణాం చంద్రః, లేహం చ, అర్క చూర్ణ్యః కదిష్కృతః ఇజ్యో గురుః, వేదః స్వకాఖ్యాధిపతిః, ఏలేహం చ బలం, అద్దేందుతారాబలం - అష్టకర్ణేన అద్దాధిపతి ర్లక్ష్యతే, తస్య చ బలం ఇందో శ్చింద్రస్య తారాయాశ్చ బలంచ, తత్రోపనయనే ఐటో శ్చింతరియమితీశః. తేభ్యఃనర్ణేశాదిభ్యః గురుబలం వ్రతేతిపనయనే ఆచార్యకుచూరయో ర్ముఖ్య మావశ్యకం. సీతి ప్రసిద్ధా. తేహంచ నర్ణేశాదీనాం, వాఙ్మక బాల్యమాఙ్మరహితే. నిష్కస్యభావో వాఙ్మకం, బాలస్య భావో బాల్యం మాఙ్మకభావో మాఙ్మకం, 'గుణవచన' త్యాదినాన్యథో. ఏతైః రహితేనతి, ఏలేషు నర్ణేశాదిప్రహేషు, మూలత్రికోణాని పూర్వోక్తాని, సోచ్చస్వానీ ప్రాగుక్తాని మహాగాఢ్యాదీని, స్వానయోః క్యతేత్రాణి, మిత్రరాశయః మిత్రక్షేత్రాణి, ఏతేషుహితేషు సర్వం, వ్రతిం ఉపనయనం కార్యం.

అవ ఉపనయనమువునకు వర్ణేశుడు మొదలై నవారిబలములఁ జేప్పుచున్నాఁడు —

తా. వర్ణేశబలమునఁగా బ్రాహ్మణులకు బృహస్పతిబలమును, యిత్రియులకు సూర్యబలమును, వైశ్యులకు చంద్రబలము నంపితీకీమార్య శుక్రగురుబలములు, తమతమ వేదాధి-తుల్యము, ఉపనయనముచేయునంపిరాధివతిగ్రహబలము, చంద్రతారాబలములు నీవర్ణేశాదిబలములకింటెరాచార్యవలువులకు బృహస్పతిబలమును అనశ్యము చూడఁ

దగినది. ఈ క్షేత్రములకు మూఢ బాలశృంగారములు లేకయుండునగాను
నీగ్రహములేతమతమమూలములగుననియును చుచ్చస్థానములయందు
దును, స్వక్షేత్రములక్షేత్రములయందు నుండునగా నుపనయనముచే
యుటకు ముఖ్యము.

అవ. అథ వేదాధిపతి నామా —

ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరా గురుభ్యగుత్తామృతసామ్యా వ్రీతే
స్వీయం వేదపలగ్నవాసరబలం వైతత్తీయం దుర్లభమ్,
లగ్నం దుః శ్చయరోగిణం చ కరుతే సోచ్చస్థితోఽవ్యర్థకం
లగ్నా ద్వాదశకం రవిం యది కుజః పశ్యన్మరో శ్చేత్రహృత్. 29

వాణి.—ఋగ్వేద తీ. గురుభ్యగుత్తామృతసామ్యాః గురుకుల్రాంకారకముధా
శృత్యాః, ఋగ్వేదప్రభృతీశ్వరాః ఋగ్వేదాస్సాహస్యగానా మధిపాః, క్రమా
త్పుటాః. వ్రీతే ఉపనయనే. స్వీయం స్వతీయం, స్వకర్తాత్ సంబంధార్థప్రత్యయః,
వేదపలగ్నవాసరబలం స్వతీయా యా వేదః తస్మాద్విపరీతే, స్వతీయం యజ్ఞవల్లలగ్నం
తదధిపత్య, స్వతీయా యా జప్తవాసః తదధిపత్య, బలం, విహా శ్చింతనీయం,
ఏతత్తీయం వేదపలగ్నవాసరబలత్తీయం తు, దుర్లభం, ప్రాయశోన లభ్యతత్త్వమ్.
లగ్నం దుః ఉపనయనలగ్నచంద్రః. సోచ్చస్థితోఽపి విపరీతీతోఽపి, అభ్యం బలం,
శ్చయరోగిణం శ్చయరోగవంతం కరుతే. నమ 'లగ్న చంద్ర వివర్జిత' ఇతి పూర్వమే
రోక్త్యా త్పున రిచానం 'లగ్నం దుః శ్చయరోగిణం చ కరుతే' ఇతి లగ్నచంద్రవిహే
ధావిదుర్భం కర్తవ్యమితి చుచ్యతే. 'చాతే వ్రీతే ప్రయాణే చక్రవేళే రాజకృతే, ల
గ్నచంద్ర కృతః ప్రోక్తః విచాహే తరిష్టయేత్' ఇతి నైకా శ్లోకే విద్యమానవ్రత
కర్తం ఉపనయనచంద్ర శృత్యా ఉపనయనే లగ్నచంద్రః కుజరక ఇతి భ్రాంతి వ్రాణా
దితి పునరుక్తం. వ్రతకర్తవ్య వేదవ్రతచతుష్టయకర్తాత్, తథావ కాశ్యపవిష్ణు
'సోచ్చస్థసంస్థాపి తీతాంశు కర్షితినా' యది లగ్నగః, తంకరోతి శిశుం నిన్దం సతతం
శ్చయరోగిణ' మితి. కాశ్యపః. 'ప్రాతీయరక్తా' యది లగ్నసంస్థితశ్చక్షుఃక్షేపి భవే
త్సరోగీ వ్రతీ చ సామ్యగ్రహార్థశేపి ఖలాః 29 నిన్ద స్ఫుటికరహీన' ఇతి వివి
ధః కుజః అంకాకః లగ్నా ద్వాదశకం ఉపనయనలగ్నా ద్వాదశకలగ్నస్థం రవిం
శ్చక్షుః స్థితో యది, సరోః ఉపనయనకృతః. శ్చేత్రహృత్ శ్చేత్రహృద్ భవతి

అవ. వేదాధిపతుల జెప్పుచున్నాడు.—

తా. ఋగ్వేదమునకు గురువు, యజుర్వేదమునకు శుక్రమును,
సామవేదమునకుంకారకుడును, అధర్వణ వేదమునకు బుధుడును, సో
మవేదమున వేదాధిపతుల సంబంధుడును ఉపనయనవిషయమై స్వతీయ

వేదాధిపతిబలమును వటువుయొక్క జన్మలగ్నాధిపతిబలమును, జన్మవా
సరాధిపతిబలమును ఇవి ముఖ్యముగానుండవలెను. ఈచెప్పుబడిన 3
బలము లేక కాలముందు దొంగటదు స్థరము మఱిచంద్రుడుపనయన
లగ్నముందున్నను స్వకీయమైన ఉచ్చశాశియందున్నను వటువును తు
య్యోగవంతునిగాఁ జేయును ఉపనయనలగ్నమునకు, గతిట నుండెడినూ
ద్యుని కంగారకపీఠము కలిగినట్లైనను వటువుతండ్రి యందుఁ జొను.

వ. వర్ణకాదీనాం ఫలవిచారం కుర్వో ఉపనయనలగ్ననిర్ణయ
మాహ. —

నీచస్థేషు వరాజితే వ్యరిగృహస్థే వ్యస్తగేషు వ్రతే

వర్ణాధికగోచర్యే వేదపటేషు వ్యాదంత్యతుల్యో వటుః,

అస్తై రవ్యభిలై కవింశతిమహాదోషై నియ్యుక్తైః ఫలై

శేంద్రే సాపవినష్టై యది శుభే లగ్నే చ కార్యం వ్రతమ్. 80

వాక్య — నీచస్థితి. వ్రతే ఉపనయన, వర్ణాధికగోచర్యే వేదపటేషు-వర్ణాధికాః
పూర్వోక్తాః, కవి శుక్ర, ఇంద్రియము, వేదపటములపూర్వోక్తాః, ఏలేతురీవ
స్థేషు నీచరాశిగ్రహేషు, వరాజితేషు గ్రహములే కర్మవరాజిగ్రహేషు, అరిగృహస్థేషు శత్రు
క్షేత్రగ్రహేషు, అస్తగేషు అస్థుగ్రహేషువలెను. యః ఉపనయనమున, అంత్యయ్యః
వికృష్టజాతిరూప సాన్యతే. అన్యః ఉక్తాంత్యైః, అభిలై కవింశతిమహాదోషైశ్చ,
వియ్యుక్తైః సహితై లగ్నే, కంచ అభిలై శేంద్రే లగ్నవత్కుంభమునవశశేంద్రే, సాప
వినష్టైః సాపగ్రహసహితై రతి యది, ఉపనయనలగ్నాంత్యే శుభగ్రహాశ్రాంతే
యది. వ్రత ముపనయనం కార్యం అనేన శేంద్రేషు సాపగ్రహాశ్రాంత్యైః శేష
శుభగ్రహములేషు సర్వ వదోషై ర్వాన్యైః తదుక్తం దైవజ్ఞవిలాసే 'లగ్నా
దోషైః పృథగ్వా త్రికోణే వేశ్యైః పృథగ్విశిష్టానికసోమరూపైః, ఏకో నిహంతి శుభశి
తాదిశోషాకా భాను స్వధా గాథ మిహంశకార' మితి.

అన. వేదాధిపతిబలమును వివరించుచున్నవాఁడై ఉపనయన
మునకు లగ్ననిర్ణయమును జేయుచున్నాఁడు. —

కా. వర్ణాధిపతులును, గురు శుక్రలును, వేదాధిపతులును 3
రలు నీచగ్రహులయందుండగాను, శత్రుగ్రహములతోఁ గూడియుండ
గాను, శత్రుక్షేత్రములయందుండిగా నీగ్రహము లస్తయించియుండగా
నుపనయనము చేసినటువు చంద్రునితో సమానుఁడని చెప్పవలెను.

మతీయు ల్గ. శ్లోకముమొదలు చెప్పబోయెడి ౨౧ మహాదోషముల నర్థించి కేంద్రములనఁగా లగ్న, చతుర్థ, సప్తమ, దశమ స్థానములయందుఁ బాపగ్రహములు లేకయుండఁగాను, శుభగ్రహములు కేంద్రస్థానములయందుండఁగాను శుభలగ్నమునందు పవనకర్త చేయవలసివది.

అవ. ఉపనయనలగ్నా త్కేంద్రేషు పాపగ్రహాంత్రాంతేషు సత్స్యయే దోషాః. లేషాం సంఖ్యం నిర్దిశ్య తత్తద్దోషఫల మాహ —

లగ్నా త్కేంద్రగతే రవస్సజిత ఇత్యాచార్య శిష్యా వ్రతే
భామీ కూజితనామక స్తు జననీం హంత్రేన మందే కులమ్,
దోషోఽయం రుధిరాభిధ స్తమసి చేదుగ్రాభిఢో బాలకం

రంధ్రాభ్యః పితరం ధ్వజే నగదశక్తిత్యభిశేంత్రాభిధా. 81

వా. — లగ్నాదికి వ్రతే, లగ్నాదుపనయనలగ్నా, వ్రతా నూత్రే, కేంద్రగతేచేత్, స్సజితః స్సజితాభ్యో దోషః, స త్యాచార్యశిష్యో పితృపుత్రా హంతి భామీ అంగారకే, కేంద్రగతేచేత్, కూజితనామకో దోషః. సతు జననీం ఐటోర్వారకం హంతి. మందే కనైశ్చర కేంద్రగతేచేత్, అయం దోషో రుధిరాభిధః, కులం కులదృష్టంజనీషూపద్యతే కమసిరాహా, కేంద్రగతేచేత్, ఉగ్రాభిఢో దోషః బాలకం వయం హంతి ధ్వజే శతా, కేంద్రగతేచేత్, రంధ్రాభ్యః. సదోషః పితరం నలుజనం, హంతి సక్వత్ర యోజ్యం. నగదశక్తిత్యభిఢి-లగ్నాత్ సప్తమదశములగ్న చతుర్థస్థానాని, శేంత్రాభిధాః కేంద్రసంక్షకస్థానాని.

అవ. ఉపనయనలగ్నమునకుఁ గేంద్రస్థానములయందుఁ బాపగ్రహము లుండఁగాఁ గలిగెడిదోషనామములను ఆదోషములను జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. కేంద్రస్థానము లనఁగా లగ్నము, లగ్నమునకు ర, ౨, ౧౦ స్థానములు, ఈర కేంద్రస్థానములయందు సూర్యుండుండిన స్సజితమను దోషము. ఆదోషము ఉపనీతునికిని తండ్రికిని మారకంబు. సంగారకుఁ డుండినఁ గూజితమనుదోషము. ఆదోష మతనీతునికి మారకంబు. శనియుండిన రుధిరమనుదోషము ఆదోష మతనీ గోత్రజాలకు మారకంబు. గాహువుండినను సుగ్రమదోషము ఆదోష ముపనీతునికి మారకంబు. కేతువుండిన రంధ్రమనుదోషము. ఆదోషము సతనితండ్రికి మారకము.

అవ. వటో ధ్గురుబల మాహ. —

జీవా కర్మటచాపమీనగృహగ స్తద్భాగసంస్థోఽపివా
జన్మద్వాపశకంధ్రగో యది వటో ర్వద్వాక్థిక న్నన్యో ద్వ్యోతే,
స్త్రీగోయుగ్మతులామృగాఖ్య గృహగ స్తద్భాగసంస్థోఽపివా
విద్యాచారనుఖాయురర్థరహితం కుర్యా ధ్గురు స్తం శిశుమ్. 92

వా. — జీవా ఇతి జీవో బృహస్పతిః, కర్మటచాపమీనగృహగః కర్మటధనుర్జీనరాశిః స్థితస్యకా, యద్రీనయో న్యుక్తే త్రత్వా త్కర్మట స్తోచ్చత్వాచ్చేతి భావః. యద్వా తద్భాగసంస్థోఽపివా - తేహం కర్మటమీనధనుహం యే భాగాః అంః. తేషు స్థితోఽపివా, జన్మద్వాదశకంధ్రగోఽపి, వటో ర్వద్వాక్థికః సంకర్షారస్యత ప్రద సాన్వితో ప్రతే ఉపనయనమయే, స్త్రీగోయుగ్మతులామృగాఖ్యగృహగః కన్యాబృహదభిమిధునతులామకరసంజ్ఞ కరాశు స్థితోవా, తద్భాగసంస్థోఽపివా - తేహం కన్యాబృహదభిమిధునతులామకరాణాం భాగాః అంః. ఏతేషు స్థితోఽపివా అపి కర్మాత్థః యత్ర కత్త్ర స్థితా అపి ఏతే అంః ఆయోగాన్య ఇత్యర్థః కన్యాబృహదభిమిధునతులానాం కత్త్రక్షేత్రత్వాత్ మకరస్య నిజత్వా దితి భావః. గురు స్తం శిశుం ఉపనితకుశం, విద్యాచారనుఖాయురర్థరహితం కుర్యాత్.

అవ. ఉపనయనవిషయమై గురుబలమును జెప్పుదున్నాఁడు —

తా. కర్మాటకధనుర్జీనరాసులయందైన నీరాసులయంశములయందైన నుపనీతునిజన్మరాశియందైనను ౮-ట ౧౨-ట నైనను బృహస్పతియిందఁగా నుపనయనవటువు సంపూర్ణవిద్యావంతుఁడును భాగ్యవంతుఁడు నగు, వృషభ, మిథున, కన్యా, తులా, మకరరాసులయందైనను వీనియంశములయం దెచ్చటనైనను గురువుండఁగా నుపనయనమైరవాఁడు విద్యాచాగనుఖాయుర్ధవమాలలో నొకటియైనను లేక నిర్భాగ్యుఁ డగును.

అవ అథ సంస్వగ హంశగతచంద్ర ఫల మాహ. —

కుర్యా త్పాశకినం వటుం శతధర ముర్యాంతగ సాన్వంశగో
నిస్సంఘామిను జాంశమాయుగభృతంజ్ఞాంశంతు విద్యాయుతమ్,
జీవాంశం క్రితుకాణం భృగుశిత స్యాంశం వివాహాన్వితం
మందాంశం గపి ఆశు చోనయనే చండాన నవాశమ్. 93

వా. — కుర్యాదితి. శతధరః చంద్రః, ముర్యాంతగస్సంహారకత్వే ద్వటుం, పాశకినం పాశరథం, ముర్యాత్. స్యాంశగత్వేత్ కర్మటాంశగతత్వేత్, నిస్సందర్భం

కుర్యాదితి పలుమితి సర్వత్రయోజ్యం. భూమినుతాంశగః-భూమినుతోఽంగారకః తస్యాంతో మిషవృత్తికా-తత్రగతశ్చే దాయుధభృతిం కస్తచీవిం భాంశం బుధస్యాం శం కన్యామిధుఃసోఽపవ్యతిరాంశగతశ్చే ద్విద్యాయుతం విద్యావంతం, జీవాంశం బృహస్పతే శంశం, ధనుర్మీయో వ్యతిరాంశం గతశ్చేత్, క్రితుకాని మాహితాగ్నిం, భృగుసుతస్యాంశం-భృగుసుతస్య తుక్రిస్య ఆంశం మలావృషభియో పవ్యతిరాంశం, గతశ్చే దాయుశీఘ్రం, వివాహాన్వితం పర్షిణంత, ముకుందయశే శివశయ్యకాతే మందాంశం-మందస్య శనైశ్చరస్య ఆంశం మురకుంభయో పవ్యతిరాంశం, గతశ్చే ద్వయం చందాలసేవాకరం కుక్రూత్.

అవ. చంద్రుఁడున్న రాశిఫలమునుఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చంద్రుఁడు సింహరాశియందుండిఁ గానుపనయనమైనవాఁడు పాపవతుండును, కర్కాటకరాశియందున్న చంద్రుఁడును, మేషవృత్తిక రాసులయందున్న నాయుధధరుండును, కన్యామిధునరాసులయందున్న బండితుండును, ధనుర్మీనరాసులయందున్న సోమయాజియును, కులావృషభరాసులయందున్న శీఘ్రమున భార్యావంతుండును, మకరకుంభరాసులయందున్న చందాలసేవకుండును, నీరీతిఁజంద్రుఁ డీరాసులయందుండఁగా నుపనయనమైనవాఁ డీఫలములు గలవాఁ డగును.

అవ. అథ ఉపనయననిషేధకాల మాహ. —

పూర్వేద్యుశ్చ పరే ౨హని వ్రతదినా త్తస్మా చ్చతుర్థదినే ౨నభ్యాయశ్చ రజస్వలా స్వజననీ గర్భావృతా వా శిశో, పిత్రో శ్చ యవత్సరో యది గురో స్సంభ్యాభిజత్సద్ వా బాలో వా యది కర్ణవేధరహితో నైతేషు కార్యం వ్రతమ్. 84

వ్యా. — పూర్వేద్య రీతి. వ్రతదినాత్ ఉపనయనదినా, తూర్వేద్యః పూర్వదినే, పరేవాః పరదినేవ, తస్మాత్ వ్రతదినా, చ్చతుర్థదినే, అ.భ్యాయోయ దివ, శిశో ర్విటో, స్వజననీ మాతా, రజస్వలా వా నది, వ్రతి ముపనయనం పకార్యం. నాందీముఖా తూర్వంచేన్నిషేః. ఆదవంతంంచే న్నదోః తథా నోక్తం. నాందీముఖే కృతే పశ్చాత్తాలా నది రజస్వలా, మాంజీంశం ప్రకుర్వత తత్ప్రేక్ష్య ద్దీప కారయే దితి. గర్భావృతా వా శిశో ర్జనని ఆంశర్వత్సీయది, పంచమమాసా ద్భాగ్యం నిషేధః ప్రాప్తే న్నదోః. తథా నోక్తం 'గర్భణీ యది పత్నీ చే న్నకుర్యా దుపనా నునమ్ పంచమాసా దధః కుర్యా దతిహ్యం న. రయే'దితి కించ శిశో,

పిత్రోః-మతావ పితావ పితరా, 'పితామాత్రే' త్యేకశేషః. తయోః క్షయవత్సరః మృతాబ్దశ్చ, సుతాశ్చ, 'సురుస్తు సీషుతా' శ్రేష్ఠే సుతా పితరి యర్హత' ఇతి శబ్దాబ్ధివః. పితృః, పిత్రోః క్షయవత్సరో యదివ, సంధ్యాభిజిత్నద్వ-సంధ్యానద్వ అభిజిత్నద్వేతి ద్వంద్వంతే హ్రాయమాణః సద్భక్తః ప్రత్యేక మభిసంబంధ్యతే సంధ్యాసద్భక్తా మార్గస్థితాః, అభిజిత్నద్వ మార్గస్థితరాశే శ్చతుర్థరాశిః, ఏతయోశ్చ, బాలః పట్టుః, కర్ణవేదపహితో యదివ, ప్రథం న కాద్యం అత్ర 'కృష్ణాదా దివస-చక' నితివాక్యేన కృష్ణపక్షే ఆదిపంచమ్య ప్రతయోగ్యత్వం స్వీకృతంధని కృష్ణపక్షే ద్వితీయశ్చతీయ పంచకలపి స్వీకృతే, అత్రకు ప్రతదివా త్పూర్వద్యుః పరేనాని చతుర్థేనానివ అనధ్యాయో యది ఉపనయనమిదం. కృతః. తథావ సతి 'కృష్ణాదా దివస-చక' ఇతివాక్యస్య వైఫల్యం స్యాత్. కృష్ణపక్షాద్యపంచకాంతఃపాతిదిత్వీయపంచ మ్యా ర్హిషేధప్రతీతేః ద్వితీయాయాః పూర్వద్యుః. ప్రతిపదః పంచమ్యా శ్చతుర్థే దిశి అష్టమ్యా శ్చ సత్వాత్ తత్పక్షే ర్హిషియామాత్రానాద్యత్వేన పంచస్వీకారో వ్యర్థః. ద్వితీయాపంచమ్యాః గ్రంథాంతరే ప్రతయోగ్యత్వేన స్వీకృతత్వాచ్చ. తథాహి 'ద్వితీయావ త్తృతీయావ పంచమీ సప్తమీ తథా, త్రయోదశి చ దశమీ ప్రశస్తా స్తీథయో ప్రతీ' ఇతి తస్మా ద్వృతదివా త్పూర్వద్యుః. పరేనాని చతుర్థే దిశి అనధ్యాయనమిదం. చింతనీయః. తథావ దర్పణే-ప్రతబంధనపూర్వద్యుః. పరేద్యుః రితి య ద్వయః, త దన ద్వినిధిః ప్రోక్తం నివనానాం విరోధత' ఇతి.

అన. ఉపనయనమునకుఁ గొఱగొనికాలములఁ జెప్పుదు న్నాఁడు.——

తా. ఉపనయనమునకూర్తదివమునకుఁ బూర్వదివసము నపరది వసము ర-వదివసము నీదిలో నొకదివస మనధ్యాయదివసమై యుండుఁ గాను నాబాలునితల్లి నాందీర ముచేయకముందు రజస్వలయైనను, ౨. మాసముల గర్భిణియైనను, కుమారుని తల్లిగర్భమును వితామహిపి తానుహులును చనిపోయినపంపత్సరసుందును, సూర్యుండున్నరాశి యందును, యీరాశికి ర-వ రాశియందును బాలునికి చెవులుకుట్టక యుండుఁగాను, నుపనయనముఁ జేయఁగూడదు. ౩. ౨-వ శ్లోకమందుఁ గృష్ణపక్షములో మొదటిపంచకము శ్రేష్ఠమని చెప్పి యీశ్లోకమంద నధ్యయనములు లేకయుండుఁగాఁ జేయవలయునని చెప్పుటవలన వ్యాఖ్యానశ్లోకార్థమునే గ్రహింపవలయును.

అవ మజ్జన్తనక్షత్రస్వరూపం దర్శయన్ తేషు సర్వకర్తృనిషేధ
మాహ. —

జన్మర్తుం జననోడు కర్త దశమం సాంఘాతికం ఘోషకం
వైనాశఖ్య మథ త్రివింశ మపి భం తత్పంచవింశం యది,
ఋక్షం మానససంజ్ఞకం ద్వివచనం తత్సాముదాయాభిధం
త్యాజ్యం సప్తమభం తు నైధన మిదం సర్వేషు కర్తృస్వపి. 35

వ్యా — జన్మర్తు మితి. యస్మిన్నక్షత్రే జననం భవతి తస్మాత్క్షత్రం జననోడు
సంజ్ఞకం, దశమం జన్మనక్షత్రాత్ దశమ్యం, కర్త కర్తృసంజ్ఞకం, ఘోషకం జన్మనక్ష
త్రాత్ ఘోషకం భం, త్రివింశం సాంఘాతికం సాంఘాతికసంజ్ఞకం, త్రివింశం జన్మనక్ష
త్రాత్ త్రివిద్యావంశం, భం, నక్షత్రం, వైచాఖ్యం, తత్పంచవింశం-తస్మాజ్జన్మర్తు
త్వంచవింశం ఋక్షం యది, మానస మానససంజ్ఞకం, తత్ ద్వివచనం జన్మర్తు భష్టవ
శభం, సాముదాయాభిధం సాముదాయకసంజ్ఞకం, సప్తమభం తు జన్మర్తుత్వప్రమనక్ష
త్రం తు, నైధనం నైధనసంజ్ఞకం, ఇద ముత్తనక్షత్రసత్తవం, సర్వేషు కుభకర్తృస్వపి
దుపనయావాదికలకుభకర్తృను త్యాజ్యమి.

అవ. మజ్జన్తనక్షత్రస్వరూపము జెలియఁజేయుచున్నవాఁడై
వానియందు సమస్తకార్యములకు నిషేధముఁ జెప్పచున్నాఁడు —

తా ఏనక్షత్రమందు జన్మించినవానికానక్షత్రము జన్మనక్షత్ర
మనియు, జన్మనక్షత్రమునకు ౧౦-వనక్షత్రము కర్మనక్షత్రమనియు, ౧౬-
వ నక్షత్రము సాంఘాతికమనియు, ౨౩-వ నక్షత్రము వైనాశమనియు,
౧౮-వ నక్షత్రము సాముదాయకమనియు, ౭-వ నక్షత్రము నైధన
మనియు, ౨౫-వ నక్షత్రము మానసమనియు, నీప్రకారముగా నీసంజ్ఞ
లుగల నక్షత్రములయందు పునరాయనము మొదలైన కార్యము లేవియుఁ,
జేయఁగూడదు.

అవ జన్మజ్ఞే కార్యా కార్యా న్యాహ. —

జన్మర్తుం శుభకం నిషేకమితి తేషాంన్నభివ్యక్తి కృతా
మాంజీబంధన మ్మహిప్రాప్త్యత్ గావా ప్తిషు,
ఏభ్యోఽన్యే పవశుభస్రకం చ సువనేనీమంతనంగ్రామయో
గ్గర్భాధానవిత్ప్రక్రియాక్షురభివ్యక్తావివాహే వ్యపి. 36

వ్యా. — జన్మక్ష మితి, జన్మక్షం జన్మక్షత్రం, నిషేకమఖయోః నిషేకయాగ
యోః, కాలాన్నభుక్తియోః మాదాకర్తృప్రాకయోః, కృషా మాదకర్తృణి, మాంజీబంధ
నముపసయనం, పట్టబంధనం పట్టాభిషేకః, నుషీప్రాప్తిః తే త్ర గ్రహణం, అక్షరావాప్తిః
అక్షరస్వీకారః, ఏతేషు శుభదం శుభప్రదం, వీర్యః నిషేకాన్వయః, అశ్వేషువ్యతిరేక
మ, సుఖినే పుంసవినే, సంక్రామనీయంతయోః యుద్ధనీయంతకర్తృణోః, గర్భాధానపీత్వ
క్రియాశ్చుభిషిక్యాశ్చావివాహాదిషు-గర్భాదానం, పీత్వక్రియా శ్రాద్ధకర్తృ, త్తురం
క్షైరకర్తృ, భిషక్ బోషదసేవా, యాత్రాప్రయాణం, వివాహః ప్రసిద్ధః, ఏతేషు జ
న్మక్షం అశుభదం భవతి. ఆయం నిషేకః పురుషపరః- స్త్రీణాంకు వివాహే శుభదమేవ,
తథాచ చ్యవినః-‘జన్మక్షం జన్మమాసత్స రథా జన్మదినం శుభమ, స్త్రీణాం జన్మత్రయం
శ్రేష్ఠం వివాహే సర్వకమృత’ మితి.

అవ. జన్మనక్షత్రమందుఁ జేయఁదగిన చేయఁదగనికార్యములను
జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జన్మనక్షత్రము నిషేక, యాగ, చౌళకర్తృ, అన్న
ప్రాశన, వ్యవసాయ, ఉపనయన, పట్టాభిషేక, భూసంపాదన, అక్షరా
భ్యాసములయందు శుభకరము ఈ చెప్పఁబడిన నిషేకాదులకంటె
నితరకర్తృలయం దనఁగా పుంసవనము, యుద్ధము, నీయంతము, గర్భా
ధానము, శ్రాద్ధము, క్షైరకర్తృ, బోషదసేవ, ప్రయాణము, వివాహ
ము వీనియందశుభప్రదము. స్త్రీలకు వివాహవిషయమై జన్మనక్షత్ర
ము శ్రేష్ఠమని గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పియుండటవలన నీవివాహని
షేధము పురుషవిషయ మని తెలియఁదగును.

అవ. ఉపనయనలగ్నస్య దోషాపవాద మాహః. —

దోషాణాం నియుతం నిహంతి బలవాన్ లగ్నస్థితే శ్చేందుజః
శుక్ర స్రద్ధ్విగుణం గురు ర్దిశగుణం లగ్నం చ పంచేష్టికమ్,
లగ్న స్తోపచయే స్థితో గృహపతిః క్రూరో బలి చే ద్వృతే
లగ్నై కాదశకో రవి శ్చ సకలాన్ దోషాన్నిహం త్యేవ తాన్.

వ్యా. — దోషాణామితి ఇందులోబుధః, బలవాన్ స్థానాదివిష్ణులయ క్తస్యై
లగ్నస్థితే శ్చేందుః. కుషలగ్నస్థితో యది, దోషాణాం నియుతం శతసహస్రం హంతనాశ
యతి శుక్ర లగ్నగతో యది, రద్ధ్విగుణం దశలక్షదోషాన్, నిహంతి. పంచేష్టికం
గ్నందశగుణం, పంచేష్టికం లయ క్తలగ్నమపిదశలక్షదోషాన్ నిహంతి పంచేష్టికం కాన్

ధిషా లగ్నపతి ద్దురుశ్చ త్రయేష్టికం చంగ్రబలం చతుర్థం, పంచేష్టికం చేతి సహస్ర
రశ్చి ర్నిరీక్షితం పంచబలేన శస్త్రమ్. కాలాధిప లగ్నాధిపగురుమార్యచంద్రమౌళి
ద్విపైష్టం లగ్నం పంచేష్టిక మిత్యభిధీనుతే కాలాధిపతయః ప్రాహ్మర్యరాత్రౌ బలవాన్
శకాంకః శుక్రాఽర్ధరాత్రే చ క్షణోనిశాంతే, ప్రాశ్చిమ్యధో మర్యదినేన సూర్య కృని
ర్దినాంతే సతతం బలీభ్యః గృహపతిః ఉపనయనలగ్నాధిపతిః, లగ్నస్య ఉపచయ
స్థితో యది తృతీయపక్షైకాదశదశమాని ఉపచయస్థా నాని లేతు స్థితో యది, ద్వీపక్ష
దోషా నిహంతి. క్రూర స్సూర్యాంగారకశనినా మన్యతము, బలవాన్ సన్ ఉప
చయస్థితశ్చేత్, ఒక్షద్యయదోషానిహంతి ప్రతే ఉపచయశ్చ, రవిః బలయుక్త
స్సన్ లగ్నైకాదశకః ఉపనయనలగ్నైకాదశే స్థితశ్చేత్, రాన్ సులాన్ దోషా
నిహంత్యేవ సమంకయ ఇత్యేవకారాధ్యః.

అవ ఉపనయనలగ్నము నకుదోషాపవాదములఁజెప్పుచున్నాఁడు —

తా. బుధుఁడుస్థానాదిషడ్భంగములలోఁ గూడి యుపనయనలగ్న
మందుండిన లక్షదోషములఁబోఁగొట్టును. శుక్రుఁడు లగ్నమందుండిన
రెండులక్షలదోషముల హరించును. బృహస్పతి లగ్నమందుండిన
లగ్నము పంచేష్టికబలముగలదైనను గం లక్షలదోషములను బోఁగొ
ట్టును. పంచేష్టికమనఁగాఁ గాలాధిప లగ్నాధిపతి గురుసూర్య చంద్రుల
బలము. లగ్నాధిపతి యుపనయనలగ్నముయొక్క ఉపచయమం దనఁ
గా 3, 2, 1, 0. ఈస్థానములయందుండిన ౨ లక్షలదోషములను హరిం
చును సూర్యంగారకశనైశ్చగులలో బలయుక్తమై యేగ్రహమైన
లగ్నతృతీయపక్షైకాదశస్థానములయం దుండినను ౨ లక్షలదోషము
లనుహరించును. ఉపనయనవిషయమైనసూర్యుఁడుపనయనలగ్నమునకుఁ
బదునొకొంక. స్థానముం దుండినస్థాన సర్వదోషముల నపహరించును.

అవ అథాక్షరస్వీకారయోగ్యకాల మాహ —

బాలానాం శుభవాన రేఽహ్ని నిధినే శుద్ధేఽక్షరస్వీకృతిః

కాగ్యా చ చువపురే ప్రోపపం రిక్తాప్రమావత్త్యయాః,

హిత్యా పూష్టి చరే స్థిరే చ గృహే వ్య క్తే గురౌ భార్గవే

మిత్రాంతాన్యైరనితి యాదితగురుశ్రోతాసు సామ్యాయనే. 88

వా. — బాలానామితి. శుభవానశుభదినే అహ్నిదివాభానే నిధినేఅక్షరస్వీకా

లగ్నాదష్టమస్థాని, శుద్ధేగ్రహరహితే సతి, పంచమవత్సరజన్మతః, పంచమవత్సరే ప్రతి

పదం పక్షద్యయగతప్రతిపత్తిం, రిక్తాప్తమిష్యమహః-రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అప్తమిష్యమహః పక్షద్యయగతే, అమా అమావాస్యా, ఏతాః సంవత్సరీ, హిత్యా విహాయ, పూర్ణమాశ్వ, చర చరరాశా, స్థిర స్థిరరాశా వా, స్థితే సతీతిశేషః. చరగృహే చర లగ్నే, గురౌ, భార్గవే శుక్రేచ, వ్యక్తేనతి, ఆనస్తమితే సతీత్యర్థః. నిత్రాంత్యాద్యర విత్రియాదితిగురుత్వాను అనూరాధా లేవ త్యశ్వీరీ హస్త చిత్రా స్వాతీ పునర్వసు పుష్య శ్రవణేషు నవనక్షత్రేషు, ధామ్యాయనే ఉత్తరా శరణే, బాలావా మక్షరగ్ర హాధారణమటూ నామిశ్యం. నకు స్తవంధయా నా మక్షరస్వీకృతిః కార్యా.

అన. అక్షరాభ్యాసమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పచున్నాడు —

తా. శుభ వాసరములయందును, పవటియందును, అక్షరస్వీకార లగ్నమునకు నెనిమిదవయింట నేగ్రహము లేకయుండఁగాను, జననాచారభ్యగ్-వసంవత్సరమందును, శుక్ల, కృష్ణపాద్యములను, రిక్తతీథులను, శుక్ల కృష్ణాష్టమీలను, అమావాస్యను, ఈతిథులను విడిచి, నూన్యుడు చరరాసులయందనఁగా, మేష, కర్కటక, తుల, మకరరాసులయందుండఁగాను, స్థిరరాసులనఁగా వృషభసింహవృశ్చికకుంభరాసులయందుండఁగాను, చరలగ్నములయందున గురుశుక్ర లస్తమయమును పొందకయుండఁగాను, అనూరాధ, లేవతి, అశ్వినీ, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, పునర్వసు, పుష్యమి, శ్రవణము ఈతోమ్మిదినక్షత్రములయందును, ఉత్తరాయణమందును, బాలురకు నక్షరాభ్యాసముచేయుట ముఖ్యము.

అన. అథ విద్యారంభ యోగ్యయోగ్యకాల మాహ. —

విద్యారంభవిధి ర్వివైవ శుభదోఽనభ్యాసిక్తా వినా
దస్త్రార్కత్రయసోమపంచకహరిక్రవాదపూర్వత్రయే,
శాఖేశాఽర్యకవిజ్ఞసోమదినకృద్వాచేషు లగ్నే చరే
నోవిద్యాబుధసోమయోః పరగుతం శస్త్రంకుజేఽశ్కేఽభ్యసేత్.

వ్యా.—విద్యారంభేతి విద్యారంభవిధిః విద్యోక్తములువిధానం, దివైవదినా భాగవత, శుభదః ఏకాశే నరాత్రవతి అనభ్యాసిక్తాః అనభ్యసనానిషత్కృతాని, రిక్తా, పూర్వోక్తాః, ఏతాః వినా విహాయ 'పృథగ్విజ్ఞానానాభిస్తృతీయావ్యతసన్యా'మితి ద్వితీయా. దస్త్రార్క, త్రయసోమపంచకహరిక్రవాదపూర్వత్రయే-దస్త్రః అశ్వినీ, అర్కత్రయం, హస్తచిత్రాస్వాతీయః సోమపంచకం మృగశిర్షార్ద్రా పునర్వసుపుష్యశ్రేషాః, హరిః శ్రవణం, కవాదో మూలా, అదభిక్షణఇతిధాతో,

పక్షమంసశబ్దే ఉపపదేనో ప్రత్యయః. పునోదరాదిత్వానుపపదస్య క్రవ్యాదేశః. క్రవ్యాదేశః రాక్షసః. క్రవ్యాదోఽస్రస ఆశర ఇత్యమః. రాక్షసాధిపై సత్వాత్ మూలే ఔపచారికః పూర్వక్రమం పూర్వఫల్లనీ పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాణాం క్రయం, ఏతేషు చతుర్దశనక్షత్రేషు కాభేకార్థ్యవిజ్ఞసోమదిశ్యుద్వాసేషు-కాభేకః పూర్వోక్తః తస్య చాకే గురుశుక్రబుధసోమరవివాసరేషుచ, చరే చరాణి మేషకర్కట గులామకరాణి, తేషా ముక్త్యతమే లగ్నీ, శుభః సో విద్యా బుధసోమయోః వారయోః, విద్యాకంభః శశుభదఇతి, పరమతః తేహించి త్పక్షః. శక్రం ధను ర్విద్యా, కుజే భాను వాసరచ, అక్రే రవివాసరే, అధ్యసేత్ ఉపక్రమేత్.

అవ. విద్యారంభమునకు యోగ్యయోగ్యకాలములఁ జెప్పదు న్నాఁడు.—

తా. రం-రగ-రశ-వశ్లోకములయందుఁ జెప్పఁబోయెడి యనా ధ్యాయములును, రి క్తతిథులును వీనిని విడిచి పగటియందును, అశ్వినీ, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, మృగశీర్ష, ఆర్ద్ర, పునర్వసు, పుష్యమి, ఆశ్లేష, శ్రవణము, మూల, పూర్వఫల్గునీ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈగర నక్షత్రములయందును, గురు, శుక్ర, బుధ, సోమ, భాను వారములయం దును, చరలగ్నములయందును విధ్యాభ్యాసముచేయుట ముఖ్యమని యును, అంగారకభానువారములయందు శక్రవిద్యాభ్యాసముచే యుట ముఖ్యమని యభిప్రాయము సోమబుధవారములయందు వి ద్యాభ్యాసముచేయుట కొంపటి కసమృతమైనను గ్రంథకర్తయిష్టాను సారముగా నీరెండువారములు శ్రేష్ఠములే యనుట.

అవ. అ భానధ్యాయనిర్ణయ మాహ —

అప్యర్క్తే చరరాశిగే తదయనే న్యా త్పక్షిగే నా తిథి
శ్చాంత్యోసాంత్యసుమధ్యమాదితిథయః పక్షేషు చానధ్యయాః,
స్తాతః పంచ తిం నాడికాః క్షయంభౌ వృద్ధౌ త్రయోఽథ క్రయం
ష్ట ల్నయం క్రవశ స్సమత్వే ముఖ్యో ర్వాడిచతుష్కంసదా.

న్యా — అపీతి అక్రే రవౌ, చరరాశిగే మేషకర్కటగులామకరాశిక తేసతి, తదయనే చరరాశ్యయనక తేసతి, యాతిథిః వారాభిః-పక్షిణీ, అనధ్యాయ స్సాన్యత్. పక్షిణీనాధిపై సః 'ఆరామివర్తమానా స్య క్రయం' శి. పక్షిణీశ్చయః ఆంత్యో సాంత్యసుమధ్యమాదితిథయః-అంత్యేద్వృద్ధౌ వృద్ధౌ ఉపాంత్యేశుభ మచతుర్దశ్యో

నుమధ్యమే అష్టమ్యా, అదీ ప్రతిపదా, ఏతా స్త్రీధయః, పక్షేషు కుక్లకృష్ణయో రిత్వి
ర్థః, అనధ్యయః అధ్యయనాయోగ్యాః, త్తయతిథౌ పంచతు ఘటికాః, పృథ్వా
తిథిపృథ్వా, త్రియః త్రిస్త్రో ఘటికాః ప్రతిపదప్తమ్యాః ఘటికాః, ప్రాతన్ము ప్రాతగ
కాలేతు, వ్యాప్నువంతి చేత్, తదా అనధ్యాయః, అథ అనంతరం, త్తయతిథౌ త్రి
యః, పృథ్వా పక్షటికాః, సాయం సాయంకాలే, క్రమశః క్రమాత్, స్తప్తమీ త్రయో
దశోః, వ్యాప్నువంతి చేత్ తదా అనధ్యాయః, నమశ్చే నృద్ధిక్షయకహలే దినే, ఉభ
యోః సాయంస్త్రా తగికాలయోర్నాదీచతుష్కం, అనధ్యాయతిథిఘటికాచతుష్టయం
వ్యాప్నోతిచేత్, తదా అనధ్యాయః, సచేత్కనీననిత్యానధ్యాయః ఏష దిధి, నకు
స్తమి త్రికఇతి గమ్యతే

అవ, నిత్యముగా వచ్చెడి యనధ్యయనములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. మేషకర్కాటకతులముకరనంక్రాంతులయందును నీరా
నుల యయనములయందు నొకటిన్నరదివసమనియు, పాద్యమి, అష్ట
మి, చతుర్దశి, పూర్ణిమ, అనూవాస్య ఈతిథులును త్తయకాలమందు
దయమున పాద్యమి అష్టమిలు ౫ గడియలుండినను, పృథ్వియందు
3 గడియలును, పృథ్విక్షయములు లేకయుండఁగా ౪ గడియలును
సాయంకాలమందు స్తప్తమీత్రయోదశులలో త్తయనృద్ధిసామ్యము
లయందుఁ గ్రమముగా ౬-౩-౪ గడియలు అష్టమీచతుర్దశులు కలిసి
యున్న తిథులును ఈచెప్పఁబడినవన్నియు నిత్యానధ్యయనములు,

అవ, శుక్లపక్షే నైమిత్తికానధ్యాయా నాహ.—

చైత్రే మాధవపక్షయో రపి సదా శుక్లతృతీయా శుచా

పక్షీ నా దశమి త్విహార్జనవమీ మాసే ద్వితీయా త్విషే,

ఊర్జే మా స్యథ పంచమీ తపసి చేత్సా సప్తమీ ద్వాదశీ

మాఘే భాద్రపదాదిషు త్రిషు శుచా పాషే సితై కాదశీ. 41

వ్యా.—చైత్రే ఇతి చైత్రే ప్రసిద్ధే, మాధవపక్షయోః—మాధవః, వైశాఖః—పక్షౌ
భాద్రపదః 'వైశాఖే మాధవో రాధ' ఇత్యుపసః తయోశ్చ శుక్లపక్షతృతీయా,
శుచా అపాదే, శుక్లపక్షీ, నా దశమి అపాదశుక్లదశమి, ఇహార్జనమి, ఆశ్వయుజ
కార్తికయో శుక్ల—ఏమి, 'వ్యాదాశ్విః ఇహార్జనవ్యయుజోఽపి స్యాత్తు కార్తిక
బాహులోక్తా కార్తిక' ఇత్యుభయత్రా ప్యమః మాసే ద్వితీయా, ఇషేమాసే
ఆశ్వయుజమాసే శుక్లద్వితీయా, ఊర్జేమాసి కార్తికమాసే శుక్లపంచమి, తపసిచేత్
మాఘమాసే సప్తమీ పునర్నామే ద్వాదశి, భాద్రపదాదిషు భాద్రపదాశ్వయుజ
కార్తికేషు త్రిషు మాసేషు, శుచా అపాదే 'శుచి స్వయం అపాద' ఇత్యుపసః, పాషే

మాసి, శుక్లకాదశీ చైత్రే వైశాఖశుద్ధతృతీయా, ఆషాఢశుద్ధపక్షీ దశమ్యా, భాద్రపదశుద్ధతృతీయాదశ్యా, ఆశ్వయుజశుద్ధద్వితీయా, ఐశ్వ్యకాదశ్యా, కార్తికశుద్ధపంచమినాఐశ్వ్యకాదశ్యా, పాషే శుక్లకాదశీ, మాఘశుద్ధసప్తమ్యకాదశీదశ్యాః సప్తం మిలిత్యా శుక్లపక్షేషు షోడశ నైమిత్తికానధ్యాయా ఇతి ఫలం.

అవ. శుక్లపక్షమునందుండు నైమిత్తికానధ్యయనములను జెప్పుచున్నాఁడు, —

తా. చైత్రశుద్ధతృతీయ, వైశాఖశుద్ధతృతీయ, ఆషాఢశుద్ధపక్షీ, దశమి, భాద్రపదశుద్ధతృతీయ, ఏకాదశి, ఆశ్వయుజశుద్ధఏకాదశి, కార్తిక శుద్ధపంచమి, నవమి, ఏకాదశి, పుష్యశుద్ధ ద్వితీయ, నవమి, ఏకాదశి, మాఘశుద్ధ సప్తమి, ఏకాదశి, ద్వాదశి ఈ ౧౬ ను శుక్లపక్షమునందు నైమిత్తికానధ్యయనములు

అవ. అథ కృష్ణపక్షేషు నైమిత్తికానధ్యాయా నాహ —

తచ్ఛృణోస్తు సి తేతరా శ్చ తిథయః పక్షీ త్రయోన శ్యథో
యామ్యర్థం చ తపస్యకార్తికశుచి క్షేప ద్వితీయా ఇమాః,
సంధ్యాగర్జిత మన్యకాలపతితా నృప్తీ శ్చ తిప్రాప్తకా
రిత్రానధ్యయనే కృతోపనయనం స్యాత్కర్తవీనార్తికృత్. 42

వా. — తచ్ఛృణోతి. తచ్ఛృణోతి. ఉత్తరాదిహ స్థితేతరాః కృష్ణపక్షగతాః తిథయః, పక్షీభాద్రపదమాసి త్రయోదశి, ఆథోయామ్యర్థంచభాద్రపదకృష్ణపక్షవిషత్త్రయోదశ్యాః పూర్వస్యాం యస్యాం తిథౌ భాజినశ్చత్రయాయాశి నా తిథిశ్చ, తపస్యకార్తికశుచిషు-తపస్యః ఫాల్గునః. 'స్యాత్తపస్యః ఫాల్గునిక' ఇతిమతః. కార్తికః ప్రసిద్ధః, కుచి. ఆషాఢః, ఏకేషు, ద్వితీయా ఇమాః పంచకృష్ణపక్షేషు నైమిత్తికానధ్యాయాః. సంధ్యాప్రాతఃసంధ్యాకాలః, గర్జితం మేఘధ్వజః, ఉదయాత్సూర్యం యామం, ఉదయాంతం ఘటికాద్వయమ్, ఏరితా, అగర్జితం. ఉక్తం చ, 'ఉదయాత్సూర్యయా మేఘ సంతి ఘటికాద్వయం, అస్మిన్ గర్జితేనధ్యాయః పునఃపుష్కారిం మస్తా' తేత ఆన్యకాలపతితాన్యప్తేః అకాలన్యప్తేః, అకాలశ్చ. 'అనూరాధిక్ష మారభ్య షోడశర్థి దినాకరః, యావచ్చతే తత్కాల మకాలం మమరబ్రవీత్' తిప్రాప్తకా, 'మాగ్ధశీర్షేచ పాషేచ మాఘే ఫాల్గుః' ఏవచ, కృష్ణపక్షస్య శ్చ తిప్రాప్తః పూర్వయా యయానసా' తి రిక్తః పూర్వోక్తః, ఆనధ్యాయః పూర్వోక్తః, నైమిత్తికాశ్చ ఏతేషు, కృతోపనయనం ఐత్యో కర్తవీనార్తికృత్ తస్మిన్.

అవ. కృష్ణవక్షస్తే మిత్తికానధ్యయనములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. ఆహారబహుళద్వితీయ, భాద్రపదబహుళ త్రయోదశి ఈ బహుళ త్రయోదశికి పూర్వ మేతిథియందు భరణీనక్షత్రము వచ్చుచున్నదో యాతిథియు కార్తీకబహుళద్వితీయ, ఫాల్గుణబహుళద్వితీయ, యీ ౩ను కృష్ణవక్షస్తే మిత్తికానధ్యయనములు. వీనియందును ఉదయ సాయంకాలమందును, ఉరిమినకాలమందును, నూర్యుఁడు, అనూరాధ మొదలు, మృగశీర్షమువఱకు ఈ ౧౬ నక్షత్రములయందు నుండఁగా వర్షించుచుండెనేని అట్టికాలమందును, తిస్తోష్ఠక లనఁగా, మార్గశీర్ష బహుళసప్తమి, అష్టమి, నవమి, పుష్యబహుళసప్తమి, అష్టమి, నవమి, మాఘబహుళసప్తమి, అష్టమి. నవమి, ఫాల్గుణ బహుళసప్తమి, అష్టమి, నవమి వీనియందును, రిక్తతిథులయందును, క్రిందటిశ్లోక మందుఁ జెప్పఁబడిన శుక్లపక్షనైమిత్తికానధ్యయనములయందును, వీనియందు నుపనయనము చేసినట్లైన చిన్నవాఁడు కర్కషీనుఁ డగును.

అవ. ప్రసంగసంగత్యా ఉపనయనకర్తృ నాహ.—

పుత్రాం శ్చోపనయే త్పితౄన హి వటోస్తాతే విదూరం గతే
చే ద్యాంస్య పితామహ స్తుచ నచే ద్యాతా పితౄ స్సోపి నో,
కర్తా సోదర ఏవ సోఽపి యది నో జ్ఞాతి శ్చ కర్తా తదా
నోచే త్సోఽపి సగోత్రజ స్సుకులజః కర్తా వ్రతేఽయం క్రమః. 48

త్యా — పుత్రా నితి. పితామహ ఏవ, పుత్రాకా మహారా, నుపనయేత్ ఉపనయ నకుంస్కారవరః పుత్రాత్. ఏంకారేణ తస్మిన్ స్థితేనతి నాన్యః కర్తాధవతితిగమ్యతే. వటోస్తాతేపితరీ, 'తాతస్తు నవః పితే' త్యుచరః, విదూరం దూరజేగం, గతేచేత్, బాలస్య పితామహః పితౄపితా, కర్తా. నచ పితామహోపి నచేత్ పితౄ ధృవోర్జనకస్య భ్రాతాశ్చేష్ఠః కః ధ్వావా. పితౄవ్యవత్సర్యః సోపి పితౄవ్యోపి నోచేత్తదాసోదరఏవశ్చేష్ఠ భ్రాతా, సోపి సోదరోపి నో యది తదాభాత స్సపిండోవా కర్తా, సోపి సపిండోపి నోచేత్ సన్నియది సగోత్రజః, సమ సగోత్రజాతః యఃకశ్చ త్కర్తా. సోపి నోచేత్ సకులజః సమానకులజాతః కర్తా అయము క్తప్రకారః, వ్రతే ఉపనయనే, క్రమః మర్యాదా

అవ ఉపనీతునితొడ్డి మొదలు సగోత్రపర్యంతము కర్తలను గ్రమముగాఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తండ్రి కుమారుని కుపనయనముచేయుట ముఖ్యము. తండ్రి దేశాంతరమునం దున్నపక్షమునకు తాత యనగా; తండ్రితండ్రియును, అతడు లేనిపక్షమునకు పితృసహోదరులైన పెత్తండ్రి పినతండ్రులును వారు లేనిపక్షమునకు జ్యేష్ఠాదైన సహోదరుడును, అతడు లేనిపక్షమునకు జ్ఞాతులును, వారు లేనిపక్షమునకు సగోత్రులును, వారు లేనిపక్షమునకు స్వకులజాలును, వీర లీకృమమున నుపనయనముఁ జేయవచ్చును.

అవ. అథ వేదవ్రతగోదానయోః గాలనిర్ణయ మాహ.—

మాంజీబంధనకర్తతోఽథ విహితం పూర్వం చ గోదానతః

కర్తవ్యం క్రమశః శ్చతుష్టయ మిదం వేదవ్రతానా మపి,

చాలే య త్కథితం తదత్రకథితం వర్షవ్యవస్థాం వినా

ప్రాప్తే ఘోషకవత్సరే తు విహితం గోదానకర్తవ్య తత్.

44

వ్యా.—మాంజీబ మాంజీబంధనకర్తః ఉపనయనకర్తః, సాధ్యవిధిక్రిస్తసి. అథ ఆనంతరం, గోదానతః గోదానకర్తః, పూర్వం, వేదవ్రతానాం అగ్నేయ ప్రాజాపత్యసామ్యవైశ్వజేవాఖ్యవ్రతానాం. విహితం స్వగృహోక్తం, ఇదంచతుష్టయం, క్రమశః ఉక్తక్రమాత్కర్తవ్యం. శ్చతుష్టయం వినా సంవత్సరవియమం వినా, చాలే చూడాకర్తః, యత్కథితం యాదృచ్ఛత్కల్పచారాదికముక్తం, అత్రాపి వ్రతవస్తుయేపి, తదేవ కాదృచ్ఛత్కల్పాదికమేవకథితం ఉక్తం. ఘోషకవత్సరే ప్రాప్తే సతి, యస్మిం విహితం, తదేవకర్త, గోదాన మితువ్యవ్యతీ, అశేవ ఘోషకవత్సరే గోదానాఖ్యం కర్త కర్తవ్య మితిభిప్రాయః.

అవ. వేదవ్రతములకును గోదానకర్తమునకును గాలనిర్ణయములను జెప్పుచున్నాడు —

తా వేదవ్రతములనెగా; అగ్నేయ, ప్రాజాపత్య, సామ్య, వైశ్వజేవ వ్రతములను, ఉపనయనానంతరమందు గోదానవ్రతమునకు ముందుగాను, సంవత్సరవియమము లేనియే యే సంవత్సరవందైనను చాలకర్తకుఁ జెప్పుబడిన నక్షత్రలగ్నదునియందు వేదవ్రతములు చేయవలయును. ఇది యూజనసంవత్సరమందు గోదానము నెడి కర్మముఁ జేయవలయును.

అవ అథ సమావర్తనకాల మాహ —

నానావేదసమూహ మంగసహితం చాధీత్య లభ్యా గురో
రాజ్ఞాం యజ్ఞనుతార్థిన స్సృష్ట రథ తైః కార్యం సమావర్తనమ్,
పూర్వాప్యేతుభవాసరే చరగృహం త్యక్త్వా చ సందాప్తమి
రకాపవ్యధిస్తత్యోగి చ మృదుక్షీప్రస్థిరత్నై వ్యపి.

45

చ / ద్వితీయవిష్ట సుమాప్తా.

భా. సా. శ్లో. — తైః : ఛందఃకల్పవ్యాకరణశాస్త్రముల క్రితముల సుహితం యు
క్తం, నానావేదసమూహం చతుర్వేదసమూహము అధీత్య అధీత్య, గురోరాచార్యస్య,
అజ్ఞాం, లభ్యా సందాప్తమి, గురువా అనుజ్ఞాతాభిర్యథః యేయజ్ఞ కర్తనుతార్థినః యాగ
పుత్రాభిలాషిణః, తై, సుమావర్తనం సమావర్తనాఖ్యం కర్త, పూర్వాప్యే అహ్మః పూర్వ
భాగే, తుభవాసరే, చరగృహం పూర్వోక్తచరగృహం, సందా : పూర్వోక్తా, అప్తమి
క్షుద్ధయిగృహ, రిక్తార్థ పూర్వోక్తా, సర్వాణి సంచపర్వాణి, దివక్రియం అవను,
ఏతాం చ త్యక్త్వాదిహయ, మృదుక్షీప్రస్థిరత్నై-మృదుని చిత్రానూరాధారసతీమృగ
శిర్షాణి, క్షీప్రాణి అక్లిగీపాస్త్రపుష్కాః, స్థిరాణి రోహిణ్యుత్తరాశ్రయం, ఏతే ష్టకా
దశశక్తైః కార్యం.

యజ్ఞనా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముడే,
కాలామృతస్య టీకాయాం ద్వితీయో విందు రవ్యభూత్.

అవ. సమావర్తనమునకుఁ గాలనిర్ణయమును జెప్పయన్నాడు —

తా. యాగకర్తను గుమారులనుం గోరెడివారు నాలుగు
వేదములను శిక్షవ్యాకరణము మొదలగుషడంగములను జదివి గురువు
ననుజ్ఞ వదని సమావర్తనంబును నామంబుగల కర్తను చరరాసు లనఁ
గా; మేషకర్మ టతులూనుకరరాసులను, పాద్యమిషస్థిశుక్లకృష్ణాప్తముల
ను, పంచపర్వములను, దినత్రియమనఁగా; మూడుదినములతోఁగూడిన
వారములను, అమావాస్యను వీనిని విడిచి ఎగటిపూర్వ మామనుందు
ను, శుభవారములందును, చిత్ర, అనిూరాధ, రేవతి, మృగశీరము, అ
శ్విని, పుష్యమి, మాన్ద, రోహిణి, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభా
ద్ర, ఈ గుప్త పక్ష త్రయములయందును సమావర్తనకర్త చేయవలెను.

ద్వితీయవిందువు సమాప్తము.

శ్రీ కృష్ణ
శ్రీహయగ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే-సవ్యాభిషేచ

తృతీయ చిహ్నం.

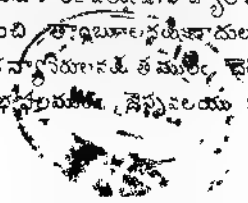
అవ. అథ వివాహప్రకరణ మూహ —

అదా స్వేష్టితదేవతాం గ్రహగణం సంపూజ్య కర్తు స్తదా
తారాచంద్రబలాన్వితే శుభదినే లగ్నే శుభే వాసరే,
జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదం ప్రశాంతమనసం సత్త్వా యథా స్వం గురుం
తాంబూలాది సమర్ప్య తస్య తు వదే ద్వధా వరస్యాపి భవే. 48

వ్యా.—అవనితి. ఆవశ్రవణం, స్వేష్టితదేవతాం స్వేష్టదేవతాం, గ్రహ
గణం సూర్యాదిగ్రహబృందం, సంపూజ్య సూర్యగర్భకృష్ణ, తివారప్పిల్లాలే, కర్తుః
వివాహకర్త, విశిష్టాదుః కన్యాదాతురిత్యర్థః తారాచంద్రబలాన్వితే, శుభదినే
చంద్రాంగుల్లిదివసే శుభవాసరే, ప్రశాంతమనసం నిష్క్రూపాంతరికరణం, జ్యోతిశ్శాస్త్ర
విదంజ్యోతిషతత్త్వజ్ఞం గురుం, యథాస్వం గురుమివ, కర్త్వా సమర్పకృత్, తాంబూ
లాది ఆదికర్తేన గంధపూజ్యవస్త్రాభరణాని, సమర్ప్య తత్త్వా, విధ్యాః, కన్యాయా, విశ
వ్యవ, భంగశ్రుతం, విదే ద్విత్యుచ్యుతే, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞయోగేషు. కన్యాదాతావ్య
యహితుః సత్త్వం, విజయకః స్వత్రుత్వశ్రుతం జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదమే విజ్ఞాత్య మదా
గమనలగ్నవనా యుభాశుభఫలం విత్తవ్య మితి ప్రార్థయే దిత్వార్థః.

అవ. వివాహప్రకరణము జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. వివాహకర్తయగుచునీ తండ్రి వివాహప్రయత్నారంభము
నందు నిష్టదైవమును సూర్యాదిసవగ్రహములను భక్తియు క్షుణ్ణ
పూజచేసి తనకుఁ దారాచంద్రబలములు చక్కఁగానున్న దివసమందును,
శుభదిన శుభఁ గన్న శుభ వారములయందును శాంతచిత్తుఁడగు జ్యోతిశ్శా
స్త్రవేత్తను గురుభావముతో సమర్పించి తాంబూలపూజలుచే
ంతమృంతేనీ యాజ్యోతిష్కునికిఁ గన్యానిరూపకత తముల్ని జెలిపి
మేము వచ్చిన లగ్నమునుబట్టి శుభా శుభాభిషేచమును జేపులయు నని
వివాహకర్త ప్రార్థింపవలెను.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం పృచ్ఛకలగ్నవశా త్ఫలాఫలే దర్శయతి —
 పాపః పంచమగో వినష్టతనయాం కుర్యాత్ ప జామిత్రగః
 కన్యాం లగ్నగతో వరం నిధనగో హన్యాత్ చ్చ కన్యావరా,
 చంద్రో ఒవ్యష్టమగోఒథవా రిపుగతః ప్రప్టు ర్వలగ్నా ద్భరీ
 పశ్చాద్దప్తమవర్జిత శ్చ పుగతి స్సామ్యై ర్నయంతేషీతి. 47

వా. — పాప ఇతి. పాపః పాపగ్రహః, ప్రప్టుః పృచ్ఛకస్య, లగ్నాత్పంచమ
 గోయది, కన్యాం నివష్టతనయాం - నివష్టః తనయాః యస్యాస్తాం తథోక్తం, మృతప్ర
 జామిత్యర్థః. కుర్యాత్ సహపగ్రహః జామిత్రగః పృచ్ఛకలగ్నార్నప్తమగ్నగతో
 యది, కన్యాం హన్యాత్ నాశయేత్. సఏవలగ్నగతిః పృచ్ఛకలగ్నస్థాయసి, వరం హ
 న్యాత్. సఏవ నిధనగః అప్తమస్థానగతోయది, కన్యావరా హన్యాత్. చంద్రోపి
 లరీసః అప్తమగతిశ్చే దధవా రిపుగతోవా వర్జితస్థానగతోవా యది సామ్యైః కుభ
 గ్రహైః, యశ్చావా ఈక్షితోవా నచేతయది వివాహసంతరం అప్తమవర్జితః అప్తమ
 విద్యా, త్పురతః పూర్వమేవ, కన్యావరా, హన్యాత్. ఏవం సర్వత్ప్ర శ్చేషే ద్దప్తవర్జితః

అవ. రెండుజ్ఞోకముల చేత గడిగినలగ్నమునుబట్టి ఫలాఫలముల
 జెప్పుచున్నాడు. —

తా అడిగినలగ్నమునకు ౫-వయింటవా పగ్రహ ముండినట్లయిన
 వివాహకన్యను మృతపుత్రులుగలదానిఁగాఁ జేయును. 2 వయింట నున్న
 వక్షమునందుఁ గన్యనునశింపఁజేయును. పృచ్ఛకలగ్నమందున్నట్లైన వరు
 నినశింపఁ జేయును ౪-ట నున్నట్లయినఁ గన్యావరులను నశింపఁ జేయును.
 మఱియు, చంద్రుఁడు పృచ్ఛకలగ్నమునకు ౪-టను, ౬-టను నుండినను
 కుభగ్రహములతోఁ గూడఁబడకుండినను జూడఁబడకుండినను గన్యావ
 రులను వివాహసంతరము ౨ సంవత్సరములకు ముందుగానే నశింపఁ
 జేయును.

లగ్నా త్పంచమసంస్థితో గురుబుధౌ వధావో సంపుత్రి ప్రదా
 కుక్రః పూర్ణనిశాక శ్చ బలినౌ తన్యా శ్చ కన్యా ప్రదా,
 ఏతే లగ్నగతా వరస్య సుఖదా స్ప్రిరిక్షిలాభప్రదా
 జామిత్రే యది సంస్థితా స్తు యవణే పుంరక్షిలాభప్రదా. 48

వా. — లగ్నా దితి గురుబుధౌ, లగ్నా త్పృచ్ఛక లగ్నా త్పంచమసంస్థితోఽంచమ
 స్థానగతోయది, నిధావః కన్యాయాః, సుపుత్రప్రదా, భవతీ ఇతిశేషః కుక్రః పూర్ణనిశాక

రశ్మ క్రమః పూర్వచంద్రో బలిసో గంతో గంచమథా గతౌ మదితస్యాః క ాగ్రయాః
కన్యాప్రదా ప్రీసంతాప్రదౌ ఏతే సుమముః కు క్త పూర్వచంద్రాః ఏతేషాం మధ్యే
ఏకో హలగ్నగతశ్చేత్, ఐశ్వ సుఖ ప్రదాః, కించ ప్రీ త్మలాభప్రద శ్చ ధంతి సక
లలక్షణబక్షితకన్యాప్రదాశ్చ భవంతి కామిత్రే పృచ్ఛకాగ్నా త్సత్తమ స్నేహితా
శ్చే, ద్యుతతేః వద్వాః, భుంజత్మలాభప్రదాః సూరయావనవిద్యావినయసంపన్నువర
ప్రదా భవంతి.

అవ. శుభ ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. అడిగిన లగ్నమునకు ౫-ట గురుబుధులుండినట్లయిన కన్య
కను సుపుత్రవంతురాలిని జేయుదురనియు, శుక్రపూర్ణచంద్రులు బల
వంతులై ౫-ట నున్నపక్షమందుఁ గన్యకను ప్రీసంతానముగలదానిఁ
గాఁ జేయుదురనియును, మఱియు నీచెప్పఁబడినబుధ, గురు, శుక్ర, చం
ద్రులలో నొకరైనను లగ్నమందున్నపక్షమునకు వరునికి మిక్కిలి సుఖ
మును సకలలక్షణసంపన్నుఁడలగు ప్రీతియు నీత్తురనియును, పృచ్ఛకల
గ్నమునకు ౭-ట నున్ననీకన్యకను సూరయావనవిద్యావినయసంపన్నుఁ
డైన వరుని కీత్తు రని యర్థము.

అవ. కన్యావరణప్రకార మాహ. —

ఏవం సత్సనుయం విచార్య మనసా శ్రీవేంకటేశం స్మర
కన్యాదాతృగృహం ప్రవిశ్య సహ తైస్సంభావ్య కర్తవ తామ్,
కన్యాం శీలగుణాన్వితాం సృకులహం నక్షత్రాశ్శాదిభి
స్సర్వై హై రనుకూలినీం చ వరయే త్వస్త్వాదినాఽలంకృతామ్. 49

వ్యా. — ఏవ మితి. ఏవ య క్తరిత్యా, సత్సనుయం శుభలగ్నం, విదాత్య,
మనసా శ్రీవేంకటేశం వేంకటేశమిత్యుపలక్షణం, ఇష్టదైవ మిత్యర్థః స్మర కన్యా
దాతృగృహం ప్రవిశ్య, తైః కన్యాదాతృజనైశ్చ, సంభాష్య, శీలగుణాన్వితాం శీలం
సదాచారం, శుభా హృము ద్వికలక్షణోక్తాః తై రన్వితాం ముక్తాం, స్వకులహం
స్వకీయపలోద్భవాం, తైః పూర్వోక్తైః. సర్వై నక్షత్రాశ్శాదిభిః. అదికజ్ఞేన గృహ
మిత్రగణకూటాదయః, తై రనుకూలినీం అనుకూలినీం స్వర్ణాదిచా మణిముక్తావిప్ర
మచిత్రనిస్తాదినా, అలంకృతాం భూషితాం. తాం కన్యాం, కర్తవీం సంయత్ వివాహ
కర్తవీం శ్చయేత్.

అవ. కన్యకను వివాహమునకు శ్రేయ్యుఁడెడి క్రమమును జెప్పు
చున్నాఁడు —

తా. ఈ క్రిందఁ జెప్పఁబడిన ప్రకారము శుభలగ్నమును విచారించి మనమున నిష్పదైవంబును స్మరించుచుఁ కన్యక నిచ్చువారిగృహమును బ్రవేశించి వారితో సంభాషించి సదాచారవతియై, సాముద్రిక శాస్త్రమందుఁ జెప్పఁబడిన లక్షణములతోఁ గూడినదై, తమకులమందుఁ బుట్టినదై, నక్షత్ర రాశి గ్రహమైత్ర్యాదులచే ననుకూలవతియై, బం గారు, ముత్యములు, పగడములు యివి మొదలైనవానిచే నలంకరింపఁబడినదై యున్న కన్యను వరునికిఁ దండ్రి నిశ్చయింపవలెను.

అవ. వివాహసంవత్సరనియమ మాహా:—

జాతా త్వప్తదశాబ్దతోఽథ విషమే వ్యవస్థేషు పుంసాం శుభా
గోదానాహ్వాయకర్షలోచకరణే చే త్పంచమాబ్దాదిషు,
కన్యానాం సమవత్సరేషు విహితః పాణిగ్రహః పుత్రకృ
జ్జాతా ద్వాదశకవత్సరా త్తు నియమో నేయం వ్యవస్థా పరే. 50

వ్యా.—జాతా దితి. జాతాత్ జన్మరం, సప్తదశాబ్దరం, సప్తదశాబ్దాత్, అథ అనంతరం, విషమే వ్యవస్థేషు అయగ్న సంవత్సరేషు ఏకోనంతో ర్మేకవింశత్యాదిషు, పుంసాంపాణిగ్రహో వివాహః, శుభదః. గోదానాహ్వాయకర్షలోచకరణేచేత్ గోదానాఖ్యోకర్షలోచో యది, పంచమాబ్దాదిషు పంచమాదినమేషు, శుభదః. ఏతద్వింశ్యంబు జాతానాత్, కన్యానాం స్త్రీదాం తు సమవత్సరేషు విహితః, పాణిగ్రహః వివాహః, పుత్రకృశ్శుభమపంతరాప్రదః, జాతా జన్మరం. దశపర్వాద్వా జన్మప్రభృతిదశమవత్సరే ధివ్యాపృత్య అమంబియమః పరే దశపర్వా దూర్ధ్వమియం వ్యవస్థా మర్యాదా నాస్తి, దశపర్వాదూర్ధ్వం రజోదర్శనసమయిత్వా దితిభావః.

అవ వివాహముఁ జేయఁదగిన సంవత్సరములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పుట్టిన ౧౭-వ సంవత్సరము మొదలుకొని బేసి సంవత్సరముల యందును, గోదాన వ్రతము చేయునివశమందు ౫-వ సంవత్సరము మొదలు బేసి సంవత్సరములయందుఁ బురుషులకు వివాహము పుత్ర పదమ నియును, స్త్రీకిలకు సరిసంవత్సరముఁ యందు వివాహము పుత్ర ప్రసమని యును, ౧౦ సంవత్సరములకుపైఁ జోరర్చన సమయమౌట పాన బేసి సంవత్సరములయందుఁ జేయవచ్చుననుట.

అవ. ద్వితీయవివాహయోగ్యా యోగ్యకాల మాహ. —

ఉద్వాహ త్సమసంతరం యది ఛనః పాణిగ్రహేచ్ఛుర్భవే

తదవ్యధాద్యసమాజ్ఞ ఏవ శుభం సస్థానస్థపాణిగ్రహః,

స్వా తృప్తిమృతవత్సరాదివిషమే వర్షే వివాహ శ్శుభో

య్యుక్తాబ్దే త్వశుభ ప్రదోఽపి విషమే మా సీతి కేషాం మతమ్. 51

వ్యా — ఉద్వాహాదితి. ఉద్వాహాద్వివాహాత్సమంతంమేవ, యఃపుమాన్, పునః పాణిగ్రహేయ్యః వివాహకాంక్షావాక్, భవేద్దది, తద్వద్వాద్యసమాజ్ఞఏవభూత్వివాహాత్సరాదివిషమాజ్ఞఏవ, తస్యపుంసః అస్యపాణిగ్రహః అస్యస్త్రీవివాహః, శుభదస్యాత్. ఏవం బహువివాహేష్యపి బోధ్యం, పత్నిమృతవత్సరాదివిషమే కత్తియస్తికాత్సరేమృతాతద్యత్సరప్రభృతివిషమేవర్షే, వివాహశ్శుభః, య్యుక్తాబ్దే సమసంవత్సరేకు, అశుభప్రదోఽపి విషమేమాసి శుభప్రదఇతి శేషుందిస్తతం ఆక్రాయంవిశేషః. 'అపుత్రీ తీమృతాభార్య తస్యాభర్త ర్వివాహః, య్యుక్తాబ్దే య్యగ్రహానీ వా కుర్యాచ్చే య్యభదో నుకః. ప్రజావత్సాంధ భార్యాయాం కృతాయాం బ్రహ్మగన్య తు, విషమాబ్దేతు కత్తివ్యో వివాహ శ్శుభకృ ద్భవేత్.'

అవ. ద్వితీయవివాహమునకు యోగ్యకాలములఁ జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. వివాహమైనతర్వాత భార్య జీవితయైయుండఁగా మరలవివాహమును గోరినవాఁడు ప్రథమవివాహసంవత్సరము మొదలు బేసిసంవత్సరములయందును, భార్య మృతినొందిన వెనుక చనిపోయినది మొదలుకొని బేసిసంవత్సరములయందును గొందఱిమతానుసారముగా సరిసంవత్సరములలో బేసి నెలలయందును, ద్వితీయాదివివాహముచేయఁదగినది. ఇచ్చట భార్య పుత్రహీనురాలై మృతినొందిన సమవర్షములందు సమమాసములయందైనఁ జేయఁదగుననియును, పుత్రవతియై మృతినొందిన బేసివర్షములయందుఁ జేయవలయు నని గొందఱియభిప్రాయము.

అవ. అథ వివాహయోగ్యమాసనిర్ణయ మహా. —

సుంభాజోక్షన్యయుగ్మతౌళినదనే వ్యక్తే స్థితే ఖల్లునే

మాఘే మాధవశుక్రయౌ శ్చ శుకద నూర్జన్య స మధ్యమః,

చైత్రే మీనగ తే ధను ర్మృగగి పౌషేచ య్యుగ్మాన్వితేఽ

శ్చవాడే న శుభో ధనుర్షయ్యు ఆఽప్య ర్కే వివాహ శ్శుభః. 52

వ్యా — సుంభేతి. ఆర్కమాధ్య, సుంభాజోక్షన్యయుగ్మతౌళినదనేమమంభమేవ యుగమిగునకులాంకశు, స్థితేనతి, ఖల్లునేమాఘేచ, మాధవశుక్రయౌ నైశాఖశ్శేర్ష

మానయోః. 'వైశాఖే మాధవో రాధో జ్యేష్ఠేశుక్త' ఇత్యుభయత్రా వ్యమః వివాహ శ్శుభదః ఉజ్జ్వల్యయే కా ర్తికమాసాద్భిన్నమాసద్వయే 'వాహులూర్జా' కార్తికీ' ఇత్యమ రః మధ్యమః ఆమృతమః ఆర్కేమీనగ తేనతి చైత్రమాసి, దిసర్పగగతే ధనుర్వతే మఃరగ తేనా మది పాషేహసి, ముగ్ధావృతే మినునగ తేనతి అపాధేహసి, అపిశబ్దా త్కర్మగ్ధుటగ తేఅపాధేసి, నకుభదః ఆకుభప్రదః, తథా చాన స్తంబేన 'ఉత్తమంచనై వాఘ' మిత్యాపాదశ్రియసావ్యసి నిషిద్ధత్వాత్, ధనుర్బిషయతే శాపాతిరిక్తమాసి, ఆర్కే ధనుర్వతే మఃరగతే సతి, వివాహ శ్శుభః చైత్రేమీనగతే ఇత్యుభేన మీన చైత్రనిషేధః నింభ్యస్యాత్తిరచోవాహువ, నకు తద్దక్షిణదోవాహం. నింభ్యస్యాత్తిరచోవాహం శుభ్యేసి కలింగవంగసింధువాహేన కృత్స్నమీనచైత్రనిషేధః. శేషేతు మేవాహనప్రచో వాతభ్యన నిషేధః, తథాహ వక్షః 'మేవాహనప్రవేశేతు తచా రభ్యప్రయత్నతః, వివాహం శుభ మిచ్ఛంతి గర్భకళ్యుపదేహః, మీనచైత్రమహో దోషః కలింగే వంగసింధుభ్య, వివాహం నిష్ఠయేత్తత్రచాశ్యేషు తుశుభప్రదః.' పరా కరసంహితాయాంచ, 'నింభ్యవ్యవక్షిణే దేశే మీనచైత్రశ్శుభాంహః, తద్య స్యాత్సావ్యభ్యుభాగేతు మేవచైత్ర శ్శుభాంహః వివాహే మీనచైత్రేతు యాంక్షేపం విశే ద్రుతి. తాం చైవాహికం కర్తవ్యమ్య ద్వింధ్యవ్యవక్షిణ' ఇత్యుక్తత్వాత్.

అవ. వివాహవిషయమై శుభాశుభమాసములః జెప్పుచున్నాడు —

తా. మేషవృషభమిథునతులాకుంభరాసులయందు సూర్యుఁ డుండఁగాను, సూర్యుఁడుపుష్యమాసమునకంఠేనితరమాసములయందు ధనుర్తకరములఁ బొందియుండఁగాను, వైశాఖజ్యేష్ఠమాఖపాల్లునమా సములయందును వివాహముచేయుట మంగళకరమనియు, కార్తికమార్గశీర్షిమాసములయందుఁ జేయుట యల్పఫలదం బనియు, సూర్యుఁడు పుష్యమాసమందు ధనుర్తకరరాసులయందుండఁగాను నాషాఢమాస మందు మిథునకంఠుటకరాసులయందుండఁగాను వివాహముచేయుట యమంగళకరమనియును, సూర్యుఁడు చైత్రమాసమునందు మీనరాశి యుండఁడఁగాఁ గలిగెడిదోషము వింశ్యపర్వతోత్తరదేశమునకేగాని దక్షిణదేశమునకు లేదుగాన దక్షిణదేశస్థులు మీనచైత్రమందు మేవా హయనప్రవేశమైనను వివాహము చేయఁదగును.

అవ. వివాహే నిషిద్ధతిథి నావా.—

మానాంశే దినపంచకే షిశ్మతిథౌ రిక్తాప్రమీర్వాకశీ
షష్ఠీ విష్టిషు వా దినోత్తరదశే నాయంతినేఽహర్భుభే,

మానాదా వచనార్థకాత్రదినకృత్కామప్రదోషేషు వా
మన్వాదాచ యుగాదివృద్ధిసేవానిగ్రహానిందితః. 53

వాగ్. — మానంత ఇతి మానంతే ది. పంచ కృష్ణకాదశీప్రకృతి దినపంచ
వః పితృతిథౌ సాంత్యిరి. పితృదిన పాప్తమివాద్యదశిష్టీ ప్రేష-రిక్తాః పూ
ర్వోక్తాః, అష్టమీ శుద్ధవయతా, ద్వాదశీ శుక్లవయతా, మానంతే దినపంచక
ఇత్యనేనైవ కృష్ణద్వాదశ్యాః తదంతఃసారిత్వేనకర్తావ్యక్తం. సన్ధీవ శుద్ధవయగ
తా, విష్టి ర్భద్రరంగం, ఏలేషు వాశబ్దో స్తీనముచ్చయార్థః. 'చ స్యాద్వి' అనృపము
యో రివాశ్చవసముచ్చయ, ఇత్యుచుః. దినోక్తిః పదే దినసాన్యత్తిరాధౌ, సాయంతినే
నివసస్య పంచమభాగవేన, అత్రేనాంతిః. దినసాన్యత్తిరాధౌమాత్రస్యనిషేః, వస్తుతస్తు
సాయంతినమాత్రసాన్యాయనిషేధః, సతూత్త-స్థమాత్రస్యేతి వ్యాఖ్యేయం. అన్యథా
ఉత్తరదశనిషేధేనైవ తదంతఃసారిని. సాయంతినస్య గతావ్యక్తావ్యక్త పృథక్పాఠయంత
నగ్రహాస్య విభజ్య ప్రసంగాపత్తే. అనాన్త ఫేద్యుః సాతే, ప్రత్యాహ-అనాన్త్యం
కల్య' ఇత్యుచుః. మానాదా శుక్లప్రతిపది, అలను. దినప్రాయ, మధ్యరాత్రిం మహానిశం,
ద్వితీయాయానువరమభుటికాదార్య కృతీయాయానుప్రథమభుటికాచ నిశంబంజ్ఞా. ది
నకృత్కృష్ణమీ, కాను. త్రయోదశీ తయో. ప్రదోప, ఏలేషుమన్వాదాచ వతుర్థమ
న్వాదిద్విత్వర్థః. వాతానే. పంచం. యుగాదివృద్ధిసేవా యుగాదయ్యవ్యక్తావ్యక్త. ప్రసిద్ధాః,
ఏలేషు, వర్జిషు పూర్వోక్తేషు సర్వేషు వర్జిషిసేషు, సాన్యగ్రహానిందితః, కర్త
నీక్షః. ఋషిభి రితిశేషః.

అవ. వివాహానిషిద్ధకాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. కృష్ణకాదశీమొదలమావాస్యవఱకును, పితృతిథులయం
దును, రిక్తతిథులయందును, అష్టమీ ద్వాదశీ వృష్టులయందును, భద్ర
కరణయందును, దినోత్తరభాగమునఁగా, తి-వహమునందును, సాయం
కాలమునఁగా ౨౬-వ గడియమొదలు ౫ గడియలును, ప్రభాతసమయ
యందును, శుక్లపాక్షమియందును, మూఁడుతిథులుగూడినదివసమం
దును, సగమురాత్రివేళయందును, సప్తమీత్రయోదశీప్రదోషముల
యందును, ౧౪ మన్వాదులయందును, రయుగాదులయందును, ముం
దుఁ జెప్పుఁబడిన వర్జిషసములయందును వివాహము చేయఁగూడదు

అ. వివాహావాసనత్త నియమా నాహ. —

శుక్రాశ్వేందువహా లేషు శుభదో మందా యో ర్విధ్యమ
శ్చోద్వాహః శుభవాసరే సిధినద స్సామే నపత్నిప్రదః,

రేనత్యుత్తరరోహిణీకరపితృస్వాతీందుమిత్రానురే
పాపానన్వితపాపవేధరహితే పాణిగ్రహ శ్శోభనః.

63

వ్యా — శుక్రేతి. ఉద్వాహః వివాహః, శుక్రాశ్శ్యేందుజవాసరేషు శుక్రగురు
బుధవాసరేషు, కుభదః మందాత్కయోక్త్యుభావనాసంయోగః, మధ్యమః సుజవాసరే
నిధనదః శుక్లత్యుక్తదః. సోమే సోమవాసరే, నవతీప్రదః, ద్వితీయవివాహప్రద
ఇత్యర్థః. రేనత్యుత్తరరోహిణీ కరపితృస్వాతీందుమిత్రానురే రేనత్యుత్తరాత్రియ
రోహిణీవాస్తవభాస్వాతీమృగశిర్వానూనాధామూలాని ఏలేహ మన్యతే, పాపాన
న్వితే, పాపవేధరహితే, పాపగ్రహవేధరహితే చ నత్యుత్తరే, పాణిగ్రహ శ్శోభనః.

అవ. వివాహమునకు యోగ్యయోగ్యవారనకు త్రములుఁ జె
ప్పచున్నాఁడు. —

తా బుధగురుశుక్రవారము లు త్రమంబులు. ఆదిత్యశనివారము
లు మధ్యమంబులు. భౌమవారము మరణప్రదంబు. సోమవారముపున
ర్వివాహప్రదము. నుతీయు, రోహిణి, మృగశిర్ష, మఖ, ఉత్తర, హ
స్త, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, ఉత్తరాభాద్ర, రేవ
తి వీనిలో పాపగ్రహము లేనినక్షత్రమందును వివాహముఁజేయుట
యుక్తము.

అవ. అథ అన్యానపి నిషేధా నాహ. —

ఆర్ద్రాదా వనిలాంతఃకుదశకే నూర్యేస్థితే వాగురా
సింహాస్థేఽప్యథవా తదంతకగతే పూర్యేదలే చారిషే,
ఉద్వాహో నకుభ స్సృజన్తనిధనే మానే చ రాశౌ గృహే
దంపత్యోరపి జన్మకర్మనిధనాద్యుత్తేషు సప్తస్వపి.

65

వ్యా — ఆర్ద్రాదా వితి నూర్యే ఆర్ద్రాదానిలంతఃకుదశకే ఆర్ద్రాప్రభృతి
స్వాత్యంతనక్షత్రదశకేస్థితేనతి 'త్యేషమానే యదా నూర్యే సుద్రుచ్ఛిచ్ఛాభోగభావో,
వివాహాదిశుసంకార్యం 'చిదవాచు స్సరియంతకా' ఇతి విద్యమానత్వాత్. ఆర్ద్రాదా
విత్యస్థ ఆర్ద్రాయా శ్చతుర్థిపాదమాభ్యై స్వాత్యంతమితిస్థః గురౌ సింహానే సింహ
రాశౌస్థితేనతి, అథవా తదంతకగతే సింహంతకేనా, నిఘాయా ఇదంతరిషుం 'తి
స్యేద' మితి ప్రతిపత్తియః తస్మిన్సూన్యవదశే పూర్వాస్థితే, ఉద్వాహో నకుభః సృజన్తని
ధనే సృజన్తమాపాదప్రసేమాసి జన్మమాసన్తు - 'జన్మనోదినమాద్యై త్రింశద్దినమతఃపంచ,
జన్మమాసమితి ప్రాచుర్యనయ సప్తత్వవాదిన.' ఇత్యుక్తత్వాత్. సృజన్తమాస స్వస్థనే

త్యం. రాకా జన్మ రాశే కన్తమరాకా, గృహే స్వజన్మ లగ్నా వన్మ మే శ్చేదంపత్యో
 వన్మ కర్మ నివా ద్యో తేషు జన్మ కర్మ సాంఘాతిక వై వాళిక మావనీక సాము దాయక వైధ
 నేషు సప్తవత్సరేషుచ, వకుళః. ఆత్మసింహాసురునిషేః వింధ్యస్యో త్తరదేశానా
 మేషు; పశు తద్దక్షిణదేశానాం తథాచ గోవిలః 'వింధ్యస్యోత్తరదిగ్భాగే సింహాయుక్త
 బృహస్పతే', వివాహం వైవి కర్మక సాయం దోహదై స్తి దక్షిణే'.

అవ. ముటికొన్ని వివాహానిషేధ కాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. నూర్వ్యః ద్వార్ధ్రినాలవపాకము మొదలు స్యాతినాలవపాద
 మువఱకు నుండినను, బృహస్పతి సింహరాశియందైనను, ఈరాశ్యంత
 యందైననుండఁగాను, పరిభానానుయోగపూర్వాస్థిమందును, జన్మనూ
 సమనఁగా; జన్మించినదిమొదలు కిం-దివనములందును, జన్మనూసము
 నకు ౮-వ మూసమందును, జన్మరాశికి ౮-వరాశియందును, జన్మలగ్న
 మునకు ౮-వ లగ్నమందును, కిం-వ శ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడిన జన్మక
 ర్మాదినక్షత్రములయందును, వివాహముఁజేయఁదగదు, బృహస్పతిసిం
 హరాశియందుండఁగా వింధ్యోత్తర దేశస్థులకే వివాహానిషేధము తక్కి
 నదేశస్థుల కానిషేధము లేదు.

అవ. గురుశుక్రకళినాం ఫలం ఎక్తుమిచ్ఛా త్రయాణాం వృద్ధ
 బాలశ్చే దవ్యయతి —

శుక్ర శ్చక్రదిగుర్గత స్త్రిదివసే బాలో దశాహే పరే
 పక్షేవృద్ధ ఇతి క్రమా ద్దశదినే పంచాహామే వాధవా,
 పక్షేచోభయతోగురుఃపరమతం శుక్రేవ్యయో వృద్ధ్యయే
 పంచాహం తు దినత్రయేర్దశదినే వృద్ధ శ్శిశుస్సన్న్య భృశే. 66

వాగ్ — శుక్ర ఇతి, శుక్రశ్చక్రదిగుర్గతః-శక్ర ఇంద్రః. తస్యచో ప్రాసిత
 స్యాముదితస్సకా, త్రిదివసే త్రయాణాం దివసానాం సహపరః త్రిదివసం తస్మిన్,
 బాలోధవతి పరేవృద్ధుమిశ్యుతితస్సకా, దశాహే దశదినేషు, బాలః ఇతిక్రమాదు
 క్తప్రాకృచ్ఛిమక్రమా త్పక్షే పంచదశదినేషు వృద్ధః ప్రాచ్యాందశదినేషు వృద్ధః
 ప్రతిచ్యాం అథా పంచాహం పంచదశదినేషువా ప్రతిచ్యాం వృద్ధోనవతి గురుః
 ఇతియతిః ఉదయే అస్తమయేచక్షే పంచదశదినేషు బాలోవృద్ధశ్చ. శుక్రేవ్యయో
 గురుశుక్రయోః తస్మిన్యయే ఉదయాస్తమయద్వయే. పంచాహం పంచదివాసితీ పరమ
 తం పంచదినేషు. శశిచంద్రః నివత్రయేవృద్ధః ఆర్ధదివసే ఉయానంతరం త్రింశ
 ద్దశికాః శిశు భృవతి 'చతుర్దశ్యంతగ శ్చంద్రస్సకృద స్తమయంవ్రతే', అమావా

స్వాంతగా నూత్యచంద్రా రాశ్యాదిభి స్సమా. అంతే ప్రతిపద మూర్త్యా వివిధైః శ్చోదయంతే ఇత్యుక్తత్వాత్ చతుర్థ్యంతకుటికాప్రభృతి ప్రతిపదః అంశ్యకుటికావశ్యంతం దివస్వము మ స్సంతః ప్రతిపద శ్చమకుటికా మాత్ర్య ద్వితీయాయా స్త్రింశద్దుటికావశ్యంతం బాలః, ద్వాదశ్యాః ప్రథమకుటికాదిమంభ్య చతుర్థశ్యాః చతుశ్చకుటికావశ్యంతం ద్విత్రయం ఐన్ద్రో భవతీ త్యర్థః

అద, గురుశుక్రచంద్రుల వృద్ధబౌద్ధములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. శుక్రఁడు తూర్పుదెస నుదయించిన యుదయానంతరము 3 దివసములు బాలుఁడును, పశ్చిమంబున నుదయించిన ౧౦ దివసములు బాలుఁడును, తూర్పున న స్తమించినయే స్తమయమునకుముందు ౧౫ దినములు వృద్ధఁడును, పశ్చిమంబున న స్తమించిన ౧౦ దివసములు వృద్ధఁడును, నౌకపక్షమున పశ్చిమంబున ౫ దివసములు వృద్ధఁడును, బృహస్పతి యుదయించిన ౧౫ దివసములు బాలుఁడును, అ స్తమించిన ౧౫ దివసములు వృద్ధఁడును, కొంఠతయభిప్రాయము. గురుశుక్రల కుభయులకు నుదయించిన న స్తమించిన ౫ దివసములు బాలవృద్ధత్వములనియును, చంద్రఁడు కృష్ణద్వాపరశి మొదటిభుడియ మొదలు చతుర్దశ్యంత్యభుడియవఱకు వృద్ధఁడును, శుద్ధపాడ్యమి కుదభుడియ మొదలు 3౦ భుడియవఱకు బాలుఁడు.

శుక్రార్క్యందుషు చాస్తగేషు నిధనం ప్రాప్నోతి కీక్రుం సరో
బాలేషు న్యభిచారిణీ చ యువతి ర్వృద్ధేషు సత్స త్రిమ,
కన్యా మృత్యుగతా వివాహసమయే వ్రాశోఽప్రతే వా భవే
ప్రీయంతం సవనం వినైః స కుభం సర్వేషు కర్తస్వపి. 67

వాక్య. — శుక్రతి. వివాహసమయే శుక్రార్క్యందుషు శుక్రగురుచంద్రేషు, త్రివ్యస్తగేషు సత్స, ౫౦ కీక్రుం మృతీం ప్రాప్నోతి ఏతేష్యేనబాలేషు సత్స, యువతిః స్త్రీ, న్యభిచారిణీశ్చాత్, వృద్ధేషు సత్స, కన్యా మృత్యుగతా భవేత్. ప్రతే ఉపనయనసమయే, ఏతేష్యేన నిధనేషే సత్స వ్రాత్యః కం హి నో భవేత్. ఐత్యు రితి శేషః. 'వ్రాత్య స్సంహారహిన్యా' రిత్యుతరః. సీమంతం ప్రసిద్ధం, సవనం పుంసవం వివా జబాన్ధవినా, తయో ర్వాసరి కుకుత్వా ర్షమూ ధాదిదోష ఇత్యర్థః. అన్న ప్రాశస్త్యాక్షేపం బోధ్యం సర్వేషు కర్తసు కుభక్తసు సకుభం, అత్తగురుశుక్రయో ర్వృద్ధబాన్ధవయో ర్జ్ఞేభేదేన వ్యవస్థా కర్తవ్యా తథాహి. 'వింశ్యస్య దక్షిణే దేశే' ఎద్ధబాన్ధ్యే నిత్యజ్యయోః, త్రిసం వర్షయిత్యాదు తతః కుర్యాత్తు కొభిన' మితి

అవ. చీరలఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చంద్ర గురుశుక్ర మూఁడములయందు వివాహమైనవరుఁడు శీఘ్రమున మృతినొందుననియు, ఏను శాలులై యున్న వివాహమైన కన్యక జంకులాడి యగుననియు, వృద్ధులై యున్న కన్యక మృతినొందుననియు, నీముగ్గు శ్రీవ్రతాఁడుండఁగా చువనయనమైనవాఁడు వ్రాత్తుఁడొననియు, మాసనియుముగఁగి మంతాదులవిడిచి యన్యములైన సర్వకర్మలకు నిషేధమనియు నెఱుఁగఁగను. వింధ్యవర్చితకక్షిణదేశ స్థులకు గురుశుక్రలు వృద్ధ బాలత్వములలోనున్న 3 దినములం బరిత్యజించి మిగిలినదినములలో జేయవచ్చునని కొండతీయభిప్రాయము

అవ అథ త్రి జ్యేష్ఠస్వయావం క్షాపయన్ తత్ర వివాహో షేధ మాహ —

జ్యేష్ఠమాసి కరగ్రహో నకుభక్య జ్యేష్ఠాంగనాపుత్రయో జ్యేష్ఠే మాస్యపి బాలయోశ్చ యదివా జ్యేష్ఠాదుసంభూతయో, చంపశోభ్యర్యది యేనకేన నిధివా జ్యేష్ఠాత్రయం చాస్తి చే త్త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషదో హి సతతం నాన్యద్యగభవ్యయే. 50

వా. — జ్యేష్ఠ ఇతి. జ్యేష్ఠమాసి, జ్యేష్ఠాంగనాపుత్రయో. జ్యేష్ఠత్రిజ్యేష్ఠ పుత్రయో, కరగ్రహో వివాహో నకుభక్యత్. కిం చ జ్యేష్ఠమానూతయో 50 జ్యేష్ఠాదుసంభూతయో. జ్యేష్ఠానక్షత్రాకయోశ్చ జ్యేష్ఠమాసి నకుభక్యత్ యేనకేన నిధివా చంపశోభ్యర్యజ్యేష్ఠాత్రయమస్తిచేద్యది, తవా త్రిజ్యేష్ఠాహ్వయదోషదోషాతి. హితి ప్రసిద్ధా. త్రిజ్యేష్ఠేనకుభకరభక్యత్. నాన్యద్యగభవ్యయే త్రిజ్యేష్ఠత్వాభావే ఆద్యగభవ్యయే నకుభక్యదిత్యత్. ఆద్యగభవ్యయే విశేషః, 'ఆద్యగభవ్యయోర్యత్ర వివాహం కారయే ద్యది, మాసాధిపతిమిత్రత్వనా కరికుభావహః.' ముక్కు. 'వివాహో యది కర్తవ్యవాన్యగభవ్యయోరసి, ఆశోభ్యర్యరాశిమిత్రత్వే కుభంప్రాహ ముచ్చిదు' 50

తా. ఏవిధముననైన నగన్యాదులకు మూఁడుజ్యేష్ఠశబ్దములు గూడినేని త్రిజ్యేష్ఠమును దోషమగుచున్నదిగాన సహోదరులలో జ్యేష్ఠ స్త్రీపురుషులకు జ్యేష్ఠమాసమందు వివాహముచేయఁగూడదనియు జ్యేష్ఠమాసమందైనను జ్యేష్ఠానక్షత్రవందైనను బుట్టినగన్యావగుల కును జ్యేష్ఠమాసమందుఁ జేయఁగూడదనియు, త్రిజ్యేష్ఠలు గూడిపోయినను గన్యావరు లిరువురు సమంలపుత్రులైన వివాహమునకు నిషేధమని

యు, నెఱుంగనగు శ్రేష్ఠకన్యావరులైన దంపతులకు రాశిమిత్రత్వముగాని మానాధిపతల మిత్రత్వముగాని గలిగియుండెనే; శుభకంఠుని మన్నాదుల యభిప్రాయము.

అవ. అథ వివాహే గురుభల మాహ —

విధాన్ ద్వాదశరంధ్రజన్మను గురు కై విధవ్యద సాన్విత్రైవ
బృంధః స్త్రీక్షయకృచ్ఛతర్థసతమస్థానస్థితో దుఃఖకృత్,
అవశ్యం బల మార్యమార్యశశినాం భానాం వివాహే ద్వయో
ద్దష్టస్థానగతా అమీ తు చిహితా నేహం చ పూజాదినా. 59

వ్యా — విధాన్ విధి. విధాన్ కన్యాయా. గురు, ద్వాదశరంధ్రజన్మను వి
ధుజన్మలగ్నా జన్మ కాలచంద్రలగ్నా ద్వాదశాష్టమజన్మలగ్నేషు, స్థితస్థితా, వైధవ్య
దన్వితో. త్రిబృంధః పరస్య కృతీయ బుష్టస్థానగతో గురు. స్త్రీక్షయకృత్ప
త్నీవాశకృత్పతి. చతుర్థస్థాన వశమస్థానయోః స్థితశ్చైవ ఉభయో ద్దుఃఖకృగుక్త
వ్యతిరక్తస్థానమస్థితశ్చ చ్ఛతర్థశశినోవిద్యహ్నాశ్చైవ వివాహే ద్వయోద్దంబతోక్తః,
అవ్యమార్యశశినాం గురుమార్యచంద్రాణాం, భానాం తారాణాంచలం అవశ్యకం,
ఉక్తంచ 'చంద్రతారాబలం చీక్ష్య దంపతోద్దమమార్యయోః, మానో శుభో శుభ
దినోకారయో న్దంశశంకుతే' అమీగురుమార్యచంద్రా. దుష్టస్థానగతాశచి పూజాదినా
జపహోమదానాదినా, చిహితాః శతకృతాస్సంతః, నేహం, దంపతోద్దశిర్భక్తః. పూ
జాయాం విహారికం, శుభదా భవంతిర్భక్తః.

తా బృహస్పతి కన్యకజన్మలగ్నమునకైనను, జన్మచంద్రలగ్న
మునకైనను ౮. ౧౨ - ౫ స్థానములయందున్న కన్యక విధవ
యగుననియును, పరస్యజన్మలగ్నమునకు ౩ - ౬ - స్థానంబయందున్న
మృతభాగ్యావంతుఁడగుననియు, ౪. ౧౦ - స్థానములయందున్న దంప
తులు దుఃఖవంతులగుదుననియు, ౫. ౨౯ - ౧౦ - స్థానములనున్న శుభ
కరుండుగుననియుఁ దెలిసికొని ఇదిముగింపఁతులకు రవి
చంద్రబృహస్పతితాగాబలము లవశ్యముగా చూడఁబడినది. సూర్య
చంద్రబృహస్పతు లిష్టస్థానమం దిది రేని జపహోమదానాదులచే
సంతుష్టుల గావించిన శుభప్రదు లగుదురు.

అవ. అథ ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం ఏకోదగాణాం వివాహవిషేధ
మాహ. —

ఏకస్మిన్ సుతా వ్యయం న విహీనం నావ్యేకజన్మవ్యయో
 రేస్తి న్నునయే ద్వయోశ్చ యో ద్వద్యో న్న పుత్రవ్యయమ్,
 పుత్రపుత్రకుభవ్యయం న యుగళ త్యాగ్యం న పుత్రవ్యయో
 రుద్వాహవ్రతయుగ్ల పీఠవసే నా వ్యవ్యయో వ్యవ్యయమ్. 80

వ్యా.—ఏకస్మిన్ ఏకవ్యయం సుతావ్యయం ఏకోదయో వ్యావ్యయం న వి
 హీనం నయోగ్యం, నవ్యయమితియాత్ ఏకజన్మవ్యయో, ఏకోదయో, ద్వయో,
 యోదయో సుతావ్యయం పుత్రావ్యయమపి విహీనం, ఏకస్మిన్నునయే ఏకలక్ష్మీ,
 ద్వయో, భిన్నవరయో, ఆయో, పుత్రద్యయం నవ్యాత్. పుత్రపుత్రకుభవ్య
 యం ఏకోదయో, పుత్రపుత్రయో, వివాహవ్యయం యుగళత్ ఏకలక్ష్మీ నకార్యం.
 పుత్రయో, ఉద్వాహవ్రతయుగ్లం వివాహయుగ్లం ఉపయోగయుగ్లం నా యుగళ
 వ్యవ్యయం. కించఉద్వాహవ్యవ్రతంచ ఉద్వాహవ్రతే తయో, యుగ్లం, ఏకలక్ష్మీ
 ఏకలక్ష్మీ సేవ అన్యయోభిన్నవరయో, తద్వయో, వివాహవ్యయం ఉపయోగవ్య
 యంగా ఏకలక్ష్మీ నకార్యం అపద్యయే విహీనః, 'ఏకోదకోద్యయం కౌసుతయోర్వి
 వాహం నూహంతి కుసున్తిభవకా' వ్యా. ఉత్పత్తి యంగకౌసుతాకునదంతి గర్భాః
 కచి త్తైరి విసేఽప్యదయప్రభేదో ఆరో విహీనః. 'ఏకలక్ష్మీపి భిన్నాంశే విసి
 త్తాత్రిపరాకరా, తయోర్వివాహమిచ్చంతి పృథగ్నామేభవంబుపి కుభవ్యకుప్త
 కోద్వాహ త్వన్న త్వక్తకరగ్రహః, ఏకత్యాగవచిప్రాహ భార్యతో భిన్నవేరయా'.
 ద్వావ్యవ్య 'ఏకస్మిన్ విసేత్కేకలక్ష్మీభిన్నాంశే ఆయో, ఏకకోదయో గ్రతి
 వివాహ క్కుభవ్యద్యవే' యగళియేను, 'ఏకస్మిన్కోద్యయే చైకవారేయంబుపి
 కచ, ఉత్పత్తిం గుంళం న్యప్రోద్భవిత్రో వ్యవకళాలయో, గణాంక్రియతానా
 నాం యుగపవ్రత్యుభావం, నాంబిముంధవేదేం హోమమంత్రాః పృథక్ పృథక్'.

అన రెండుజ్ఞోకములచే నచోదయాల శేకకావివాహమును
 సేవేధించుచున్నాడని —

తా బివసనీకే నరుపున సహో ఏకవ్యకల నీయః కూడదనియు
 నన్యములకు సక్ష్మ సేతైం వ సీ యుగూపవనియు, నొకలక్ష్మమందు భి
 న్నోకములకే నరు ఏవ్యకావ్యయము వియ్యఃకూడదనియు, నొకల
 క్ష్మనందు సుత్రీత్రైంకు వివాహముచేయఃకూడదనియు, సోగళకు
 రెండు ఏకవ్యములకే నరు ఏకవ్యములకాని తేయఃకూడదనియు,
 నొకనీకే నరుము నొక వివాహము నొకలక్ష్మమందు తోకలక్ష్మ
 మందు తేయ కూపవనియు భిన్నోకములకే నొకలక్ష్మము తోకవేదిక
 యందు తేయ కూపవనియు భావము అన త్యాగ విషయమై మన్వా

దులు కొందఱు మానాంతరమందుఁ జేయవచ్చుననియుఁ గొందఱు లగ్నాంతరమందుఁ జేయవచ్చుననియుఁ గొందఱు తొకలగ్నమం దింకొం తరమం దన్యగ్రాసుమందుఁ జేయవచ్చుననియుఁ గొందఱు పుత్రికావి వాహానంతరమందుఁ బుత్రవివాహముఁ జేయవచ్చుననియు ననుడలవిష యమై యేకకాలమందే చేయవలయు ననియు చెప్పియున్నారు

పుత్రికాగిరిపీఠనాథు పరత స్సనో నివాహ శ్శుభో
నాన్య క్షుత్రకర గ్రహాత్తు న కి మ పుష్కవాహ వీవ వ్రతాత్,
నాన్యత్సూర్య మృతు త్రయా త్వకరది హేయోదరాణా మయం
వ్రత్యువాపివిధి స్తయోర్న శుభకృష్ణోకేత్రపూర్వత్రచ ౮1

న్యాయ — పుత్రేతి. పుత్రికాగిరిపీఠనాథ్ నమీశ్వరివాహత్, పుత్రః అనంత రం, నూనోః పుత్రస్య, వివాహశ్శుభః. పుత్రేకరగ్రహత్ పుత్రికావాహానంతరం, అన్య క్షుత్రికావివాహః. పుత్రోపసయనాదికం, నకుభక్యత్. వ్రతాత్ పుత్రోపసయనానంత రం, ఉద్వాహావిషుభః. న కిమపి, పునరుపసయనాదికం నకుభ మిర్విధ్యే. స్వకరదివి వాహాసంబంధితే, 'సంబంధ్యో నిర్విరోధ్యో నాయనోఽస్త్రీకర త్సహ' ఇత్యదుక్తః. ఋతుత్రయాత్ షష్ఠాసాత్సూర్యమేకోదరాణామన్యత్ ఉపసయనంనకుభం. అయం వ్రత్యువాపివిధిః వివాహావిధిః తయో ర్మకుభక్య దితి అత్ర క్షోణీ పూర్వత్రచ పూ ర్వక్షోణీ చోక్తః. అత్రిగ్వశంధీర్వశేన అబ్ధభేదేన శుభకృద్ది గమ్యతే, ఉక్తంచ. 'ఘట్టాన చైత్రిమాసేకు పుత్రోద్వాహోదరాణానానా అబ్ధభేదా త్వకరత్వికర ఋతుత్ర యదిదంబన' మితి.

తా. ఏకకాలమందుఁ బుత్రపుత్రికావివాహములలోఁ బుత్రి కావివాహానంతరము పుత్రవివాహము ముఖ్యమనియుఁ, పుత్రవివాహా నంతరమందుఁ బుత్రికావివాహమైనను బుత్రోపసయనమైననఁ జేయఁ గూడదనియును, బుత్రోపసయనానంతరమందుఁ బుత్రికావివాహము శుభకరమనియుఁ, పుత్రవివాహముచేసినసంవత్సరమందు ౬ - నెలల ప్యంతరి మేకోదరాల సంసయనాదు లగు నెలములు (మఱియు నీవివాహావిధి యాశ్రమమున నాసంవత్సరమందు ౬ - నెలలు చేయఁ గూడదని చెప్పబడినను సంవత్సరభేదమైన పక్షమందు నీచెప్పు బడిన పరిమితిలేక మే వివాహాదులు చేయుట యుక్తముగాన ఘట్టాన

మాసమందు వివాహమును జేసి చైత్రమాసమందు మరల నేప్రయోజనమైన చేయవచ్చును.

అవ. అథ వివాహయోగ్యాయోగ్యసంబంధ మాహ. —

చాతుర్థీం చ సధూం చతుర్థపురుష స్థాం పంచమీం చోష్ఠహే
 నోష్ఠివస్త్యంతం సముద్యహేత్తు యువతీం నో పంచమీం పంచమః,
 తార్తీయాం తు వధూం తృతీయపురుష స్థా ముద్యహే నోష్ఠివస్త్యహే
 దిశ్యన్త్యే ప్రవదంతి సప్తమజనా దూర్ధ్వం పరేహ మివ. 62

వ్యా. — చాతుర్థీ మితి. చతుర్థపురుషః. కూటస్థాత్ చతుర్థపురుషః, చాతుర్థీం
 వధూం స్త్రీయం ఉద్యహేత్. కించ చతుర్థవీచపంచమీం కూటస్థాత్పంచమీం, తాం
 ధూం చ, ఉద్యహేత్. కింతు చతుర్థః, షష్ఠీం యువతీం, సోసముద్యహేత్ త్వం
 చమః పంచమపురుషః, పంచమీం యువతీం, సోసముద్యహేత్, తృతీయపురుషః తార్తీ
 యీం తృతీయవధూం చ ఉద్యహేత్, సోద్యహేదిత్యన్త్యే. తృతీయః తార్తీయాం
 సోద్యహేతి తేదిత్ ప్రవదంతి తిర్విర్ధః. ఇయం వ్యతిష్ఠా సప్తమజనా త్సప్తమపురు
 షపద్యంతిం, సప్తమజనాదూర్ధ్వంతుపరేహ మివ సహితానా మివ సంబంధః సోపం
 చమీంపంచమ ఉత్త్యక్త విశేషాద్రష్టవ్యః. 'పంచమః పంచమీం కన్యాం సోద్య
 హేతితి యద్యచ, పితృపతేనిషేధోఽయం సూతృపతేన తద్భవే' తితి.

అవ. వివాహమునకు యోగ్యాయోగ్యసంబంధములఁ జెప్పుచు
 న్నొందు. —

తా. కూటస్థపురుషుఁడు మొదలు ర-వ పురుషుఁడు నాలవస్త్రీ
 నిని, ౫-వస్త్రీనిని వివాహము చేయవచ్చును. చతుర్థపురుషుఁడు షష్ఠ
 స్త్రీని వివాహము చేసుకొనఁగూడదు. పంచమపురుషునికీ బంచమ
 స్త్రీని వివాహము చేయఁగూడదు. తృతీయపురుషునికీ తృతీయస్త్రీని
 వివాహము చేయవచ్చును. గూడదని కొండఱమతము ఈచెప్పబడిన
 నియమము సప్తమపురుషచర్చితమేగాన అనంతరము సామాన్యబం
 ధుసంబంధమువలెనే వివాహముచేయవచ్చును. ఈపంచమస్త్రీ పంచమ
 పురుషవివాహము తండ్రియగునఁ గూడదనియు, పల్లియన నుత్తమం
 బయు కొండఱమతము.

అవ. అథ గంధర్వ బాహున్యాఫల మాహ —

మూలాహే ప్రథవా వధూశ్చ వసుంతత్పత్న్యే నివాంతి క్రమా

సంత్యాద్యంఘ్రిముశ్చవాత్సభ భవ జ్యేష్ఠగ్నాశ్రేష్ఠజన్మ,
 ఇంద్రాగ్నివభవా వివాహసమయే హం స్త్రివనా దేవరం
 త్రి మ్యేలేవ్యపి భేషు జాతపురుషో హంతితి కేచిజ్జగుః

(3)

వాగ్వి.—మూలేతి మూలాహి ప్రథనామూలాశ్రే మనక్షత్రజాతా, ఎధూః, క్ర
 మాత్ శ్వకుః తత్త్వత్స్వ మూలాజా శ్వకురం చిత్తస్వజగతి, అశ్రేష్ఠా నిర్వృత్తిం
 శ్వక్రం, మూలాహి ప్రభవతి శ్వక్తిస్సంమూలాశ్రేయయాః నిశ్చేష్టాస్తే పాదభేదేన
 వ్యవస్థాపయతి, అంత్యాద్యంఘ్రిసముద్యనా మూలాంత్యపాదే అశ్రేమద్యపాదే
 సముద్యనా, ఎధూఃశ్వకుః తత్త్వత్స్వ నిహంతి అథ జ్యేష్ఠగ్నాశ్రేష్ఠం భర్తృజ్యేష్ఠం
 నిహంతి ఇంద్రాగ్ని ప్రభవా విశాఖానక్షత్రజాతా, ఎధూః, వివాహసమయే వివి, దేవరం
 స్వభర్తృకర్తవ్యం హంతి ఏలేషు త్రిషు భేషు మూలాశ్రే మజ్యేష్ఠానక్షత్రేషు జాతాః
 పురుషాః పూర్వోక్తాహంతితి కేచిజ్జగుః ఊహుః. గైశ్వ ఇతిధాతో హ్యుత్తీరిత్.
 త్రిష్విత్యవలక్షణం, విశాఖజోపి దోషకృత్. అయం స సమాచీనః సక్షిణశ్వసరస
 నూపనాయ కేచి దిత్వక్తం 'మూలాసాం విశాఖాను జ్యేష్ఠభే దోష్యుః పుమాన్.
 న దోషకృ ద్విత్యాహేషు స్త్రీయం సర్వత్ర వర్జయేత్' ఇతి విద్యహాసత్వాత్.

అన గంఢక్షత్రమందుః బుట్టినవారిలకు ఫలములఁ జెప్పఁచు
 న్నాఁడు.—

తా. మూలానక్షత్రమందుఁ బుట్టిన స్త్రీ మామకు కూడవని
 యు, అశ్రేష్ఠయందుఁ బుట్టిన స్త్రీ యు త్తకుఁ గూడదనియు, నీమూలా
 శ్రేష్ఠలయందుఁ గూడదని సామాన్యముగాఁ జెప్పినను మూలానక్షత్ర
 నాల్గవపాదమందుఁబుట్టిన మామకు మారకురాలనియు, నాశ్రేష్ఠమొద
 టిపాదమందుఁబుట్టిన న త్తకు మారకురాలగునది విశేషంబనియు,
 జ్యేష్ఠానక్షత్రమందుఁ బుట్టిన స్త్రీ ఇతిజ్యేష్ఠభ్రాతృనాశకారిణి యగు
 ననియు, విశాఖానక్షత్రమందుఁ బుట్టిన స్త్రీ వివాహకాలయందే మరణ
 దికి మారకురాలనియు, నీమూలాశ్రేష్ఠాజ్యేష్ఠావిశాఖానక్షత్రముల
 యందుఁబుట్టినపురుషుండు క్రిందఁ జెప్పినవారికి మారకురాలని కొందఱు
 చెప్పినను స్త్రులకి కాని పురుషులకి మోషము లేననియు భావము.

అ. అథ జ్యోతిర్విస్మయే నైకిమిశితమహాదోషనామ సవ్యా —

మన సంచారవిశుద్ధిహీనదినశ్చక్రంక్రాంత్యహః పాపినాం
 మహర్షిర్గః కననాంశకోఽప్తమకాజ ప్లటకం భృగోః కర్తరి,

లగ్నా దప్తమ మప్తమేందు గురయో శ్చంద్రోఽప్తరిప్పాగ
 శ్చంద్ర స్సగ్రహవీవ వారజనిత స్సాస్య దుగ్ధహూతాభిధః 64
 భాహూరిస్థసమాంఘ్రిభం గ్రహాభం చోత్పాతభం క్రూరియు
 స్థివ్యం చాశుభవిధభం విషయుతం లగ్నా సదోష స్తథా,
 గండాంతో వ్యతిపాతవైధృతిమహాయోగా ఇతి న్వాభిధా
 లగ్నస్యా వ్యభిలైకవింశతిమహదోషా న్సృజత్యైకభ తాన్. 65

తా. — ఈ ఇతి భాహూరిస్థేతివ. యో సంహంగశుద్ధిహీనత్యైకః, విషయ
 త్వంత్రాంత్యహత్యైకః, చాపీనాం వివర్ణిత్యైకః, కునవాంశ్యైకః, అప్తమమజ
 త్యైకః, భృగోష్టాస్థిత్యైకః, కర్తరిత్యైకః, లగ్నాదప్తమమిత్యైకః, ఉదయార్ధం
 త్యోరప్తమేయత్యైకః, చంద్రోఽప్తరిప్పాగశ్చంద్రదోషత్యైకః, చంద్రస్స
 గ్రహాభిత్యైకః, వారజనితదుర్భూతాభిధత్యైకః, భాహూరిస్థసమాంఘ్రిభ మిత్యైకః,
 గ్రహాభమిత్యైకః, ఉత్పాతభమిత్యైకః, క్రూరియ్యుద్ధమిత్యైకః, అశుభవిధభమ
 త్యైకః, విషయుతం విషయుతగ్నమిత్యైకః, లగ్నాస్తదోషత్యైకః, గండాంతత్యై
 కః, వ్యతిపాతవైధృతిమహాయోగత్యైకమిదం దోషవిశిష్టకృతుంగీకార్యః. నకు భిన్న
 కాలియోస్తయో రకదితే యోగాసంభవా దితిచింతయామితి సర్వమభేదం, ఏతే
 సర్వ మితిత్వావేశవింశదోషా భవంతి, తాన్ శ్లోః ద్వయే నోక్తా కభిలైకవింశతిమ
 హదోషా లగ్నస్య విత్యైకభయామి

అన గెండుశ్లోకములచే నిరువదియొక మహదోష నామముల
 జెప్పుచున్నాడు. —

తా. సంహంగశుద్ధిహీనమని, సంత్రాంత్యహస్యని, చాపషడ్వర్ణ
 మని, కునవాంశ్యమని, అప్త మమజని, భృగుషట్కమని, కర్తరియని,
 లగ్నాదప్తమదోషమని, అప్త సచంద్రుని, చంద్రోఽప్తరిప్పాగశ్చంద్రదోషమని,
 చంద్రస్సగ్రహదోష మని, వారజనితదుర్భూతాభిధమని, భాహూరిస్థసమాం
 ఘ్రిభంబని, గ్రహాభమని, ఉత్పాతభమని, క్రూరియ్యుద్ధమని, అ
 శుభవిధమని, విషయుతం లగ్నమని, లగ్నాస్తదోషమని, గండాంతమని,
 వ్యతిపాతవైధృతిమహాయోగమని. యో య నిరవయోక మహదోషము
 అనివరమని నైసదేలియజేయుచున్నాడు —

అవ. శ్లోకవ్యయనిర్దిష్టానా మేకవింశతిసుహదోషాణాం స్వరూపం నిర్వక్తుం ప్రథమోపదిష్టయోః పంచాంగశుద్ధిహీనదినకృత్సక్రాంతిదోషయోర్లక్షణం దర్శయతి.—

దుష్టాశ్చే త్కరణార్థవారతిథయో యోగశ్చ తస్తేశసం
వాద్య ష్టోదశపోడతే త్యుభయశో వద్వ్యా రవే సుంక్రమాత్,
రాశి స్వేన చలేషు చైకదినస స్త్రాజ్యోఽయనే రాశివ
త్తద్రాశిం గతవీవ తత్తనయినం ప్రాప్తో యదా భాస్కరః 88

వ్యా — దుష్టా ఇతి యేదుష్టాః కరణార్థవారతిథయః యోగశ్చయః తస్తేశసం తేహం తిథివారసత్త్వయోగకరణానాం పంచానాం మేళనంచేత్, కరణేషు తద్రాశి, ఋష్యేష్యుతైని పుష్యుదిన, వారేషుపక్షః, యోగేషు, సరిషావ్యామాతాదయో పక్ష్య మాణాః, తిథిషు మాసాంచే దినపంచక ఇతిశ్లోకోక్తాః, ఏతేదుష్టాః, ఏతై ర్యథాసంభవంయుక్తమేవ పంచాంగవ్య దుష్టత్వం. ఏనం పంచాంగశుద్ధిహీనో దోష ఇత్యుచ్యతే తతేహ్నార్యశ్చ సంక్రమాదుభయతః పూర్వం పోడశవాద్యః కర్వాచ్య పోడశవాద్యశ్చ ఐర్వాః శుభకర్మగుణ్యాః చలేషు రాశిషుచరరాశిస్వేనమేషకర్మబలుబాదుకలేషు, రవిసంక్రమణేషు ఏదినసఃక్యాఃపూర్వం త్రింశద్వటికా, సలేచ త్రింశద్వటికాః త్యా జ్యాఇత్యర్థః. శుభకర్మస్వితీతేషు, అయనే రాశివత్ యత్సంక్రమణే యావద్వటికా, యశేపి తావద్వటికా, త్యాజ్యా ఇత్యర్థః. భాస్కరహ్నార్యః, అదా యస్మిన్కాలే తదయదయనం ప్రాప్నోతి తదైవ తద్రాశిం గతవీవ, ససంచేహ ఇత్యేనకారార్థః. ఏషః దినకృత్సంక్రాంతివోషః.

అవ. క్రింద రెండుశ్లోకములయందుఁ జెప్పఁబడిన యేకవింశతి సుహదోషస్వరూపములం దెలియుఁజేయుచున్నవాఁడై ముందుఁ బంచాంగ శుద్ధిహీనదోషలక్షణమును, సంక్రాంతిదోషలక్షణమును దెలియుఁజేయుచున్నాఁడు.—

తా అశుభకరములైన తిథివారసత్త్వయోగకరణములుగూడి నది పంచాంగశుద్ధిహీనదోషమని, శుభకర్మవిషయమునై సూర్యసంక్రమాప్రవేశమునకు ముందు వెనుక ౧౬ ఘడియలు పర్జింపవలయునని, సూర్యుఁడు, మేష కర్కట తులా మకర గాయత్రయందుఁ బ్రవేశమునకు ముందు ౩౦-ఘడియలను వెనుక ౩౦ ఘడియలను నిషేధింపవలయుననియు, అశుభములకు నిషేధవిధి యీ ప్రకారమే యనియు, నిజేదినకృత్సంక్రాంతిదోష మనియు నేలు గవలయు.

అవ. అథ సంఘభి జ్ఞోకైః షడ్వర్గస్వరూపం ప్రపంచముతుం
అదా తావత్తదుషయోగిరాశ్యధిపతి నాహ —

మేషో నౌర్విధునం కుభీరమృగ రాట్కన్యాతులావృశ్చికా
శ్వాపాభ్యో మకరోఘటోద్భువఞ్చి హ్యేతే గృహఖ్యాః క్రమాత్,
భౌమ శ్చ క్షుభేందునూర్యశశివా భృగ్వోజీవానీతా
మందో జీవ ఇతి క్రమేణ గృహపా ఏతే హి షడ్వర్గపాః. 67

వా. — మేష ఇతి మేషః ప్రసిద్ధః, గౌః పృషథః, మిథునం ప్రసిద్ధం, కుభీరః
కటః, మృగరాట్ సింహః, కన్యాతులావృశ్చికాః ప్రసిద్ధాః, చాపాభ్యో భయః,
మకరః ప్రసిద్ధః, ఘటః కుంభః, ధృవా మీనః, ఇత్యేతే ద్వాదశరాశయాః, క్రమా
త్ గృహఖ్యాః రాశింజ్ఞాః. 'అభ్యాప్తే అభిధానం చ నానుభేయంచ నానుచేత్య
యః. భౌమశ్చక్షుభేందునూర్యాః ప్రసిద్ధాః, శశివోబుధః, 'కుంభమృపాజీ' తిజనే
ర్దప్రత్యయః, క్షుభ శ్చక్షుక్ర, అహోఽంగారక, జీవోనరుః, అనిరశ్వని, కుంభశ్వని,
పునర్జీవో గుహ, ఏతే ద్వాదశక్రమేణ భౌమదిక్రమేణ, గృహపాః రాశ్యధిపాః ఏతే
రాశ్యధిపతయఏవ షడ్వర్గపాః షడ్వర్గాధిపతయశ్చ. భవంతి. హీతి ప్రసిద్ధా అయ
మశ్చ. మేషవృశ్చికయో రాభయః, పృషథగులయో శ్చక్షుక్ర, మిథునకన్యయో ద్భువః,
కటృబగ్ధవం ద్ర, సింహస్యహాశ్య, భుక్తీనయోద్భయః, మకరకుంభయోబుధి రితి.

అవ. ఐదుజ్ఞోకములచే షడ్వర్గస్వరూపములఁ జెలియఁజేయుట
కై షడ్వర్గోపయోగులగు రాశ్యధిపతులఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. మేష, పృషథ, మిథున శర్కాటక, సింహ, కన్య, కుల,
వృశ్చిక, భను, ర్దకర, కుంభ, మీనములు ౧౨ ను రాసులనియు, మేష
వృశ్చికములకు నంగారకుఁడు, పృషథకులకు శుక్రుఁడు, మిథునకన్య
లకు బుధుఁడు, శర్కాటకమునకుఁ జంద్రుఁడు, సింహమునకు నూర్యు
డు, భనుర్జీనములకు గురపు, మకరకుంభములకు శనైశ్చరుఁడు, ఏర లీ
క్రమమున రాశ్యధిపతులనియు వీరలే షడ్వర్గాధిపతులు.

సౌమ్యానామపి రాశయ శ్చుభ గృహః క్రూరగృహః పాపినాం
అప్యేషాం క్రమశః శృంగిర ఇతి న్య ద్వివేభావోభిధాః,
త్రింశచ్చాగమయం చ లగ్న మథ తల్లగ్నే న్యయో ర్భాగయో
రిర్దేందూ విషమే నమే శశిని హో శేషరా తౌ క్రమాత్. 68

వా. — సౌమ్యనా మితి. సౌమ్యనాం శుభగ్రహజాం సంబంధినో రాశయః శుభగ్రహాః శుభరాశయ ఇత్యుచ్యంతే. పాపినాం క్రూరగ్రహజాం సంబంధినో రాశయః, క్రూరగ్రహాః క్రూరరాశయః సర్వేషాం ద్వాదశరాశీనాం, క్రమశః క్రమాత్, చుస్థిరద్విస్వభావా ఇత్యభిధాః చుస్థిరద్విస్వభావసంజ్ఞాః న్యుః యథా-మేష శ్చరః పృథగః స్థింః, మిథునం ద్విస్వభావః. ద్వా చుస్థిరస్వభావా యస్య స తథోక్తిః, పూర్వార్ధస్థ స్థిరరాశిగమిత్యాత్ స్థిరత్వం ఉత్తరార్ధస్థ చరరాశిగమిత్యా చ్చరత్వం. భువః కర్కటశ్చరః, ఏవం ద్వాదశరాశీనాం క్రమాత్ చుస్థిరద్విస్వభావత్వం యోజనీయం త్రింశద్భాగమయం త్రింశద్భాగాత్తకం, లగ్నమితుభ్యవ్యతే అథ తల్లగ్నై త్రింశద్భాగాత్తకే లగ్నే ద్వియోర్భాగయోః పూర్వార్థో త్తరార్థయోః విషమే మేషమిథునసింహాధిపత్యం భావాం పూర్వార్ధస్థ అర్క-నూర్ధ్వః హోరాధిపతిః, ఉత్తరార్ధస్థ, ఇంద్రశ్చంద్రః. సమేవృషభకర్కటశ్చార్కవాపుశ్చిశ్చమకమిశానాం పూర్వార్ధస్థ, చంద్రో హోరాధిపః, ఉత్తరార్ధస్థ రవిః క్రమాత్ హోరేశ్వరా భవత ఇత్యుచ్యంతే.

తా. సౌమ్యగ్రహసంబంధిరాసులు శుభరాసులనియు, పాపగ్రహసంబంధిరాసులు క్రూరరాసులనియు, ఈ ౧౨ రాసులలో మేషము చరమని, వృషభము స్థిరమని, మిథునము ద్విస్వభావమని యీ ప్రకారము ౧౨ రాసులకుఁ జాడవలెను లగ్నము కెం భాగములుగలదనియు, లగ్నమురెండుభాగములుచేసిన హోరలగు నందులో మేషాదివిషమరాసులయందుఁ బ్రథమభాగము నూర్ధ్వహోర, ద్వితీయభాగము చంద్రహోర, వృషభాదిసమరాసులయందుఁ బ్రథమభాగము చంద్రహోర, ద్వితీయము నూర్ధ్వహోర, ఈరెండుగ్రహములు హోరాధిపతులు.

అవ అథ ద్రేక్కాణాధిపతీ నాహ —

తల్లగ్నేశ సుతేశ ధర్మసతయో ద్రేక్కాణపా స్సన్యస్త్రయ
సాన్వింత్యోపాంత్యగృహేశ్వరా ఇతి జగు ద్రేక్కాణపాశ్చాపరే,
కేచి త్సాన్విత్రజధర్మపా ఇతి జగు ద్రేక్కాణపా స్సన్యశ్చరే
ధర్మసాన్విత్రజపా స్థిరే సుతనవస్వేషా ద్వియాపే గృహే. 69

వా. — తల్లగ్నేతి, తల్లగ్నేశసుతేశధర్మసతయః క్రమాత్ ద్రేక్కాణపా స్సన్య-త్రింశద్భాగాత్తకస్థ లగ్నస్థి, తృతీయో భాగః ద్రేక్కాణశ్చార్ధాః అయమాశయః, యస్య లగ్నస్థ యోఽధిపః సవిషప్రథమ ద్రేక్కాణాధిపః. సుతేశః లగ్నా త్పంచమలగ్నాధిపాయః సవిషద్వితీయ ద్రేక్కాణాధిపః, ధర్మసతిః లగ్నాన్నవము లగ్నాధిపతిశ్చ స్సయేవ తృతీయ ద్రేక్కాణాధిపతిః. సాన్వింత్యోపాంత్యగృహేశ్వరా-స్వం

అగ్నిం, అంత్యోద్వాదక, అపాంత్యవీకాదక, ఏతేషామధిపాః ఏతే క్రయః క్రేక్కా
 నాధిపా ఇత్యపరజనుఃకుమః. కైశ్చబ్ధతిథాతోర్భూతాశ్చేతి. ఏతిత్తు. చరే చరః
 గ్నేష్విత్త్యర్థః. స్వాత్త జగర్తాకలగ్నపంచమనమాక పాంతిరక్షంతీతి తథోక్తః పిత
 స్థిలగ్నేషు ధర్తస్వాత్తజపాః నవమ ప్రథమపంచమాధిపాః క్రేక్కా నాధిపతయః
 ద్వితీయే గ్నహేద్విస్వభావలగ్నేషు, మతేనవస్వేకా. పంచమనమప్రథమలగ్నాధిపత
 య, క్రేక్కా నాధిపతయస్యైవ తితి జనుః.

అవ. క్రేక్కానాధిపతులః జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అగ్నిముః మూఁడుభాగములు చేసిన క్రేక్కానములగు నం
 దు అగ్నాధిపతి ప్రథమక్రేక్కానాధిపతయ, పంచమాధిపతి ద్వితీయ
 క్రేక్కానాధిపతయ, నవమాధిపతి తృతీయక్రేక్కానాధిపతయ నిట్లు
 కొందఱీయభిప్రాయము. అగ్నాధిపతి ద్వాదశాధిపతి యేకాదశాధిపతు
 లు క్రమంబుగ క్రేక్కానాధిపతు లని కొందఱీయభిప్రాయము. అగ్నా
 ధిప పంచమాధిప నవమాధిపతులు చరలగ్నక్రేక్కానాధిపతులనియు,
 నవమాధిప అగ్నాధిప పంచమాధిపతులు స్థిరలగ్నక్రేక్కానాధిపతు
 లనియు, పంచమాధిప నవమాధిప అగ్నాధిపతులు ద్వీస్వభావలగ్న
 క్రేక్కానాధిపతు లనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ నవాంశద్వాదకాంశస్వసూపం దర్శయతి.—

మేషః కర్కటక స్తులాచ మకరః స్వస్వాదయో రాశయ
 స్సస్వస్వాత్తజగర్తయోశ్చ నవ లెద్భాగా నవాంశాః క్రమాత్,
 యల్లగ్నం చ తదాది సర్వనిలయా స్సద్వాదకాంశాః క్రమా
 త్తత్తద్రాశ్యధిపా స్తదంశవతయ స్సస్వ ద్వాదకాంశాభిధాః. 70

వాగ్. — మేష ఇతి. మేషః కర్కటక స్తులాచ మకరః ఏతే చక్వాశో రాశ
 యస్స స్వాదయ స్వస్వా స్వకీయా అంశావే ఆవయో యేషాంతే తథోక్తాః,
 నోవ. మేలావత్, స్వాత్తజగర్తయోశ్చ అగ్నైశ్చపంచమనమయోశ్చ స్వస్వసంబంధినో
 అంశావే ఆవయో పంచభాగా స్తద్భాగాః క్రమాత్ నవాంశా భవంతి ఏతియ
 క్తంభితి మేనిసింహానుమం మేషాశ్చితి, కైలబ్ధిశ్చికిమీనానాం కర్కటకాం
 శ్చితి, తులాపంధిమిథునానాం తులాంశ్చితి, మకరబృహిశ్చికిమీనానాం కర్కటకాం
 శ్చితి. అగ్నిం య ద్వీతే తదాదసర్వయోః తదాదిద్వాదకరాశయః క్రమిధాః
 ద్వాదకాంశాః, తత్తద్రాశ్యధిపా స్తదంశవతయః తేషాం రాశీనాం యే అధిపాః
 తేషాం అంశానామపి తేషాం నాధిపాః ద్వాదకాంశాభిధా స్సంజ్ఞా స్సృష్టాః.

అన. నవాంశద్వాదశాంశస్వగూపములఁ జెప్పుదున్నాఁడు —

తా. లగ్నముదియల ౯ భాగములుచేసి నవాంశలని మేషసింహాధనూరాసులకు మేషాదిగనవాంశ గుణింపవలయునని, కర్కటవృశ్చికమీనములకు కర్కటకాంశ మొదలని, మకరవృషభకన్యలకు మకరాంశ మొదలని, తులాకుంభమిథునములకు తులాంశముమొదలని, లగ్నాధిపతియే నవాంశాధిపతి యని, యిది నవాంశక్రమంబని తెలియవలెను. మరియు ద్వాదశాంశలనఁగా; లగ్నముదియలు ౧౨ భాగములు చేయుట ద్వాదశాంశలని, యాయారాశ్యధిపతులే ద్వాదశాధిపతు లనట.

అన. త్రింశాంశాధిపతి నాహ —

త్రింశాంశే వ్యధిపాః కుజార్కగురువిబుధౌ స్త్వయ్యగ్రే క్రమాద్భాణే వ్యష్టమునీషవ సుమగృహే త్రింశాంశా వ్యత్యయాత్, వ్యర్థగ్ర స్త్వయమేవ సోఽపి శుభకృ త్సయ్యగ్రహణాం భవేత్ వ్యర్థోయది వాసినాం నిధనకృ త్సర్వేషు కర్చస్వతి. 71

వాక్య — త్రింశాంశే వ్యధి అయ్యగ్రే విషయరాశియయే, కుజార్కగురువిబుధౌ; కుజగరిగురువిధకుర్రా, క్రమా త్రింశాంశేభు, భాణే వ్యష్టమునీషవ; భాణే వ్యష్టమునీషాణా మిత్త్యధః ఏదేదంశానా మధిపతయః కుజః పంచాంశానాం, శనిశ్చరశ్చ పంచాంశానాం, శుభ కష్టాంశానాం, బుధస్సప్తాంశానాం, శుక్రః పంచాంశానా మధిపా ఇత్యధః సుమగృహే సుమరాశిభు త్త్రింశాంశవాః, వ్యత్యయాత్ విభామేన, త్తేయా ఇతిశేషః. తిథాహి, శుక్రః పంచాంశానాం, బుధ స్సప్తాంశానాం, శుభ కష్టాంశానాం, శనిః పంచాంశానాం, కుజశ్చ పంచాంశానాం, త్రింశాంశానా మధిపా ఇత్యధః. అయమేన త్లోకవత్పుష్పప్రతివాదితల్పహారాద్రేక్కాగదవాంశద్వాదశాంశానాం పక్షాం సమాహవీని సద్వర్తనకృత్యవ్యతే. సోఽపి వ్యర్థోఽపి, సాయ్యగ్రహణాం సంబంధితే చుభకృ త్సవేత్ వాసినాం క్రూరగ్రహణాం, వ్యర్థోయది, సర్వస్వతి కర్చను శుభకర్తసు నిధనకృ త్. పుష్కలప్రదః.

అన. త్రింశాంశాధిపతులఁ జెప్పుదున్నాఁడు —

తా. లగ్నము 3౦ భాగములుచేసిపఁ త్రింశాంశలని, యందుం గారక శనిశ్చరులై దైదంశలకును, గురువు ౮ అంశలకును, బుధుఁ దేదంశలకును, శుక్రుఁడు ౫ అంశలకును వీర లీక్రమాముగ మేషాదిబేసి రాసులకధిపతు లనియును, వృషభాదినను రాసులకు లగ్నము ౩౦ అంశ

ములలో శుక్ర, ధైర్యములకును, బుధు, జేషలశములకును, గురువు
ర ఆంశములకును, శనైశ్చ, ధైర్యములకును, సంకారకుడుగి అం
శములకును కిరలు త్రింశాంశాధిపతులనియు, మణియు నీపై నెడబ్బిన
లగ్నహోరద్రేక్కాణనవాంశ ద్వావిశాంశ త్రింశాంశ అని యెడబ్బినము
సకలకార్యములకు శుక్ర, గ్రహపక్షిర్గము శుభప్రదమనియు, పాపగ్ర
హపక్షిర్గము పృథ్విప్రదమనియు నెఱుంగవలయు

అ. యక్షిర్గవిభాగక్రమః నూనా —

త్రింశద్భాగముయం చ లగ్న మితి సా హోరా తక్షణం చ త
ద్ద్రేక్కాణస్తు తృతీయవః సమమభాగో నవాంశః క్రమాత్,
తస్య ద్వావిశభాగవః తు తత సప్తావిశాంశ సత
స్త్రింశాంశ స్త్రిదశాంశ ఏవతు భవే త్క్షిర్గ ఏవంక్రమః 72

వాక్య — త్రింశద్భాగము మితి. త్రింశద్భాగముయం త్రింశద్భాగత్క్షణం
లగ్నమితి వ్యతీ. తక్షణం లగ్నసాక్షిణం పంచవిభాగాత్క్షణం, సాహోరాహురోక్త
హోరత్యుద్యతీ. తద్ద్రేక్కాణస్తు తృతీయవః దశభాగాత్క్షణం, సమమభాగః సంశతి
లిప్తాధికత్రిభాగత్క్షణం, నవాంశః, క్రమా ద్భవతి. తస్య లగ్నస్య ద్వావిశభాగవః,
స, ద్వావిశాంశః, త్రింశద్భాగద్విభాగాత్క్షణం. తత స్త్రిదశాంశ ఏవ త్రింశాంశః
దశ త్రిదశాంశ యాత్. తావతో అంశ ఏవ త్రింశాంశ భవేత్. యక్షిర్గ
ఏవం ఉత్తరీభాగక్రమః మర్యాదా బోధ్య ఇతిశేషః.

అ. యక్షిర్గవిభాగక్రమమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. లగ్నము కిం భాగములుగలదని లగ్నార్థము హోరయని
లగ్న త్రిభాగము ద్రేక్కాణమని లగ్ననవాంశము నవాంశమని లగ్న
ద్వావిశాంశము ద్వావిశాంశమని లగ్న త్రింశాంశము త్రింశాంశమ
నియు, ఇదే యక్షిర్గవిభాగక్రమంబు.

అ. యక్షిర్గంశివర్గోన్యమాంశా నూనా. —

భూనేత్రేనభిధూ జలా స్వేరిత' మిషాదితిః యక్షి
స్సింహదేర్భూ దిస్వేచ తథా నాంశిత వ్యక్తిమాత,
యక్షిర్గో బది పంచర్షి ఇతి వా వర్గోన్యమాంశ స్వయం
ప్రాభిధ్య త్పురమ త్పురాదిషు నవాంశే ఘాతమా ద్వా శుభా.

వ్యా — భూనే త్రేత భూరకా, వేత్యేద్యే, వామాంకప్రక్షేపే ఏకవింశతి
 బృహతి సర్వత్ర సంఖ్యాప్రసంగే వామాంకప్రక్షేపో బోధ్యః అద్వివిధా-అబ్దయశ్చ
 త్వాకః, విభురకః చతుర్దశోభాగ ఇతియావత్ జలాక్షి-జలంచత్వాకః, అక్షిద్యే చతు
 ర్వింశోభాగః ఆగమిశః గప్తమోభాగఇతియావత్ మేషాదితః మేషసృషభమిథువ
 కర్మాటకానాం క్రమేపుష్కరః, మేషద్యైకవింశోభాగః, పృషధిస్త్వచతుర్దశోభాగః,
 మిథునస్త్వచతుర్వింశోభాగః కర్కటస్త్వనిష్టమోభాగ ఇతి వివేకః. సింహాదేః సిం
 హాకన్యాకులాపుష్పికానాం చతుర్థాం క్రమాత్సూర్యనదోపసృం, మిశాంతరః మిశా
 నిధికస్త్యేత్యర్థః. సారవిభక్తిగ్రస్తసిః. భనురాదిస్త్వ భవిష్యకరకుంభమిశానానుపి
 తభాపూర్వోభాగఏవ క్రమాత్సూర్యసంస్పృశ్, చంద్రోయది పుష్కరకాలే శుభ
 గ్రహసంబంధిచంద్రో భవతి, కదాచి చుభగ్రహసంబంధిపంచగ్లో వాభవతి, చరా
 దిభు చరస్థిరద్విస్త్వభావేభు రాశిభు, ప్రాజ్ఞధ్యక్ష్యమిశ్చ, ఐగ్లోత్తమాంకాః. చరసు
 ప్రథమాంకః. స్థిరేభు పంచమాంకః, ద్విస్త్వభావేభు నవమాంకః, ఐగ్లోత్తమాంకఇత్య
 థి. నవాంశేభుద్వ్యృషభగర్భబాంకౌ కునవాంశేవ్యన నిషిద్ధావతి ఉత్తమా ఐగ్లో
 త్తమాంకౌచే చుభౌ శుభప్రదౌ. పృషధిగర్భయో శుభగ్రహాధిపతిత్వా దితిభావః
 మిశాంశస్త్వ శుభగ్రహాధి.తిత్వేఽపి ఐగ్లోత్తమాంశోఽపి వశుభదః యువమేషయో
 రతిగంజాంతిత్వేన విశ్వమానర్వాత్.

అవ. పుష్కరాంశవగ్లోత్తమాంశలః జెష్ఠయన్నాదు. —

తా. మేషరాశిలో ౨౧-వ యంశమును వృషభములో ౪-వ
 యంశమును మిథునములో ౨౪-వ యంశమును కర్కటములో ౭-వ
 యంశమును సింహములో ౨౧-వ యంశమును, గన్యలో ౧౪-వ యం
 శమును దులలో ౨౪-వ యంశమును వృశ్చికములో ౭-వ యంశమును
 భనూరాశికి ౨౧-వ యంశమును నుకరరాశికి ౧౪-వ యంశమును
 కుంభరాశికి ౨౪-వ యంశమును మీనమునకు ౭-వ యంశమును ఋ
 ష్కరాంశము అనఁబడు. మఱియుఁ బుష్కరకాలమందు దీ జెప్పఁబడిన
 షడ్వర్గము శుభగ్రహసంబంధియైన శుభప్రదమనియు శుభగ్రహసం
 బంధియైనఁ బంచ వర్గమైన శుభప్రదమనియు, ఐగ్లోత్తమాంశలనఁగా;
 జరలగ్నములయందుఁ బ్రథమంశములు స్థిరలగ్నములందుఁబంచమాం
 శములును ద్విస్త్వభావలగ్నములందు నవమాంశములు నివిఐగ్లోత్త
 మాంశాలు (నవాంశములందు వృషభ కర్కటకాంశములకు నవాంశ
 ములొటవలన నిషేధములై నను గానులకు శుభగ్రహాధిపతిత్వములుండు

టవలన శుభప్రదమని మిఠాంతములకు శుభగ్రహాంతముండి
వర్గోత్తమాంతమైన సతిగంధాంతమాలచేత నిష్కర్షించబడి యుండుట
వలన సశుభప్రదము)

అవ. వృషభశక్తిటకాంతయో ర్వర్గోత్తమాంతమైన శుభప్ర
దత్వం నిరూప్యఇదానీమవశిష్టానాం చక్షుర్ణాం పుష్కరాంత శ్వేనశుభ
ప్రదత్వం నిరూపయి స్వస్వేషాం కునవాంతత్వం దర్శయతి —

కన్యాముగ్ధతులాంతకా అపి ధనుః ప్రాగర్థభాగ శ్శుభా
వతే భాగ్యసుతార్థదా న చరమా వర్గోత్తమాంశం వినా,
నైవాహ్యప్తనురాశిభాగ ఉభయోర్వ ద్వైతకాంతస్తథా
శేభ్యైశ్చ కునవాంతకాలపిశుభం ప్రాచుర్యమాంశం పరే. 74

వ్యా — కశ్యోతి. కన్యాముగ్ధతులాంతకా, ధనుఃప్రాగర్థభాగోపి పూర్వార్థ
భాగ్యవతేశుభాః చతురంగా భాగ్యసుతార్థదా, సాభాగ్యపుత్రసంపత్కరాః సచ
రమాః పతేషిం అంగాః రాశ్యంత్యభాశ్చ స్వయోగ్యాః వర్గోత్తమాంశం వినా వర్గోత్త
మాంశస్తు రాశ్యంత్యభోపి కుభవం. ఉభయోర్ధ్వం పశ్యో. అప్తనురాశిభాగోపి సశుభవః,
తథా తయోర్ద్వైతకాంశోపి వయోగ్యాః శేభ్యైశ్చ కన్యాముగ్ధతులాంతకాః పూర్వార్థ
శ్శేభ్యః, అశ్వే చవాంగా. కునవాంగా. చర్మితవవాంగా, అకురవవాంగా ఇతియాచిత్.
పుషాంశం పుషభాంశమపి కుభ మితి పరే ప్రమాం.

అ. వర్గోత్తమాంశము లాటవలన వృషభశక్తిటకాంతలకు
శుభప్రదత్వమును నిరూపించేటి మిగిలిన కన్యా మిధున తులా ధను
స్సులు పుష్కరాంత లాటచేత పీడికిని శుభప్రదత్వము నిరూపించే
యుదు సతరాంతలకు కునవాంతత్వముఁ దెలియుఁ జేయుచున్నాఁడు:-

తా. కన్యమిధున శులాంతలను ధనుశిపూర్వభాగమును సౌ
భాగ్యపుత్రసంపత్ప్రదములనియు, నీరాసులచరమాంశలు శుభప్రద
ములు గావనియు వర్గోత్తమాంశము - శ్వంత్యంతమైనను శుభప్రదమ
నియు, దంపతులకు పుష్కరాంతభాగమును ద్వైతకాంతమును శుభప్ర
దములు గావనియు, కన్యామిధున శులాంతకాంతపూర్వభాగములకుం
టెనికరముఁ బ్రకటించెడి కునవాంశముని గొండుట యభిప్రాయము.
పుషభాంశము శుభము.

అవ. శ్లోకమున నవాంశ పరిశోధన ముహ —
 మేహంశే చ విభర్తృకా సమగణా కన్యా సృహంశే భవే
 ద్యుత్తాంశే ధనవతిణీ చ సుగుణా న్యా స్కర్మటాంశే భలా,
 సింహంశే విశ్వసత్తగాఽథ సుగుణా విత్తార్జితాచ స్త్రీయా
 సుత్సుత్యా చ సులాంశే చ సుగుణా నిస్సాంశే చాచిసః 75

వ్యా. — మేహంశ ఇతి. మేహంశే కృతపరిణయాకన్యా, విభర్తృకావిధవాభవే
 త్. పృహంశే - పృహంశే పరిణయాభవే త్సమగణాచ సమసంపన్నాభవేత్ యుత్తాంశే - కన్యా
 త్రిణీ సవతి పుత్రిణీవ. కర్మటాంశే - మటాన్యభిచారిణీ, మటాహంసులాచన్యా,
 దిత్త్యుత. భలాన్యజ్ఞాచన్యాత్ సింహంశే - విశ్వసత్తగావిధవాభవేత్, అభక్తియాః
 కన్యాయాః. అంశే, సుగుణా సాకల్యానిగుణాంతిత్వార్జితాచ సులాంశే - సత్సుతా సుగుణా
 చ భవేత్. అచిసః అంశే - వృద్ధికాంశే నిస్సాన్య దరిద్రా చన్యాత్.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత నవాంశలకుఁ బరిశోధనములఁ
 జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. మేహంశమందు వివాహమైనకన్యక విధవయగుననియు,
 పృహంశమందైనకన్యక సమసమృద్ధిగల సగుణనియు, మిథునాంశ
 మందైనస్త్రీ ధనవతియుఁ బుత్రిణియు నగుననియుఁ, కర్మటాంశమం
 దైనస్త్రీ న్యభిచారిణి యగుననియు, సింహంశమందు విధవయుఁ
 కన్యాంశమందైనస్త్రీ సుగుణవతియు ధనవతియు నగుననియుఁ, మ
 లాంశమందు సుపుత్రులు గలసగుననియు, పృష్ఠికాంశమందు దరిద్రు
 లగును.

చావాంశాదిమభాగ మేవ భవతి భాగేనన్యత్రాచరే
 దుశ్శీలా చ మృగాంశే గతధనా కుంభాంశే హస్తీణీ,
 వివాంశే పతిపుత్రభాగ్యవియుతా లగ్నాన్మవాంశే బలి
 వశ్యస్థనవాంశే చ గదితం యశ్చైతన్యత్రాపి చ. 76

వ్యా. — చావాంశేతి. చావాంశాదిమభాగమేవాదిమభాగమనిభవతి,
 అచిభాగ ఉత్తరాద్యై, అన్యగత్తాచాదీనా, పుత్రిణిచారిణీని యాచేత్ తింబగశ్శీలాదు
 రాచాచిన్యాత్. మృగాంశే - మృగాంశే, కత్తగావిధవా. కుంభాంశే - బలి
 వశీ వివాంశే - పతిపుత్రభాగ్యవియుతా లగ్నాన్మవాంశే - బలి
 వశ్యస్థనవాంశే - చ గదితం యశ్చైతన్యత్రాపి చ. 76
 వ్యా. — చావాంశేతి. చావాంశాదిమభాగమేవాదిమభాగమనిభవతి,
 అచిభాగ ఉత్తరాద్యై, అన్యగత్తాచాదీనా, పుత్రిణిచారిణీని యాచేత్ తింబగశ్శీలాదు
 రాచాచిన్యాత్. మృగాంశే - మృగాంశే, కత్తగావిధవా. కుంభాంశే - బలి
 వశీ వివాంశే - పతిపుత్రభాగ్యవియుతా లగ్నాన్మవాంశే - బలి
 వశ్యస్థనవాంశే - చ గదితం యశ్చైతన్యత్రాపి చ. 76
 వ్యా. — చావాంశేతి. చావాంశాదిమభాగమేవాదిమభాగమనిభవతి,
 అచిభాగ ఉత్తరాద్యై, అన్యగత్తాచాదీనా, పుత్రిణిచారిణీని యాచేత్ తింబగశ్శీలాదు
 రాచాచిన్యాత్. మృగాంశే - మృగాంశే, కత్తగావిధవా. కుంభాంశే - బలి
 వశీ వివాంశే - పతిపుత్రభాగ్యవియుతా లగ్నాన్మవాంశే - బలి
 వశ్యస్థనవాంశే - చ గదితం యశ్చైతన్యత్రాపి చ. 76

తా. ధనుగంశపూర్వభాగమందైన స్త్రీ ధనవంతురాలను, నవరాంశమందైన స్త్రీ వ్యభిచారిణి దుగాధారణియు నగును. మరల రాంశమందైన స్త్రీ విధవయు, కుంభాంశమందు రోగవతియు మిఠాంశమందైన స్త్రీ విధవయు నపుశ్యవతియు కర్మదుర్గాలు నగును లగ్నమునకంటె నవాంశము బలవత్తగును చెప్పటవలన శుభసవాంశము యోగ్యము.

అవ. కుజాష్టమశృగువట్కుదోష నాహ. —

లగ్నా దష్టమగః కుజో నిధనకృచ్చామాష్టమాభ్యోఽప్యయం
యద్యేనం భృగువట్కుదోష ఇతి తల్లగ్నా శృగు వృత్తగః,
యథే శత్రుజితో రిపో ర్గహాతా నిదన్తితా చాస్తగా

తా ద్వా దుర్బలితా వవంతి చ పరే దోషస్తు నా స్తీ త్యహా. 77

వాక్య. — లగ్నా దితి. కుజోఽంగారకః, లగ్నాదష్టమగః అష్టమస్థానగతో యది, నిధనకృత్ క్షుత్యుప్రదః. అయమేవ భానాష్టమాభ్యః కుజాష్టమదోషఇత్యుచ్యతే. ఏవమేవ తల్లగ్నాత్ ప్రకృతకలుగ్నాత్ భృగు శృక్ర. లగ్నగః వృత్తగో యది, భృగువట్కుదోష ఇత్యుచ్యతే. ఫలంతు పూర్వాత్తిమే. తా ద్వా మజకుక్ర, యథే గ్రహాయుథే, శత్రుజితా శత్రుజితవృత్తావా, రిపో ర్గహాతా శత్రుజేత్రగతావా, నిదన్తితా నిదన్తిత్రగతావా, అస్తగా మూర్ఖసహితాఃకలవా యది, దుర్బలితా బలహీనా, వవంతి దోషస్తు భృగువట్కు. దిదోషస్తు, నా స్తీతి పరే వవంతి. అహా ఇత్యాశ్చక్రే.

అవ. కుజాష్టమశృగువట్కుదోషములః చెప్పుచున్నాడు —

తా. అంగారకుడు వివాహాలగ్నమునకు ల-ట నుండిన మృత్యుప్రదుడు ఇదియే కుజాష్టమదోషమనఁబడును మఱియు నీ శుభలగ్నమునకు ల-ట శుక్రకుండిన భృగువట్కుదోషము గీనికే జైనః జెప్పినఫలమే. కుజశుక్రలు గ్రహములకును శత్రువుచేతి జయించు బడినను, తిరస్కరించఁబడినను, శత్రుజేతముల నీచుడైనములను పొందినను, సస్తమానమును బొంది ముఁగియు బలహీనముగనుట వన దోషములేనని కొందఱు నిరూపింతురు. శుభలగ్నము గ్రంథార్థకు సత్యాశ్చర్య మునుట

అ. ర్గహాతా నాహ —

లగ్నా ద్వా ర్గహాతా : పి ముజగతి ర్విత్తే ద్వి, మస్థిగః

పాపా ద్వా యది మధ్యలగ్న ముభయో ర్మృత్యుప్రదా కర్తరీ,
చంద్రోవా యది మధ్యగ స్తదుభయో రనేయ జగః కర్తరీ

తే ద్వా వా నచ కర్తరీ హ్యుజగతి తద్వ్యత్యయా వక్రితౌ 78

వాక్య. — లగ్నా దితి. ద్వా ద్విత్వసంఖ్యావచ్చిత్, పాపా పాపగ్రహా, తిష్ఠతః తదుభయోః పాపగ్రహయోః, ఏః లగ్నాత్ ద్వాదశగన్ధకా, ఋజుగతిః, అనోఽపి సకా ద్వితీయస్థితిః లగ్నాద్వితీయస్థానగతో భవేద్దది, ఉభయోః ద్వాదశద్వితీయయోః, మధ్యలగ్నం యత్తద్భుతదాలగ్నకర్త కర్తరీగ ర్తరీనామదోషః సాక ర్తరీమృత్యుప్రదా చంద్రః, తదుభయోః పాపగ్రహయోః మధ్యగోవా యది కర్తరీత్యనేయ జగః ఉదయః, తద్విత్వం. చింతారీజంతు-చంద్రః సపాదపినద్వయ మేకస్మిన్ రాశౌ తిష్ఠతి తాని మృత్యుకర్తృప్రసంగే నిషేధః స్యాదితి. తే ద్వా పాపగ్రహా, ఋజుగతివా ద్వావపి వక్రితౌవా, తద్వ్యత్యయా ద్వాదశగోవక్రి ద్వితీయగో ఋజుగతి ర్వా యది తదా కర్తరీ దోషో నాస్తి.

అవ. కర్తరీ యనుదోషమును చెప్పుచున్నాడు. —

తా. రెండుపాపగ్రహములలో నొకపాపగ్రహము లగ్నమునకు ౧౨.౪ వక్రింపకయుండి మఱియొకపాపగ్రహము లగ్నమునకు ౨.౪ వక్రించియుండెనేని యీ రెంటిమధ్యమున నున్న లగ్నమునకుఁ గర్తరి యనుదోషము కచ్చును. ఈదోషము మృత్యుప్రదము. కొందఱు రెండుపాపగ్రహములనదును చంద్రుఁ డుండెనేని యదికర్తరిదోషమని చెప్పుచున్నారు ఈచెప్పఁబడిన పాపగ్రహములు రెండును వక్రించి యున్నను వక్రకర్తీతులైయున్నను లగ్నద్వాదశమందు వక్రించి యుండి లగ్నద్వితీయమందు క్రరహితులై యున్నను నీ చెప్పఁబడిన కర్తరి దోషము లేదు.

అవ అప్తములగ్నదోష మాహ —

త్యాజ్యం చాప్తమలగ్న మేవ జనన్తా ల్లగ్నాచ్చ రాశే స్తయో
ర్దంపతోగ్ని రపి మృత్యుస్త్వ త్తదధిపో లగ్నస్థితో వా తయోః,
చంద్రోఽప్యప్తమరాశిగ స్తదుభయో ర్నిత్యం దరిద్రప్రద
స్త్యాజ్యం దావౌదశలగ్న మప్యశుభకృ త్తజ్జన్తలగ్నం గృహమ్ 79

వాక్య. — త్యాజ్య మితి. జనన్తాల్లగ్నాత్ జన్తలగ్నాత్, రాశేజన్తకాలచంద్ర రాశేచ్చ, అప్తమలగ్నం యత్తత్, తయో ర్దంపతోగ్ని ర్మృత్యుస్త్వ త్ అతోఽప్తమ లగ్నం త్యాజ్య మేవ దంపతోగ్నిరితి ప్రకరణబలాదుపన్యస్థం. సర్వేషామప్యప్తమలగ్నం

త్యాజ్య మిత్యవధేయం త్యాజ్యమిత్యేవకారణ గుణయుక్తమపి త్యాజ్యమితిగమ్యతే. 'అష్టమంతు నక ర్షణ్యం యది సర్వగుణాన్విత' మితి దైవజ్ఞ విలాసాదిగ్రంథేషు జాగ రూకత్వాత్. తదిధిపః అష్టమలగ్నాధిపః, లగ్నగతోవా వివాహాదిలగ్నగతోవాయది, తయోర్ధంపతోన్యైర్మత్తుకృద్భవతి. కించ చంద్రోఽశ్వజ్ఞమరాళిగః జన్మరాశీర్జన్మ మరాళిగతో యది తనుభయో ర్మిత్యం దరిస్తప్రదః. ద్వాదశలగ్నముపి జన్మలగ్నజన్మ రాశోక్తిః ద్వాదశలగ్నముపి, త్యాజ్యం. తిజ్జన్మలగ్నం తయోర్ధంపతోన్యైర్జన్మకాలలగ్నమవ్యకుభక్యత్. కించ గృహం తయోర్జన్మరాశిం వ్యకుభక్యత్. అత్రానుంవిశేషః. యస్మిన్కాగృహే యవ్యజన్మతత్తవ్య జన్మగృహం తస్మిన్వివాహాదితేదికానాం సయోగ్యమితి.

అవ అష్టమలగ్నదోషమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. జన్మలగ్నమునకును జననకాలచంద్రరాశికిని ౮-వ లగ్నము మృత్యుప్రద మాటవలనను నాలగ్నము గుణయుక్తమైన దైనను నిషేధింపవలయును. అష్టమలగ్నాధిపతి వివాహాదిలగ్నములఁ బొందె నేని. దంపతులకు మృత్యుప్రదఁడును, జంద్రుఁడు జన్మరాశికి ౮-వ రాశిని బొందియున్న దంపతులకు నిత్యదారిద్ర్యప్రదఁడును నగును. జన్మద్వాదశలగ్నమును స్వజన్మలగ్నమును నకుభకరములు. మఱి జన్మగృహమనఁగా; నేయింటఁ బుట్టినవాని కాయిల్లు జన్మగృహము. జన్మగృహము వివాహాదులకు యోగ్యము గాదు.

అవ. షష్ఠాష్టరిచ్ఛచంద్ర సగ్రహదోషా నాహ.—

లగ్నా ద్వాదశకేఽథవా రిభుగలే చంద్రేఽష్టమస్థే రదా రిషాష్టారిగచంద్రనామకమహాదోషస్తయోర్మత్తుకృత్.

దోష సుగ్రహనామకో నిధనకృచ్ఛచంద్రే గ్రహే గాన్వితే

దోషా నేతి పరే జగు శ్శకధరే సామ్యగ్రహే గాన్వితే. ౪౦

త్యా. — లగ్నాదితి. చంద్రేలగ్నాత్ ద్వాదశకే ద్వాదశరాశా స్థితేనతి, అథ వారిభుగలే లగ్నాత్ షష్టస్థానరేవా, అష్టమస్థేవా యది, తదారిషాష్టారిగచంద్ర నామకమహాదోషా ద్మతి సహాష స్తయోర్ధంపతోన్యైర్మత్తుకృత్ చంద్రేగ్రహే గాన్వితే తుభిగ్రహేః పాశ్చిగ్రహేః వా యుక్తేనతి, రికాపగ్రహవా. దోదోషః దంపతోన్యైర్మితకృత్ శకధరే చంద్ర - పాశ్చిగ్రహేగాన్వితేనతి, దోషానా స్థితిః.

అవ. షష్ఠాష్టరిచ్ఛచంద్ర సగ్రహదోషములను జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. చంద్రుఁడు వివాహాదిలగ్నమునకు ౬ - ౮ - ౧౨ - ల్లునుండిన నలుడు రిషాష్టారిగచంద్రనామకదోషము. అదోషము గలఁడు

లకు మృత్యుప్రదము. చంద్రుడు శుభగ్రహములతోఁగాని పాప
గ్రహములతోఁగాని కూడియుండుటయే సగ్రహనామకదోషమగును.
ఆదోషము దంపతులకు నిధనప్రదము. మఱియు చంద్రుడు శుభ
గ్రహములతోఁ గూడియున్నప్పు డీదోషములేదని కొందఱియభి
ప్రాయము.

అన. సూర్యాదియుక్తచంద్రసగ్రహస్య ప్రత్యేకఫలాన్యాసా.—
చారిత్ర్యం మరణం త్వష్టత్యరహితం చార్భాగ్య మేనం స్త్రియా
స్సాపత్న్యం యతిభావమేవకలహం దుఃఖంబ శుర్యా త్కమూత్,
ఉచ్ఛాహాదిషు చంద్ర ఏకభవనే సూర్యాదిభేదై ర్యుతో
నక్షత్రాంతరగ క్షుభో యది కళిత్యశ్య జగు ర్మతరే. 81

వ్యా — చారిత్ర్యమితి చంద్రః, ఉచ్ఛాహాదిషు వివాహాదిషు, సూర్యాది
భేదైః సూర్యాదిగ్రహైః. యతః సహితస్యకా, ఏకభవనే ఏకరాశా స్థితశ్చేత్,
క్రూరదికం ఫలం కుర్యాత్. యథా చంద్రస్సూర్యయుక్తశ్చేత్ స్త్రియాః కన్యా
యాః. చారిత్ర్యం కుర్యాత్. అంగారకయుక్తశ్చేత్ వరణం, బుధయుక్తశ్చేత్ దపత్యక
హితం సంహనాభావం, శుభయుక్తశ్చేత్ జ్ఞానాగ్ర్యం, భృగుయుక్తశ్చేత్ శాసనత్వ్యం
సపత్నీత్వం, కనియుక్తశ్చేత్ ద్యుతిభావం, రాహుయుక్తశ్చేత్ క్లూలహం, కేతుయుక్తశ్చేత్
ద్వఃఖం కుర్యాత్. కళితచంద్రః - ఏకరాశితోపి, నక్షత్రాంతరగా భిన్ననక్షత్రితో
యది, శుభ క్షుభప్రద ఇత్యశ్య జగుః. అవశేషే భిన్ననక్షత్రితోపి నశుభ
ఇత్యాదుః.

అన. సూర్యాదియుక్తచంద్రసగ్రహమునకుఁ బ్రత్యేకఫలములఁ
జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. చంద్రుడు వివాహాదివిషయమై యేకరాశియందు సూ
ర్యునితోఁ గూడియుండిన వివాహమైన స్త్రీకి చారిత్ర్యప్రదుఁడును,
అంగారకునితోఁ గూడియున్నవరణప్రదుఁడును, బుధునితోఁగూడిన
స్త్రీకి బుత్రహీనురాలుగాఁ జేయువాఁడును, బృహస్పతితోఁ గూడిన
చార్భాగ్యప్రదుఁడును, శుక్రునితోఁగూడిన స్త్రీకి సపత్నీప్రదుఁడును,
శనైశ్చరునితోఁగూడిన నైశ్వర్యాభిప్రదుఁడును, రాహువుతోఁ
గూడినఁ గలవాప్రదుఁడును, కేతువుతోఁగూడిన దుఃఖప్రదుఁడు నగు
ను. మఱి వివాహాదివిషయమై చంద్రుఁ డేకరాశియందు సూర్యాది

గ్రహములతోఁగూడినను నక్షత్రభేదము గలిగియున్నను శుభకరుఁడని కొందఱయభిప్రాయము. నక్షత్రాంతరగతుఁడైన నశుభకరుఁడని మఱి కొందఱియిష్టము

అవ అథ శ్లోకస్వయేన వారజనితదుర్దుహూర్తదోష మూహ —

రుద్రాభ్యోరగమిత్రపితృవనవో వారాఖ్యవిశ్వేవిధి

బ్రహ్మాండేంద్రహుతాశదైత్యవసుణాఅప్యప్యమాభ్యో భగః,

ఏతే పంచదశ క్రమాత్తు దివసే శ్చేయా ముహూర్తా భగ

శ్చేంద్రాగ్నిఅహిదైత్యరాద్రపితర ప్త్యాన్య స్తు శేషా శ్శుభాః. 82

వ్యా.—యద్రేతి. యద్రాఖ్య ఏకః, ఉరగాభ్యో ద్వితీయః, మిత్రాఖ్య తృతీయః, పితృఖ్య చతుర్థః, వసుఖ్యః పంచమః, వారాఖ్య షష్ఠః, విశ్వేదేవాఖ్య సప్తమః, విధ్యాభ్యోఽష్టమః, బ్రహ్మాభ్యో నవమః, ఇంద్రాభ్యో దశమః, ఇంద్రహుతాభ్యో ద్వైదేవ్యఏకాదశః, దైత్యాభ్యో ద్వాదశః, వసుణాఖ్య త్రయోదశః, అర్యమాఖ్య శ్చతుర్థశ్చ, భగఖ్య పంచదశః. ఏతే పంచదశ ముహూర్తాః, క్రమాద్దివసే ప్రతిదివసే, శ్చేయాః జ్ఞాతవాన్యః. తేషాం ప్రయోజనమూహః—భగః పంచదశః, ఇంద్రాగ్ని ఏకాదశః, అహిః ఉరగాభ్యో ద్వితీయః, దైత్యో ద్వాదశః, రాద్రః ప్రథమః, మిత్రాఖ్య శ్చతుర్థశ్చ, ఏతే షడ్ముహూర్తాః ఉగ్రదైవకృత్యాః శుభకరస్వీకృతేషు. శేషా నవ ముహూర్తాః శుభాః.

అవ. రేందుశ్లోకములచేత వారజనితదుర్దుహూర్తదోషమును జెప్పయన్నాఁడు —

తా. మొదటిది రుద్రముహూర్తమనియు, రేండవది యురగముహూర్తమనియు, మూడవది మిత్రమనియు, నాలవది పితృమనియు, నైదవది వసువనియు, నాఱవది వారమనియు, నేడవది విశ్వేదేవమనియు, నెనిమిదవది విధియనియు, దోమ్మిదవది బ్రహ్మయనియు, బదియవదియింద్రముహూర్తమనియు, బదునొకొండవదియింద్రహుతాశనమనియు, బండ్రిండవది దైత్యమనియు, బదుమూడవది రుణమనియు, బదునాలవది యర్యమమనియు, బదునైవది భగముహూర్తమనియు, నీచెప్పినపంచదశముహూర్తములు ప్రతిదివసమందీ క్రమమునఁ దెలియవలయు. అందు భగ, ఇంద్రాగ్ని, హుతాశన, ఉరగ, దైత్య, రాద్ర, పితృముహూర్తములు ౬ సుగ్రదైవత్యములవ్రటవలన శుభకర్తముల విషయమై నిషిద్ధములు మిగిలిన తొమ్మిదిముహూర్తములును శుభప్రదములు.

రాత్రౌ పంచద శేషరాజచరణాహిర్బుధ్విపూషాభిధా

నాసత్యాంశకవహ్నిధాతృశశన శ్చదిత్యజీవాచ్యతాః,

అర్క త్వష్టృసమీరణా శ్శుభవిధా చతవ్విర ఏవాశుభా

రాద్రాణాంస్త్రియమాగ్నయో యదుదుబోయస్త్రిక్షణే యత్ఫలమ్.

వాక్య. — రాత్రౌ వితి. ఈశ్వరః, ఆజమాణః, అహిర్బుధ్విత్, పూషా, నాస
త్యః, అంతకః వహ్నిః, ధాతా, శశి, ఆదిత్యః, జీవా అచ్యుతః, అర్కః, త్వష్టా,
సమీరణః, ఇత్యేతద్వింశ్టాః పంచదశముచూర్తాః. రాత్రౌక్షణ్యం పంచదశముచూ
ర్తానాంశుభేష్య. రాద్రాణాంస్త్రియమాగ్నయ ఇత్యేతే చతవ్విరేవముచూర్తాః, శుభవిధా
శుభార్తిణి, అశుభాః శేషస్తు శుభావేన. యదుదుబో యస్త్రిక్షణే యత్ఫలం
యాద్యశేఫలంశుభాతథా వదతి. తద్వత్తన్నచూర్తాదిభాః స్వామహాపంశులంకవతి.
శుభాదుద్రావ్యస్య ద్రావ్యః రాద్రఫలం వదతి ఏవ యన్యత్రాత్మావ్యాం యద్యా
యస్త్రిక్షణత్రే యత్ఫలం త్తం తద్దైవత్యముచూర్తైః తత్కార్యమిత్యర్థః. యథా
అనూరాధాయాంవివాహాత్కర్తవ్యః మిత్రశేషతాత్వా నిత్రయచూర్తవివాహః
కార్యమితి. ఏవ యన్యత్రాత్మావ్యాం. తథాచ రత్నమాలాయాం. 'యస్త్రిక్షణిన్యే
యచ్చతర్తృపదిష్టం తద్దైవత్యే తన్నచూర్తైః కార్య' మితి. తన్నాదుగ్రదైవత్యా
స్త్రావ్యా ఇత్యర్థః.

తా. ప్రతిరాత్రియందును బంచదశముచూర్తములలో మొదటిది
యీశ్వరముచూర్తమనియు, రెండవది యజుచరణమనియు, మూడ
వది యహిర్బుధ్విమనియు, నాలవది పూషయనియు, నైవది నాస
త్యమనియు, నాఱవది అంతకమనియు, నేడవది వహ్నియనియు, నెని
మిదవది ధాతయనియు, దొమ్మిదవది శశియనియు, బదియవది యాది
త్యమనియు, బదునొకొండవది జీవమనియు, బండ్రొండవది అచ్యుత
మనియు, బదుమూడవది అర్కమనియు, బదునాలవది త్వష్టయని
యు, బదునైవది సమీరణముచూర్తమనియు నీవంచదశముచూర్త
ములలో దుద్ర, అజాంఘ్రి, యమ, అగ్ని, గూనాలుగుచూర్త
ములును శుభకర్తృలవిషయమై గురుము లౌటవలన నిషేధించవలయు
ననియు, నేపక్షి త్రాధిపతి సేయేక్షణంబుం దెంతిమాత్రము ఫలమునిచ్చు
చున్నాడో మూప్రకా మిముచూర్తాధిపతియని గమనిమన్వగూఢ

మునకుఁ దగినఫలము నిచ్చుచున్నాననియు, నేనక్షత్రముం జీర్ణ చేయుట శ్రేష్ఠమని చెప్పియున్నదో యానక్షత్రాధిదేవత ముహూర్తము నందును శుభకర్తవేయుట ముఖ్యమనియు నెఱుంగనగును

ఆదిత్యేఽర్యమనామః శృణుదిశే బ్రహ్మగంధార్థా కుతే
 పితృభ్యానలసంజ్ఞకౌ బుధదిశే స్మృచ్చే ముహూర్తోఽభిజిత్,
 దైత్యాహా గురువారే భృగుదిశే బ్రాహ్మభ్యుపిత్ర్యో శనా
 రాద్రాహీ త్వభిలే శుభే నిధనదా స్తే దుర్ముహూర్తాః క్రమాత్. ౩

వాక్యము—ఆదిత్య ఇతి ఆదిత్యే ఆదిత్యవాసరే, అర్యగంధార్థా శృకుర్దశో ముహూర్తః శృణుదిశే సోమవాసరే బ్రహ్మగంధముః, అనుకో ద్యావశో ముహూర్తః. కుజవాసరే పితృభ్యుత్పన్నః, ఆనలసంజ్ఞకః రాత్రీ సప్తమశృవాన్, బుధదిశే అభిజిత్ అష్టమామహూర్తః. గురువాసరే-దైత్యాహా దైత్యో ద్యావశః ఆహః. వారాభ్యుత్పన్నశృ. భృగుదిశే బ్రాహ్మభ్యుపిత్ర్యో నమచదుర్గా. శనా శనివాసరే, రాద్రాహీప్రథమద్వితీయా ముహూర్తా ఏతే ద్యావశముహూర్తాః క్రమాన్నిధనదాః. అరఃఅభిలే శుభే అభిలకుళకర్తను, త్యాజ్యా ఇత్యర్థః.

తా. ఆదివారముం దర్యమును నెడి నానిముగల పదునాలవము మూర్తమును, సోమవారమందు బ్రహ్మమును తొమ్మిదవముమూర్తమును-అనురమ నెడి పంచైంశవముమూర్తమును, కుజవారమునందు పగలు పిత్ర్యమును నాలవముమూర్తమును-రాత్రి యేనివనగు ననలముమూర్తమును, బుధవారముం నిభిజిత్రము నెనిమిదవముమూర్తమును, గురువారముందుఁ బంచైంశవనగు దైత్యమును-వారమును పేరుగల యాఠవముమూర్తమును, శుక్రవారముందు బ్రహ్మమును తొమ్మిదవముమూర్తమును-పిత్ర్యమును నాలవముమూర్తమును, శనివారమందు రుద్ర, అహి అను ప్రథమద్వితీయముమూర్తములును నీచెప్పిన ౧౨ ముహూర్తములు నున్న యుత్పలవలన శుభకర్మలయందు నిషేధింపవలయును

అవ శుభకర్మోరా మాహ.—

యద్వారే చ యదిష్టకాంక్షుటికా ద్విష్యత్ శృణుపాఽగతాః
 పూర్వాంశోఅథవర్జునాన నియస్సాన్యతాః శుభోరాత్రమాత్,
 వారేశాదింవిర్భుగు శృభివిధూ నందో గురు ర్కంగళ

శ్చే తావగ్రహకాలసా నిధనదా స్త్యాజ్య వివాహాదిషు. 85

వ్యా.—యదితి. యద్యచే యస్మి న్వాసకే యదిష్టకాః ఘటికాః తాః, ద్వి
 ఘ్నాః ద్వాభ్యాం గుణితాః, తావదాప్తాః పంచభిర్విభక్తాస్సత్యే అగతాః లభ్యాః,
 తరాస్తేభ్య అగతా ఇత్యర్థః. పూర్వాంశాః గతహోరాః, అథ వర్తమానసమయః యచ్చి
 వ్యం తద్వర్తమానహోరా క్రమాత్ కాలహోరా స్యాత్. వారకాని యస్య వారస్య
 యోజనాభిః తదాది, రవిభృగుభృగోవిదుర్తందోగురుః, మంగరోజంగభకశ్చ-ఏతే
 ఉదయావారభ్యక్రమేణ పునరిపునః. హోరాధిపాధిపతి రీతిత్తు అర్ధరాత్రీయారభ్య
 హోరాగణనాగ్రస్త్యేభ్యాముః, అత్ర యంవిశేషః. సార్థఘటికావ్యయోత్తికాయాః
 హోరాయాః పంచాధినాడికాధిపతి. తాసా మర్థనాడికానాం క్రమేణ రవిశిఖజలు
 ధనురహోజధిపాః, తతః శుక్రహోరాతస్యాః పంచాధినాడికానాం క్రమేణ బుధగురు
 శుక్రశనిమార్యాఅధిపా ధిపతి ఏవం సూర్యాసాం యోజనీయాః అతః హోరాధిపతే
 స్తత్తగ్రహా. తదనంతరహోరాధిపా ధిపతి. ఏతాః హోరాః పావగ్రహకాలసాశ్చ
 నిధనవాః. అతో వివాహాదిషు త్యాభ్యాః. భూరేఖాధ్యయోజనేషు తచ్చతుర్థభాగం
 త్యక్త్వా భూరేఖాయాఃస్థాగ్రే శ్చస్తేషు పునః పంచదశఘటికాశ్శోభ్యాః. రేఖాయాః
 ప్రత్యక్షేణ స్తు తేషు పునఃపంచదశఘటికాయోజ్యాయది తేషు పంచదశఘటికాశ్శో
 భ్యాః. తథా పంచదశఘటికాస్త్యేవ తాశ్శోభ్యాః. తాను దినార్థేన శోభితానుగతిషు
 యావా నవశిష్టో ధిపతి నూర్వోదయాగరితావర్జితకామాభ్య వారప్రస్థ త్తిర్వది దినా
 ర్థేన శోభ్యాః. తదా దినార్థావ్యాసవరితవ్యతే తదావర్జితనూర్వోదయాత్పూర్వం వార
 ప్రస్థత్తిః. తిక్తంధ రత్నమాలాయామ్. 'వారప్రస్థత్తిం ముసయో నవతి నూర్వో
 దయా వ్రాపగరాగధావ్యామ్, తిక్తవ్యం తదాజ్యోజ్యపరత్ర తన్న చ్చరార్థదేకాం
 తరనాడికాభిః.' ఇతి

అవ. కాలహోరక్రమమును జెప్పచున్నాడు.—

తా. ఏవారమందైనను హోరనిర్ణయించువఱకు సుదయము
 మొదలై నగడియలను రెట్టింది గింట భాగింపఁగా మిగిలినది తత్కాల
 హోరయగును. ఏవారమిందు హోరచూచిన నావా రాధిపతి మొదటి
 హోరాధిపతి. మొదటి హోరాధిపతికి జంప గ్రహమువెంబడి
 హోరయనియు, దినం ౧.కి ౧౨ హోరలకు నధిపతులనియు నిందుకు
 నుదాహరణ మాదివారమందు హోరచూచినపక్షమందు సూర్యుడు
 మొదటి హోరాధిపతియనియు, భృగు బుధ చంద్ర శని గురు అంగ
 రకు లీక్రమమున సుదయము మొదలు పలుమాఱు హోరాధిపతులని
 యుం దెలియవలెను. కొందఱు గ్రంథకర్త లర్ధరాత్రి మొదలు హోర

చూడవలెనని చెప్పిరనియు నీచెప్పినహోర 24 ఘడియయనియు, 24-కి
 7 అరఘడియులు, నీయరఘడియలకు సూర్యహోరలో రవి శశి కుడ
 బుధ గురువు లధిపతులనియు, శుక్రహోరలో శుక్ర శని రవి చంద్ర
 అంగారకు లధిపతులనియు, నీక్రమమున నన్నిహోరలజూడవలెననియు,
 నీహోరలు పావగ్రహకాలజనితము లయ్యెనేని వివాహాదికుభిక్షర్తల
 యందు నిషేధింపవలయునని యీవాచములకు ననేకవిధములైన నిర్ణ
 యములుచెప్పిన నీగ్రంథకర్తనుతముకొండతీగ్రంథకర్తలకు నిష్టము,
 ఉదయముమొదలయవర్యంతము వారము.

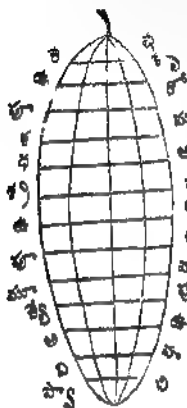
అవ. శ్లోకద్వయేన భాష్టరచక్రలక్షణం నిరూపయన్ తద్దోష
 మాహ. —

భాష్టరాకృతి మూర్ధ్వగా మృజ లిఖే దేకాం చ రేఖాం తత
 స్తీర్ణకృర్ణశ్చాస్త్రయోదశ తథా భాష్టరచక్రం త్విదమ్,
 విష్కంభాదిషు దస్తభాది శిరిసి స్థాప్తైః రేఖాం గతో
 స్యాతాం శీతగుభాస్కరాదుది తయో ద్విష్టి ర్విధో మృత్యుకృత్.

వా. — భాష్టరతి. ఏకాంరేఖామూర్ధ్వగాం, భాష్టరాకృతిం భాష్టరచక్ర
 సదృశం, యుజాఅక్షం యథాతథా, లిఖేత్. తతఃరిదనంతరం, రిస్యాం తీర్ణకృర్ణశ్చ
 తాస్త్రయోదశరేఖా. తథా లిఖితాశ్చిత్ ఇదం సత్తరింశదిరేఖాత్తకం భాష్టర
 చక్రం భవతి. శిరిసి చక్రయాద్వి. విష్కంభాదిషు యోగేషు, దస్తభాది అశ్వినాది
 నక్షత్రం, అభిజిత్వజ్జం, స్థావర విలిఖ్య, గణనాయాం క్రియమాణాయాం సత్యాం,
 శీతగుభాస్కరాశీతా. గావి శిరసా. యస్యసః చంద్రః, భాస్కరస్సూర్యశ్చ తావేక
 రేఖాంగతో స్యాతాం యది, తదాదియో శ్చంద్రసూర్యయోర్విధః అన్యోవ్యతి, ద్విష్టి
 భవతి. సామృత్యుకృత్. అత మృత్యుకృత్తను త్యాజ్యత్యజ్ఞః అప్రాయం విశేషః. దశ
 లల మేకరేఖాంగతయోరేవ ద్విష్టిపాతి, కింతు చతుర్థపాదాద్యపాదగతయో ద్విష్టియ
 తృతీయపాదగతయోశ్చ అన్యోవ్యతిదృష్టిపాతి. త చతుర్థదృష్టియపాదగతయోర్వా
 చతుర్థదృష్టియపాదగతయోర్వా ప్రథమదృష్టియపాదగతయోర్వా ప్రథమదృష్టియపాద
 గతయోర్వా తదుక్తం ద్విష్టవిలాసే 'చతుర్థా ద్విష్టపాద మద్యగస్తు చతుర్థ
 గమ్, ద్విష్టియః ప్రతియగం తృతీయస్థో ద్విష్టియగమ్, గణాంప్రసేధి స్వస్వకే
 యంధిష్ట్యనుండల' మితి.

అవ రెండుశ్లోకములచే భాష్టరచక్రలక్షణమును దెలియఁ
 జేయుచున్నవాఁడై యాదోషమును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. ఖాడ్జురపత్రమువలె నూర్జ్వరేఖ యొకటివ్రాసి యారేఖ మీఁద గతి అడ్డగీతలు గీచిన సప్తవింశతి రేఖాత్మక మగునది ఖాడ్జుర విష్కంభము - అశ్వినీ.

చక్రము. ఈచక్రముశిరస్సునం దశ్వినీనక్షత్రమును విష్కంభ నామయోగమునులిఖించి యక్కడినుండిసప్తముగా లిఖించుచుచాఁగా నూర్జ్వరంద్రు లొకరేఖయందున్ననక్షత్రములయందుండి యొకరినొకరు చూచిన నదిమృత్యుప్రదముగనుక వివాహాది శుభకర్మలయందు నిషేధింపవలయును. ఇచ్చట నూర్జ్వరంద్రులకు నేకరేఖాగతనక్షత్రములయందున్న మాత్రముచేతనే పరస్పరవిక్షేపముగలుగదు. మఱియేమన్ననువీరిలోనాలవపాదమున నొక గ్రహమును మొదటిపాదమున నొక గ్రహము

నుండఁగాను రెండవపాదమున నొక గ్రహమును మూడవపాదమున నొక గ్రహమునుండఁగానుబరస్పరవిక్షేపముగలుగునని తెలియవలయు.

విష్కంభ వ్యతీపతశూలపరిఘాగంధాతిగంధాశని

వ్యాఘాతా లపి వైధృతి ర్విధనదా యోగా వివాహాదిషు,

దప్రాహీందుమఖాస్తభా దితిసుతానూరాధపుష్యాదితి

త్వష్టాఖ్యాః క్రమశః ప్రదక్షిణవిధా శ్చేయా శ్చిరస్థాన్దుతః. 87

త్యా.—విష్కంభే. విష్కంభః వ్యతీపతః శూలః పరిఘా గంధః అతి గంధః, అశ్వినీ చక్ర, వ్యాఘాతః వైధృతిః ఏతేషవియోగాః వివాహాదిషు శుభకర్మసు, నిధనజాః. దప్రాహీందుమఖాః అశ్విన్యాశ్రేణామృగశిర్షిచఖాః, తథాదితిసుతా నూరాధపుష్యాదితి త్వష్టాఖ్యాః యాలానూరాధాపుష్య పునర్వసుదిత్రాశ్చేతి నవనక్షత్రాణి, కంఠోడుత శ్చిరస్థానక్షత్రాణి, క్రమశః ప్రదక్షిణక్రమేణ, శ్చేయాః యస్య యోగస్య య వృక్షత్రి ముక్తం త చ్చింతి విశేష్య తదాది గణయే దిత్యర్థః. తద్వ్యాఖ్యా విష్కంభస్యాశ్వినీ వ్యతీపతస్యాశ్రేణా, శూలస్య మృగశిర్షం, పరిఘాయాః మఖా గంధస్యమాలా. అతిగంధస్యానూరాధా, చక్రస్య పుష్యః, వ్యాఘాతస్య పునర్వసు, వైధృతే శ్చిత్తా.

తా. విష్కంభము, వ్యతీపతము, శూల, పరిఘ, గంధము, అ గంధము, వజ్రము, వ్యాఘాతము వైధృతి యీయోగములు వివా

హాదిశుభకర్తృల కయోగ్యములనియు, అశ్వినీ, ఆశ్లేష, మృగశిర, మఖ, మూల, అనూరాధ, పుష్య, పునర్వసు, చిత్ర ఈ నక్షత్రముల సుచ్చష్ణాసమందుండెడి నక్షత్రముమొదలు ప్రదక్షిణక్రమముగాఁ దెలియవలయుననియు నేయోగమునకు నేనక్షత్రములు చెప్పియున్నవోయ విమొదలుచేసి ప్రదక్షిణక్రమముగా లిఖింపవలయు ననఁగా విష్కంభమునకు నశ్వినీ, వ్యతీపాతకు నాశ్లేష యీక్రమమున లిఖింపవలయును.

అవ. గ్రహణోత్పాతదోష మాహ —

ఉత్పాతగ్రహణేభ్య ఏవతు పరం సప్తాహ మేవం త్యజే
ద్విన్యం తతదృతుతయేఽఖలశుభే నేప్తంచ మృత్యుప్రదమ్,
గ్రస్తేఽస్తే పురతోఽర్థ మేవసరతో గ్రస్తాదయేఽహ్నం త్రయం
సంధ్యాయామపి సప్తసప్త దివసాన్నిత్యేవ ఏవం త్యజేత్. 88

వ్యా.—ఉత్పాతే ఉత్పాతాః భూకంపభూమికేత్వాదయః, గ్రహణాని సూర్యాచంద్రమహాః సర్వగ్రాసగ్రహణాని, తేభ్యః పరం పరతః, సప్తాహమేవం త్యజేత్, శుభకర్తృజీతీశ్చః, యన్నక్షత్రే ఉత్పాతగ్రహణాదయః సముత్పద్యంతే తత్త్వద్విన్యం తన్నక్షత్రం ఋతుక్రయం వజ్రాసేథు, అఖిలేశుభే మృత్యుప్రదం అహోనేప్తం గ్రస్తాస్తమయాద్యోజేవమాహ. — గ్రస్తేఽస్తతి. గ్రస్తేఽస్తే గ్రస్తాస్తమయః ఖండగ్రహణవిషయే, పురతః పూర్వం అర్థమేవ సప్తాహార్థం సార్థదినక్రయమే, త్యాజ్యం. గ్రస్తాదయే గ్రస్తాదయః ఖండగ్రహణేకు, పరతః గ్రహణా మార్గ్యం. అహ్నం క్రయందినక్రయం త్యాజ్యం. సంధ్యాయా మపి విశ్వేషే సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయగ్రస్తాదయగ్రహణేఽపి సప్తసప్త దివసాంత్యోజేత్ సర్వగ్రాసగ్రస్తాస్తమయేపూర్వం సప్తాహం-సర్వగ్రాసగ్రస్తాదయే ఊర్ధ్వం, సప్తాహం అన్యత్ర ఖండగ్రహణే వ్యవహితేన యోజనీయం. ఏవం మానవిషయేఽపి. తదుక్తం, 'సర్వగ్రాసేథు వజ్రాసం అర్థగ్రాసే తదర్థకమ్, తదంతరేఽనుపాతేన త్యజేద్ధృం గ్రహణాహత' మితి.

అవ. గ్రహణోత్పాతదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఉత్పాతము లనఁగా భూకంపము, భూమికేతువు మొదలగును త్పాతములును సూర్యచంద్రగ్రహణములును గలిగె నేని యసంతరమం దేదుపాసరిముఁ ప్త్యంశము శుభకర్తృలు చేయఁగూడదనియు, నేనక్షత్రమం దీచెప్పినభూకంపనాద్యుత్పాతములు గలుగుచున్నవో చూనక్షత్రము సుచ్చష్ణగ్రహాటవలన నాలు నెలల పక్షంతము వివాహాదిశుభకర్తృల విషయమై యయోగ్యమనియు, సర్ధగ్రహణమై గ్రస్తాస్త

మయమైన పక్షమునకుమందు 3, దినముకూడదనియు, సర్ధగ్రహణగ్రస్తోదయవిషయమై యనంతరము మూడుదినములు కూడదనియు, సాయంకాలమున గ్రస్తాస్తమయమైనసర్వగ్రస్తగ్రహణమందు ముందు 2 దినములు గ్రస్తోదయసర్వగ్రస్తగ్రహణమందు నంతరమందు దేద దినములును కూడదనియు, మఱియు గ్రహణవిధనక్షత్రము పూర్వగ్రహణమునందు, ౬ మాసములవఱకు, సర్ధగ్రహణమునందు 3 మాసములవఱకు నీరీతిగా శుభకర్తృ విషయమై యోగ్యము గాదనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. క్రూరయు క్షధిష్ఠ్యదోష మాహ. —

తద్ధిష్ఠ్యం జ్వలితంతు పాపసహితం మృత్యుప్రదం పృథ్వీం
భస్తాఖ్యం త్వీథ భూమితం చ పురతో ధిష్ఠ్యం వివాహాదిషు,
రాశిః క్రూరయుత ప్రదాఖ్యభూద శ్చాన్యో చ తో తాదృశౌ
పృష్ఠాగ్ర శుభసంయుతో యది శుభా స్యాతాంతం రాశీతుతో. 89

వ్యా. — తద్ధిష్ఠ్య మితి. పాపసహితం పాపగ్రహయుక్తం, తద్ధిష్ఠ్యం తన్నక్షత్రం, జ్వలితం జ్వలితసంజ్ఞం, పృథ్వీం పాపగ్రహముక్తనక్షత్రంతు. భస్తాఖ్యం భస్మసంజ్ఞకం, అతః పురతోధిష్ఠ్యం పాపగ్రహస్య అగ్రగతం నక్షత్రంతు, భూమితం భూమితసంజ్ఞకం. ఏతన్నక్షత్ర త్రియం మృత్యుప్రదం, అతోవివాహాదిషుకార్యం. క్రూరయుతః పాపగ్రహాంతరభాగ్య, తదాఖ్యభూదః తదాఖ్యః జ్వలితసంజ్ఞః, తత్పలవలః పూర్వవస్తుతుప్రదః, అన్యోతా పాపగ్రహపృష్ఠాగ్రగతాశి ధస్తితభూమితాఖ్యో అర్ధవిశేషమాహ. పృష్ఠాగ్రాశి శుభసంయుతో యది, తదాశుభాస్యాతాం శుభప్రదో భవేతాహ.

అవ. క్రూరయు క్షధిష్ఠ్య మనుదోషమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పాపగ్రహముతోఁగూడిననక్షత్రముజ్వలితసంజ్ఞకమనియు, పాపగ్రహమునకుపెంబడియున్న నక్షత్రము భస్మసంజ్ఞకమనియు, పాపగ్రహమునకుముందున్న నక్షత్రము భూమితసంజ్ఞకమనియు, నీమూఁడు నక్షత్రములు మృత్యుప్రదము లౌటవలన వివాహాదివిషయమై నిషేధింపవలయుననియు పాపగ్రహముక్తమైన రాశియును జ్వలితసంజ్ఞకమగునుక ముందుఁజెప్పిన ఫలప్రదమనియు, మిగిలిన పృష్ఠాగ్రగతరాసులు ధస్తితభూమితసంజ్ఞకములైనను శుభగ్రహయుక్తము లాయెనేని శుభప్రదము లనియు నెఱుంగదగును.

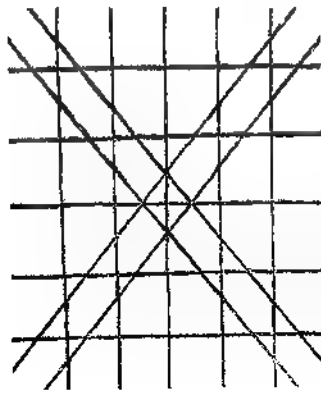
అవ. అథ పంచశలాకచక్ర ముద్ధరణ పాపగ్రహవిధవోప
మాహ. —

తిర్యక్ష్మంచ తథోర్ధ్వగా త్వరమితా ద్వేద్యేచ కోణస్వయే
చక్రేతైస్త్రిస విలిఖ్య కంభునిదిః ద్వైతీయరేఖాదితః,
అష్టావింశతి భాని చ జ్వలనభాదీనేవ రేఖాగతః.

స్థాప్యాని గ్రహపేథవర్జిత ముడుగ్రహ్యం వివాహే బుధైః. 90

వా. — తిర్యగ్ని. పంచరేఖా త్తిర్యగ్నిభక్త్యా తథాకరిమితః పంచరేఖాతిర్యక్
గా నిలిఖేత్ పునః కోణద్వయే ఈశాన్యైర్బుధికోణద్వయే ఆగ్నేయవాయవ్య
కోణద్వయేచ, ద్వేద్యేరేఖే నిలిఖేత్, అత్యైనిచక్ర పంచశలాకచక్ర ఏవ, కంభునిదిః ఈ
శాన్యనిదిః, నివృతానాయా ద్వైతీయైవ ద్వైతీయా పారభా. తవాదిః. ఈశాన్యకోణస్థ
ద్వైతీయరేఖా మాంధ్యేత్యర్థః. రేఖాశ్రేణు జ్వలనభాదీని కృత్తికాదీని అష్టావింశతి. భా
ని నక్షత్రాణి, స్థాప్యాని రేఖనియోని గ్రహపేథవర్జితం గ్రహపేథ్యయై రేఖాగతమ్.
త్తిర్యక్ష్మయై రేఖాగతమ్ త్తిర్యగ్గ్రహేణ వేధిః తివ్యద్వైతం, యథాశ్చ త్తికాయాంశ్చిత
పాపగ్రహేణ విశాఖాయాః వేధిః, ఏవమన్యత్రాభ్యాసాం. ఏతావ్యకవేదీనం, తిదు
నక్షత్రం, 'నక్షత్రమృతం ఛిం తారా శాస్త్రాభ్యుదానాస్త్రీయా' మిత్యనుః. వివా
హేబుధై ర్వివ్యజ్జై క్త్యాహ్యం వివాహమిత్యుపాయం సకలకుర్యన్వీతిభావః.

తా. ౫ అష్టగీతలువారిని చానిమీద, ౫ సిదువుగీతలు వ్రాసి
యూచక్రకోణములయందు రేండని గీతలువారిని యూచక్రమం ది

కృ శో ద్యు ఆ పు పు ఆ		శాన్యకోణమందు వారి	
		మ ముఃబడిన రేండవ రేఖ	
భ		పు	మొదలుకొని యున్న రే
ఆ		ఖ	ఖాగ్రములయందును గ్ర
చ		ఉ	మముగాఁ గృత్తికాది
ఈ		ఈ	తర నక్షత్రములను
పూ		ది	వారిని ఒకొకరించి పాప
శ		నా	ని గ్రహపేథ తేని నక్షత్ర
ధ		నా	మందు వివాహాది శుభ
		వి	వ్యర్థము చేయుట పండిత
		వి	సమృతిము

శి ని క ఖ ఎ థి యి వేది ని

అవ. విషమిటికాదోష మాహ.—

నైకం వీర సలం సభో భయ కరం నీలం వరం ఫాల నా
నో నీరం హయ కార నీర భయ భూహో నేక భేకం తమః.

వారం నీర నకం నయం హయ తపో వారం నగం ద సత
స్సంభోర్ధ్వం విషనాడికాహయనధయోలగ్నస్పృశోమృత్యుదాః

వ్యా.—నైక మితి. దస్తతః అశ్వవ్యాజే, నైకాదిసంభోర్ధ్వవిషనాడికాశ్చ
తస్య యథా నైకం అశ్వవ్యాజి, డంచాకత్, భరణ్యాః, వీరం చతుర్వింశతి, శృత్తి
కాయాః నలం త్రింశత్, రోహిణ్యాః నభశ్చత్వారింశత్, మృగశిర్షస్థ భయం చతు
ర్వింశ, అద్వైతయాః కరంషకవింశతి, పునర్వసోః నీలం త్రింశత్, పునర్వస్థ నరంవిం
శతి, ఆశ్రేషాయాః ఫాలం ద్వాత్రింశత్, మహాయాః నాగః త్రింశత్, పూర్వఫ
ల్లన్యాః నీరంవింశతి, ఉత్తరఫల్లన్యాః హయః అష్టాదశ, దాస్తస్థకారః షకవింశతి,
చిత్రాయాః నరంవింశతి, స్యాత్వాః భయంచతుర్వింశ, విరాఖాయాః భూపశ్చతుర్వింశ,
అనూరాధాయాః నేలంషక, క్షేప్తాయాః భేకం చతుర్దశ, మూలస్థ తమః షడ్వందా
శత్ పూర్వాషాఢాయాః వారం చతుర్వింశతి, ఉత్తిరాషాఢాయాః నీరం వింశతి,
శనిగస్థ నకం షక, భవిష్ఠాయాః నయంషక, శతభిషజః హయః అష్టాదశ, పూర్వా
భాద్రాయాః తపః షాడశ, ఉత్తిరాభాద్రాయాః వారం చతుర్వింశతి, రేవత్యాః నగం
త్రింశత్. ఏవ మక్షరసంఖ్యయా అశ్వినీ మారశ్చ రేవత్యంతానాం ఋతుకాం ఉక్త
ఖటికాసంతరం విషనాడికాః నిర్జ్వలఖటికాః, ఉపధయ శ్చతస్రః క్షేయాః, తాపీ
తా శ్చతస్రీ ఖటికాః లగ్నస్పృశోమృత్యుదాః.

అవ. విషమిటికానిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. ౫౦, ౨౪, ౩౦, ౪౦, ౧౪, ౨౧, ౩౦, ౨౦, ౩౨, ౩౦,
౨౦, ౧౫, ౨౧, ౨౦, ౧౪, ౧౪, ౧౦, ౧౪, ౫౬, ౨౪, ౨౦, ౧౦,
౧౦, ౧౫, ౧౬, ౨౪, ౩౦, అశ్విన్యాదులగు ౨౭ నక్షత్రములకుఁ గృ
మంబుగఁ జైన వ్రాయఁబడిన యరువదియేడువిధములసంఖ్యగల ఘడి
యలకుఁ జైన నాలుగుఘడియలు విషమిటికలు గావున నివి వివాదాది
లగ్నమును స్పృశించిన మృత్యుప్రదంబు లగును.

అవ. లగ్నప్రదోమృమాహ.—

లగ్నాం శేషభ్యుదితా తదంశపతి నా వృష్టే యతేవా శుభై
ర్మిత్రేణాదికాహన్తు శుభదో నోచే ద్వీర న్యాంతకృత్,

అస్తాంశేఽపి తథైవ తత్పరియతే శృష్టే శుభైర్వా గ్రహైః

కన్యాయా శుభవో నచే న్నిధనదః పాదీగ్రహాంగ్ముతః 92

వ్యా — లగ్నాంశ ఇతి. లగ్నాంశే లగ్నస్యనవాంశకే అభ్యుదితేనతి, తదంశ పతివా తన్నంవాంశాధిపతివా, తల్లగ్నే దృష్టే యుతేవా శుభగ్రహైః దృష్టే యుతే వా, మిత్రేణ నవాంశాధిపతే ర్యో మిత్రగ్రహ స్మిత్రుః శుభవోవా, తేనదృష్టే యు తేవా యతి, కథగ్రహః వివాహాశుభదః. నచ్చేగ్నే శుభగ్రహైః. తదంశపతివావా తప్రకేగివా, అయతే అదృష్టేవా యతి, తదానాప్యాంతకృత్ మృత్యుప్రదః. లగ్న తః అస్తాంశేఽపి తథైవ తల్లగ్నే యత్సంఖ్యాకో నవాంశోఽభ్యుదితః. తత్సప్తమల గ్నే తత్సంఖ్యాకో నవాంశోఽస్తాంశః, తస్మిన్ తత్పరియతే తదంశపతివా యతే దృష్టేవానతి, అథవా శుభగ్రహైశ్చతే దృష్టేవా యతి, పాదీగ్రహః. కన్యాయాః శుభదః, నచేత్ ఉత్తరాభాన, నిసనో చిరేత్.

అన. లగ్నాస్తదోషమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. వివాహాలగ్నమునకు నవాంశమును నిర్ణయించిన పిమ్మట లగ్నమానవాంశాధిపతిచేతనైనను, శుభగ్రహములచేతనైనను నవాం శాధిపమిత్రగ్రహముచేతనైనను చూడఁ బడుచున్నను, లేక వీనితోఁ గూడియున్నను నట్టిలగ్నమునఁ జేయఁబడినవివాహము నరునికిశుభకరం బగును. అట్లుగాకున్న హానికరంబగును. ఏలగ్నమునం దెన్నవయంశ ము నవాంశ మగునో యాలగ్నమున కేదనలగ్నమునం దన్నవయం శమస్తాంశమగును అట్టియస్తాంశ మానవాంశాధిపతిచేతనైనను, శుభ గ్రహములచేతనైనను, చూడఁబడుచునైనను లేక వీనితోఁగూడియైన నుండెనేని యిట్టిసమయమున నొసర్చి వివాహము కన్నియకు శుభప్ర దం బగును. అట్లు గాకున్న మృత్యుప్రదం బగును.

అన. గండాంతదోష మాహ —

గండాంతస్తు యదంశగాళ ముభయో ధూలేంగ్రియో కల్మసి
కేవల్యైః పితృస్పృయోస్తు ఘటితా అష్టాద మృశ్యోక్షదాః
వాపాల్యో ధృషమేషయోశ్చ మృగశా ఘోరింయో ర్ధ్వమే
నాశ్యైకే న మృతిప్రదైవ యది నా మృత్యేతత్కాంశాన్వితా. 93

వ్యా — గండాంత ఇతి ఉభయో ధృషత్రయోః ఘోరింయో యదంతరాశం తత్ గండాంతఇత్యుచ్యతే. తదేవ విశదయతి. ఉభయో ధృషత్రయోః యాల

జ్యేష్ఠయోః, అశ్వినీరేవత్యోశ్చ, పితృసామయో రాశ్రేమమఖయోశ్చ, మధ్యమే అష్టా
 ఘటికాః సృత్యుప్రదాః. జ్యేష్ఠాయా అంత్యః షటికాశ్చత్రయః, మూలస్య అవ్యఘటికా
 శ్చత్రయః, మిథిత్వా అష్టఘటికాభవంతీతి వివేకః. ఏవ ముత్తరత్రయసంధేయం. చా
 సాశ్శోః ధనుర్వృశ్చికయోః, యుజమేషయోః, మినమేషయోః, మృగరాశ్చోశ్చ
 యోః సింహ కర్కటయోశ్చ, పీతయో ర్భద్రే, నాజ్యేకాపకఘటికైః, మృత్తిప్రదా.
 సా రాశ్శోః శతత రాశ్శఘటికా నిర్దోష త్రిహంశానివృతాపి మృత్యుప్రదాన.

అన గండాంతదోషమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. జ్యేష్ఠామూలలు, అశ్వినీరేవతులు, మఖాశ్రేషులు ఈన
 శ్చత్రముల మధ్యకాలమున రాది ఘడియలు గండాంత మగును అనఁ
 గా జ్యేష్ఠ, రేవతి, అశ్రేష సత్తములతుదలయందు ర ఘడియలును
 మూల, అశ్వినీ, మఖ ఈనశ్చత్రములయాదియందు ర ఘడియలును,
 సత్తగండాంతములుగాన నిదియును, వృశ్చిక, మీన, కర్కటరాసుల
 తుదయం దరఘడియయు ధనుర్భేషసింహరాసుల యాదియం దర
 ఘడియయు రాశిగండాంత మగుటవలన నిది వర్గోత్తమాంశయుక్తమై
 యున్న నిదియును వివాహాదిశుభకర్తృలవిషయమై మృత్యుప్రదము.

అవ. తిథిగండాంత మాహ. —

మాసాదే రథ సంచపంచ తిథయో సందావ భద్రాజయా

రిక్తా స్యాచ్చ పునఃపున సుదధివాః పూర్ణా క్రమాత్పంచమీ,

సందాదా ఘటికాద్యయం నిధనకృత్పూర్ణాంత్యవాడిద్యయం

గండాంతా త్రివిధా స్సదా నిధనదా స్త్యాజ్యా వివాహాదిషు. 94

త్యా — మాసాదేరితి మాసాదేః శుక్లప్రతిపదాభ్యు, అథఅసంతం, సంచ
 పంచవిధయః, క్రమాత్, సందాభద్రాజయా రిక్తా, పూర్ణా ఇతి, పునఃపున
 సుదధిభాః తత్సంక్షిపానింతి తత్ప్రయోజనమాహ-సందాదా ప్రతిపక్ష జ్యేష్ఠకాదశి
 నాం ఆదౌ, ఘటికాద్యయం నిధనకృత్ పూర్ణాంత్యవాడిద్యయం పూర్ణాభ్యంతే ఘ
 టికాద్యయంచ నిధనకృత్. త్రివిధాః సత్త, కర్కటాదిశుభయో త్రివిధాః గండాం
 తాః వివాహాదు సదా నిధనదాః ఆరి స్త్యాజ్యాః.

అన సందభద్రాదితిథినిర్ణయపూర్వకముగ జ్యేష్ఠగండాంతమును
 జెప్పుచున్నాడు.

తా. శుక్లసావ్యమి మొదలై దేసితిథులు సౌమంబుగ నరివ
 భద్ర, జయ, క్రిక్త, పూర్ణ యనుసంజ్ఞ గలవై యుండును. అందు సంద

తిథులయోదియందు ౨ ఘడియలును, బూర్గ సిథులయంశ్యనుందు ౨ ఘడియలును, తిథిగంటాంతయు లనంబడునుగాన నిఁ వివాహాదివిషయ మై మృత్యుప్రదము లగు.

అవ. వ్యతిపాతవైధృతిదోషా నానా —

త్యాజ్య తౌ వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషా వివాహాదికేఽ
ప్యానీతౌ గణితానుసారత ఇమా యోగా చ మృత్యుప్రదా,
దోషాణా మపి సర్వతః శ్చ సతతం సర్వేషా ర్హస్యచి

ప్రొక్తాస్తే ప్యుక్తై కవింశతిమహాదోషాస్తు మృత్యుప్రదాః. 95

వాఙ్. — త్యాజ్యదితి. గణితానుసారతః గణితానుసారతః, సావ్యవి
క్రీడస్తి. అనీత ఇమా సక్తిష్టా యోగా వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషా, వివా
హాది వివాహప్రభృతికుభాల్పానీ, దోషాణామపి ఏకవింశతిమహాదోషాణాం మధ్యే, స
ర్వతః సర్వప్రయత్నేన, సంతతం నిత్యం యథాశితా, త్యాజ్యప్రదా, అతర్హజ్య
ప్రొక్తా. ఉత్తరీత్యా ప్రతిపాదితాః, తేభిరై కవింశతిమహాదోషాస్తు, సర్వేభిర్యుక్తా
మృత్యుప్రదాః.

అవ. వ్యతిపాతవైధృతిమహాదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. గణితానుసారముచేత దోషశిరములుగా నేర్పఱుపఁ
బడిన వ్యతిపాతవైధృతియోగంబు లనెడిదోషంబులునుముందుఁ జెప్పఁ
బడియున్న యేకవింశతిమహాదోషములును వివాహాదివిషయమై మృ
త్యుప్రదంబు లని యెఱుంగవలయు.

అవ. దోషప్రతిపాదనం నిగమయతి. —

తల్లగ్నంచ శుభైశ్చిభి ర్యుతమపి సోపచ్యుత్థితై సాన్వీలయ
సాన్వీకస్తై ర్యది మిత్రై గ్గుణతై ర్లగ్నంచ సంధేష్టికమ్,

క్రూరేషు త్రిభవారిగేషు యదివా స్తోత్తమాంశాన్వీతం
లగ్నం దోషవిదూషితం యది తదా మృత్యుప్రదం వాక్యశయోః.

వాఙ్. — తల్లగ్న మితి సోపచ్యుత్థితైః స్వైరేషుసోపచ్యుత్థితైః వాక్య శాన్వీం
శ్చైః స్వకేత్రైశ్చ, త్రిభి శ్చురగ్నైశ్చ సంధేష్టికమ్. తల్లగ్నం వివాహాదిలగ్నం,
గుణతైర్యుతమపి, సంధేష్టికం సంధేష్టికం యథాశితం క్రూరేషు త్రిభవారిగేషు,
త్రిభవారిగేషుప్రతియోగాదః, స్తోత్తమాంశాన్వీతం వాక్యశయోః

మమి, దోషవిదూషితం ఉత్తైకవింశతిమహాదోషాణా మన్యతమేన దూషితంచేత్తదా,
లగ్నం, తయో ర్దంపత్యోః, మృత్యుప్రదం న్యాత్.

అవ. ఏకవింశతిమహాదోషము లెన్నినుగుణములతోఁ గూడి యున్నను మిగులనింద్యంబులని వచించుచున్నాఁడు. —

తా. వివాహాదిలగ్నము స్వకీయోచ్ఛస్థాన, స్వక్షేత్ర, నావంశ, మిత్రక్షేత్రమిత్రసహాంశములయందున్న మూఁడుశుభ గ్రహములతోఁ గూడి, పంచేష్టికబలయుక్తమై 3, 4, 10 ఈస్థానములయందుఁ బాప గ్రహములుగలదై వర్గోత్తమాంశసహితమై యత్యంతాధికబలముగల దైయున్నను బూర్వము చెప్పఁబడియున్న యేకవింశతిమహాదోషముల లోనాకదోషముచేతదూషితంబాయె నేనిశుభకర్మలవిషయమైమృత్యు ప్రదం బగును.

అవ ఇథ మేకవింశతిమహాదోషా నుక్త్వా ఇదానీం వివాహాది లగ్నస్య గ్రహసంపత్తి మాహ. —

శీంద్రోపాంత్యధనత్రికోగసహితా స్సామ్యాస్తు భేటాస్తథా
పాపాస్తు త్రిభవారిగా శ్శుభఫలా స్సర్వే వివాహాదిభు,
శుక్రవృద్ధగతో నచే దవనిజో మృత్యుస్థితోవా నచే
జ్జామిత్రే గ్రహవర్జితే హిమకరో లగ్నాప్తరిప్పారిగః.

97

వా. — శీంద్రేతి. సర్వసామ్యా శుభగ్రహః, శీంద్రోపాంత్యధనత్రికోగసహితాః శీంద్రాణి సప్రమాది కలగ్న చతుర్థదశమాని, సప్రమస్యకు ఆనుపదమేనామిత్ర త్వేన దూషణవిషయత్వాత్. ఉపాంత్యం ఏకాదశం, ధనం ద్వివిధం, త్రికోనే నవమ పంచమే, ఏలే స్సహితాయుక్తాస్సంతి. వివాహాదిభు, శుభఫలాః శోభనప్రదా ఇయాం న్నునిశేషః పాపాస్తు, భేటకాః అటంతిగచ్ఛంతితి భేటా గ్రహః. తిరువదేశ్యతిల హాళామితిస ప్తమ్యాఅయి. పాపగ్రహాస్తు, త్రిభవారిగాః లగ్నాత్ప్రీతియై కాదశపృష్ఠస్థా లగతాస్సంతిః, శుభఫలదా భవంతి సోమిలమేతావత్. శుక్రవృద్ధగతః, అవః శోబంతిగాద కః, మృత్యుస్థితః లగ్నాదప్తమస్థా గతోవా నచేద్యది, కించ జామిత్రే లగ్నా త్స ప్రమే, గ్రహవర్జితే హ్రస్వసామ్యా గ్రహంహితేసతిచ, హిమకర్పూ ద్రః, లగ్నాప్తరిప్పారి గః. లగ్నాదప్తమేద్వాదశేషమేవాస్థితోచేద్యది, పోర్వోక్త శీంద్ర లాభధననమపం చమస్థాంకతః, శుభగ్రహః, తృప్తియైక దశపృష్ఠస్థానగాః పాపగ్రహః ఫలదా భవంతి.

అవ. వివాహాదిలగ్నమునకు గ్రహసంపత్తినిజెప్పుచున్నాఁడు —

తా. లగ్నమునకు శుక్రుఁ డాఱింటఁ గుజుఁ డెనిమిదింటను సకల

గ్రహంబు లేడింటను, చంద్రుడు = టను, టను, ౧౨ టను లేయం
డిన ౧౨, ౪, ౫, ౯, ౧౦, ౧౧ ఈస్థానములయందున్న శుభ గ్రహంబులు
ను, ౩, ౬, ౧౧ ఈస్థానముల యందున్న పాప గ్రహములును శుభ ప్రదంబు
లగును.

అవ. అధైకవింశతిదోషాదిరిక్తజామిత్రదోష మాహ. —

జామిత్రే చ కరగ్రహే స్థిత ఇనో వైధవ్య మిందుః స్త్రీయా
స్సాపత్న్యం మరణం కుజ స్సతహృతిం సామ్యో వినాశం గురుః,
శుక్రో వ్యాధి మహార్కజస్తు కురుతే మృత్యుం తమో బంధనం
శుక్లేందుశ్చ శుభ గ్రహో శుభభలా శ్చేత్యాహు రన్యే బుధాః. 98

వ్యా. — జామిత్ర ఇతి. కరగ్రహే వివాహగురు, జామిత్రే సప్తమస్థాశ్శే, స్థి
తః ఇనస్సార్థః, స్త్రీయాః వైధవ్యం కురుతే. ఇందుచ్ఛందః, సాపత్న్యం గర్భిణుం
పాదనం, కుజోమరణం, సామ్యోబుధ, మృతహృతిం పుత్రనాశనం. గురు ర్వినాశనం.
శుక్రోవ్యాధిచ, స్త్రీయాః కురుతే ఇతి కర్వత్రయోవ్యం అహార్కజస్తు శత్రురస్తు, కు
శ్చః పూర్వస్థాద్యైషమ్యం ద్యోతయతి. తమోర్దంగత్వోః మృత్యుం, తమోరాహుః,
బంధనంచ కురుతే. అన్యే బుధాః శేచి జార్యాస్తు, శుక్లేందు శుక్లపక్షచంద్రః, శుభ
గ్రహాః బుధగురుకుక్రాశ్చ, జామిత్రగామి కుభభలా భంజితే త్యాహుః.

అవ. జామిత్రదోషమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. వివాహోదయగ్నమునకు ౭ ట సూర్యుడున్న వైధవ్యమును,
చంద్రుడున్న సపత్నియుఁ, గురుఁ డుండిన మృతి, బుధుఁడుండిన పుత్ర
హాని, గురుఁడుండిన నాశము, శుక్రుఁడుండిన రోగంబును స్త్రీకి గలు
గును. శనియుండిన మరణమును, రాహువుండిన బంధనమును దంపతు
లకుఁ గలుగును. శుక్లపక్షచంద్రుఁడును శుభ గ్రహంబులును, ౭ ట నుండి
నను శుభకరంబులని కొంత టియభిప్రాయము

అవ అబ్దాదిసంధిషు త్యాజ్యం పరిమాణ మాహ —

అబ్దేషు త్తయవస్సగో న శుభశ్చ త్పక్షో ఒబ్దసంధౌ తథా
సం నాహాని తు మామోర్ధ్వం మోర్ధ్వ క్త్రయో ర్యోగయోః,
యామార్ధం ఘటికాన్వయం యో శ్చేల్లగ్నయో రాడికా
సంధ్యయాం ఘటికాత్రయం దివిఘటికే త్యాజ్యస్తు సంధానితి.

వ్యా.—అద్వైతీతి. అద్వైత ప్రధివాదిసంపత్సరేషు, త్తయవత్సరః, సమభక్త్యత్, శుభకర్తవ్యీతిశేషః అబ్ధిసంధౌ సంపత్సరయో స్సంధౌ, పక్షః పంచదశదినాని, మాసయోస్సంధౌ పంచాషాని, కృష్ణపక్షత్రయోదశీ మాసభ్య క్షుక్ల పక్షద్వితీయాపర్యంతం దినపంచకం, దినసయో ర్విక్షత్రయో శోభ్యగయోశ్చ సంధౌ, యానూర్ధం ఘటికాచ తుస్కం, కణదయో స్సంధౌ ఘటికాద్వయం, లగ్నయో స్సంధౌచేత్, నాడికా ఏక ఘటికా, సంధ్యాయాం నూరోశ్మితయనూర్ధాన్తమయకాలేషు ఘటికాత్రయం, నిశిరాత్ర, ద్వితీయాయామాంతమఘటికా తృతీయాయామాదిమఘటికాచేతి త్ర్యేఘటికీరిశిఖ సంక్షేపీ భవతః. తత్త్ర ఘటికాద్వయంచ, త్యావ్యాజిత సర్వత్రానుసంధేయం. సమభక్త్యుపి సువ్యక్త హేతుత్వే నానంతర్యం అద్వైత త్తయవత్సర ఇత్యక్త దేశభేదేన బ్రహ్మస్థా ద్విష్టవాన్, తథాచ భాగవిః 'వింధ్య స్తోత్తరదిగ్భాగే వ్యవ్యంతుం నిత్యం త్యజేత్, తస్యవక్షిణదేశేతు త్రిమాసంబర్హయే త్సచా. అంగవంగళింగేషుమాసపట్నం వివర్జయేత్, ప్రతిమాదౌతు మాసస్సాన్త్యకర్తవ్యకర్తను గర్హిత' ఇతి. పక్షోఽబ్ధిసంధౌవిత్త్య త్రాపవ్యవస్థా యదాఫాల్లవనినా యగపత్సయాశ్చేతి తదాపక్షస్త్యావ్యః. తదుక్తం 'యదా ఫాల్లవనినా ద్వేయగప ద్వింతిం గతా, తదైవరతో నిర్వాంతే హేయా నాన్త్యక్త పత్రిచి' ఇతి. కించ, 'దశచాంద్రేతు నిర్వాంతే సారాద్యేతు హి నానం, తథా ద్వితాత్రం చైవాంతే బ్రహ్మయ్యభకర్త' స్వీతి.

అవ. అబ్ధాదిసంధి కాలములయందు శుభకర్తలవిషయమై వర్జింపఁదగినకాలపరిమాణమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సంపత్సరములలో సక్షయసంపత్సరంబును, ప్రతిసంపత్సర సంధికాలములయందు ౧౫ దినములు, మాసముల సంధియందు ౫ దినంబులు, దినసంధియందును, సక్షత్ర సంధియందును, యోగసంధియందు సర్దయామకాలంబు, కరణసంధియందు ౨ ఘడియలు, లగ్నసంధియందు ద్వికఘడియయు, బ్రాతీస్సాయం కాలములయందు మూఁడుఘడియలు, రాత్రీయందు నీశీఘకాలము, ఇట శుభ కార్యముల కయోగ్యంబులు. మఱియు నీవిషయమై వ్యాఖ్యయందు దేశభేదములవలనఁ జెలియఁజేసియున్న గ్రంథాంతరశ్లేషముల యభిప్రాయము గ్రహ్యంబు.

అవ. స్వల్పదోషా నాహ.—

వృష్టిశ్రుమణాశ్రుమాపరిధిబ్రధ్నేందుర్జ్ఞాన్వితా
విద్యుచ్ఛాపహిమప్రతీందు విదిగ్ధామాదయః కాలదాః,

దుర్వోగా బహవ శ్చ దుష్టశకునం దుస్స్వప్న దుర్వీక్షణే
దుర్వాక్యశ్రవణం చ దుష్టమరతో దుర్నిప్రదా మంగళే. 101

వాక్య — యిష్టే శ్రేణి. యిష్టే శ్రేణి మహా శ్రమోపదేశి బ్రహ్మంగర్హాన్ని
తా. - యిష్టేర్వర్షం, అశ్రుశ్రమణం మేఘావంబరము, అశ్రుభూమి మేఘగర్జితము, సూర్యచంద్రు
లపరిశేషము, సూర్యుండు చంద్రునివలెఁ దెల్లవన్నెగలిగియుండుట,
మేఘులు, ఇంద్రధనుస్సు, ప్రతిచంద్రుండు, మంచు, ప్రతిసూర్యుండు,
దిగ్భూమము, భూమకేతువు, వెనుకాలి ఇదిమొనలగు దుష్టయోగం
బులును, దుశ్శకున, దుస్స్వప్న, దుష్టనస్తువర్షన, దుర్వాక్యశ్రవణంబు
లును శుభశక్త్యలవిషయమై దుర్నిప్రదంబులు.

అవ. స్వల్పదోషములం జెప్పుచున్నాడు. —

తా. వర్షము, మేఘావంబరము, మేఘగర్జితము, సూర్యచంద్రు
లపరిశేషము, సూర్యుండు చంద్రునివలెఁ దెల్లవన్నెగలిగియుండుట,
మేఘులు, ఇంద్రధనుస్సు, ప్రతిచంద్రుండు, మంచు, ప్రతిసూర్యుండు,
దిగ్భూమము, భూమకేతువు, వెనుకాలి ఇదిమొనలగు దుష్టయోగం
బులును, దుశ్శకున, దుస్స్వప్న, దుష్టనస్తువర్షన, దుర్వాక్యశ్రవణంబు
లును శుభశక్త్యలవిషయమై దుర్నిప్రదంబులు.

అవ అన్యథాః స్వల్పదోషా నాహ. —

ఋక్షోల్కాశనిపాతనాని గురుభృగ్వశోవ్యవస్థిత
ర్విదాహో యమకంబక శ్చ గులికా వ్యర్థప్రహారా నైతః,
లత్తోవగ్రహసామ్యవిధఖచరా శూన్యాఖ్యతిథ్యాదయో
దగ్ధాఖ్యా అ. పంశుకాబధి గాఖ్యాంధాఖ్యోన్మయః. 101

వాక్య — ఋక్షోల్కాశనిపాతనాని గురుభృగ్వశోవ్యవస్థిత
తనశబ్దః ప్రత్యేక మధిసంబధితే - శ్చిత్రహరితోల్కా - హరితాశనిపాతనాని, గురు
భృగ్వశోవ్యవస్థితః స్థితిః గురుశక్రయోః పరస్పరం సత్తమస్థా స్థితిః, విదాహః య
మకంబకగులివ్యాప్తవాగాః వాళజలితోః ప్రసిద్ధాః, లత్తోః ప్రసిద్ధాః, శూన్యా
స్వప్నతోకద్రచతోఽపస్తాప్తాగ్రహాః, తేచ విష్ణుశయోన్నేహ కిఖ్యంకే సౌమ్య
విధః సంవలతోక్తిసౌమ్యసౌహృదః, ఖచరాః ఖచరయోగః, శూన్యాఖ్యతిథ్యాద

యః శూన్యసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి, కించ, దగ్ధాభ్యామపి దగ్ధసంజ్ఞకతిథివారనక్షత్రాణి, పంగుకాణబధిరాభ్యాంధాభ్యులగ్నాదయః పంగుకాణబధిరాంధసంజ్ఞకాః లగ్నాదయశ్చ, అదిశద్వేన తిథివారనక్షత్రాణి ఏకేవివాహాదిషు సయోగ్యా ఇత్యవ్యాహారికః.

అన ముటికొన్ని స్వల్పదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. సక్షత్రములు, కొఱపులు, పిడుగు లివి మొదలగునవి యా కసమునుండి క్రిందఁబడుట, గురు శుక్ర లోకరికొకరు 2 ట నుండుట, దిగ్దాహము, యనుకంటఃము, గుళిక, అర్ధవ్రహారము, లత్రలు, ఉపగ్రహములు, శుభగ్రహవేధ, ఖచరయోగము, శూన్యతిథివారనక్షత్రములు, దగ్ధతిథివారనక్షత్రములు, పంగుకాణబధిరాంధము లనెడిలగ్నతిథివారనక్షత్రంబు లివి వివాహాదుల కయోగ్యంబులు.

అన. అథ స్వల్పదోషాణాం దేశవ్యవస్థా మాహ. —

ప్రోక్తా వి సురభీతిత శ్చ కతిది త్వస్వల్పాశ్చ దోషా మయా

సౌరాష్ట్రాంగకలింగవంగమగధావంతిమ కాశ్మీరకే,

గౌడద్రావిడసాల్యమధ్యమకురుక్షేచ్ఛేషు దేశేషు తే

బాహ్లికాదిషు మంగళే నిధనదా శ్చేషే తు దేశే శుభాః 102

వాక్య — ప్రోక్త ఇతి. అవ్యతి ఉక్తాతిరక్తః దోషా బహు స్ఫురిత కథాపి వి సురభీతితః వి సురభియాత్ కతిదిదేవి స్వల్పాదోషాః మయాప్రోక్తాః కతితాః తేపి స్వల్పదోషాః, సౌరాష్ట్రాంగకలింగవంగమగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్యమధ్య మకురుక్షేచ్ఛేషు బాహ్లికాదిషు దేశేషు ఏతేషు దేశేష్వపి నిధనదాః, శేషేషేషు, మంగళే శుభకర్తృణి శుభాః.

అన. స్వల్పదోషములకు దేశవ్యవస్థను జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఈచెప్పఁబడిన దోషములుగాక యనేకస్వల్పదోషములు గలవైనను గ్రంథవిస్తృతతయముచేత సంక్రహముగా జెప్పఁబడినవి. ఈస్వల్పదోషములును సౌరాష్ట్రాంగకలింగవంగమగధావంతికాశ్మీర గౌడద్రావిడసాల్య మధ్యమకురుక్షేచ్ఛేష బాహ్లికాది దేశములకుఁ గక్కఱ దక్కిన దేశములయందుఁ బనిలేదు.

అవ శ్లోకద్వయేన స్వల్పదోషాపవాద మాహ. —

స్వచ్ఛస్థాంగతో వివాహముయే మూలత్రికోణస్థితః

స్వతేజో మది సంస్థిత శ్చ బలవాక్ మిత్రా ముహూఽపి వా,

ద్యూనాఖ్యంచ విష్ణుజ్యోతిశేంద్రమింద్రోక్షం ద్ర తిరోగస్తేత
సౌమ్యోవాగురురేవ వాఽనుగురుర్ద్వంద్వేన దోషాన్మరమ్.

వా. — స్వోచ్ఛేతి సామ్యః బుధోవా గురురేవనా, అనుగురు మృత్యోవా,
వివాహముచే వివాహలగ్నములే, స్వోచ్ఛేదనగతోవా, పూర్వోక్తమూలత్రిలోక
స్థితోవామిత్రలక్షణోపి మిత్రక్షేత్రగతోవా, బలవాక్ బలము క్షేపణ, స్వక్షేత్ర
స్థితోవాయది, శించ ద్యూనాఖ్యం సత్తమం శేంద్రం, విష్ణుజ్యో విహాయ, పూర్వో
క్షణమిత్రదోషాక్రాంతత్వాదితిభావః. ఇతిరేంద్రత్రిలోకస్థితోయది, దోషాన్మ
రం అర్చనసంఖ్యాకదోషాక, వంద్యం. ఏవకారణ నసంకయఇత్యర్థోఽన్వయేతే,

అ. రెండుశ్లోకములచే స్వల్పదోషభంగమును తెల్పుచున్నాడు.

తా. బుధగురుశుక్రలలో నొకరు. వివాహసమయంబున స్వోచ్ఛ
మూలత్రిలోకమిత్రక్షేత్రస్వక్షేత్రములయందైనను, లగ్నమందై
నను, ర, గి, శ, గం ఈస్థానములయందైన నుండిరేని యన్బుకసం
ఖ్యాకంబులగు దోషములఁ బోగొట్టుననుటకు చెందియంబులేదు.

కూర వృక్షభవత్రిగో యది బలీ హం త్యాకు దోషాయతం

లగ్నేకశ్చ బలీ యథోక్తగృహగో లగ్నం చ పంచేష్టికమ్,

రాత్రా వేవ నిశాకరో యది బలీ చైకాక్షస్థోఽపివా

లగ్నైకాదశగో రవిస్తు సకలా దోషా నిహంతి స్ఫుటమ్. 104

వా. — కూర ఇతి. బలీ ఉచ్చాదితేత్రగతః, హరిన్మూర్త్యాంశాంకశనీవా
మన్యతనుః, పద్మభంధిరగి. లగ్నాత్ పక్షేఏకాదశేత్యురీయవా స్థితోయది, అకుశిస్తు
మేవ, దోషాయతం దోషానా రుమురం, దశసూత్రదోష లక్ష్యం. హంతి వినాశ
యతి లగ్నేకశ్చ వివాహలగ్నాధిపః, బలీనగా యథోక్తగృహగి శేంద్రే త్రలోకే,
ఏకాదశేవా స్థితోయది, సోపి దోషాయతం హంతి. పంచేష్టికగుణము క్రిందగ్నంచ
పూర్వోక్త, బలీ నిశాకరశ్చంద్రశ్చ, ఏకాదశస్థోయది, రాత్రావేవ రాత్రింకలగ్నా
యతదోషాన్నిహంతి. ఏకాదశ నదివాభాగలగ్నగతదోషా త్యక్తి స్వీప్రకార్య. ఇతి
స్తు లగ్నైకాదశగోయది, సకలా దోషాక, స్ఫుటం యథాతథా నిహంతి తుక్కః
దివాభాగగతిదోషానితిపూర్వస్వా స్థిచార్థం ద్యోతియతి 'తు న్యా స్థి' అనిధారణ
ఇత్యమం. దూర్వస్థదివాభాగమేవ చ త్రాదితి తత్త్వమ్ 'క్రింబలా భౌతకళాంక
మందా గుర్వర్క క క్రా నివికత్తయ' శ్చేంద్రమింద్రంచనప్రామాణ్యత్.

తా. బలయు క్తమగు లగ్నగృహము ర, గి, గం ఈస్థానముల
యందునను, బలవంతుడైన లగ్నాధిపతి లగ్నముననున్నను ర, గి,

౯, ౧౦, ౧౧ ఈనా నములయందున్నను లగ్నము పంచేష్టికబలయుక్తమై యున్నను, సదివేదోషములు నాశమునొందును ౧౧ ట నున్న బలయుక్తుడగుచుండు రాశ్రిలగ్నము నొందియున్న బదివేదోషములను లగ్నైకాదశగతిం దగుచూర్చుండు పుటిలగ్నము నొందియున్న సకలదోషములను హతంబులు గావించును.

అన. దోష ప్రచ్ఛాన ముపసంహారి —

ఉద్వాహాదిషు చైకవింశతిమహాదోషా విస్మ త్యేతరా
స్ఫల్పాదోషగణా గుణాంశ్చ గణితాన్విశ్చిత్త్య శాస్త్రాత్స్ఫుటమ్,
లగ్నం యత్ర గుణాధికంచ సకలై ర్గ్రాహ్యం స దోషాధికం
బ్రహ్మచారిహర్తృ మత్ర సకలాదోషా సమిథో నహి 108

త్యా — ఉద్వాహాది ష్టితి, ఏకవింశతిమహాదోషా విస్మత్యే, ఇతరాణామహాదోషానిత్యై, స్ఫల్పాదోషగణా దోషసంఘా, గుణాంశ్చ, గణితాన్విశ్చిత్త్య శాస్త్రాత్ జ్యోతిశ్శాస్త్రాత్, స్ఫుటం నిశ్చిత్య యత్ర యన్త్రీ లగ్నం, గుణాధికం వ్యక్త్యై కల్లగ్నం, ఉద్వాహాదిషు, సకలై ర్విద్యద్విభిః గ్రాహ్యం దోషాధికం లగ్నంతు, తగ్రాహ్యం అశేన స్వోదోషయుక్తలగ్నం గ్రాహ్యమిత్యేథా నిర్ణయతే, స్వోదోషై రవ్యయుక్తంబగ్నం పున్యమిత్యేథా అత్ర వివాహాదిగ్నై, సకలాదోషా అధికానల్పానాదోషా, హరిహర్తృ, బ్రహ్మచారుశ్చోనహి, క్షుత మపహ్యేతిథాని.

అన దోష ప్రసంగము నుపసంహరించుచున్నాడు. —

తా. ఏకవింశతిమహాదోషములగాని తక్కినస్ఫల్పదోషములను సుగుణములను జ్యోతిశ్శాస్త్రములన నిర్ణయించి, యేలగ్నంబున దోషములకంటె గుణము లధికముగ నుండునో యాలగ్నమును వివాహాదికుభ కార్యవిషయమై గ్రహింపవలయునగాని యధికదోషములు గలలగ్నమును గ్రహించరాదు. స్వోదోషములైన గతిమితయుం డెడిలగ్నమును నిర్ణయించుట బ్రహ్మకైన వశంబుగాదు గావున స్ఫల్పదోషయుక్త లగ్నము గ్రాహ్యము.

అన అథ వింశతి గ్గవిచార మాహ —

నాడీ రాశి లిడీశ యోని శతాదీన్స్థా గణ శ్చాపి వ
ద్విగ్ధా బుధిశ్చిరా వివాహాదుయే శేషా స్తు మధ్యా స్తతః,

మాహేంద్రో గణితాయవశ్యదినా వర్ణోదవిధాంతజా
రజ్జు ర్యోగినిలింగభూతశశియుగ్గోత్రాహ్వానా వింశతిః.

106

వా. — నాదీతి. నాదీశాశితదీశయోనివిధాదిర్హః - నాదీ కూటః, శాశివర్ణః, తదీశః గ్రహమైత్రవర్ణః, యోనిః యోనివర్ణః, వివతాద్విః, స్త్రీదీర్ఘవర్ణః, గణశ్చ గణ వర్ణశ్చేత్యేతే పద్యర్థాః, వివాహానమయే, ముఖ్యతఃః అర్థింతయభ్యాః, తత శ్చేషా శ్చతుర్థశ్చర్థాః, మధ్యాఅనుక్రమావత్సర్థః, మాహేంద్రః, మహేంద్రవర్ణః, గణితః, అయః, వశ్యః, దినః, దినమాటశ్చేతే తథోక్తాః, వర్ణోవాతికూటః, ఉప విధః, వేధా కూటః, అండజః, పక్షిమాటః, రజ్జుః, రజ్జుమాటః, యోగినిలింగభూతశశియుగ్గోత్రాహ్వా నాః - యోగినివర్ణః, లింగవర్ణః, భూతవర్ణః, దండ్రయోగవర్ణః, శోత్రవర్ణః, ఇతి అహ్వానా యేషాంతే తథోక్తాః, గణ్యమితిత్వా వింశతి వర్ణాః కూటా ఇవంతి.

అవ. వింశతినర్తనామములఁ దెలుపుచున్నాము —

తా. నాదీకూటము, శాశివర్ణపు, గ్రహమైత్రయోని, స్త్రీదీర్ఘవర్ణ వులును గణకూటము ఈలను మిగుల ముఖ్యములు. మాహేంద్రగణిత వర్ణపులును, అయే వశ్యవర్ణపులును, దినవర్ణపు, వాల్మీకీకూటము, వేధా కూటము, పక్షిరజ్జుకూటములును, యోగినిలింగభూతవర్ణపులును, దండ్రయోగకూట, శోత్రవర్ణపు నీ గద ను మధ్యమంబులు. అన్నియుం జేరి 20 వర్ణపులు.

అవ. అథ చతుర్థిః శ్లోకైః ప్రథమోద్దిష్టం నాదీకూట మాహ —

యా తస్మాన్మత్ర కరగ్రహే యది చతుర్వ్యంప్రీతిష్ఠోత్థితా
దస్త్రక్షాత్రిమం వహ్నిభా ద్యది చతుర్వేపేమథా త్పంచను,
నాదీసంప్రసృతతత్కృమ్యాచ్చ గణనా భిన్నాంగుళిసా కుభా
నాదీకుర్తి రిహైవ భాగ్యజననీ మాంబ్యమాత్రం తు సా. 107

వా. — యేతి. యా నాదీ చతుర్వ్యంప్రీతిష్ఠోత్థితా, చతుర్వ్యత్రిపా ద్విహాన్నక్షత్రేషు జనితేత్వంఘ్రికస్య ప్ర క్త్యేమగ్యతః. త్రహాన్నక్షత్రాణి కృత్తి కాపునర్థమా త్రికస్థునీవిభాభో త్రిరాహాపూర్వాభా భాభ్యాని ఏవో ద్విహాన్నక్ష త్రాణి చ మృగశిరీచి త్రాధవిష్టాభ్యానిత్రీణి శేష్యా ధ్వజవతుష్ణాన్నక్షత్రాణి, చతు హాన్నక్షత్రాణాం దస్త్రక్షాత్ అత్వేనాన భృతి క్రియంగుళియను, త్రహాన్నక్షత్రాణాం వహ్నిభాత్ కృత్తికానక్షత్రమాభ్య చతుర్వ్యంసరివద్యను, ద్విహాన్నక్షత్రాణాం ఇందుభాత్ మృగశిరీనక్షత్రా త్పరిభృతికంచను అంగుష్ఠైర్భృతవాదీంసను

అంగుళీపత్యము ఏంక్రమాత్ ఉక్తిక్రమాత్, యా గణనా క్రియతే, సాగణనా, వర
 వత్త్రస్థానీయః కుళిభిన్నాంగుళిస్థానాది, శుభాశుభదా, ఇయం నాడీకుద్ధిః, ఇహై
 వాస్తికజప్తవి, భాగ్యసలి సౌభాగ్యనిధిః, కించ, తివ్యాస్తు స్త్రీయః, కర్మగ్రహే
 వివాహే, మాంశ్యమాత్రిం మంగళమాత్రవ న్యుభవా భవంతి.

అవ. నాలుగుశ్లోకములచే నాడీకూటమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. చతుష్పాదసత్త్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీకి అశ్వీవ్యాదిగ
 మూఁడు ప్రేల్లముందును, కృ, పున, ఉత్తర, వి, ఉమా, పూర్వా ఈతి
 పాన్నత్త్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీకి, కృత్తిక మొదలు నాలుగు ప్రేల్ల
 యందును, మృ, చి, ధని ఈద్విపాన్నత్త్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీకి,
 మృగశిర మొదలైదు ప్రేల్లముందును, లెక్కింపఁగాఁ గన్నియజన్మనత్త
 త్రము, వసుజన్మనత్త్రమున్న ప్రేలియందు లేక మఱియొక ప్రేలి
 యందున్న శుభకరం బగుటఁజుగాక స్త్రీకి మంగళమాత్రముం బోలె
 నిక్కిలి సౌభాగ్యవ్రదం బగును

అవ. పక్షాంతిలే నాడీకూట మాహ. —

శ్రీశి శ్రీ గృహ దస్తభాది గణయే చ్ఛాని క్రమా ద్వ్యత్కృమా
 ద్వంపత్యో రపి జన్మభే శుభఫలే భిన్నాంగుళిస్థే యది,

చార్వేకాంగుళిసంస్థితం యది సభూం హంత్యేవ ధిన్వ్యద్యయం
 తన్వభ్యాంగుళిసంస్థితం యది సతిం హంత్యేవ పాణిగ్రహే. 108

వ్యా — శ్రీశిశి. శ్రీశిశిశి భావి సత్త్రాణి, దస్తభాది అశ్వీపత్యులి.
 క్రమాత్ పుష్కరికాచ్చ గణయే. దంపత్యోః జన్మభే జన్మనత్త్రే, భిన్నాం
 గుళిస్థేయది, తివాశుజనలే, శుభః ప్రజే ఇత్యర్థః. ధిన్వ్యద్యయం దంపత్యో ర్జన్మ
 సత్త్రీద్యయం, చార్వేకాంగుళిసంస్థితం పార్వయోరేకాంగుళ్యాం సంస్థితం యది,
 తవాపాణిగ్రహవి ధూంహంత్యేన. తత్ ధిన్వ్యద్యయం, మభ్యాంగుళిసంస్థితం యది,
 తవాపతిం వరం హంత్యేన.

అవ. నాడీకూటము మఱియొక భంబునఁ జెప్పుచున్నాడు. —

తా. అశ్వీః మొదలు ము. ఉక్తిసత్త్రముల మూఁడు ప్రేల్ల
 యందుఁ గ్రవ పుష్కరికములచే నాడీకూట మాహ. వధూవరులనత్త్ర
 మలూ వేలి కలఁగించు నాడీకూటము శుభకరంబు లగుననియు,
 స. పుష్కరికములూ ప్రేలియందు నిక్కిలీ మూఁడుత్కరం బగునని
 ను ముఖ్యాభిప్రాయము

అన. పార్శ్వకాంగుళిసోపావా మాహ —

పార్శ్వయై స్త్రీకయై ర్యది యవహిం స్త్రీసం చ పుంభం యయం
పార్శ్వకాంగుళిసంస్థితం యది తదా యద్రాశిమాటే శుశే,

సప్తశ్చ నరయో ర్నియోగసమమన్యోధా యో

ర్మైత్రే కేటి తదైకవాడిభావో దోషము శే త్యూచితే 104

వాణి.—పార్శ్వయై రితి, స్త్రీసం స్త్రీకవృత్తిం, పుంభం పుంబవృత్తిం చేతి, ద్వయంబధావలజన్తనక్షత్రద్వయం, స్త్రీకయైః పార్శ్వయైః ప్రతి పార్శ్వత్వేన, యవహిత కుంకరితంనత్, పార్శ్వకాంగుళిసంస్థితంనా, అభవా తదావిగాహరయే, తద్రాశిమాటే దంపత్యోః రాశిమాటే, శుశేనా యది, అభవా నియోగసమయే విగాహకాత, పూచ నిర్భవరా, 'పుమా' స్త్రీయై'త్యేవ శేషః రయో స్పృశ్యై రజ్జామాటేశుభేనా య దీత్యర్థః ద్వయోః దంపతిజన్తనాశ్చైవ కదాచిత్త్యే, ద్వయోరావేదాధిపత్యై విత్యర్థః, అభవా, ద్వయోర్మైత్రే దంపత్యాశ్చైవధిపత్యోర్మైత్రీశ్వరయది రవా, ఏవాడి జనితదోషః ఏకాంగుళిజన్తనోపావాస్త్రీ, కేటిదచారాద్యః, ఉచితాంగుళిసంస్థితో.

అన. దంపతులజన్తనక్షత్రము లొకవ్రేలి వచ్చినను దోషము లేక యుండెడివిధమును జెప్పుదున్నాము —

తా. పార్శ్వశ్లోకమునఁ జెప్పబడినక్రమంబున, దంపతుల జన్తనక్షత్రములు అశ్వినీమొదలు ముఘాఱు గణనచేయుచు దొకవ్రేలిని బొందకయుండి యాపిమ్మట నొకవ్రేలిని బొంది చున్నను, దంపతుల రాశిమాటరజ్జుమాటములు శుభకరంబులై యున్నను, శుభయల జన్తరాసుల కొకగ్రహ మధిపత్యయైయున్నను, జన్త : శ్వధిపతులు పరస్పర మిత్రత గలవారై యున్నను నట్టిసమయమున నేకాంగుళిస్థిత నక్షత్ర దోషము పనిలేదని కొందఱియభిప్రాయము.

అన. నాదీమాట ము క్షేపణానీ ముఘాటేదే. తృతీయ మాహ —

ఇంద్రాగ్నిసం మిత్రపూర్ణం విశ్వవైవాహికం

ద్వీపే వాప్తనం నరం జంభే ద్వీపానాం ప్త్యే శిఖే,

అంత్యోంకశ్చవిధిద్వీప గిరిత తావత్తప శ్చేషు నా

నానా విజయో ర్యమేకమనాంనా త్రావైషుః వా 110

వాణి.—ఇంద్రాగ్నిసంకరంబున మిత్రపూర్ణంబున విశ్వవైవాహికంబున ద్వీపానాం ప్త్యే శిఖే, అంత్యోంకశ్చవిధిద్వీప గిరిత తావత్తప శ్చేషు నా, నానా విజయో ర్యమేకమనాంనా త్రావైషుః వా

నక్షత్రేషుచ, ఏకనాడీదోహనాస్తి. అథవా, ఏతే న్యప్తస్యేవనక్షత్రేషు, ద్వేదంప తీజననభేదంపతీజనక్షత్రే, ఏకధిష్ఠ్యేనమానపాదగతేవా, కుభేకుభికరే, భవతః కుత స్తల్లభ్యతేఇతిచేత్, నానాపాదజయో రితు్యత్తిరాధ్యే ఐత్యమాతాత్వాత్. ఆత్రేదం ప్రతిభాతి-భవిష్టానూరాధే మధ్యాంగుళిస్థితే అపికుభే అన్యానిపార్శ్వైశ్చాంగుళిసంస్థితాని కుభానీతి కింన అంత్యోపాంత్యవిధిద్విదైవిరికశ్రీకాశ్యపిత్రేయేషు లేవత్యత్తిరా భాద్రాశోహిణీశాఖాద్భాగ్రవిభావ్యమఖాను, యమేందువయబ్రహ్మపుసార్వేషు భుజీమృగశిర్షకతభిషక్తుస్తపూర్వాషాధాత్రే మను చటుచు, నానాపాదజయోః భిన్న పాదసంభూతయోర్వా, ఏకనాడీదోహనాస్తి. ఉత్తరాభాద్రా పుష్య భుజీ మృగశిర్ష పూర్వాషాధాపంచకం మధ్యనాడీస్థితమపి భిన్నపాదగతంచే మృభావహం, అన్యాని సప పార్శ్వస్థితాని భిన్నపాదగతాని కుభాని. ఉత్తరికృత్తిరీపునవ్యమాపూర్వఫల్గు న్యత్తిరీరఫల్గునిచిత్రా త్యక్తమాలోత్తరాషాధానాం మధ్యే, మధ్యేకనాడీస్థితేచిత్రా ఫల్గున్యా అన్యానిపార్శ్వస్థితానిచ, సర్వదా నింద్యాని, ఆత్ర శేతివిశాఖాద్భాగ్రవిభావ నాం పునః గ్రహణంభిన్నపాదవివక్షార్థం

అవ. ఏకాంగుళిస్థితనక్షత్రజనన్దదోషములకు విధ్యంతరములచే తః బరిహారమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. దంపతులు, ధ, అనూ, స్వా, పూభా ఈనక్షత్రములయం దైనను, ఈ నక్షత్రములలో నొకనక్షత్రంబున నొకపాదమునందైనను, ఉభా, రో, క్ర, పుష్య, మఖ, ధ, మృ, శ, పూషా, ఆశ్రేష ఈనక్షత్రముల భిన్నపాదములయందైనను, రే, వి, ఆర్ద్రా, హ, యీనక్షత్రములయందైనను, యీనక్షత్రముల భిన్నసమానపాదములయందైనను జన్మించియుండిరేని యేకాంగుళిస్థితనక్షత్రదోషము లేదు.

అన. అథ త్రిభిః శ్లోకైః రాశికుట మాహ.—

శ్లేయా న్యంఘ్రిచతుష్టయాని సకలా న్యైత్యేణి దస్తాదితో
వ్యేక్తైశ్చనన్త నవాంఘ్రికం ప్రతిగృహం శ్లేయం చ మేషాదితః,
రాశ్యంతం గణయే ద్వైరప్యతు చదా స్త్రీజన్త రాశ్యాదితః
ప్రొక్తా దోషనిరూఢే ప్రథమతో మేషాదిరాశీశ్వరాః 111

వాక్య — శ్లేయా నీతి దస్తాదితః అత్యవ్యాధిని, సకలాని ఋతుణి, ఆంఘ్రి చతుష్టయాని పాదవతుష్టయముక్తా నీతిశ్లేయాని 'పాదః, దంపశ్చక్రణోన్మీయా'మిత్య మనః. మేషాదితః మేషాదిద్వాదశరాశీనా మేక్షకస్య రాశీః, ప్రతిగృహం నవాంఘ్రికం నవపాదాత్మకం, శ్లేయం జ్ఞాతవ్యం తత్త్రసదాస్యదా, స్త్రీజన్తరాశ్యాదితః విధూరాశియా

భిష్ట పరిస్థితి రాశ్యంతంగదయేత్. దోషవిహ పజేషికవింశతిః. హదోషవిహ పజేషికవింశతిః, ప్రథమతపివ, మేహదిరాశిక్యరాః ప్రోక్షాః శౌచశుక్లవత్కాదినా ఉత్తాః. కిమిష్టమే తన్నీయాశ్చ త ఇతిచేత్, ఎత్త్యమాణశ్లోక, 'మిత్ర త్వే గ్రహయోరిమా' వితి రాశ్యధి పరిత్యజ్యాఽకాంక్షితత్వాత్.

అన మూఁడుశ్లోకములచేత రాశికూటమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఒక్కొక్క నక్షత్రమునకు వాలుగుపాదములు, అట్టిపాదములు తొమ్మిది చేరిన నొకరాశియగును. రాశికూటాదివిచారముఁ జేయునపుడు కన్నీయ జన్మరాశిమొదలు వరునిజన్మరాశివఱకు లెక్కింపవలయును.

అన, గణనాయాః ఫల మాహ, —

దంపత్యో స్సమస ప్రమాచ సుతదా తా వేకరాశీ త్తయో

ర్నభ్యా తౌ త్రిధ వా చతుర్థసకమా తద్వ్యత్యయా వా శుభా,

ఉద్వాహే నవపంచమా త్వశుభదా తద్వ్యత్యయా వా శుభా

మిత్ర త్వే గ్రహయో రిమా పపి శుభా వేకాధిప త్వేఽపివా. 112

వా. — దంపత్యో రితి దంపత్యోః వాయాచపతిశ్చ దంపతీతయో ర్వధూన రయోశ్చ, రాశి. సమస ప్రమాచేత్, సుతదా పుత్రిపుత్రా స్త్రీరాశిమాంభ్య పురుషరాశిప ద్యంతంగదనాయాం క్రియమాణాయాం, రాశివాం సప్తసంఖ్యాచేత్సమస ప్రకం భవతి. తయోద్దంపత్యో, రాశి, ఏకరాశి శ్చేత్తాననీయభ్యా ఉత్తమా. కించ త్రిధవా స్త్రీరాశి మాతభ్య పురుషరాశిపద్యంతం పునః పురుషరాశి మాద్య స్త్రీరాశిమ్యంతం చ కలనాయాంగత్యాం తృతీయైకాదశా, తద్వత్ చతుర్థసకమాచ తద్వ్యత్యయా తావేకాదశ తృతీయాదశమచతుర్థాదేత్, శుభా, అశ్మభా అశుభా, ఉద్వాహే ఉద్వాహనమయే, నవపంచమాశు అశుభా, తద్వ్యత్యయా పంచమ నవమాదేత్, శుభా, గ్రహయోర్వధూన రరాశ్యధిపత్యోః మిత్ర త్వే సతివా, ఏకాధిపత్వే సతివా, ఉద్వాహజన్మరాశ్యోః, ఏకవివాధి పతిశ్చేత్, ద్వా వివాహి నవపంచమాపి, శుభా.

అన కన్యకజన్మరాశిమొదలు గణన చేసినందునఁ గలిగెడి ఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. కన్యకజన్మ మొదలు పరిజన్మరాశివఱకు గణన చేయఁ గా వరునిజన్మరాశి యెవదియైయున్నఁ బుత్రప్రసవగును. దంపతులన్మ

రాను లొకటియైయున్న నుత్తమంబగును. స్త్రీజన్మరాశికి పురుషజన్మ రాశి 3, ౪, ౫, ౧౦, ౧౧, ఈ సంఖ్యగలదై యున్నను, పురుషరాశికి స్త్రీరాశి 3, ౪, ౯, ౧౦, ౧౧ ఈ సంఖ్యగలదై యున్నను శుభకరంబగును. దంపతుల జన్మరాశ్యధిపాలు పరస్పరమిత్రత్వముగలవై యున్నను, దంపతిజన్మ రానుల లొకగ్రహ మధిపతియైయున్న నపుడు, స్త్రీజన్మరాశికి ౯ వదియై యున్నపురుషరాశియు, పురుషరాశికి ౫ వదియైయున్న స్త్రీరాశియు, శుభకరంబగును. క్తవ్యతిరిక్తంబుగ నున్నవత్సమున నశుభకరంబగును.

సా్య ద్విద్వాదశ ఆర్తిదః కలహదః షష్ఠోఽష్టమస్త్రమా
 త్వర్యత్రాపి సమాలయాది రథవా ద్విద్వాదశోఽపుత్రమః,
 దంపత్యో ర్విషమాలయాది రథవా షష్ఠోఽష్టమ శ్శోభనో
 వర్గా య ద్యవరే శుభా అథ శుభా స్తద్వ్యోశ్యయా మధ్యమా.

వాక్యము.—సా్య ద్వి. ద్విద్వాదశః, ఆర్తిదః, కలహకరః, ద్వాదశద్వికంతు శుభ మిత్థ్యార్థా ద్విధ్యతే. షష్ఠోఽష్టమస్త్ర కలహదః. దంపత్యోః కలహప్రదః, అష్టమష్టమగు శుభా, స్వత్రప్రసక్తే, సమాలయాది స్వమరాశి గాది ర్యస్యతీత్రమః, అథవా ద్విద్వాదశ శోపిసమాలయాదిర్యదిశుభః, అశేన స్త్రీరాశి స్వమరాశిచ్చే చ్చుభః. షష్ఠోఽష్టమస్త్ర విష మాలయాదిశ్చేదంపత్యోః శోభనః. వర్గా శుభవివర్గా మదిశుభాః, అశుభాశ్చేదశు భాః. తద్వ్యోశ్యయా శయోః ద్విద్వాదశశ్చ షష్టమయోః ష్యత్వయా, మధ్యమా, మధ్యమఫలవాసంత్రీనా విరి యావత్.

తా. స్త్రీజన్మరాశిమొదలు పురుషజన్మరాశివఱకు గణనచేయుఁ గా స్త్రీరాశికిఁ బురుషరాశి ౨ వదిగానుండి పురుషరాశికి స్త్రీరాశి ౧౨ వదిగానున్నదుఃఖకరంబగును. పురుషరాశి ౨వదిగానుండిస్త్రీరాశి ౯ వది గానున్నఁ గలహకరంబగు. పురుషరాశి ౧౨ వదిగానైన ౨వదిగానైన నుండిస్త్రీరాశి ౨ వదిగానైన ౯ వదిగానైన మన్మమధ్యమంబై యుండు. ఇది మునుంగక స్త్రీరాశి పృథుభావమురాను లో నొకటిగ నుండినేని యుండు. వదిగానున్నవి పురుషరాశియు, ౧౨ వదిగానున్న స్త్రీరాశియు శుభకరంబగును స్త్రీరాశి మేషాదినిషమరానులలో నొకటిగ నున్నపుడు ౨ వదిగానున్న పురుషరాశియు, ౯ వదిగానున్న స్త్రీరాశియు శుభ కరంబగును. షష్టిర్గములు శుభకరంబులై యున్న శుభకరంబులగు. నశుభకరంబులై యున్న నశుభకరంబులగును.

అవ అథ ద్వాభ్యాం గ్రహమితత్వ మాహ —

సూర్య న్యార్యకుజేంశః శ్వ సుహృ త్కతూ కితార్క్ విధాః
సూర్యశ్చ సుహృదా నశత్రు రచనీపితృ మిత్రానీ తే,
అర్కార్యేందవ ఇందుజోఽపహిన్యః శ్చ న్యార్యకుకౌ హితౌ
చంద్రోఽరిః సుహృదో గురోః కుజశశిబ్రహ్మ స్పీశ్చా విభూ

వాక్య. — సూర్యస్తేతి. అర్యకుజేందవః సుగ్రంభావంద్రాః, సుహృదః మిత్రాణి నితార్క్-నిత శ్వక్ర, అర్క, శత్రువుర, ఏతా శత్రు, అవశిష్టబుధః సదుత్తి పుశేష దాగంధియం, విధో క్షంద్రస్య, సూర్యశ్చ సూర్యబుధౌ సుహృ దా, నశత్రుః అస్యశత్రుః, కౌహిన్యః, కుజగురుకు శ్రకనశ్వరా స్సమాభిత్వర్థః, అవ నీత్రుతస్మాంగారకస్య, తే ప్రసిద్ధాః అర్కార్యేందవః, సూర్యగురుచంద్రాః, మిత్రాణి ఇందుజో బుధః, అహిన్యక్ శత్రురిత్వర్థః, శశిశుక్ర సమా, శ్చ స్యబుధ స్య, అర్కకుక్రహితాసుహృదా, చంద్రస్య అరిః శత్రుః, గురోః, కుజశశిబ్రహ్మ, అంగారకశనూర్యాః, సుహృదః, నీశ్చా కుక్రబుధౌ, రిభూ శత్రు, కన స్సమః.

సామ్యార్క్ సుహృదా భృగో శ్వశిరవీ శత్రూ భృగుశ్చా హితౌ
మంద స్యారరపిందవ శ్వ రిపవో ఽనుక్తాః ప్రమా వ్యధ్యమాః,
దంపత్యో ర్యది జన్మ రాశ్యధిపయో కేకాధిపత్యే కుభో
మైత్రే వాసమయో సమస్తవిహితయోర్యర్థస్తయోర్మత్వకృత్.

వాక్య. — సామ్యార్క్, భృగోశ్వక్రస్య, సామ్యార్క్-బుధరి, సుహృదా, శశిరవీ చంద్రసూర్యశత్రు, ఇతిరా కుజగురుసమాభిత్వర్థాల్లభ్యతే ఏవం స్యోక్త, బోధ్యం, మందస్య శనిశ్వరస్య, భృగుశ్చా కుక్రబుధౌ, హితౌ సుహృదా, అరపిందవః-అరోఽంగారకః, రిపిందూ సూర్యచంద్రమసా, ఏతే త్రియః, రిపంశ్వత్రవః, అనుక్తాః ఉక్తారిత్వార్థః, ప్రమావ్యధ్యమా స్సమాభిత్వర్థః, యభా, సూర్యస్య అర్యకు జేందవ స్సుహృదః, కుక్రకనశ్వరాభిత్వేతే ఉక్తాః అహిన్యబుధః అనుక్తః, సుగ్రమః, ఏవ మశ్యేషమః ప్రమా త్వమత్వ కుజాంధివ్యహి త్యాకయః గ్రహమిత్రతయః ప్రయోజననూనా దంపత్యోరితి, దంపత్యో-జన్మ రాశ్యధిపయో, మైత్రే మిత్రిత్యే సతి, ఏకాధిపత్యేన యది, కుభో, కలయోః కం తిరాశ్యధిపత్యోః సమయో స్యతో, సమ స్సమ, చంద్ర ఇత్వర్థః, అహితయో స్తయోర్యోర్మత్వతో, తయో ర్మత్వతో, ర్యో-శశిశుక్ర, మృత్యుశ్చతో అత్రి కంపిత్వతే ఇమేచ శత్రుప్రత్యే విసర్గి నాక లింగిత్రమిత్ర త్వేతు గ్రహస్య రితార్కలే ద్వితీయత్వితీయ చతుర్థవశ మైకాదశద్వాదశేష ఫితోమితి, ప్రధమంచమూర్తస్తమాప్తమనమేషు

శ్చిత శ్చ త్రు ధ్వని, ఇమే తాత్కాలికశత్రుమిత్రత్వే తథాచ, నైసర్గికమిత్రం
తాత్కాలికమిత్రం యది అభిమిత్రం వివిధ నైసర్గికశత్రు ప్రాత్కాలిక
శత్రుత్వే దధిత్రు ధ్వని నైసర్గికమిత్రం తాత్కాలికశత్రుత్వే తస్మా
భవతి. నైసర్గికశత్రు ప్రాత్కాలికమిత్రంచేర్పాపి సమాభవతి నైసర్గికసమ ప్రాత్కా
లికశత్రుత్వేర్పాపి శత్రుః తాత్కాలికసమత్వాభావాత్. తథానోక్తంబృహజ్ఞా
తః 'అవ్యావృత్త్యభివృద్ధియాయనవాజన్యాపాకబంధుస్థితా ప్రత్యాలేఖనాద స్వస్తి
తుంభవనైః శత్రులేన రజుస్త్వస్యనా, ద్వేష్టిగానక్తిభిరాం తుస్త్వస్యకృతరూపం
కృంచించిత్తి నైసర్గికం ప్రత్యాలేచ పునస్తు తాఢిగువ్యుర్నితాదిభిః కల్పయే' దతి.

అచ, రెండుశ్లోకములచేత గ్రహమిత్రవర్గపును వక్కాణించు
చున్నాము —

తా. నూత్యునిః కుజగురుచంద్రులు మిత్రులు, శనిశుక్రులు
శత్రువులు, బుధుఁడు సముఁడు శత్రుశూన్యందైన చంద్రునికి రవి
బుధులు మిత్రులు, కుజగురుశుక్రశనిలు సములు. కుజానికి రవిగురు
చంద్రులు మిత్రులు, బుధుఁడు శత్రువు, శనిశుక్రులు సములు. బుధునికి
శనిశుక్రులు మిత్రులు, చంద్రుఁడు శత్రువు, కుజశనిగురువులు సములు.
గురువునకు కుజచంద్రనూత్యులు మిత్రులు, బుధశుక్రులు శత్రువులు, శని
సముఁడు. శుక్రునకు శనిబుధులు మిత్రులు, సూర్యచంద్రులు శత్రు
వులు, గుర్వంగారకులు సములు శనైశ్చరనకు బుధశుక్రులు మిత్రులు,
కుజరవిసోములు శత్రువులు, గురుఁడు సముఁడు. ఈచెప్పఁబడిన శత్రు
మిత్రశ్రేణిములు స్వభావసిద్ధంబు లిదియునుంగాక యాకాలములయందు
సంభవించు శత్రుమిత్రత్వము లెవ్వియనిన; గ్రహమునకు ౨, ౩, ౪
౧౦, ౧౧, ౧౨ - ఈష్ఠానములయందున్న గ్రహములు తాత్కాలిక
మిత్రములు. ౧, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯ - ఈష్ఠానముల నుండిన్న గ్రహములు
తాత్కాలికశత్రువులు. నైసర్గికమిత్ర గ్రహము తాత్కాలికమిత్రమై
యున్న నధిమిత్రమగును. నైసర్గికశత్రువు తాత్కాలికశత్రువైన నధి
శత్రుమగును నైసర్గికశత్రువు తాత్కాలికమిత్రుడైన సముండగు.
నైసర్గికమిత్రుఁడు తాత్కాలికశత్రువైన సముండగు నైసర్గికసముఁడు
తాత్కాలికశత్రువైన సముండగును శత్రుండిగునని నిర్ణయించునాయు.
నీశత్రుమిత్రశ్రేణి ముగియును; బ్రయోజనంబేమయనిన; వధూవరుల జన్మ
రాశినిధివతులకు మిత్రశత్రుముగలిగియున్న నేకాధిపతియు గలిగియున్న

నేతాధిపత్యము గలిగియున్న సహచరంబగును సమగ్రముగలిగియున్న సామాన్యఫలంబులు గలుగును. శత్రుశక్తియుగలిగియున్న సంతులనము తృప్తికరంబు లగు ననుట.

అవ అథ ద్వాభ్యాం యోనికూట మాహ. —

భానాం యోని రియం తు దస్త్రపదజాః త్వా యమాంత్యా గజా
పుష్కాస్మి నదజా వహీ విధివిధూ శ్వానా తు మూ శేత్యరా,
మాత్తాలా పుకగాదిరీ పిశ్యభగా వాఖూ త్తూ చార్యమా
హీశ్చక్వాని మునవర్కభేతి మహిషా వింద్రాస్మిచిత్రాఖ్యభే.
వాహూ శక్త్రభమైత్రతే తు హరినా తోయాయుతా మర్కటా
సింహభ్యా వజరావస్యమా ఫణిరిపూ విశ్వాభిజన్యే క్రమాత్,
శైవ్రణం బభుగిసరీస్పపం హరిగజం కాళామృగాజం ఛతే
ద్దంపశ్యో రపి దైర మత్సమహీషం గోవాన్యమృ మూత్యాభు చ.

వ్యా — భానా మితి. వ్యాహృతినిచ దస్త్రపదజాః త్వాభిజన్య, అవ్య
యంగా. యమాంత్యాభిజన్య, గజా, పుష్కాస్మిపుష్కాస్మి త్తే సదశా ధాగా.
విధివిధూ తోహిడియ్యుగిత్తే. అహీ సర్పా మూశేత్యరా మూలాక్షి, శ్వానా కునరా,
అరగాదిరీ అశ్రేహపునర్యమా, మాత్తాలా, పిశ్యభగా ముఖాభ్యుభయన్య, అఖూ
మాహా, అత్యసాహిద్యుక్వాస్మి తి త్తేభ్యుభయన్య త్తీరాభానే, వహీగాహ, మునవర్క
భే స్వారీహస్తాకు, మహిషా, ఇంద్రాస్మిచిత్రాఖ్యభే వికాళాచిత్రాచ్యుక్తే వ్యాహృ
తాహూతా, శక్త్రభమైత్రతేతు శ్లేష్టహూతాభేతు, హరినామృగా, తోయాయుతా పూ
ర్యాహధాక్రమణే, మర్కటాఃపి, అవాద్యమా పూర్వాభాద్రాపదశ్లే, సింహభ్యా,
విశ్వాభిజన్యత్రరాహధాభిజన్యత్రతే, ఫణిరిపూఫణిహం గజానాం రిపూకరూప
భూ, క్రమా చక్త్రక్రమాత్, తోగ్య. తేహం దైరయోని మాహ. శైవ్రణమితి. —
శైవ్రణం-వ్యాకురతః వీణః కృష్ణస్పృహః, తియోగ్యమాహరః శైవ్రణం 'యేషంచ విరో
ధ్యాత్వంతిక' ఇత్యేకః ద్వాప 'స్వస్వ తి వపుంహ'మితి వపునతక్త్యం ఒభ్రుసరీస్పపం
ఒభుగిస్పపం సరీస్పక స్వస్వశ్చ తయోగ్యమాహరః ఒభ్రుసరీస్పపం, హరిగజం సింహ
గజం కాళామృగా లం మః బచ్చాగం, అశ్రహహీ లం గోవాన్యమృం ఒత్వాభుమార్తాః
మాహిషం 'ఒతుర్బిడాలోమాహ్లా' ఇర్మిమః. ఏశేహం యథావైరం తథా తత్స్వంజ్జిక
నక తి హరియో స్పంత్వోగిపి స్పం రివేత్ గూ షేతే యో బాదస్సవ్యా, ఆనూ
రాధానూం యాబాతా హి ఏతీ రివతి ఆనియోగ్యం విరోధః. ఏష చ శ్లేషామపి

ద్రష్టవ్యం ఇహమేవ, భావాయోనిః యోనిమాట ఇత్యుచ్యతే. ఉత్తరీత్యాయయో
ర్నక్షత్రయోర్నిహితః తన్నక్షత్రసీతయోరేవ దాంపత్యం యుక్తమిత్యభిప్రాయః

అవ రెండుశ్లోకములచేత యోనికూటమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. అశ్వినీశతభివజ్జక్షత్రములు గుఱ్ఱములు, భరణీరేవతు
తేనుంగులు, పుష్యకృత్తికలజములు, రోహిణీమృగశిర్షములునర్పములు,
మూలార్ద్రాకుక్కులు, ఆశ్లేషపునర్వసులుపిల్లులు, మఖపుబ్బలుకొక్కు
లు, ఉత్తర ఉభా గోవులు, స్వాతి హస్త లెనుబోతులు, విశాఖచిత్త్రలు
పులులు, జ్యేష్ఠ అనూరాధలు మృగములు, పూషా శ్రవ శోతులు,
పుభా ధని సింహములు, ఉషా అభిజ ముంగిసలు. ఈరీతి నక్షత్రములకు
సంజ్ఞ నెఱుంగవలయు ఇందుఁ బరస్పరవైరముగలవంతులు లేవీయనిన;
ఈనకపారిణంబులు, సాముముంగిసలు, సింహగజములు, కపిచాగంబు
లు, అశ్వమహిషంబులు, గోవ్యాఘ్రములు ఇవి చిరకాలవైరముగల
వై యుండు; గావున నీవరస్పరివిరోధిజంతుసంజ్ఞగల నక్షత్రములయం
దుఁ బుట్టినస్త్రీపురుషులకు దాంపత్యము ఘటించిన మిక్కిలి కలహక
రంబగు నీచేప్పబడిన క్రమంబునఁ బరస్పరవిరోధములు లేకయుండెడి
నక్షత్రములయందుఁ బుట్టిన స్త్రీపురుషులకు దాంపత్యము యోగ్యం
బగును.

అన. ఆథ యోనికూటస్య ఫల మాహ. —

యుక్తాద్యం పురుషస్య భంచ యువతే ధిష్ఠ్యంతు యుక్తాంత్యభం
పుంధి స్త్రీ ప్రభవ స్పృభశ్చ పురుషః స్త్రీధిష్ఠ్యవా స్త్రీ కుభా,
స్త్రీధిష్ఠ్య ప్రభవా పుభావః పురుషా పాణిగ్రహే ద్వేషవా
తౌ ద్వావా పురుషక్షజౌతు యదివా స్వప్యత్యయర్హౌద్భవా. 118

వాక్య — యుక్తాద్య మితి. యుక్తాద్యం యుక్తే పూర్వోక్తద సమగ్రా విశ్వా
దినక్షత్రద్వయే, ఆద్యం ప్రభవం. పుంశ్చక్రం పురుషస్య పురుషగంధివక్షత్రం, ము
వతేధిష్ఠ్యం స్త్రీనక్షత్రంతు యుక్తాంత్యభం యుక్తే అంత్యనక్షత్ర మితి వేదిత్యం. గు
హ. ఆశ్వినీశతభి. గుక్కుశ్చద్య పిష్టోనక్షత్రం పురుషసంబంధి, యుక్తాంత్యభం శతభి
ఎకస్త్రీనక్షత్రం ఏమి నక్షత్ర యోజ్యం ఏతిస్య నలం దృశ్యుమి. పుంధిష్ఠ్య ప్రభవః
పురుషనక్షత్రజాతిః పురుషస్య; స్త్రీధిష్ఠ్యవా స్త్రీనక్షత్రజాతౌ స్త్రీ కుభా ఆధవా
ఉభావస్త్రీపురుషావస్త్రీధిష్ఠ్య ప్రభవా స్త్రీధిష్ఠ్యవా తౌ యది, పాణిగ్రహే చివాహవిషయే

శుభా శుభప్రదా. తా ద్వా త్రీపురుషా. పురుషుడు తాదాది, అథవా స్వాత్మకాక్షో
దభవో-పురుషుడు త్ర జాత్రీ, స్త్రీ నక్షత్రములకుంట్లేదాదాది, జ్యేష్ఠదా కలవాదదా.

తా. 'భానాంయోనిరియంతో' యనుశ్లోకమునఁ జెప్పబడియున్న
యశ్వినీశతతారలు మొదలగు నక్షత్రము. లో మొదటి నక్షత్రము పురు
ష నక్షత్రము రెండవది స్త్రీ నక్షత్రమునుండి జన్మించును, బురుష నక్షత్రము
నఁ బుట్టినవరుండును స్త్రీ నక్షత్రమునఁ బుట్టినకన్యయు వివాహవిష
యమై శుభకరు లగుదురు స్త్రీ నక్షత్రమునఁ బుట్టినదంపతులును శుభక
రులగుదురు. ఉభయులు పురుష నక్షత్రమునఁ బుట్టినవారై యున్నను
గన్నియపురుష నక్షత్రమునఁ బుట్టినదై యుండి పురుషుండు స్త్రీ నక్షత్ర
మునఁబుట్టినవాడై యున్నను నిత్యకలహములు గలుగుచుండును.

అవ త్రమస్తావం స్త్రీదూరకూట మాహ.—

స్త్రీభాద్యం నరభాంత మేవ గగయేత్ స్త్రీదూర మాద్యే యది
ద్యేషం మధ్యఫలం ద్వితీయనవతే దద్యాత్ తృతీయే శుభమ్,
స్త్రీధిష్ఠ్యస్య యదాత్రయోదశపదం పుంజన్తధిష్ఠ్యం ఛివే
దేవం వా బహుపుత్రకృ త్పరిణయే నోచేత్తయోర్వైరకృత్ 119

వా. — స్త్రీభాద్యమితి. స్త్రీభాద్యం స్త్రీనక్షత్ర మాధ్య, నరభాంతం పురు
ష నక్షత్ర మధ్యంత మేవగగయేత్. ఏవకారణ కారాత్తదైతీయే శేష్యః ఏవం గగ
నాయాంక్రియమానాయాం, అద్యే కథమవతే పుంజన్తం నిద్యతేయది, తదా స్త్రీ
దూరం స్త్రీదూరకూటం, ద్యేషం దంపత్యైః కలహం దద్యాత్. ద్వితీయనవతీయది,
మధ్యమఫలం దద్యాత్. తృతీయేతృతీయనవతీయది, శుభం దద్యాదిత్యేకః కర్తూః. అతాం
తరమప్యాహ. స్త్రీధిష్ఠ్యస్య స్త్రీజన్తనక్షత్రస్య, పుంజన్తధిష్ఠ్యం పురుషజన్తనక్షత్రం,
త్రయోదశపదం త్రయోదిశనక్షత్రాద్విరం, యదాధిపతి తదా స్త్రీదూరకూటం బహుపు
త్రకృద్భవేత్. నోకత్, త్రయోదిశనక్షత్రాత్సావ్యం పుంధంయది, తదాకయోద్దం
త్యోః, పుంకృద్భవేత్. ఉత్తరోత్తరదూరస్య శుభకరత్వా దితి భావః.

. అవ. స్త్రీవిర్భు-పురుషు జెప్పుచున్నాడు.—

తా. కన్యకీ నక్షత్రము మొదలు తొమ్మిదేని నక్షత్రములవరకును
అని నక్షత్రములను మూడుపాదములు గా వింగిరిగ వరినక్షత్రము మొద
టి నవకముననున్న గలహారంబును, రెండవ నవకముననున్న మధ్యమఫ
లంబును, కి-నవకముననున్న శుభకరంబునగు. మఱియొక పక్షంబునఁ

గన్నియనక్షత్రమునకు ౧౩ నక్షత్రములపైన వరనక్షత్రమున్న శుభ కరంబు నంతకు లోపలనున్న నశుభకరంబు నగును.

అవ. అథ గణకూట మూహ —

మిత్రార్యావ్యదితీందుపాష్టపవశ్రోణార్కతారాస్సరా
మర్త్యాఖ్యా నవ చో త్తరాత్రయహరబ్రహ్మతిపూర్వాంతకా,
ఇంద్రాగ్నీ వసుమూలపితృవరుణజ్యేష్ఠాగ్నీహిత్యవృథా
స్యేతా న్యాసురసంజ్ఞకాని నవ త ద్విత్యే గణానాం ఫలమ్. 120

వా. — మిత్రేతి. మిత్రార్యావ్యదితీందుపాష్టపవశ్రోణార్కతారా అనారా
ధాత్యుక్తినివసర్యమామృగక్ష్మి కుంతిస్వాతీ క్రమణాస్తాః, ఏతానంతారా, నురాదే
గణాః ఉత్తరాత్రయహరబ్రహ్మతిపూర్వాంతకా. ఉత్తరోత్తరాశుభోత్తరాధాత్రా
ద్ధాతౌహితీపూర్వపల్లవ పూర్వాశుభా పూర్వాధాత్రాభరణ్యః, ఏతా నవ తారా,
మర్త్యాఖ్యాః మరువ్యగణాః ఇంద్రాగ్నీవసుమూలపితృవరుణజ్యేష్ఠాగ్నీహిత్యవృ
థాని వికాభానిపామూలమభాశరభిష్ట్యేష్ఠాకృత్కాశ్రేణా చిత్రాశ్చి నవనక్షత్రా
ణి, ఆసురసంజ్ఞకాని, రాక్షసగణాభిర్భుజా గణానాం దేవరాక్షసమరువ్యగణానాం,
తత్, ఫలం ద్విత్యే, ఆగ్నిమగ్నోః ఇతి శేషః.

అవ గణకూటమును వచించుచున్నాఁడు —

తా. అశ్వీ, పున, పుష్య, హ, స్వా, మృ, అనూ, శ్ర, రే-ఈ
నక్షత్రములును దేవగణములు, ఉత్తర, ఉషా, ఉభా, ఆర్ద్ర, రో, పూ, ష,
పూషా, పూభా, భర ఈనక్షత్రములు మరువ్యగణములు విశా, భని,
మూ, ను, శత, జ్యేష్ఠ, ఆశ్రే, చిత్ర ఈనక్షత్రములు రాక్షసగణము
లు. ఇత్యేతం గున నీనక్షత్రములకు గణసంజ్ఞ చేయుటకు ఫలము ద్విత్య
మాణశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడును.

అవ. పూర్వోక్తగణానాం ఫల మూహ —

దంశతోఽస్యగణ శ్శుభః పరిణయే మర్త్యామరాణాం గణో
మగ్య శ్చానురక్షవా మశుభకృ నర్త్యామరాణాం మృతిః,
హిత్యా దైత్యగణేన చా సుషగణం హిత్యాఽనురాణాం గణం
చాన్యం శోభన మానునంతి మునయః కేచిత్తు పాణిగ్రహే 121

వా. — దంశతోతితి పరిణయే వివాహవిషయే, దంశతోఽస్యగణ శ్శుభో
గణః, ఉచితోదేశ గణాభిర్భుజాః శుభః మర్త్యమరాణాంమరువ్యదేవానాంగణ, ఏకస్య

మమవ్యగణః, అవ్యవ్య జేగణశ్చేత్ మన్యః. ఆరూక్షసాంగణః విశ్వదేవః
 అవ్యవ్య రాక్షసగణశ్చేత్ ఆశుభకృత్. సువ్యవ్యమరాదాంగణః విశ్వ మవ్యగణః
 అవ్యవ్య రాక్షసగణశ్చేత్, మృత్యుచ్చయం భవత్ చైత్యజేననవా మన్యగణం.
 హిత్యా విహాయ, రాక్షసగణే అమరగణంచ హిత్యా, అవ్యం మమవ్యదేవగణం వాణి
 గ్రహే వివాహమియే శుభకరమితి : ౧ మనయః అమరగణి 'హిత్యా చైత్య' జే
 మానుగణం హిత్యామరాదాంగణం మిత్యుత్తవిశేష. కేలనవామరగణస్య కల.
 ద్యగణస్యవా నలషేదః, కింతు, స్త్రీయా రాక్షసగణః, ప్రమదస్య దేవగణో వాయవి
 దోద ప్రదః, అవ్యథా పురుషవ్యరాక్షసగణః స్త్రీయా దేవగణో మమవ్యగణోపాయ
 దిశుభ ప్రదః. 'స్త్రీరాక్షసంసక ర్తవ్యం క ర్తవ్యం చరాక్షసమ్, స్త్రీరాక్షసం భవన్మృత్యు
 స్సద్యపిం ననశయ' ఇత్యుక్తత్వాత్.

అవ. పూర్వస్థితోకమునఁ జెప్పబడినగణములకు ఫలమును జెప్పు
 చున్నాడు —

తా. దంపతులగణ మొకటియైయున్న శుభకరం బగును. మను
 వ్య దేవగణములు మధ్యమంబు! గును, కొందఱిపక్షంబున నవియు శుభ
 కరంబులగును దేవరాక్షసగణములకు శరణంబులగును. మనువ్యరాక్షస
 గణములు మృత్యుప్రదంబులగును. వ్యభిచారమున వ్రాయబడియు
 న్న గ్రంథాంతరచరణములన పురుషునది రాక్షసగణమైయున్నను
 యోగ్యం బగును.

అవ అథ మా హేంద్రవర్గ మాహ —

స్త్రీభాద్యం పరిభాంతపేవ గణయే న్నాహేంద్రవర్గా స్త్రీవీ

పేవ స్స ప్లమ దిక్ శ్రయోదశ రసత్వోఽనీ సభిత్వోణయా,

దృశ్యేత్రే శరణోచనే పరిణయే హ్యష్టా సుపుత్రప్రదా

దంపత్యో రితిరే సదా కలహదా వర్తేషు ముఖ్య స్త్రీయమ్. 122

వా. — స్త్రీభాద్య మితి స్త్రీభాద్యః మానత్వత్రమాంశ్య, పరిభాంతంపరివత్త
 పయంతమేనగయేత్. ఏవకాదశః పరివత్తత్రమాంశ్య పమానత్వత్రాంతగణనాఽయోగ్య
 వ్యుచ్చేద్యాః. ఏవంకలహయాం క్రియమాణాయాంపత్నీం వేదః చతుర్థత్వం,
 సప్తమత్వం శ్రయోదశంబ్రహ్మసంభోగం. న ప్లమ త్వత్వం, స్త్రీకమత్వత్వం,
 శ్రయోదశమత్వత్వం, రసత్వత్వం, మితిరేకః. వామాంకత్వేనాం, మిలిత్యాద్యవశ
 వామాంకత్వేష్యేవోత్త్రస్త్రిసంఖ్యాగ్రహణం కల్పం సప్తయోనప, బ్రహ్మసంభోగః,
 విశ్వాద్యోపకారం. దృశ్యేత్రే ద్వయంశరణ, శరణోచనేపంచవింశతిః, అమీ

అష్టే వర్గా మాహేంద్రవర్గాః దంపత్యో న్సుపుత్రప్రదాః ఇతరే ఉక్తాః పంచాంగైః
కలహప్రదాః. అయం వర్గః పరిణయే, వర్గేషు మఖ్యః శ్రేష్ఠః.

అవ. మాహేంద్రవర్గువును జెప్పుచున్నాడు —

తా. వధూనక్షత్రము మొదలు ౪-౭-౧౦-౧౩-౧౬-౧౯-౨౨-
౨౫ ఈనక్షత్రములు మాహేంద్రవర్గము లనంబడుఁగాన నీనక్షత్రము
లలో నొకటి వరనక్షత్రమైయున్న వివాహవిషయమై యుత్తమంబగు
నీమాహేంద్రవర్గు యథాకరింబగు నట్లుగాకున్నఁ గలహకరింబగును.

అవ. గణితాగతాయుష్యవర్గ మాహ. —

స్త్రీభాజే ర్వీరధిష్ఠ్యయుత్తగణనా సంకుల్య తాం సప్తభి
ర్నాన్యస్థావింశతీసంఖ్యయా పరిణయే భక్త్యైవ పుంభాద్యది,
తద్యత్తాం గణనాం చ భాగకరణం చాయుష్యవర్గ స్వయం
నుచ్ఛేషేనసధికే పురైవ మరణం తస్యైవ మధ్యే తయోః.

వ్యా.—స్త్రీభాజి రితి. పరిణయే వివాహవిషయే; స్త్రీభాజే. స్త్రీనక్షత్రప్ర
భృతి, సంఖ్యయుత్తగణనా వరనక్షత్రంతే నాభిజక్నహితేన యుత్తగణనా యా
తాంగణనాం, సప్తభి స్సుప్తసంఖ్యయా, సంకుల్య. అష్టావింశతీసంఖ్యయా, భక్త్యైవభిజ్య,
శేషే యే నిక్షేపేత్. లక్షణ ప్రయోజనాభావాత్. పుంభాద్యది పునః పుంసక్షత్రి
మారభ్య, స్త్రీనక్షత్రంతే యుత్తగణనా యా తాం చగణనాం, భాగకరణం విభాగక్రి
యాంచ, తద్యత్ పూర్వత, త్వసప్తభి స్సంగుల్య అష్టావింశతీసంఖ్యయా విభజ్య శేషం
నిక్షేపేత్ ఏనం సతి, యచ్ఛేషే యుష్య పుంసయ్య సంబంధిని శేషే. అగధికే స్త్రీశేషా
న్ముక్తిశేసతి, తయో ర్దంపత్యో ర్నర్యే, తస్యైవ, పురా ప్రథమతః, మరణం స్త్రీశే
షే అసధికేనతి, స్త్రీయాః ప్రథమతో మరణ మితీతేదిత్యం అయమే చాయుష్యవర్గ
ఇత్యుచ్యతే. ఉభయో శ్చేషానమాదాది దంపత్యో ర్నరణం, యుగకరిత్యర్థాల్లభ్యతే.

అవ. గణితాగతాయుష్యవర్గువును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. కన్యజన్మనక్షత్రము మొదలు వరజన్మనక్షత్రమువఱకు గణ
నచేసి మూసంఖ్యను ౭ తీచే గుణించి ౨౨ చేత ౧౦౦౦ గా శేషించి
నసంఖ్య వల్లించి మరల . నక్షత్రము మొదలు కన్యనక్షత్రము
వఱకు గణనచేసి మూసంఖ్యను బూర్వము లె గుణించి ౧౦౦౦ గా
శేషించి సంఖ్య ముందు శేషించియున్న సంఖ్యకంటె సధికముగ

నుండేనేని పురుషునికంటె ముందు వనిత కాలము నేయును గొడువవై
యుండేనేని పురుషుడగు ముందు కాలము నేయును. సంఖ్యాత్మకముగా
ననుంట్లుగ క్షేపించియుండేనేని యుధ యులకు కవ: కాలమున నుచిత
ము సిద్ధించును.

అవ. ఆయుర్వర్ష మాహా —

అయోగ్యుల రక్షణధామసింహాశునకా ఉత్తాఖరాభ్యుదయః
కాళోజ్జ్వాలావిత్తైశ్చ మేకముఖతత్ప్రార్థితాదిదస్తావ్యసే,
శిష్టంభత్రిశయంభవేత్ప్రేక్షాచేప్రసాదయభిష్టావధిత
స్తత్రత్పంచవిధంతయోః కలహాశ్చతస్యైవాయవర్ణవ్యయమ్.

[illegible]

అప టయసర్గము దెచ్చుమన్నాడు.—

తా తూర్పుమొదలు ౮ దిక్కులనుండును గ్రహంబున భవజ, ధూమ, సింహ, శుక్ర, వృషభ, జ్యే, శాకామూగుచున్నది అట్టి శాకామూగులో ధ్వజాయము మొదలు ౮ ఆయములయందును,

అశ్విన్యాదికముగ 12 నక్షత్రముల ముహూర్తము గణనచేయుగా శేషించిన మూడునక్షత్రముల ధ్వజావ్యామిత్రయమున గణనచేయువలయు. ఇట్లు గణనచేయుగా వరునినక్షత్రమున్న ఆయమునకు 12 ఆయమున నక్షత్రమునకు 12 దగు కన్పియ నక్షత్రమున్నను గలహారంబగును.

అవ అథ వశ్యవర్గ మాహ. —

కన్యాకుంభతులాధనుర్నరయుజాం త్యక్త్వా మృగం కర్కటం
సింహంచైవ ధుమం వివాహసముయే వశ్యాశ్చ శేషాగృహః,
త్యక్త్వా వృశ్చికమేవ సవ్యసరియా స్సింహస్య వశ్యాస్తథా
జ్ఞాతవ్యాఅపి తౌళికా శ్శుభకరా వశ్యాఖ్యయోగాస్తస్మిన్, 126

వ్యా — కశ్యేతి కన్యాకుంభతులాధనుర్నరయుజాం-ఆవ్యాస్తయః ప్రసిద్ధాః, ధనుర్నరయుః ధనుః సూర్యః ఇతిర్థః, ధనుఃపూర్వార్ధః ఆవ్యాకారః, శుక్రార్ధో సూర్యార్ధః సిద్ధః. శేషంచతుర్థాం క్రమేన, మృగం కర్కటసింహం ధుమం ధివా నానయే, త్యక్త్వా. శేషాగృహః రాశియః, సర్వసింహావ్యాః, ఏవం సర్వక్రమేన వ్యాం. సింహాగ్ని, వృశ్చికమేవ వృశ్చికమాత్రిం, త్యక్త్వా సర్వనిలయాః సర్వరాశియః, వశ్యా ఇతి జ్ఞాతవ్యాః అపి వశ్యాఖ్యయోగాః శుభకరాః. తౌళికా యోగా అపి శుభకరాః. తౌళికాయోగిదాస్త్యైవ జ్ఞాతా సే కన్పియ. విస్తరభయా శ్శేషా లిఖ్యతే.

అవ వశ్యవర్గపును జెప్పయన్నాడు —

తా. వివాహకాలమునందు కన్యారాశికి మకరరాశికిని, కుంభరాశికి కర్కటరాశిని, తులారాశికి సింహరాశిని, ధనురుత్తరార్ధమునకు మీనరాశిని, సింహమునకు వృశ్చికరాశినిం బరిత్యజించి తక్కిన సకలరాసులు సకలరాసులకును, వశ్యంబు అనంబడుగాన నీవశ్యయోగంబులును, దైవజ్ఞులీలాసమను గ్రంథమున విశిష్టంబుగఁ జెప్పబడియున్న తౌళికాయోగంబులును వివాహవిషయమై శుభకరంబులగును.

అవ అథ దినకూట మాహ. —

కన్యామృతయే వోషమ వధూధిష్ఠ్యాదిత స్తస్మిన్
మృగస్య ప్రీతినిసస్సఖా శ్శుక్ల వ్రోగప్రవామిత్రకృత్,

పుంభాంతం గణయే త్తయోః పరిణమే న్నో దివాఖ్య స్తవ్యం
పుంభాదీతి జగుః పరే త్వథ ఘం పూర్వోక్త మత్రాపి చ 126

వ్యా.—పూర్వ యేతి. ఎనూపిష్టాదితః ఎనూపక్ష త్త మారణ్య, పుంభాంతం
పునుపక్షత్రాంతం, గణయేత్. ఏనంగణ—యాంగత్యాం, పూర్వయ త్రి తమే త్రిమప
ర్ణాయేషు, ననోతుషు నవనక్ష త్రేషు, నవనక్షత్రానామిక్యభిః క్రియాత్ మృత్యుః,
ప్రీతిః, విపత్, సుఖం, ఆత్తి, పశుకృత్, రోగకృత్, ప్రజాకృత్ అమితకృత్,
కృతకృత్, ఇత్యేతత్కంఠం తయోక్తచత్వోష్ఠ్యంతి. పరిణయే వివాహపమయే, అను
మేన దివాఖ్యవర్గః దినకూటః. పరేతుపుంభాదీత్రమ త్తత్రిమారణ్య ఎనూపక్షత్రాంతం
గణయేత్. పలంతు, అత్రాపి అస్తి స్మృతేతి, పూర్వోక్తమే వేతి జగుః.

అవ. దినకూటమును జెప్పయన్నాడు.—

తా పధూనక్షత్రముమొదలు వరసక్షత్రమువఱకు నెన్నఁగా వర
నక్షత్రము మొదటిదైయున్న మృత్యువు, ౧-వదైనముదము, ౨-వదైన
తెడద, ౩-వదైన సుఖము, ౪-వదైన మనఃపీడా ౫-వదైన పశులాభ
ము, ౬-వదైన రోగము, ౭-వదైన సంతాపము, ౮-వదైన కౌతవప్రా
ప్తియుం గలుగును. మరల ౧౦-వదైన మృత్యువు, ౧౧-వదైన ముద
మీరీతినఁబొమ్మిదేసి నక్షత్రములకు ముమ్మారు నీతోమ్మిదిఫలంబుల
నిర్ణయింపవలయు. కొందఱు వరసక్షత్రాదిగ నెన్నవలయుననియు ఫలని
ర్ణయమును జెప్పియున్న తెఱంగున ననియు నొడివిరి.

అవ. అథ చావ్యభ్యాం జాతివర్గ మాహ —

విప్రా మినకుళీకవృత్తికగృహః స్సింహజచాపా నృపా
వైశ్యా గోమృగకవ్యకా ఘటతులాయుక్తా మూర్ఖాద్రవాః,
నంపత్యో శ్శుభ దైకజాతి శుభా శ్రేష్ఠా తు జాతి స్త్రియా
హీనా చైవ ధ మధ్యమా పరిణయ పుంజాతిగాకే నయోః 127

వ్యా — విప్రా ఇతి. మినకుళీకవృత్తికగృహః త్రియోగత మోవిప్రావిప్ర జాత
యః సింహజచాపాస్సింహమేషునమాంషి త్రియోగపూత త్రియూతయః గోమృగ
కవ్యకా ఘటతులకకవ్య వైశ్యాః వైశ్యజాతియః శ్రేష్ఠా మూహ దంపత్యోః
విజాతిశ్శుభురదా పుంజాతిగాకేః పురుషాశ్శ్రేష్ఠా న్నీమాజాతిః శ్రేష్ఠాచే
దశుభా హీనాచేత్ శ్రీజాతిఃపుంజాతేన్నూహచేష్ఠనూహ తయోద్దంపత్యోః, మధ్య

మఫలదా. స్త్రీరాశిః బ్రాహ్మణజాతిః పుంరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చే దశకుభా. పుంరాశి
బ్రాహ్మణజాతిః స్త్రీరాశిః క్షత్రియాదిజాతిశ్చే న్నన్యమేతి ఫలితోఽర్థః.

అవ. రెండుశ్లోకములచేతి జాతివర్ణను జెప్పుచున్నాడు —

తా. మీన ర్కటవృశ్చికగానులు బ్రాహ్మణవర్ణములు, సింహ
మేషధనువులు క్షత్రియవర్ణములు, వృషభమకరకన్యలు వైశ్యవర్ణము
లు, కుంభతులూమిఘనములు శూద్రవర్ణములు. ఇందుకు ఫలంబేమి
యనిన; దంపతులరాసు లోనవర్ణముగలదైయున్న శుభకరంబులగును
దహారాశి వరరాశికంటె నుత్తమవర్ణముగలదైయున్న సశుభకరింబగు
ను. హీనవర్ణముగలదైయున్న మధ్యమఫలవం బగును.

విప్రక్షత్రవిశ శ్చతుర్థకులజా యే పంచమా స్సంకరా
ష్టష్టాష్టద్యవర్ణజా భువి జనా విప్రాది కస్త్రాదితః,
శిష్టం భత్రితయం త్వజాంఘ్రిభముఖం త్రైవర్ణికానాం భవే
ద్యుతాణా మపి రాశిజాతిఫలవ ద్వర్ణాభ్యవర్ణ స్తస్యైవమ్. 128

వ్యా.—విప్రేతి విప్రక్షత్రవిశః బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యః. చతుర్థకులజా
శూద్రాశ్చ. సంకరాశ్చ. సంకరాష్టష్టాశ్చ. యేజనాః, తేవిద్విగవర్ణ కాః, భువియాలోశి,
ప్రసిద్ధాః. కస్త్రాదితః అశ్వినాశ్వద్యద్వాగ్నింతానాంషట్టాం క్రమేణ విప్రాదిబ్రాహ్మణా
దివర్ణాభివంతి. ఏనం పునఃపునఃగయేత్. ఏనంచతుర్వాప్త్యా చతుర్వింశతి కక్షత్రాణి
భవంతి. అజాంఘ్రిభముఖం పూర్వాభాద్రాదికం, శిష్టంభత్రితయం, నక్షత్రత్రయం,
త్రైవర్ణికానాం బ్రహ్మక్షత్రదికం, క్రమేణ భవేత్. ఏతదుత్తంభవతి, అశ్వినీపునర్వయూచా
స్తమానాపూర్వాభాద్రాదాం బ్రాహ్మణవర్ణః. భవతీపున్యదిత్రపూర్వాషాఢోత్తరభాద్రా
జాం క్షత్రియవర్ణః. కృత్తికాశ్రేణాన్యాయ్యుత్తరాషాఢారేణానాం వైశ్యవర్ణః. రో
హిణీమఖాదికాభాక్రమేణానాం శూద్రజాతిః. ద్యుగతిర్ద్యుభవ్యఫలవన్య నూరాధా
ధనిష్ఠానాంపంచమజాతిః. అర్ధోత్తరాశ్రేణాష్టకభివజాం సంకరాజాతి రితి ఋషాణాం
జాతీః. ఫలం రాశిజాతిఫలవత్ ద్రవ్యవ్యం దంపతోష్ఠిర్నక్షత్రజాతి కేవాదే ద్యుభక
రాశ్రేష్ఠా. స్త్రీక్షత్రజాతి కథికా చే దశకుభా. న్యూనాచే న్నన్యమా. అయమేవ వర్ణా
భ్యవర్ణ ఇత్యవ్యవృత్తే.

అవ సక్షత్రజాతివర్ణపును జెప్పుచున్నాడు —

తా. పుడమియందు బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర పంచమ
సంకరంబులను నొలువర్ణములుగలవు ఆయాలు వర్ణములలో బ్రాహ్మణాది
వర్ణములమీఁదఁ గ్రమంబున సర్వీన్యాదిసక్షత్రములపలుమాఱుఁగెన్నఁ

గా శేషించిన మూడునక్షత్రముల బ్రాహ్మణాదికర్ణత్రయమందు నెన్నవలయు ఇట్లుగణించగా సంపతులనక్షత్రము లొకకర్ణముగలవైయున్న శుభకరంబులగును వధూనక్షత్రము వరనక్షత్రమునకంటె నుత్తమవర్ణముగలదైయున్న నశుభకరంబగును. హీనవర్ణముగలదైయున్న మధ్యమంబగును.

అవ. అథ వేధావర్ణ మాహ. —

చంద్రాదీని శివాదిభాని విత్పథాదీని క్రమా ద్వ్యత్క్రమా

జ్యేష్ఠాది క్రవణాది రేవతిముఖం చత్వారి చత్వారి చ,

దంపత్యోక్త గణజ్యయే జననభే క్షేప్తకథం వైరక్య

చిత్రాచంద్రవనూదునాం పరిణయే వేధాఖ్యవర్ణ స్వయమ్. 129

వ్యా. — చంద్రాదీని. చంద్రాదీని అభ్యుదయదీనిచత్వారి, శివాదిభాని అర్ధాదీని చత్వారి, విత్పథాదీని మఘాదీని చత్వారి నక్షత్రాణి, క్రమా ద్విగయేత్. క్షేప్తకథాత్క్రమాత్, అభ్యుదయదీనిచతుర్థాం క్షేప్తమూర్ధాదికాభ్యాన్విత్. వైరక్యతోభవంతి. క్రవణాది వ్యత్క్రమాత్, అర్ధాదీనాంచతుర్థాం క్రవణోత్తరాచధామూర్ధా మధామూర్ధా వైరక్యతః, రేవతిముఖం వధూదీనాం చతుర్థాం రేవతిదీని వ్యత్క్రమాత్, రేవతివృత్తరాభాద్రావ్యభాద్రా శతభిజః వైరక్యతోభవంతి దంపత్యోక్తః జననభే జన్మనక్షత్రే. గణజ్యయే వైరక్యతః వైరక్యత్. అభ్యుదీని క్షేప్తయోః, భరణ్యూరాదియోః, కృత్తికాదికాభియోః, రోహిణీస్వాత్యోః, అర్ధాగ్రీశ్చవిగయోః, పునర్విమాత్రరామధయోః, పుష్యపూర్వామధయోః, ఆశ్రేషామూర్ధాయోః, మఘారేవతుల్యోః, పూర్వఫల్గువ్యూత్తరాభాద్రయోః, ఉత్తరఫల్గునీ పూర్వాభాద్రయోః, మృగశిరఃపక్షోః, ఆనోవ్యవ్యం వైరక్యత్. చిత్రాచంద్రవనూదునాం చిత్రామృగశిరఃపక్షానాం, పరస్పరం వైరక్యత్. క్రయణాం ద్విహస్తనక్షత్రాన్విదితభావః కిం చ చతుష్పన్నక్షత్రాణా మేవానోవ్యవ్యం వైరక్యం. తిథిని ప్రహస్తనక్షత్రాణా మనోవ్యవ్యం వైరక్యమిథావః. అయమేవవేధాఖ్యో వర్ణః.

అవ. వేధావర్ణమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. అభ్యుదీని క్షేప్తయలకు, భరణ్యూనాః ధలకు, కృత్తికావిశాఖలకు, రోహిణీస్వాతులకు, అర్ధాగ్రీశ్చమములకు, పునర్విమాత్రరామధలకు, పుష్యపూర్వమధలకు, ఆశ్రేషామూర్ధలకు, మఘారేవతులకు, పూర్వఫల్గువ్యూత్తరభాద్రలకు, ఉత్తరఫల్గునీపూర్వాభాద్రలకు, మృగశిరఃపక్షలకును, పరస్పరవేధగల్గియుండును గాన నీనక్షత్రముల జంటల

లోనొకజంట దంపతులజన్మనక్షత్రవ్యయమై యుండెనేని దంపతులకుఁ గలపాకరం బగును. ద్విపాన్నక్షత్రములగు చిత్రామృగశీర్షధనిష్ఠలును పరస్పరవైరముగలవై యుండును.

అవ. పక్షివర్గ మాహ. —

తా. పింగళకాకకుక్కుటఖగా బర్హీచ పంచ క్రమా
త్రేమాం బా. రసర్దుమాగ్గళరా దస్త్రాది తాత్కాల్యవ్యపి,
దంపత్యోరపి జన్మభేదణియే య ద్యేకపక్షిన్ధితే ¹³¹
ప్రీతి స్సాన్య త్కలహః ఖగవ్యయగతే చే త్పక్షివర్గ వ్యయమ్.

వా. — తా. పింగళి ఇతి తాత్కాల్య గరుడః, 'గరుత్మా న్నయదిస్తార్హితీ' ఇత్యనుశా. పింగళః పక్షినిశ్చయః, కాళోవాచునః, కుక్కుటః క్రుశీర్వః, బర్హీ మయూరః 'మయూరో బర్హీణో బర్హీ' త్యనుశా. ఇత్యేతేపంచఖగాః పక్షిణోజ్ఞేయాః, త్రేమాంపంచఖగా నాం సంబంధి దస్త్రాదీనాం పంచఖగా ఆధిపత్యుఇత్యర్థః. బా. అశ్వినాది గంభక న్యతార్హితీః, రసః ఆద్రోదిషబ్రహ్మపింగళః, ఋతుః ఉత్తిరాదిపట్కన్యకాకః, మా గ్గళః శ్వేష్ఠాదిగంభకన్యకుక్కుటః, శరః ధనిష్ఠాదిపంచకన్య బర్హీ ఆధిపతిః. ఏవంచసతి దంపత్యోః, జననభేదనక్షత్రే, ఏకపక్షిన్ధితేయది ప్రీతిః. దంపత్యో రన్యోన్యం ప్రీతి స్సాన్యత్. ఖగవ్యయగతే పక్షివ్యయగతే యది కలహ స్సాన్యత్. అయమేవ పక్షివర్గ ఇత్యుచ్యతే.

అవ. పక్షివర్గమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. అశ్వినీమొదలు ౫ నక్షత్రములకు గరుడపక్షియు, ఆర్ద్రా మొదలు ౬ నక్షత్రములకు పింగళమనుపక్షి, శత్రురమొదలు ౭ నక్షత్రములకు కాకము, శ్వేష్ఠాదిపంచకమునకు శ్రోద్రియు, ధనిష్ఠమొదలు ౫ నక్షత్రములకు నెమలియు నధిపతులగుటవలన, నీయాధిపతియములలో వివాహవిషయమై వధూవరులజన్మనక్షత్రముల కొకపక్షి యధిపతియై యున్న, దంపతుల కొకరియందొకరికిఁ బ్రీతిగలిగియుండును. రెండుపక్షులై న కలహము. ఇది పక్షివర్గము

అవ. అథ రజ్జువర్గ మాహ —

లింగాని త్రితరూని తాని విలిఖే ద్రేఖా శ్చతస్రో గతా
స్తే స క్తతహి లింగరజ్జు రితి తద్వాయవ్యకోణాదితః,

దస్తాదిక్రమముః ప్రదక్షిణవిధౌ తిర్యగ్విరేఖాంగుః

దంపత్యో వ్యదిజన్తః పరిణయే హ్యతాం సువైరప్రజే. 181

వ్యా.—లింగాదితి. త్రితియాః లింగానిత్రీణిలింగాకారాణి, తానిప్రసిద్ధాని, విలిఖేత్. త్రిలింగాకారేభా త్రితియే, తిర్యగ్తాశ్చతస్రోరేఖావిలిఖేత్. తిర్యగ్తాశ్చ య్యైకోణాదితి, వాసుప్యైకోణాభ్యేతియాదిత్. ప్రదక్షిణవిధౌ, ప్రదక్షిణక్రమే తేత్యర్థః. దస్తాదిక్రమముః అభ్యుద్యాదిక్రమాత్, సప్తదిశాదిసముద్రాణిచ విలిఖేత్. ఏ యదివిలిఖేతదిశంబుతోఽన్యేషాం జన్తసముత్పత్తిరే, తిర్యగ్విరేఖాంగతేవిరాంతిర్యగేభాంసాగ్రీక్షేయది, సువైరప్రజే దంపత్యోః సువైరం తిర్యంతకలహప్రజే, వ్యాతాం. పరిణయే అయమేవ లింగరక్షా నిత్యచ్యుతే.

అవ. రజ్జుర్గమును జేవ్వుచున్నాఁడు.—

తా. నిడుపుగ మూఁడు లింగాకారరేఖలు వ్రాసి యారేఖల మూడవ నాలుగడ్డగిట్లుగీచియందు వాయవ్యకోణము మొదలు ప్రదక్షిణ క్రమముగ నశ్వినిమొదలు ౨౭ నక్షత్రములు నుంచుగా నవుడు. భూ వరులజన్మక్షత్రము లాయుడ్డగిట్లలో నొకరేఖయందున్న నవుడు దంపతులకుఁ గలహప్రదము లగును.

అవ. అథ శ్లోకద్వయేన యోగినీవర్గ మాహ.—

బ్రహ్మణీ చ కుమారకీర్తి రథ సా వారాహశక్తిః క్రమా

స్పిధా సా వ్యథ వైష్ణవీ ఆదను సా మాహేంద్రశక్తిస్తతః,

చాముండి చ మహేశ్వరీ తదను సా శ్రీ శాస్త్రదీప్తకాయో

వ్యుత్పత్తిస్థితివాళనే చ గదితః స్యుర్హేతుభూతా ఇతి. 182

వ్యా.—బ్రహ్మణీ క్రమాత్ బ్రహ్మణీ సాగ్రీచాం, అథ అగ్నివ్యాం కుమార శక్తిః, దక్షిణవ్యాంసావారాహశక్తిః, అథ సైర్ముత్యాంస్పిధాశక్తిః, అథ పులివ్యాం సావైష్ణవీశక్తిః, తదనుతదనంతరం, వాయువ్యాం మాహేంద్రశక్తిః, తతః అనంతరం, ఉదీచ్యాందిశి చాముండి చాముండిశిశక్తిః, తదను శాస్త్రవ్యాంసాప్రసిద్ధా. శ్రీః అనా ద్యాచింత్యమాయాయాహ, మాహేశ్వరీశక్తిశ్చేష్టేష్టదిష్టాంతయః, దితుశక్తియః ఉత్పత్తిస్థితివాళనేచ, సమావారద్వంద్వమేతిత్. ఉత్పత్తౌ రక్షణే నాశనేచ హేతుభూతాః, కారణభూతాః స్యురంతి, గదితా ఉక్తాః శాస్త్రభేదితేయః.

అవ యోగినీవర్గును జేవ్వుచున్నాఁడు.—

తా. బ్రహ్మణీ, కుమారి, వారాహీ, సిద్ధ, వైష్ణవి, మాహేం

ద్రి, చాముండి, శ్రీమాహేశ్వరి అనువివిక్రమంబునఁ బ్రాగాద్యష్టదిక్పక్తులనంబడుటయుగాక యుత్పత్తి స్థితిసాశములకుఁ గాంగభూతంబులు నగును.

అవ. అథ శక్తీనాం ప్రయోజన మాహ.—

బ్రాహ్మద్యష్టమయోగినిష్పవీ భవే దేకైకభం దనత

శ్చిష్టం భత్రితయం సజాతి రివ తత్ప్రాగదిసంస్థాస్పతి,

దంపత్యోరపి జన్మభేదరిణయే య ద్యేకవర్గం గతే

వీరిః స్యాత్కలహాస్పదం తదుభయోసాస్య చ్చక్తివర్గప్రయమ్.

శా. బ్రాహ్మ దీతి బ్రాహ్మద్యష్టమయోగిని ఘోషాంతాను, ప్రాగాద్యష్టక్షేత్రం, దనతః అత్యవ్యాధిః, ఏకైకభం ఏకైకస్యాంధిః ఏకైకంనక్షత్రం, ప్రమేయిషీపేదిశేషః. కర్మాదుతయోగిషీక్షేత్రం చతుర్వింశతినక్షత్రాణిభవంతి. ఏవంచశిష్టంభత్రితయం పూర్వాభాద్రాదిక్షత్రత్రితయం, ప్రాగాదిసంస్థాను బ్రహ్మణీకుమారీవారహీభుతిస్పృహనజాతిరిణాః షీపేత్. ఏవంచీక్షేత్రరిణయే, దంపత్యోరపి జన్మత్యోరపి, ఏకవర్గం ఏకైకక్షేత్రం, నిర్గంగతేస్యాతాయది, దంపత్యోరపి చిత్తిస్పాత్. అన్యథాచిత్తైకవర్గేభ్యభ్యున్యంగతేచేత్, తస్మత్కత్రవ్యయం, ఉచ్యాయోర్వింశత్యోః, కలహాస్పదం కలహప్రదం, స్యాత్. అయమేవ శక్తివర్గ ఇత్యుచ్యతే. అయ మోయః, ప్రాచ్యా జ్యేష్ఠ్యాశ్రేణుమరాధా పూర్వాభాద్రాశ్చిత్రసః, అగ్నేయాశ్చం భరణీజ్యేష్ఠాశ్రేణుమరాధాభాద్రాశ్చిత్రసః, దక్షిణస్యాం కృత్తికాపూర్వశ్చం నీమూలారేత్యశ్చిత్రసః, శైర్ముత్యాంకోహిన్యశ్రేణునీపూర్వాషాఢాశ్రేణుసః, ప్రతిచ్యాం మృగశిరూషాశ్రేణుమరాధా, వాయుశ్చం ఆర్ద్రాదిత్రాశ్రేణునీ, ఉదీచ్యాం పునర్వసూసూతీభినిష్ఠాః, ఈశాశ్చం పువ్యవికాభాశ్రేణునీ షోఢ్యాః.

అవ. పూర్వశ్లోకమందుఁ జెప్పబడిన యష్టశక్తులకుఁ బ్రయోజనమును జెప్పఁచు న్నాఁడు.—

శా. తూర్పుదిక్కు మొదలష్టదిక్కులకుఁ నల్పిని మొదల లొక్కొక దిక్కున కొక్కొక నక్షత్రము వరుసన క్రమముగ ౨౭ నక్షత్రములు సంపూర్ణమగు వఱకును విభజింపఁగా వధూవరుల జన్మనక్షత్రము లొకశక్తి సంబంధులై యున్న సంస్కరమైత్రకంబగు నట్లుగాకున్నఁ గలహాకర మగును.

అవ. అథ లింగవర్గ మాహ.—

విశ్వశ్రేషఠతత్ప్రయోదకవసుస్థానాన్వంశ్యశక్తాంతక

త్యప్రాగ్దిత్రితయాభిధాః పరిణయేస్త్రీలింగతారా స్త్విమాః,

తా. స్తుతి శ్చ నమః కా శ్చ తథివజ్జులేంశవ శ్చానాః

పుంతారా స్తుతు భాన్యలింగజనితా ప్రీతిః స్వలింగర్థజా. 184

వా. — విశ్వేతి విశ్వేతి తరామధా, ఆశ్రేయమస్తుత్యం ఆశ్రేయమహాపూర్వపుష్కల్యైశ్చ త్రాన్యైశ్చ, ఉదకంపూర్వాపాదా, ఏమః సవిష్టా స్థానాః ఆర్ద్రాః, అంతోష్ఠి లేపి, శక్తః శక్త్యా, అంతఃసహజే, త్వష్టాద్విత్రిమింది బ్రహ్మాతీవికాభాః, ఇమాశ్చ తుష్టశః ప్రీతింగతారాః. శతభివజ్జులేంశవః శతభివజ్జులమృగశిలాణి, నమఃసా రాన్ముః. అపరాఉత్తరానిహః అశ్వశిశ్నత్రికారోపి నీపునర్యమాపుష్కల్యైశ్చామరాధా శ్రాంతపూర్వాభావోత్తరాభావై దశ, పులింగతారాః స్తుతః. అన్యలింగజనితా తారా అనుభా, స్వలింగజాప్రీతి క్కుడశ రత్నర్థః. దంబోష్ఠిర్మత్తరద్యయం ఏకలింగం చే చ్చుగం భిన్నలింగంచే దశభ మితి శబ్దజ్ఞః.

అవ. లింగవర్గులయ జెప్పయన్నాడు —

తా. ఉమా, ఆశ్రే, మ, పుబ్బ, ఉత్తర, పూమా, ధని, ఆర్ద్ర, లే, శక్య, భ, చి, సాన్వి, వి ఈ గత నక్షత్రములు ప్రీతింగములు. శత, మూ, మృ ఈ తి నక్షత్రములు నమఃకలింగములు. తక్కిననక్షత్రములు పులింగములు. ఈలింగనిర్ణయమునకు ఫలమేమిసన; దంపతుల జన్మనక్షత్రము లొకలింగము గలవై మున్నవరస్పరప్రీతికరంబగు నలు గాకున్నఁ గలహాకరంబగును.

అవ. అథ భూతవర్గ మానా. —

భూవాఝ్యస్మి మరున్మ భాంసి చ మహాభూతాని పంచ క్రమా /
తేహం బాణరసప్రమార్గణకరా దస్మాది భూమ్యావ్యపి, గా
ఏక స్యాదు జలే భవే దమరథం పహ్నా భవేచ్చే త్రయో
ర్భుతుస్త్వ స్వా దవరే కుభాః పరిణయే భూతాభ్యవర్గ స్తవ్యయమ్.

వా. — భూవా తీతి. భూఃపృథివీ, వారి జలం, అగ్నిః, లేజః, మరుత్ వాయుః, నభః ఆకాశః. ఏలాని పంచమహాభూతాని భవంతి భూమ్యాదిపృథివ్యాది, పృథివ్యాది నాం, దస్మాది ఆస్త్రిప్రభృతి, క్రమాత్ బాణరసప్రమార్గణకరాః అయమర్థః, పృథి వ్యాఃబాణాః అశ్వన్యాదిపంచకం. జలస్య రసాఆర్ద్రాదిపట్కం. అగ్నేః ఋతవిశుక్తిక ప్లస్టాన్యాదిపట్కం మరుతః శూన్యాః శ్వేష్టానపంచకం. ఆకాశస్యకరాః ధనిష్ఠాదిపంచ కం. ఏవంచ సతి ఏకస్యదంబోష్ఠి రన్యతరిస్య, ఉమ త్తత్రం, ఇలే ఆర్ద్రాదిపట్క, భవేత్ - అమరథం అమరస్య ఉభయో రవ్యలగస్య నక్షత్రం, పహ్నా ఉత్తిష్టన్యాది

పశ్యేత్, వివేచ్యేత్ తయోర్జ్వలతోఽప్యతి స్పాన్యతో పరిణయే వివాహవిదయే,
అపశ్యేత్ క్తాతిరిక్తా క్షుభాః. ఆయుః భూతాభ్యోఽవర్గః.

అవ భూతవధువును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ప్రసిద్ధంబులగు పృథివ్యేజోవాయవృకాశములనెడు పం
చభూతములకునశ్వినీ మొదలు ౨౭ నక్షత్రములలోఁ గ్రమంబున పృథి
వికి ౫ నక్షత్రములు, జలమునకు ౭ నక్షత్రములు, తేజస్సునకు ౭ న
క్షత్రములు, వాయువునకు ౫ నక్షత్రములు, ఆకాశమునకు ౫ నక్ష
త్రములు నీరీతినవిభజింపఁగాదంపతులజన్మనక్షత్రములలో నొకనక్షత్ర
ము దేజోనక్షత్రముగనుండి మఱియొకనక్షత్రముజలభూతనక్షత్రముగ
నుండనేని మృత్యుప్రదం బగు నట్లుగాకున్న శుభకరం బగును.

అవ. అథ ద్వ్యాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం చంద్రయోగవర్గ మాహ. —

ఇంద్రాగ్ని యమ ఆసుర శ్చ వరుణో వాయుః కుబేర శ్చివః

ప్రాగాదిప్రథవో దినాదితిథయోఽవ్యేతైకక ష్టాదశః,

నాసత్యాదిక మేక మేక ముడు తద్విష్టత్రయం పూర్వన

కూన్యాయ్యప్తభగా శ్చ కేతురహితాః ప్రాగాదిమ ఘాపితాః. 128

వాక్య — ఇంద్రాగ్ని ఇతి. ఇంద్రశ్చ ఆగ్నిశ్చ ఇంద్రాగ్ని, యమః ప్రసిద్ధః, ఆసు
రోఽంధరీయుః, వరుణః నామః, కుబేరః, శివః. ఇత్యష్టాదశే ప్రాగాదిప్రథవః ప్రాగా
ద్యప్తదికా మధినతయః. ఏనందినాదితిథయః-దినాది. ప్రతిదినం, నైవాదిత్యేషం తే రథో
క్తా. తదాదయష్టాదశతిథయః తేవ్యేతైకకః ఏతైః దినం ఏతైకస్యాం ప్రాచ్యాదిదిక,
క్రమేన ద్విరాన్యత్యాప్తాస్థాన్యం ఏనం నాసత్యాదికం నాసత్యాన్యైర్నైవ ఆదిర్యనైక
తద్ధోక్తమ్. 'నాసత్యాన్యైర్నాదప్రాచ్యాన్యైర్నయో చ తాభ్యభావిత్యమనః. ఏతైకమయ
చక్షత్రంవ, ప్రాగాద్యప్తదికం క్రమేన త్విరాన్యత్యాప్తాస్థాన్యం. తదాదయైర్నైవ ఆదిర్యనైక
తద్విష్టత్రయం తేవాచక్షత్రణాం శ్చ విష్టత్రయం పూర్వాత్కూన్యాదిదిక్షు స్థాన్యం
కేతురహితాః కేతుభిర్నా అప్తభగా అప్తగ్రహాః, ప్రాగాదిమఘాపితాః ఇతిర్థః.

అంతఃసరి జన్మభివ్యవశతో జ్ఞాత్వా చ తాం తాం దిశం

శక్తగ్నో విచిత్ర సేంద్ర తిథిదిక్షాధారి నామ్యప్తతామ్

నేమాం మైత్రశాస్త్ర మేత్ర ముభయో నామీయ సమత్వం తథా

శత్రుత్వే యది శత్రుత్వ వ శతభృద్యోగాభ్యుదయ స్ప్రయమ్.

71

నాట్య — దంపత్యో విధి, దంపత్యోః జన్మనిష్ఠ్యవశతః జన్మవక్షత్రవశాత్. తాంతాం పురుషవక్షత్రాధిష్ఠితాంవిశం స్త్రీత్రత్రాధిష్ఠితాంవిశం, జ్ఞాత్యా, తత్రస్థాం పతిగ్రహేంద్రతిథిర్వాహారివామ్యేప్యనాం-తత్రస్థామపతేః తద్విశ్వవక్షత్రాధిపతేః గ్రహేంద్రస్యచతిథిర్వాహయోఃతిథివాహారిర్వాహవక్షత్రయోశ్చేహంచకుశ్లాంబ రిసామ్యేప్రతాంశక్రుత్యంసమత్వంమిక్రత్యం, జ్ఞాత్యా చేహంచకుశ్లాంమిక్రవశాత్, మిక్రశ్యేవతిత్వత్క, ఉభయోద్ధాంపత్యోరపిమిక్రంమిక్రతా చేహంసామ్యేదంపత్యో రపిసమత్వం, తకాలేహంశక్రుత్యేచది దంపత్యోరపి శక్రుత్యైవ అయమ్య స్సంపన్నః, పున్నవక్షత్రాధిష్ఠితాఃవిద్యమానానాం సమక్రగ్రహతిథిర్వాహారివాంశ స్త్రీత్రత్రాధిష్ఠిత విదినద్యమానానాం సమక్రగ్రహతిథిర్వాహారివాంశ పరస్పరం మిక్రశ్యే దంపత్యోరపి మిక్రత్యం, శక్రుత్యే శక్రుత్యం, సమశ్యే సమత్వ మితి అయమేవ శశభ్యవ్యోగాభ్యః పంచయోగవర్త ఇత్యోచ్యతే.

అవ. రెండుశ్లోకములచేతః జంద్రయోగవర్ణవును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఇంద్రావ్యధిపతులుగల ప్రాగాద్యష్టదిక్కులయందును బ్రతిపత్తుమొదలు గల తిథుల నొక్కొక్కటిగ రెండుమాస్లు నశ్విన్యాది నక్షత్రముల నొక్కొక్కటిగ ౨౭ నక్షత్రములపూర్తిచేయుచు, సూర్యాద్యష్టగ్రహంబుల నొక్కొక్కటిగను గ్రహంబున స్థాపించగా వరనక్షత్రమున్నదిక్కునం దేర్పడిన నక్షత్రాధిపతినాధిపగ్రహాధిపదిశాధిపతులకును, వధూరక్షత్రమున్నదిక్కునం దేర్పడిన నక్షత్రావ్యధిపతులకును, మిత్రత్వముగలిగి మున్నవంపతులకు మిత్రత్వముగలుగును సమత్వముగలిగియున్నవకుసమత్వముగలుగును శత్రుత్వముగలిగియున్నవీరికిని శత్రుత్వముగలుగును.

అప. అథ గోత్రవర్గమూహః.—
 గోత్రేణాః క్రమశో మరీచిచగవా నత్రి ర్వసిష్ఠోఽంగిరాః
 పోలన్యః పులహః క్రతుః పరిణయే చత్వారి చక్వారి చ,
 దప్రాదీ న్యపి నాభిజంతి లహా న్న్య దేకగోత్రం గతే
 సంహ్యో ర్వది జన్మభే చ సతఃం గోత్రాభ్యవర్గస్త్వయమ్.

వ్యాః—గోత్రే కాశ్చితి యో క్షునవావత్రిప్యసీష్టః అంగిరాః పాల స్త్యః పుఃవాః క్రతుః ఇత్యేతేన వ్యయుః యః అవ్యవ్యాదీనాం క్రమేగోత్రే కాశ్చితి నాభిజంతి అభిజన్మహితాః, దస్తాదీని చత్యూరిచత్యూరి శత్రాణి, ఏకగోత్రాణి నివంతితీత్యుః.

అన్యోభరణేకృత్తికాశోహిణ్యః, మరీచిగోత్రాభివంతి. ఏవంమృగశిర్షాదీనాం చతుర్థాం శ్రమేణ బోధ్యం తత్ప్రియోజన మాహ, దంపత్యోః జన్మభేజన్మవత్తే, ఏకగోత్రంగతే యది, దంపత్యోః సృతతం కలహ స్నాన్యత్. భిన్నగోత్రంగతేయది కుభమి త్యర్థాల్లభ్యతే. పరిణయే వివాహవిషయే అయం గోత్రాఖ్యవర్గః.

అవ. గోత్రవర్ణపును జెప్పుచున్నాడు —

తా. గోత్రాధిపులగుమరీచ్యుత్తివస్థిహంగిరగపాల న్యపులహక్రతువు లనెడిసప్తములులయందును గ్రమంబున నభిజత్సహితాశ్చిన్యాది నక్షత్రముల నాలుగేసినక్షత్రములవరుసన నన్నఁగా వధూవరులజన్మనక్షత్రము నొకగోత్రమునొందియున్నఁ గలవాకరం బగు ననుట.

అవ. ఇత్థం వింశతివర్గా ప్రపంచయి త్వేదానీం లేషు విప్రదీనాం నియతవర్గా నాహ.—

వర్గానా మపి వింశతిః పరిణయే జ్ఞేయాః స్ఫుటం భూసురైర్విప్రణాం గహమిత్రైవ నియతా రాక్షాం ప్రధానం గణః, ప్రీహారం తు విశాం ప్రధాన మహోయోన్యాఖ్యవర్గో మహానశ్యేషాం శుభదోభవేత్ స్ఫుట మిదం శాస్త్రంవిచింత్యం బుధైః.

వా. — వర్గానా మితి. భూసురైర్జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞైర్విప్రైః, పరిణయేవివాహవిషయే, వర్గానాముక్తవర్గాణాం, వింశతిః, స్ఫుటంయథాతథా జ్ఞేయాః విచారణీయాః, ఇయాంస్తువిశేషః. విప్రణాంగ్రహమిత్రైవనియతా అవశ్యకా, రాక్షాంశుక్రియాణాంగణఃగణవర్గః. ప్రధానంముఖ్యం-విశాంరైశ్యాణాం, ప్రీహారమేవప్రధానం అశ్యేషంకూప్రాదీనాం, అపరోమహాభిఃయోన్యాఖ్యవర్గకుభదోభవత్. ఇదంశాస్త్రం, బుధైః గుండితైః. స్ఫుటంసర్వత్-విచింత్యం విచారణీయం. నశ్యేషం చతుర్వర్ణానాం చతుర్వర్ణాకుభదా ఇతిజ్ఞేఇతరవర్గోపన్యాసస్య వైఖ్యంస్యాత్; తేషాంకుక్రపుష్కయోగాభావాదితిత్యైవం-నేకభేదేన తేషామపి గ్రంథాంతరేకపయోగపద్ధానవర్కనాత్. తథాహి, 'మహేంద్రమగధే గౌడే చాంచాత పంచమాదికా, యామ్యేనాడిరాశి మాహ గ్రహమైత్రం తనైచ చ నోశేవిదే హి లింగం స్యా ద్వ్యక్తః కాశ్చిరమండలే. నేధా సారాబ్ధి'వినయే మాళవే రిజ్జసంజ్ఞికమ్, సర్వే రాశిగణో యోని ర్గిహమైత్రం చ శోభన మితి.

తా జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞు లగువిప్రుల కావశ్యకముగఁ జూడఁదగిన యీ 20 వర్గులలో శ్రావణములకు గ్రహమైత్రవర్గు, రాజులకు గణవర్గు, వైశ్యులకు ప్రీహరవర్గు, తక్కిన మూద్రాదులకు యోనివర్గు, ముఖ్యం

బులు. శేషించిన ౧౭ వర్ణపులును దేశభేదముచే వ్యాఖ్యయందుఁ జెప్పియున్న తెలింగున నాయాదేశములయందుఁ బయోగింపఁబడును.

అవ. అథోక్తవర్ణవిచారణార్హజన్మనామనక్షత్రవివేకమాహ. —

జన్మరేణ వరస్య యోజ్య మఃశం స్తీజన్మధిష్ఠ్యం బుధై
జ్జనర్హం పురుషస్య యోజ్య మనిశం స్తీనామధి నాథవా
పున్నామ్నా న కదాచనాపి యువతే ర్జన్మర్హ యోగః పున
ర్దంపత్యోర్యది నామ ధిష్ఠ్యయుగళం యద్వా హంభం నాస్తి త్రతాః.

వ్యా. — జన్మరేణ తేన బుధైర్జ్యోతిర్వాక్రక్షైః ద్విజైః పురుష్య జన్మర్హం స్తీజన్మ
ధిష్ఠ్యం స్తీజన్మనక్షత్రం, అనిశం వర్ణవా యోజ్యం. అథవా స్తీనామధేన స్తీనామనక్ష
త్రేణ పురుషస్య జన్మనక్షత్రం వాయోజ్యం పున్నామ్నా పురుషనామనక్షత్రేణ, యు
వతే. స్త్రీయాః, జన్మధిష్ఠ్యయోగః న కదాచన, నయోగ్య ఇత్యర్థః. యద్వా దంపత్యో
ర్వామధిష్ఠ్యయుగళం పునః నామనక్షత్రద్వయంతు తయో ర్దంపత్యో క్కుళం స్యాత్.

అవ. ఈ దెప్పఁబడిన వింశతినర్ణలను విచారించుటకు జన్మనామ
నక్షత్రములయోగ్యాయోగ్యతీప్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. వరుగజన్మనక్షత్రముతో స్తీజన్మనక్షత్రముఁ జేర్చుట
ముఖ్యము. అటుగాకున్న స్తీనామనక్షత్రముతో వరుగజన్మనక్షత్రముఁ
జేప్పవలయు. అదియునుంగాని పక్షంబున నుభయులనామనక్షత్రములఁ
జేర్చి చూడవలయుఁ గాక వరనామనక్షత్రముతో సభూజన్మనక్షత్రము
నొకప్పుడుం జేర్పవలదు.

అవ. సందిగ్ధరాశినక్షత్రస్వరూపం దర్శయంతతత్ఫల మాహ. —

జాతాయాః పద మేక మేవ యువతే ర్జాతస్య పాదత్రయం
పునశ్చే ద్విషమాంఘ్రిభే పరిణయే సందిగ్ధరాశి ర్భవేత్,
పూర్వార్ధం పురుషస్య డే ననుపదే జాతస్య వధ్యాః పున
ర్జాతాయా అపరార్ధ మాధ్య మ్మి యో సందిగ్ధమృతం త్విగమ్.

వ్యా. — జాతాయా ఇతి విషమాంఘ్రిభే త్రిపాన్నక్షత్రే - జాతాయాః యువతేః
స్త్రీయాః, ఏకం పదమేవ, విషమాంఘ్రిభే జాతస్యపుంగుః పాదత్రయంచే త్పరిణయే
కథం భవేత్. అయమేవ సందిగ్ధరాశి రితువ్యతే. ఏవం ననుపదే భే ద్విపాన్నక్షత్రే,
పునశ్చే ద్విషమేః, జాతస్య పురుషస్య పూర్వార్ధం ననుపదే భే జాతాయాః, వధ్యాః

అపరార్థము త్రార్థంచే దుభయో ర్దంపత్యోః, ఆధ్యం, శుభకరిమిత్యర్థః. ఇదమేవ సందిగ్ధమృతమితిచ్యుతే. పదమేకమేవేత్యేకాదేన వ్యుత్పయే అశుభకరిమితి గమ్యతే.

అవ. సందిగ్ధరాశినక్షత్రముల స్వరూపమును దెలుపుచున్నాడు.—

తా. త్రిపాన్నక్షత్రములయందుఁ బుట్టినవనితరాశి ఆనక్షత్రమందొకపాదముతోఁ జేరియుండినఁ ద్రిపాన్నక్షత్రజుడగు వరునిరాశి ఆనక్షత్రమందు మూడుపాదములతోఁ జేరియున్నను శుభకరంబగువనునిది సందిగ్ధరాశి యనఁబడును. ద్విపాన్నక్షత్రపూర్వార్థమునఁ బుట్టినవరుండును, ద్విపానక్షత్రోత్తరార్థమందుఁ బుట్టినకన్యయు శుభకరులగుదురను నిదిసందిగ్ధనక్షత్ర మనంబడు. సుక్తవృత్తిరిక్తిముగ నున్న నశుభకరంబగును.

అవ. అభిజిత్తోధూభ్యుషఃకాలనిర్ణయమాహ.—

సూర్యస్థాలయత శృతుర్థ మభిజి ద్యద్వా ముహూర్తోఽష్టమ స్సాన్తి త్సర్వే వ్యపి మంగళేషు శుభకృ త్తోధూళికం సప్తమమ్, ప్రా హ్నరోదయతోముహూర్త ఉపశత్యంతస్వయంతూ త్రమం వేత్త్యాదేః కరవీడనేన తు వర స్యాన్యత్ర తిత్సూర్వంతే. 142

వాక్య. — సూర్యుఁడు. సూర్యస్థాలయఁడు. సూర్యస్థితిరాశి శృతుర్థం బగుమితిశేషః. అభిజి తభిజిత్సంజ్ఞకం స్యాత్. గుహంతరమాహ. యచ్ఛతి. — అథవా అష్టమసూర్యరోదయస్థమూ ముహూర్తోవాఽభిజి త్సాన్తిత్. తత్సర్వేవ్యపిమంగళేషు శుభకర్తృసు శుభకృత్. సప్తమం సూర్యస్థితిరాశి స్సప్తమలగ్నం, గోధూళికం గోధూళిసంజ్ఞకంసాన్తిత్. సూర్యోదయత హ్నరోదయతో, ప్రా హ్నర్వం, ముహూర్తః ఉపః ఉపగికాల ఇత్యుచ్యతే. అవయోః ఫలం తు పూర్వజన్మోభ్యం. అంతర్వయం గోధూభ్యుసార్వయం, వేత్త్యాదేస్సంకరాణామిత్యర్థః కరవీడనే వివాహే, ఉత్తిమం ముఖ్యం. పరిస్థి బ్రహ్మణాదివర్ణస్యతు, గోధూభ్యుసార్వయం న శుభకృత్. తద్వి తేహం కీదృశం లగ్నం యోగ్యమిత్యత ఆహ. వేత్త్యాదే రన్యత్రి త్తైర్లక్షకవిషయే, తత్ అభిజన్మహూర్తః, పూర్వంతే పూర్వోక్తగుణముక్తివి వేర్వర్గః.

అవ. అభిజిత్తోధూభ్యుషఃకాలనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. సూర్యోదయభేదమునకు రంపలగ్నముగాని లేకరంపము మూర్తముగాని యక్షకన్యహూర్తమనియు రంపలగ్నము గోధూళిమనయు ఉదయోహూర్తమును బు ర్విమహూర్తమునకకాలమనియు వీనిలో

బ్రాహ్మణాదివర్ణత్రయమున కభిజన్మహూర్తము ముఖ్యమనియుఁ దక్కినవి యశుభకరంబులనియు వేశ్యాదిసంకరులకు కేకాలములు ముఖ్యము లగుననియు నెఱుంగఁదగు.

అవ. అథ లగ్నప్రశంసాం సంగమయశః —

యావత్స్పిందతి లోచనం శుభం తిక్తోటిభాగో భవే

త్తల్లగ్నే శుభకాల ఏవ సజితం బ్రహ్మ సదానాతి తమ్,

అన్యే కింపున రేచ కిన్తు రిథ తిత్కాల శ్శుభో వాఽశుభః.

14

పూర్వాద్యప్రవశా స్థివేత్సినయవి తత్సాక్షిమాత్రం సదా.

వా. — యావదితి. లోచనం శీర్షం శుభకరం శుభా కథా, యావద్వా పత్కాలం-స్పిందతి చలత, తిక్తోటిభాగ ప్రశస్తమేషుకాలగ్య తిక్తోభాగోయ స్పిందే పల్లగ్నే శుభకాల స్పృశతం భవేత్. కిం తాదృకమాత్మకాలం, బ్రహ్మవా సదానాతి, అతిసూక్ష్మత్వాదితిభావః. అన్యే మనుష్యాః, కింపున? లగ్న శుభకాలం జానంతీతి కిమవ క్రవ్యం? సదాసంత్యేతేత్యర్థః. కింతు కిన్తు. శుభాశుభః కిన్తు. పూర్వాద్యప్రవశా జ్ఞప్తాంతరీయపుణ్యదామర్యవశా తిత్కా లో లగ్నకాలః- శుభః అశుభోవా భవేత్. పూర్వాద్యప్రవశాశ్చే ద్యుభయం, ఆశుభంచేదశుభం భవతి. సులకార్యసా. ద్యప్రవశ త్వాదితిభావః. తిక్త 'జ్యోతిర్వాక్త్రం దే ప్రకాంతిమశ' మిత్యాదివా వైశ్ణ. కిమ క్థం వ్రాహ్మణ్య త్యే శిశ్వా, సమయ పత్ జ్యోతిర్వాక్త్రం. తిత్సాక్షిమాత్రం- తిగ్య లగ్నగ్యసాక్షిమాత్రం సాక్ష్యేన, నకు శుభలగ్నప్రదాతా.

అవ. లగ్నప్రశంసః క్షేపచన్దాదుః —

తా. శుభాదిమగునట్లు చలించఁబడినకనుజెప్పసాటులోకోట్యం శపరిమాణకాలము లగ్నమందు శుభకాల మగును. చిత్రవిచిత్రనిర్మాణచతురుం డగు విదాతకుం గూడఁ దెలిసికొనుటకు సాధ్యంబుగాని యట్టికో మును మనుష్యు లెఱుంగఁజాలరు గాన నెల్లగులకు జన్మాంతర కృతిపుణ్యపాపశిర్ధాన సంగముగ లగ్నము సంప్రాప్తమగును. సకలమైన వారికి జ్యోతిర్వాక్త్రభిజ్ఞుడ సాక్షిమాత్రుడే కాని గ్నప్రదాతగఁడు.

అవ. అథ ముద్రికారంధికాల సకాహ. —

ముద్రాంధినిధౌ త్రయోదశి వసుశ్రీశాస్త్రిపూర్వోత్తరా

బ్రహ్మదిత్యశానుశక్రపపనాః పుత్రార్థదా

వారా జీవకవిజ్ఞమందశశినాం శ్రేష్ఠా అ థాశోభనా

రిక్తమాదీనసాదీప్తితీథయః పాతో ౭వమా వై ధృతిః. 144

వ్యా — ముక్తేతి ముక్తరంభవిధా ముక్తాప్ర దానకరిణే, వినుశ్రేణాత్రిపూ
ర్వోత్తరాబ్రహ్మశిష్యకృతానుశక్త పునః. ధనిష్ఠాశ్రమిణాపూర్వభువిపూర్వాపాధా
పూర్వాభాద్రోత్తరశ్రమిణ్యుత్తరాపాధోత్తరాభాద్రాహిణీ పునర్వనాక్యోత్తరాశ్రేష్ఠా
స్యాశ్రేష్ఠ ఇతిశ్రియోదశ, తాదశాః సుత్రాణి నక్షత్ర మృత్యుం భం తారా తాతకా
పుష్క వాస్తీయాదిత్యమకః. పుత్రార్థివాః పుత్రసంబత్కరాః. జీవకవిజ్ఞమందశ
శినాం గురుశుక్రబుధకసిసోమసంబంధినో వారాః సంవత్, శ్రేష్ఠా ముఖ్యాః. అశో
భనాస్తు రిక్తమాదీనసాదీప్తితీథయః-రిక్తః పూర్వోక్తః, అహాఅమావాస్యా, దివిసా
ది, రుదిషత్, విష్టితిథిః. భద్రః, రుదిషి, రుద్ధిషహి యస్సోపి, పాతోమహాపాతః,
అవమాదివక్రముం, వైధృతిః, వైధృతియోగః, ఏలేఅశోభనా భవంతీతి సవ్యమునాదాత్.

అవ, ముద్రికారంభమునకుఁగలనిర్ణయమును జెప్పుదున్నాఁడు.—

తా. ముద్రికారంభవిషయమై, ధ, శ్రీ, పూష, పూషా, పూ
భా, ఉభ, ఉషా, ఉభా, రో, పున, శృ, జ్యే, సావ్, ఈనక్షత్రములును
గురు, శుక్ర, బుధ, శని, సోమవారములును శుభకరంబులగును. రిక్త
తిథులు నమవస ప్రతిపత్తుభద్రకరణశిథివ్యతీపాతమహాపాతలవమతిథి
వైధృతినామయోగము ఇవి యశుభకరంబు లని యెఱుంగవలయు.

శ్లో. యవ్యనా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముజే,

కాలామృతస్య టీకాయాం తృతీయో విందు రవ్యభూత్.

వివాహావ్రతరణం సమాప్తమ్.

శ్రీకృష్ణ

శ్రీహనుగ్రీవాయ నమః.

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే

చతుర్థవిభాగః.

అన. అథ వ్యాఖ్యానం శ్లోకాభ్యాం ప్రదగహోమకాలమాహ —

శ్లో ప్రానద్యాం సుమశుక్రయో ర్వియలయోః శుర్యా మహాకర్త త
త్కుర్యు ర్వాఙ్మలబహ్వృచః శ్రుణధే సింహం గతే భాస్కరే,
మాసే కర్కటశేఽపి మాఘరహితే కాభేశ్వరాణాం రవే
స్సంక్రాంతే గ్రహణే సకార్య మథవా శతోష్ఠ్యవద్యాం చరేత్.

వ్యా — ప్రాణ్యా మితి. సుమశుక్రయోః వియలయోః అత స్తంగతయోస్స
తోః, ప్రాణ్యాం ప్రాణశుక్రయుక్తా ప్లాహసీగ్రాణీ కప్యాం ప్రాణశుక్లపార్శ్వ
మాఘ్యాం. తత్ ప్రసిద్ధం, ఉపాకర్త కుర్యత్. దివ్యశ్శరీరే యజ్ఞాభిశేషః. అథ
లబహ్వృచః సకలఋశ్మిభాప్రసర్తకాః, శ్రుణధే గ్రాహణేన గర్భికా క్షిం
శ్చిత్ ప్రాణశుక్రయుక్తదీనసే, ఉపాకర్త కుర్యుః. సర్వమలబాహ్వరే సింహం
గతేనతి, మాసే గ్రాహణమాసే, కర్కటశేషవార్యబస్మసతివాకార్యం 'సింహం' తేభా
స్సురే' ఇతి ఐదరంసర్పదో లింగేశవిషయం తేన క్తం నిర్ణయసింహం. 'కురీరే' విసంయుక్తే
ఉపాకుర్యాత్తుదమితి, సర్పదో త్రితీయేన కర్తవ్యాం సింహశేషం' వితి. ఇంద కాభే
శ్వరాణాం. సామవేదాధిపా భావః. అధ్యక్షానే రాధిపా బహు, తయోః మాఘరహితే
గతికార్యం. 'సుమచనబ్రాహ్మణాదిభ్యో' ఇతిష్ట్యతో సారూప్ర్యవేదినాం విషయమిదం.
ఋగ్యజుర్దేవీనాంతు సుమశుక్రయోర్వియలయోరిత్యవేదేన గతార్థత్వాత్ సుమశుక్ర
యోరేవ ఋగ్యజుర్దేవదాధిపిత్యాదితిభావః. అతివీకాభేశ్వరాణా మితి బహువచన
స్య ద్దోచనసంభవే. వ్యాఖ్యానం సంపన్నతే రవే స్సంక్రాంతే ఉపాకర్త దివసే
మూర్ఖ్యాం గ్రాహి త్వాది గ్రాహణే చంద్రగ్రహణేనా మదివ సకార్యం. తస్మి కదా
కార్యమిత్వానంకారా అథవేతి తిగ్రహణ, పోష్ట్యవద్యాం పోష్ట్యే చ సత్తత్త
యుక్తా ప్లాహసీ లోష్ట్యపదే సకార్యం భాద్రపదపార్శ్వమాఘ్యాం, చరేత్ కుర్యత్.

అవ. రెండుశ్లోకములచేత శ్రావణహోమకాలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. యజుర్వేదులు గురుశుక్రు ల స్తంగతులు గాకయుండగా శ్రావణ శుద్ధ ౧౫ యందును, సమస్తముగోవులును శ్రావణమాసము వేదినమందు శ్రావణశక్రము సంభవించునో యాదినమందును, శాఖాత్రయవ్రతర్తులును సూర్యుడు సింహరాశి యందైనను, గటకరాశియందైననుండగాఁ దనుతమ వేదాధిపు లన స్తంగతులై యుండగా నుచాకర్త జేయవలయు నాదినంబున గ్రహణసంక్రాంతులు సంభవించెనేని భాద్రపదశుద్ధ ౧౫ యందుఁ జేయవలయును. (సూర్యుడు సింహరాశియందుండగా నర్తవోతరదేశమందును, కటకరాశియందుండగా దక్షిణదేశమందుఁ జేయవలయునని గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పఁబడియున్నది).

దోషోఽయం సమవీన చే దనధిశోఽనల్ప శ్చ మాసవ్యయే
తత్ర శ్రావణమాస ఏవ విధివ త్కుర్యాదుపాకర్త తత్,
కర్తౌర్నష్టిననానుకం తదపి వా పూర్వాపసీనాం తదా
ప్రాకట్యం యది నాస్తిచే దథ చరే న్నాసే చధస్యే తదా

148

వా. — దోషఇతి అయం దోషః పూర్వోక్తయాథాదోషః, మాసవ్యయే శ్రావణభాద్రపదమాసవ్యయే, అనధిశోఽనల్ప సమశ్చేదిత్యర్థః తత్ర శ్రావణమాస ఏవ, తదుపాకర్త, విధిచ్చాప్రార్థనం నుభాతభాతుభాత్, వ్యకాలస్యబలత్వాదిభావః, ప్రసంగసంకత్యా ఉన్నిష్టేనాలమానా, — కర్తృత, ఉత్సర్జననానుకం । ర్త, పాప్యకు క్షపార్థమాప్యంవిధేయం హోదుకర్తయ త్తదపివా పాప్యమాసో దోషయోక్త్యే న్నామేకాద్యం ఉభయ త్రాపి దోషఃసమశ్చేత్పాప్యమాస ఏవకార్య మిత్యర్థః, 'క్రొవణ్యాం పార్థమాస్య మధ్యామి మపాకర్త్యమాసం ప్రదోషేణాధియతి త్రేష్యాం పాష్టమాస్యాగ్ం రోహిణ్యాంవా విఃమేదిత్యుత్పన్నః కా ప్యాప స్తందేనోక్తిత్వాత్. పూర్వాపసీనాంప్రాకట్యం పూర్వసస్యప్రార్థనా ఇత్యర్థః, ప్రాణేనా స్థియతి తదానధస్యే మాసే భాద్రపదేమాసే, 'స్య ర్నాకర్త్యే ప్రోష్ఠపద భాద్ర, భాద్రపదా స్సమా' ఇత్యుమరః, ఉపాకర్త చరేతు, రాత్ గురుశుక్రయోర్విమలయోరితి ప్రథమోపాకర్త విషయః, తదాచకార్యతః, 'గురుభ్యామయోర్నాద్యేభాత్యేవా నాధ్యక్షేపివ, తథాధివాసే సంసర్పే మలవాసేషు చ స్వీజ, మర్యా దాగ్యవాకర్త్యేకం కర్త చ నిష్ఫల' ఇతి

తా. పూర్వజ్ఞోతోక్తములైన మూఢాది దోషములు శ్రావణ భాద్రపదమాసములయందు సమానములుగా నుండెనేని స్వకాలము బలవత్తీరమైనందువలన శ్రావణమాసమునందే యుపాకర్త, జేయవలయుననియు, పుష్యశుద్ధ ౧౫ యందుఁ జేయఁదగిన యుత్సర్జనమును హోమకర్త నాకాలము మూఢాదిదోషయుక్తమై యుండెనేని, మాఘశుద్ధ ౧౫ యందుఁ జేయఁదగినదనియుఁ బుష్యమాఘమాసములయందు దోషము సమానముగా నుండెనేని పుష్యమాసమందే చేయఁదగినదనియు. శ్రావణమాసమందు మొదటిపైచులయత్పిత్తిలేకయుండెనేని యుపాకర్త భాద్రపదమాసమందుఁ జేయఁదగినదనియు నెఱుఁగవలయును, (పూర్వజ్ఞోతోక్తమైన గురుకుక్రమాధనివేదము ప్రథమాపార్తవిషయమని కాశ్యపవచనమువలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.)

అవ. అథ ద్వాభ్యాం శ్లోకాభ్యాం ఔరకాల మాహ. —

సందాపర్యను రిక్తపైతృకనిశాసంధ్యావ్యమిషు ప్రతే
భుక్త్యా మిత్రమఘోత్రరాగ్నిదనుజప్రాశేకజన్మోదుషు,
పాతే కర్కటకన్యకాఘటధనుర్మానేషు మృత్యుప్రదం
ఔరం భానుజభామభానుదివసే పత్నీ యదా గర్భిణీ.

147

వా. — సందేతి. సందా. సందతిభయః, పర్యను అమావాస్యదివస్వను, రిక్తాః పూర్వార్తాః, పైతృకాః పితృతిథయః, నిశావత్రి, సంధ్యామారోదయకాలాన్సార్యాత్తుమయకాలః, అప్రమిషక్షయః కా, ఏతేషుదివసేషు, ప్రతేకతదివసే, భుక్త్యా భోజనంకృత్యా, మిత్రమఘోత్రరాగ్నిదనుజప్రాశేకజన్మోదుషు. మిత్రమనూరాధా, మఘాప్రసిద్ధా, ఉత్తరాః ఉత్తరాశ్రయం, అగ్నిః కృత్తికా, దనుజంయూలం ప్రాశేకం. కాహిణీ, జన్మోదు జన్మసక్షత్రం, ఏతేషు సక్షత్రేషుచ, పాతే వ్యతిపాతమహాపాతయోరమకరణం. కంఠకర్కటకన్యకాఘటధనుర్మానేషు, రానుజభామభానుదివసేషు కన్యంగాంకాకర్కటానులేషుచ, పత్నీ యదాగర్భిణీ 'అతిశయిణీ' వితిమత్స్యరేఖః 'మున్నేభ్య' ఇతిశబ్దే, 'రమభ్యా' మితి గత్వం. చక్షానాదూర్ధ్వం ఏతేషు సర్వేషు, ఔరం తురకర్క, మృత్యుప్రదం, అయోగ్య మితియాచత్.

అవ. రెండు శ్లోకములచేత ఔరకాలమును జెప్పచున్నాడు. —

తా. గౌరవ శ్లోకమందుఁ జెప్పబడిన సందర్శితతిథులు, పంచ పర్యంబులు, పితృతిథులు, ఉభయాయుములు ఈతిథులయందును, రాత్రి

యందును సూర్యోదయ సూర్యాస్తమయ కాలములయందును, వ్రతదినములయందు భోజనానంతరమందును, అనూరాధ, మఘ, శుక్ర, శ్రవణ, శ్రావణ, శతభిషా, కృత్తిక, మూల, రోహిణి, జన్మనక్షత్రము వినియందును, వ్యతిపాతమహాపాతలయందును, కటకకన్యాకుంభధనుర్జాసములయందును, అదిత్యాంగారకశనివారములయందును, భార్యగర్భిణి ధైర్యమునగా నాటవనలయెడలు ప్రసూతికాలమువఱకును ఔరంబకుభకరంబు.

అవ. తర్హి యోగ్యకాల మాహ. —

శస్తా హ స్తచతుష్టయోదితిగురుశ్రీశత్రయాశ్చేందవో
శ్వేష్టాంత్యోమ చ మధ్యమం చ కుభకృచ్ఛంద్రజ్వారాన్వితే,
రోగాంతే మృతకర్తసు క్రతువిధా పుణ్యస్థలే శోభనే
కారాగారవిమోచనే శుభకరం ఔరం తు వర్జ్యాస్వపి. 148

కా. — శస్తా ఇతి. హస్తచతుష్టయం హస్తచిత్రాస్యాదివిధానాః, అదితిః పునర్వసా, గురుః పుణ్యః, శ్రీశత్రయం శ్రుణునస్థానాభిషేకః, ఆద్యః అశ్వినీ, ఇందుః మృగశిర్షం, ఏకా ఏకాదశతారా, శస్తా ప్రకస్తాః శ్వేష్టాంత్యోమచ, శ్వేష్టోమ అంత్యోమ రేతి సార్థక్యాభిప్రాయే ఉద్విశ్లేశవచనం. శ్వేష్టారంభిష్యమంచ మధ్యమం, అస క్షమిష్యకః. చంద్రజ్వారాన్వితే సోమబుధవారయతే దితే, ఔరం కుభకృత్ శోగాంతే కన్యధింస్తికాలే మృతకర్తసు, క్రతువిధా క్రత్వారంభే, పుణ్యస్థలే కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రే, శోభనే వివాహ త్సార్యదినఇత్యర్థః కారాగారవిమోచనే లంగనకృపార్యుత్తా, ఏకాదు వర్జ్యాస్వపి అయోగ్యత్యాదివ్యవహితే ఔరంకుభకరం.

అవ. ఔరమునకు యోగ్యకాలమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా అశ్వినీ, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి, హస్త, చిత్ర, స్వాతి, విశాఖ, శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషము ఈ యిది నక్షత్రంబులును, సోమబుధవారంబులును ప్రతే స్థంబులనియు; శ్వేష్ఠ, రేవతి ఈ యిది మధ్యంబులనియు, ఆరోగ్యస్థాన మృతకర్తయోగారంభ కాలములందును, కాశ్యాదిపుణ్యక్షేత్రప్రవేశకాలములయందును, వివాహ దినమునకు, బ్రాహ్మదినంబునందును గారాగృహవిముక్తికాలంబునందు నీకాలములందు ఔరం పీఠతిథ్యాదులును శుభకరంబులు.

అవ అథ రాజకుమారుణాం ఘరికాబంధనకాల మాహా.—

బస్మియా చ్చురికాం చ రాజపుత్రః ప్రాగేవ పాణిగ్రహం
 నైరజీబంధనభే సురా నిష్కృగణం సంపూజ్య తత్సద్వచః,
 కట్యాం వామత ఏ లక్షణాయుతాం శేషం వివాహోక్తవ
 త్తారాచంద్రబలాన్వితః కుజగురబ్రహ్మఖ్యవాచే వ్యపి 149

వాగ్ధ్యము.—బస్మియా దితి. రాజపుత్రః రాజాదాసౌ పురుషోతి సహవాదికరణ
 సహకు. తారాచంద్రబలాన్వితస్య, పాణిగ్రహత్ వివాహత్, ప్రాగేవ పూర్వ
 మేన, మాంశబంధనభే ఉపసమయోగ్యవత్కరే, సురాగ్రహణేనాః, నిష్కృ
 గణం మాతాపిత్రోద్ధరణాంవ గణం, సంపూజ్య గంధపూజాదిభిరభ్యర్చ్య, తత్స
 ద్వచ ఆయుధగృహం చ, తోరణగుతాకాదిభిరలంకృత్య, కుజగురబ్రహ్మఖ్యవారేభ్య
 కుజగురునూర్యవారేభ్య, లక్షణాయుతాం శస్త్రకాస్త్రోత్తలక్షణసంపన్నాం, ఘరికాం అని
 పుత్రికాం, 'స్యాద్వస్త్రీచాసిపుత్రీన ఘరికాదాసిభేజః' త్యమరః. కట్యాం వామతః
 సప్యకట్యాం, 'వామం శరీర మ్యం స్యా దపసవ్యంతు దక్షిణ' మిత్యమరః. బస్మి
 యాత్, ఛాకయాత్, శేషం వాసవత్రాతిరిక్తం లగ్నాదికం వివాహోక్తవత్ వివా
 హేయాగ్రహసంపత్తిః యల్లగ్నం చ తిర్వ్య మత్రా పూజ్యవ్యాప్తమ్.

అవ. రాజకుమారుణు కత్తిసి ధరించుటకుఁ గాలమును జెప్పు
 చున్నాఁడు.—

తా. రాజకుమారుఁడు వివాహమునకు మున్నే యుపసయన
 యోగ్యవత్త్రముతోడను, ఖాన్దేంగారకగురువారములలో నీ కవార
 ముతోడను, వివాహయోగ్యమైనలగ్నాదులతోడను, దాచాచంద్రబల
 ముతోడను గూడియున్న యొకశుభదినింబున నిష్టదేశతలం దల్లిరం
 ద్రులను గురువులం బూజించి ఆయుధగృహంబు నలంకరించి శస్త్రా
 స్త్రోక్తంబు లగులక్షణములు గలసూరుకత్తిని కట్టిప్రదేశమున కుడి
 ప్రక్క ధరింపవలయును.

అవ. శ్లోకపాదత్రయేన మాతనవధూగృహ్యప్రవేశకాల మాహ —

వృషాదా సమవాసరే నవవధూసద్వస్త్రవేశ స్మరణః
 న్యా దాహోషితవాసరా శ్చురికా దా స్పృహంకాంగతుద్ధిం వినా,
 పిహ్నాహా స్మరణమాబ్జ ఏవ నియమ స్త్వానంచమాభా త్తులా
 కన్యాకర్కటచాగోర్గుపసృయుక్తంభా నేషేకే శుభాః. 150

వ్యా.—వృహదా వితి. పరిణయాత్ వివాహానంతరం, వృహదౌ వృద్ధినప్ర
భృతి, సమవాసరే సమదినే, పంచాంగశుద్ధిం వివాహే, ఆహావకవాసరాత్ హోదశదినప
త్యంతం, నవవధూవర్త్యునకః సూతసవధూగృహప్రవేశః, కుభః స్వాత్, హోదశది
వాత్క్రమణీ కలిమాహః ఉద్యాహది నివాహప్రభృతి, ఆహూర్తే వివహవంశస్సరే,
యస్మిన్ కన్యకాశుభదినే, కుభః, ఆయం నియమః, విషయవంశస్సరినియమః, ఆయం
హూర్తా త్వింశతివంశస్సరపర్యంత మేవ. ఇతఃపరం సూతకోక్తయేన నిషేకకాల
మాహః కులేత్యాదివా. కులాగ్న్యాకర్మకచాపగోర్మువస్యయస్కంభాః-ఆవ్యా
ప్తయః ప్రసీద్ధాః, చాపోధనుః, గాః వృషభః, యహాహినః వృయోః మిథునం,
కుంభః ప్రసీద్ధః, ఏతాన్యస్త్వలగ్నాని నిషేకమిథునార్హణే, కుభాః.

అవ. ఈశోకంబున 3 పాదములచే సూతసవధూగృహప్రవేశ
కాలంబును నాలవపాదముచే నిషేకయోగ్యలగ్నంబులం తెల్పు
చున్నాఁడు.—

తా. వివాహమైన ౩-వ దినము మొదలు ౧౬-వ దినమువఱకు
సమదినములయందుఁ దిథివారసమత్తయోగశరణములనైన నం జూడక
సూతసవధూగృహప్రవేశము చేయవచ్చుననియు, ౧౬ దినములకు
వెనుక ౫ సంవత్సరములవఱకు విషమసంవత్సరములయం దొక శుభ
దినంబునఁ జేయవలయుననియు, ౫ సంవత్సరములకు వెనుక విషమసం
వత్సరనియమము ననిలేదనియు, వృషభ మిథున కటక కన్యా కులా
ధనుని కుంభ మీనములు నిషేకయోగ్యంబులనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. అథ నిషేకే సమత్తవాసరా నాహ —

దస్త్రాగ్నిలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యోత్తరాంత్యాచ్యుతాః
పూజ్యాః పువ్యృత్తనర్మనూవసుశిత్వప్రాప్త్యావ్యయా మధ్యమాః,
సుధ్యే వాత్రే తు పువ్య ఏవ నిఖలా పూరా నిషేకే పరా
మధ్యో భానుజవాగరశ్చ భృగుజ్జ్వార్యేందువారా శ్శుభాః 151

వ్యా.—దస్త్రేతి. దస్త్రాగ్నిలమిత్రమూలవరుణబ్రాహ్మ్యోత్తరాంత్యాచ్యు
తాః ఆగ్నినిహస్తస్వాత్మినూవాహమూలశభింగోహింజ్యోత్తరామధ్యోత్తరాభాద్రా
శుభాశ్రుజాః. పూజ్యాః శ్రేష్ఠాః. పువ్యపువ్యనూవసుశిత్వప్రాప్త్యావ్యయా. పువ్య
పువ్యనూవస్థామ్యుశ్చంద్రాభిదా, మధ్యమాః అంతరిమా ఇత్యర్థః. అత్ర సమధ్య
మసమత్తవాసరాం, మధ్యపరగతిః పువ్యః విశుభత్యేవకారాక్షః. అపరాశ్చ మస్తారాః,

భజితే కృత్తికార్ద్రాశ్రేణుమహాపూజ్యకలునీవిభాఖ్యేష్టాపూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాపదిపూజాః, త్యాజ్యాభిరీయావత్, భానుజవాస, శృనివాసరశ్యమధ్యమః, భృగుజగ్ధా ర్శ్యం వారాః శుక్రబుధుః గురుసోమవారాః, శుభాశ్శుకరాః, అశ్వత్థశుభా ఇర్విర్ధా జ్యేష్ఠతే.

అవ. నిషేకవిషయమై నక్షత్రవారములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. అశ్విని, రోహిణి, ఉత్తర, మాఘ, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ, శనిగము, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర, రేఃతి ఈ నక్షత్రములును, సోమ బుధ గురు శుక్రవారములును నిషేకము నకు ముఖ్యములనియు, మృగశిర్షము, పునర్విసు, చిత్ర, ధనిష్ఠ ఈ నక్షత్రములును, శనివారమును మధ్యమంబులనియు, పుష్యనక్షత్రము త్యంతమధ్యమంబనియుఁ దక్కిననక్షత్రవారములు నిషిద్ధంబులనియు నభిప్రాయము.

వృషీ వర్షచతుర్దశీ పితృరిథీ రిక్తార్ధరాత్రాష్టమీ

ర్మిత్యా విప్ర్యయమా దినాదినికృత్కామప్రదోహ నది,

మాఘాది వృషి పంచ నూదితమహదోహ స్మరిత్యభ్య తా

శ్రావణ్యా మహి తార్తికే సహసి వా మాసే నిషేక కృధః. 152

వాగ్ — వృషీ పక్షి, పక్షవ్యయగతాపర్వాణి అమావాస్యా పూర్ణిమాదినీ, వ కుర్గిబుక్షవ్యయగతా, పితృరిథమః శ్రాద్ధదినాని, రిక్తః పూర్వార్తః, అర్ధరాత్రః, నిక థః. అష్టమీపక్షవ్యయగతా, నిర, విప్ర్యయమా-విప్రీకృతకరణం, అనమః దిన ర్మయం, దినాదినికృత్కామప్రదోహనది-దినాది. ప్రరిపత్, దినకృత్కామానప్రమాత్రియో వశ్యా, నయో, ప్రదోహ ఏకాంశ్యర్వాణి, హిత్యా, త్యక్త్యా, తా ప్రసిద్ధా, ఉదిత మహదోహ మాఘాదిమహదోహ, పరిశ్రిష్ట, మాఘాదిభి మాఘప్రభృతిభి సం దముహానీభి, శ్రావణ్యాం, తార్తికే, అథవా సహసి 'మర్గర్కక్షనహిహర్గ' ఇత్యమః, నిషేక కృధః.

అవ. నిషేకకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. మాఘపాల్గున చైత్ర వైశాఖ జ్యేష్ఠ శ్రావణ తార్తికమా గ్గశీర్ష మాసములయందును, పక్షవ్యయగతములగు వప్ర్యవ్యమీ చతుర్దశీ ప్రతిపత్తులును, పుర్వోక్షులును, శ్రాద్ధదినంబులును, రిక్తతిథులును, త్రయోదశిన ప్రముల ప్రదోషంబులును, అర్ధరాత్రంబులును, మాఘాది మహదోషంబులును, ఏనిం బరిత్యజించి లేక్కినదిసంబులయందును,

నిషేకము శుభావహము, ముందుఁజెప్పఁబడిన మానములుగాక
యితరమానములయం దేదినంబునం జేయకూడదు

రేవత్యాదిమ పల్కు భేష యువతిః పశ్యన్తి మే కే ప్రియా
దంపత్యో శ్చ వరస్పరం ప్రియమపి న్యా ద్వాదశ స్వీకృతాన్,
శ్యేష్ఠాదినవోదుషు ప్రియశమో వధ్వా స్థితార్కా శుభా
స్యాతాం భర్తృగృహప్ర వేశసమయే చ ద్వాదశా పృష్ఠగా. 153

వ్యా.—రేవత్యాది ప్రియ. రేవత్యాదిమ పల్కుభేషు రంభిప్రకృతిమ మృగశి
ర్నాంశ్యేషు వల్లభత్రేషు. నిషేక కృతేయది, యువతి ర్వధూః, పశ్యన్తి, పుయవన్తి,
ప్రియా ప్రియకరాస్యాత్. ఈశభాత్ ఆర్ద్రానక్షత్రమారణ్య ద్వాదశసు ఆర్ద్రాద్య
నూరాధాంలేషు, నిషేక కృతే, దంపత్యోః పరస్పరం ప్రియం స్యాత్. శ్యేష్ఠాదిక
వోదుషు శ్యేష్ఠాద్యర్థరాధాద్రాంలేషు నవనక్షత్రేషు నిషేక కృతే, వా, వధ్వాః
ప్రియాః, ప్రియతమః ప్రియతీయవాక్, స్యాత్. ‘అతిశయశతమభిప్రేక్షా’
మిత్యర్థియాత్థరమ ప్రత్యయః భర్తృగృహప్రవేశసమయే మాతంగుగహయన్త్రీదా
గృహప్రవేశసమయే, స్థితార్కాశుక్రియార్థాత్, ద్వాదశాః పృష్ఠగానామగౌవా
యది, శుభా స్యాతామ్.

అవ. దంపతుల కన్యోన్యప్రీతికరంబు లగునక్షత్రములఁ జెప్పు
చున్నాడు —

తా. రేవతి మొదలు ౭ నక్షత్రములయందు నిషేకముఁ జేసిన
వనిత పురుషున కిష్టురా లగును. ఆర్ద్రామొదలగు ౧౨ నక్షత్రముల
యందు నిషేకముచేయ దంపతుల కన్యోన్యప్రీతి కలుగును. శ్యేష్ఠ
మొదలు ౯ నక్షత్రములందు నిషేకముఁజేయ స్త్రీకిఁ బురుషుల
దత్వంతప్రియుం దగును. వనిత నూతనసంగమమునకై భర్తృగృ
హమును బ్రవేశించునపుడు రవిశుక్రులు స్త్రీకి దెనుకనైనను గుడిప్రక్క
నైన నుండి రేని శుభకరు లగుదురు.

అవ. అథ నూతనవస్త్రసూమణధారణకాల కూహ.—

కున్య నూతనవస్త్రసూమణధృతిం విష్ణుత్రియార్కత్రయం
బ్రహ్మదిత్యగురూ త్త్రాన్యశశన్మిత్రాన్యమూలే ష్వపి,
వారా వారదినశయోః సతి గురిత్యా మా వష్టవి
నందానైధృతివిష్టిచాతపర్యూహిత్యాఽథ మంజేఽథవా. 154

వాగ్మి.—కుర్యాదీతి. విష్ణుక్రయం శ్రవణః నిష్ఠాశక్తిభిః. అక్షరక్రయం వా
 ప్రతిరాప్యశక్త్యః. బ్రహ్మోహితీ, అశక్త్యః ప్రవర్తనా గురు పుష్కలః, ఉత్తరాః ఉత్త
 రాత్రియం, అవ్యః అశ్వినీ, శశ్వత్ న. గర్భం మిత్రమనూరాధా. అంశ్యోకేతి,
 మూలం సర్వం ఏతేషు సప్తవక్షాత్ కేషు మూలమస్తమానానాం పృథిః పాపం, కు
 ర్యాత్. ఆదిత్యే మూల-అశోకే గారజః, శశ్వత్స్వామ్యః, తియో వాకాభామహి, వా
 సరా. అశోకేష్టా మహాజ్యోతిషాః క్షేపితాః తేజస్వినుః. ప్రతిగదం పక్షవ్యూ
 గతాం, రిక్తాః పూర్వోక్తాః, అమః. దినక్రయం అష్టమిషవ్యూహగతా, అంశాః పూ
 ర్వోక్తాః, దైవ్యుః కైశ్వరియోగః, విష్ణిభిర్వ్రాహ్మణాం, సతా వ్యతిపాతమహిపాతా, ప
 రిభుః పరిభుయోగః. రాజాహిర్యా శశ్వత్స్వా. భామదీతి పూర్వజావ్యయః. ఆదిత్యే
 శయోర్వారా విత్యనేన శేషానాం యోగ్యత్యేప్రాప్తే మందవానామోగ్యత్య మానః
 అథవా మందే మందవాసకేన, అకుభ మిత్యధ్యాహరణ.

అవ. నూతనవస్త్రాభరణముల ధరించుటకుఁ గాలమును జెప్పు
 చున్నాఁడు.—

తా. ఆదిత్యాంగారకశనివారంబులును, శుభయాష్టమిప్రతిప
 త్తులును, గార-వ శ్లోకమునందుఁ జెప్పఁబడిన నందరి క్రితులును తిథిక్ర
 యములతోఁ జేసినదిసంబులును, పరిమలై ధృతిరామయోగంబులును, భద్రక
 రణమును, వ్యతిపాతమహిపాతంబులును, వీనింబరిశ్చిజించి, తక్కినదినం
 బులయందును, ఆశ్వినీ, రోహిణి, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్యమి,
 ఉత్తర, మాస్త, చిత్ర, స్వాతి, అనూరాధ, మూల, ఉత్తరాషాఢ,
 శ్రవణము, ధనిష్ఠ, శతభిషము, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి ఈనక్షత్రముల
 యందును నూతనవస్త్రాభరణముల ధరించిన శుభములు గలుగును.

అవ. అథ ద్వాదశలగ్నానాం ఘటికాప్రమాణ మూహ —
 మేషే మిషగృహే చతస్ర ఉపయోగార్థం చతస్రే శృషే
 శుంభే పాకముతాశ్చ సంచ మగస్త్రీముగ్ధతాళిషు చ,
 వాగ్మి సంచ కలిత కేసరిభుజీతీషు చ స్వాడికా
 లగ్నానాం ఘటికాప్రమాణగణనాజ్ఞానా క్రమా ద్భూషురైః.

వాగ్మి.—మేష పతి మేషే మిషగృహే క్యుభియోగ్నయోగ్యత్యే ప్రామది
 కా, శృషేషుగార్థం అవతిభావక్రమణీకా, మగస్త్రీయుగ్ధతాళిషు మకరక
 గ్నామిషు గుంభు, పాకముతా పుసాదా, సంచఘటికా, శుశీరకేసరిభుజీతీషు

కర్కట పింహాశురవృత్తికేసు, సాక్షింపంచఘటికాః, ఏపలగ్నానాంద్యాదకలగ్నానాం, ఘటికాప్రమాణగణనా, క్రమాత్ భూసురైః జ్యోతిశ్చాస్త్రజ్ఞైః శ్చేయా

అ- మేమాదిద్వానకలగ్నఘటికాప్రమాణమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా మేషమీనములకు గడియలు ౪ వృషభకుంభములకు గడియలు ౪ మృగశిరశాస్థిమిథువతులకు గడియలు ౫ కటకసింహాధనుగ్వృశ్చిములకు గడియలు ౫ ఈరీతిని లగ్నముల ఘటికాప్రమాణముఁ దెలియవలయు.

యజ్ఞినా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టికాయాం తుర్యో చిందు రభూ దయమ్.

చతుర్థవిధు స్సమాప్తః.

శ్రీ రఘు

శ్రీహరిగ్రీవాయ నమః

కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే

పల్లవ విమలః.

శ్లో. ప్రస్తుతాతకమీత్యతస్య గమనం చామృతశ్చ సుంవతేత్
ప్రస్తుతాతకాతకో యది భవేత్తస్యాపి కృచ్ఛాత్ ప్రజేత్,
తల్లగ్నే గ్రహదృష్టిచాగళకునై రన్యైర్వి మితైశ్చ
స్తారాచంద్రబలాన్వితో గ్రహమఖం కృత్వా తుభేఽహ్ని వశేత్.

శ్లో. ప్రణయ్య దక్షిణామూర్తిం సద్వివాసంకమాపింః.

వ్యాఖ్యాన రేఖానా సమ్యక్ శాస్త్రప్రకరణం కుయా

వాక్య. — ప్రస్తుతాతక. ప్రస్తుత. ప్రయాగం ప్రశ్నార్థం. తాతకం జన్మకాలగ్ర

హసంపత్తిం విత్త్యసమ్యక్విచార్య, అయ్యుతిః యస్యద్విహాయా నీతస్యపుంసః, గమనం
యాత్రం, సుంవతేత్. దైర్ఘ్య ఇతిశేషః. ప్రస్తుతాతకాతకః అభారజన్మకాలగ్రహ
సంపత్తి భృతవ్యధి, తవా తస్యాపి విత్త్యతకాతకాతకా, కృచ్ఛాత్ నష్టికారకాది
చార్యకాత్, నిజేత్. 'తస్యైర్వి' కృచ్ఛాత్ 'మితైశ్చ' విత్త్యుపకరణః తతః ప్రయాగకర్తా
తారాచంద్రబలాన్వితస్య. గ్రహమఖం నవగ్రహహోమం, కృత్వా తాతకసంపూజ్య,
గ్రహదృష్టిచాగళకునై. యాత్రామృత గ్రహదృష్టికాత్ యది చాగళకునాని
కయ్యకకునాని తైశ్చ, అన్యైశ్చ కృత్వి మితైః మంగళగీతావాద్యాద్వినిశ్చిసన, తుభే
ఽహ్ని పంచాంగకుర్థిసి, తల్లగ్నే దైర్ఘ్యోక్తగుభేఽహ్ని. ప్రజేత్ గచ్ఛేత్ విత్త్యే
లిత్.

అవ. యాత్రాప్రకరణమను జెప్పచున్నాడు —

తా. యాత్రాయం చలిలావగలనమున జ్యోతిష్మునకుదలగ్న
ప్రశ్నకేయంగా నాజ్యోతిష్ముడు చుట్టూ రహితకమునదగ్గంగా
నాలోచించి యతఃకు దిక్కును వ్రంశించుగా నుండెనేనె యేమి గ్న
ము జెప్పించునోయు, నొక్క యాగపత్తిం - ము వెలి మనవాదె
యున్న కైమందుఁ గట్టయి చేసెనె నన్యవాదిరాచిలము జేసి

యతనియాముగ ప్రయాణమును జెలిసికొని ప్రయాణమునకు లగ్నమును జెప్పవలయు ననియు, బిష్టుటఁ బ్రయాణకర్త జ్యోతిష్కునిచే జెప్పఁ బడినతారాచంద్రబలయు క్షలగ్నమందు సవగ్రహహోమాదులం జేసి శుభశకునము లగుచుండుగా మంగళవాద్యధ్వనులతోఁగూడఁ జోవల యుపనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. అథ శ్లోకత్రయేణ యాత్రాప్రశ్నఫలమాహ. —

షష్ఠాష్టవ్యయగ శ్మశీ శుభఖగై ర్నప్తేక్షితో భంగకృత్
క్రూరో లగ్నగతోఽప్యసోఽవ్యకుభక్య తత్ప్రశ్నలగ్నా వృధీ,
ఏగో లగ్నగత శ్మశు స్తు ధనదో ద్వా లగ్నగా చే చుభా
రత్నస్త్రీపశుభూమియానసుఖదా యాతు ర్బలిష్ఠే యది. 157

వా. — షష్ఠీతి షష్ఠాష్టవ్యయగః ప్రశ్నలగ్నాత్ షష్ఠాష్టమిద్వాదకానామవ్యయ కుష్ఠితః, శశీచంద్రః, శుభఖగైశుభగ్రహైః, నప్తేక్షితోఽనుదినదృష్టోఽయి, భంగ కృత్ విఘ్నకారీన్యాత్, బరీతవ్యమిత్రాక్షేత్రగతః, క్రూరఃపాపః, రత్నప్రశ్నలగ్నాత్ అప్యగః అప్యమలగ్నగతోవా, లగ్నగతఃరత్నప్రశ్నలగ్నగతోవా యది, అశుభఃప్రశ్నాత్, ఏకశుభగ్రహః, లగ్నగతశ్చేత్, యాతుఃప్రయాతేనః, ధనదః అర్థదోభవతి. బలిష్ఠా విత్వంతబలవంతా, ద్వాకుభాశుభగ్రహా, లగ్నగాలగ్నాష్టా యది, యాతుః, రత్నస్త్రీప శుభూమియానసుఖదా స్యాతా మితి, ప్రష్టారం ప్రతి చైవశ్లో ఏదేదిత్యధ్యాహం.

అవ. 3 శ్లోకములచే యాత్రాప్రశ్నఫలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. చంద్రుఁడు శుభగ్రహముచేఁ జూడఁబడక ప్రశ్నలగ్నము నకు ౬-టనైన ౮-టనైన నుండెనేని ప్రయాణమునకు విఘ్నముగలుగు ననియు, ఉచ్చమిత్రక్షేత్రాదియు క్షమైన పాపగ్రహముప్రశ్నలగ్నమం దైనను ౮-టనైన నుండెనేని యశుభకరం బనియు, నొకశుభగ్రహము ప్రశ్నలగ్నమును బొందియున్న ప్రయాణకర్తకు ధనలాభముగలుగునని యు, సత్యంతబలయు క్షములైన రెండుగ్రహములు ప్రశ్నలగ్నమందుం డెనేనిరత్నవనితానుభూలాభంబులను, ప్రయాణమందత్యంతసౌఖ్యం బు కలుగునని జ్యోతిష్కుఁడు ప్రయాణకర్తకుఁ జెప్పవలయును.

యాత్రాప్రశ్నశుభాప్య సత్కరుకా మార్గైర్లదా ద్విత్రిగాః
కన్యాబంధుసహాయదా స్సుతిగతా యాతుశ్చ మిత్రార్థదాః,

బంధుస్థా శ్శుభదా శ్శుభా గగనగా స్సృక్పర్వదా ధర్మగాః

తేమాముష్యపశుప్రదా శ్చ సకలా సుద్రే తు పూర్ణార్థదాః. 158

వా. — యత్రేతి. సకలాస్సపస్తాః, శుభా శ్శుభ సస్తాః, యత్రాప్రశ్నగృహస్య యాత్రాప్రశ్నలగ్నస్య, సప్తమగతా స్సప్తమలగ్నగతాశ్చేత్, మాన్దేమాన్దహస్య ఏవ, అర్థదాః లాభప్రదాః. ద్వితీగాః ద్వితీయత్వతీసుస్థాగతాశ్చేత్, తిన్వాబంధు సహాయదాః, సుతగతాః సంపదస్థానగతాశ్చేత్, మిత్రార్థదాః. బంధుస్థా కృతుర్థస్థా నగతాశ్చేత్, శుభదాః. గగనగాః దశమస్థానగతాశ్చేత్, సత్కర్తృదాః. ధర్మగాః నవ మస్థానగతాశ్చేత్, తేమాముష్యపశుప్రదాః. సుద్రే తు ఏకాదశస్థానగతాశ్చేత్, పూర్ణార్థదాః ఇష్టపదార్థదాః, భవంతి.

తా. శుభగ్రహములు యాత్రాప్రశ్నలగ్నమునకుఁ బటనైనను 3-టనైన నుండిరేని స్వజనసహాయకన్యాలాభంబులును, 4-టనుండి రేని శుభఫలములును, 5-టనుండిరేని సుహృత్లాభంబులును, 6-ట నుండిరేని ప్రయాణమైపోవునపుడు మార్గసుధ్యంబున నేధనలాభంబును 7-టనుండిరేని దీర్ఘాయుష్యతేమసశులాభంబులును, 8-టనుండిరేని యుత్తమకర్మంబును, 9-టనుండిరేని సర్వాభీష్టసిద్ధులును నీరీతిఁ బ్ర యాణకర్తృ కీఫలములు గలుగును.

యాత్రాప్రశ్నగృహం చరం శుభగతి స్వాతి త్వగ్నలగ్నం స్థిరం
నాస్త్యే వాస్య గతి ర్విమిత్ర ఫలదం చే ద్విస్వభావం గృహమ్,
వక్త్రీలగ్నగతో గ్రహో నహి గతి ర్యశ్యస్తవో లగ్నగో
హనిః స్యా దభవా 2 స్తగో 2 ప్యశుభత్వ త్తత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వరః. 159

వా. — యత్రేతి యాత్రాప్రశ్నగృహం యాత్రాప్రశ్నలగ్నం, చరంచేత్, శుభ గతిస్సుభప్రయాణం, స్థాతి తత్ప్రశ్నలగ్నం ప్రయాణస్సుచ్ఛాలగ్నం, స్థిరంచేత్, అస్య జగమిమో, గతిః ప్రయాణం, నాస్త్యేవ శ్శుభం ప్రశ్నలగ్నం ద్విస్వభావంచేత్ ప్రాణదం, పూర్వాస్థించేన్నగతిః, స్థిరమిహిహిహిహి త్తత్ప్రశ్నలగ్నం చరంచేత్, చరంచేత్, గ్రహో యోగశ్చనగ్రహో, వక్త్రీ సహలగ్నగతాశ్చేత్ తత్ఫలమితి, అస్త్యే, శ్శుభలగ్నా త్వప్రమగాత్యశ్శివః, లగ్నగః ప్రశ్నలగ్నగతో యది, హనిః స్వాత్. యతురీతిశేవ, అభవా తత్ప్రశ్నలగ్నేశ్వరః, అస్థితో లగ్నా త్వప్రమస్థానగతిశ్చే దశుభకృత్.

తా. ప్రయాణప్రశ్నకాలలగ్నము స్థిరలగ్నమై యుండినను, ద్విస్వభావలగ్నములోఁ బూర్వాస్థిమై యుండినను ప్రయాణమునకు

భంగముగలుగుననియు, జరలగ్నమైయుండినను ద్విస్వభావలగ్నములొ
నుత్తరార్థమైయుండిననునుఖప్రయాణముగలుగుననియు, ఏ క్రహంబై
నను వక్రించి ప్రక్షలగ్నమందుండిన ప్రయాణమునకు నిఘ్నములు
గలుగుననియు, ప్రక్షలగ్నసప్రయస్థానాధిపతి యాలగ్నమందుండిన ప్ర
యాణక్షకు హానిగలుగుననియు, ప్రక్షలగ్నాధిపతి సప్రయస్థానమం
దుండిన సశుభకరుడనియు నెఱుంగనగు.

అవ. యాత్రాయా స్థితివారనక్షత్రనిర్ణయ మాహ. —

రిక్తాపర్వదినానిష్ఠీతిభయ వ్యవ్యవస్థా ద్వాదశీ

సర్వ్యా భూమిజభానుపుత్రిదినకృద్వాసా శ్చ యాత్రాత్మజే,

హస్తాదిత్యహరిద్యయాంశ్యకశభిద్రాగ్యమిత్రాహ్వయా

శ్చస్తా మధ్యమతారితా శ్చ కిభిషజ్జూప్రజీకోత్తరాః.

160

త్యా. — రిక్తః, రిక్తాః, భూర్వాస్తాః, పర్వాణి సంశపర్వాణి, దినాదిః ప్రతి
రత్, నిష్ఠీతిభయః భద్రకరణదినాః, సంశపర్వస్యమిద్వాదశీపితాః మక్ష్యవ్యయః, తా,
యాత్రాత్మజే ప్రయాణకారే, నిర్వాణః, ప్రయాణస్థాయోగ్యా ఇత్యర్థః, భూమిజభా
నుపుత్రిదినకృద్వాసాః భూమికర్తృచానరాశ్చ నిర్వాణః, హస్తాదిత్యహరిద్యయాంశ్య
కశభిద్రాగ్యమిత్రాహ్వయాః హస్తపునర్వమిత్రాణాం ధనిష్ఠా శనితీ మృగశిర్షాశ్చిర
పుష్యనూరాధా ఇతి సవతారాః, శస్తాః మఖ్యాః, యాత్రాయా ఇతి శేషః, కరిభిషజ్
మూల ప్రజీకోత్తరాః కరిభిషజ్జూలకోహిణ్యతికోత్తరామదోత్తరాభాద్రాః, మధ్య
మతారణాః అమర్తమతారా ఇత్యర్థః, శేషాస్త్యాఖ్యాః.

అవ. ప్రయాణమునకు టిభివారనక్షత్రంబులఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. రిక్తతిథులును, సంశపర్వంబులును, ప్రతిపత్తును, భద్ర
కరణయు క్షదినంబులును, పక్షర్వయగతంబు లగుద్వాదశీవ్యవస్థములు
ను, భూస్వంగా శకనివారంబులు నివి ప్రయాణమున కయోగ్యంబుల
నియు దక్కినసాధివాంములు, నివిని, మృగశిర్షము, పునర్వసు, పుష్య
మి, హస్త, అనూరాధ, శ్రవణ, ధనిష్ఠ, రేవతి ఈనక్షత్రములు ప్ర
యాణమునకుఁ ప్రశస్తంబులనియు, హిణి, ఉత్తర, మూల, ఉత్తరా
షాఢ, కరిభిషము, ఉత్తరాభాద్ర ఈనక్షత్రములు విధ్యమంబులనియు
తక్కిననక్షత్రములు అయోగ్యము లనియు నెఱుంగఁదగినది.

దిను చతుర్దిత్యు, సప్త సప్తలిఖేత్ యథాప్రాచ్యాం కృత్తికాద్యాశ్చేషాంతానిసప్త, దక్షిణస్యాంమహాదివికాఖాంతాని, ప్రతీచ్యామహారాధాదిశ్రుణాంతాని, ఉదీచ్యాంధ నిపాది భరణ్యంతాని సప్తక్షత్రాణి. ఆచుం పరిపూదండః అన్వితః ప్రయాణాభిలాషిభిః, గమనేగమ, విషయే, నిలంభ్యః పాతి క్రమణీయః, కృత్తికాదిసప్తసుప్రాచీం మహాదశ సప్తకు దక్షిణాం, అమారాధాదిసప్తసు ప్రతీచీం ధన్వంతరిసప్తను ఉదీచీం, పగచ్చేతి భావః.

అవ. పరిపూదండచక్రస్వరూపమునుబెలియఁ జేయుచున్నాఁడు. —

తా. వాయువ్యకోణము మొదలుకొని ఆగ్నేయకోణమువఱకు నొక రేఖయును, నైరృతికోణముమొదలుకొని ఈశాన్యకోణమువఱకు నొక రేఖయును వ్రాసిన పరిపూదండచక్రమగు. ఆచక్రమందుఁ బూర్వదిక్కున కృత్తిక మొదలుగు ౭ నక్షత్రంబులును, దక్షిణంబున మఖమొదలుగు ౭ నక్షత్రంబులును, బళ్ళిమంబున అనూరాధ మొదలుకొని అభిజిత్తుతోఁగూడ ౭ నక్షత్రంబులును, ఉత్తరంబున ధనిష్ఠ మొదలుగు ౭ నక్షత్రంబులును ఈరీతిని వ్రాయఁగా ఏనక్షత్రము లేదిక్కునకు వచ్చునో యానక్షత్రములయం దాదిక్కునకుఁ బోఁగూడదు.

అవ. అథ నక్షత్రరూపీనాం దిగ్ద్వారనిర్ణయ మాహ. —

యత్కష్టాస్థితభాని యాని గమనే ద్వారాణి తస్యా దిశః

ప్రాక్షుక్తే విహితస్య పుష్యదినకృత్తికాద్యతారా స్సదా,

సర్వద్వారకుభా స్సుఖార్థపథుదాః ప్రాగాదిమేషాదయో

దిగ్ద్వారాఖ్యగృహః ప్రదక్షిణవిధా వేక్షకకోఽనర్థదాః. 168

త్యా. — యదితి. యత్కష్టాస్థితభాని. యస్యాంకాస్థాయాందితి 'దిశ్చక్షుకకుభా' కాస్తాఅకాశ్యహరితిశ్చతా' ఇత్యవయః. స్థితాభా. నక్షత్రాణి యాతానిసప్త, తస్యాః దిశః ద్వారాణి చక్రపరిపూదండచక్ర ప్రాక్షుక్తకోకివిహితస్యగమ, విషిద్ధస్వేనోక్త నక్షత్ర సప్తలిఖయేత్. పుష్యదిన్వనితాద్యతారాః పుష్యపాస్తాపరంధాశ్చిన్య ఇతి చతస్ర స్తారకాః, సదాస్యదా, సర్వద్వారకుభాః సర్వద్వారేషు కుభకరాః యథాప్రాచ్యాంపుర్యః, దక్షిణస్యాంపూర్వ, ప్రతీచ్యామహారాధా, ఉదీచ్యామఖ్యసి కింద వితాస్సుఖార్థపథుదాశ్చభవంతి. మేషాదయః ప్రాగాదిదిగ్ద్వారాఖ్యగృహః దిగ్ద్వారసంజ్ఞిక

రాజ్యము, ప్రదక్షిణవిధానేతరకతోఁజరకుచు. ఏనుఁజ్జంఘరి ప్రాచ్యుఁడేను. దక్షిణ స్యాంబువఁడు, ప్రతీర్థాంబును ఉదీర్థాంబును. కః, ఏవఁబు. ప్రాచ్యుఁడనియె
ఇత్యాది. ఏవఁ త్రి గాపురైయ స్యాసాం దిశాం స్యాకమో యోజ్యః. కేమరాక
భూత రక్షిణో వ గంతవ్యాః.

అవ సత్త్రరాసులకు దిద్దవొసర్పియమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా పూర్వశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడిన క్రమమును, ఏదిక్కునం
దుండెడిసత్త్రంబు లాదిక్కునకు ద్వారసత్త్రంబులనియుఁ బూర్వశ్లో
కోక్తపరిభాషించిన క్రమమునందు గనుకవిషయము దిగ్విజయమున నిమే
ధింపఁబడిన సత్త్రములలోఁ బుష్కపాస్తానూరాధాశ్వినీసత్త్రంబులు
సకలదిగ్గనునములయందును శుభసంఖ్యాక్తములైనవినియుఁ దూర్పు
దిక్కునకు మేవసింహాధనూరాసులును, దక్షిణమునకు పృషతకన్యాకుక
రరాసులును, పశ్చిమంబునకు మిథునతులాకుంభరాసులును, ఉత్తరంబు
నకుఁ గటకవృశ్చికమీనరాసులు నీరీతి నీరాసులీదిక్కులకు ద్వారరాసు
లు గావున నిట్టి ద్వారరాశిలక్షణములయం దాయాదిక్కులకుఁ బో
గూడదు.

అవ. ద్వాదశలగ్నానాం గమనే ఫల మూహ.—

మేషే భద్ర మవాప్నుయాద్దవి నుఖం యుక్తే మృతిం కర్కటే
లాభం శోకభయం హరా ద్వరభయం కన్యాగృహేఽర్థం భటే,
కీటే విగ్రహ మేన చానలయే తేమం మృతే స్త్రీధనం

కాటిల్యం కలశే తు భోజనసుఖం మీనే ప్రయాణేఽధ్వగః 164

వ్యా.—మేషభతి మేషమేనలగ్నే. అధ్వగః ప్రయాణే చ ద్రంతుంకళం, గవివృ
షతే, నుఖం, యుక్తమిధుశే. మృతిం, కర్కటేలాభం పృథివ్యాదిలాభం. హరాశింహే,
శోకభయం, కన్యాగృహే కన్యాలగ్నే. ద్వరభయం, భటే తులాయాం అర్థంభన
లాభం. కీటేవృశ్చికే విగ్రహమేనయేననలగ్నోఁం చానం మేనదుర్గతే. తేమం,
మృతే మిత్ర, స్త్రీధనం స్త్రీధనం, కలశంభేతు కాటిల్యం కలశమం మీనే
భోజనసుఖం, ప్రయాణే ఆనాథయత్.

అవ ప్రయాణవిషయమెలగ్నములఫలంబులనినెంచుచున్నాఁడు.—

తా. మేషుఁ గ్నమందుఁ బునఃముగ్గయి వారలకు శుభంబు
ను, వృషభమందు సౌఖ్యంబును, మిథునమందు మరణంబును, కటక

మందు భూధనాదిలాభంబును, సింహమునందు వ్యసనంబును, కన్యాల
గ్నమందు జ్వరభయంబును, తులనందు ధనలాభంబును, సృష్టికమం
దు కలహంబును, ధనుస్సునందు డేవంబును, మకరనందు స్త్రీలా
భంబును, కుంభమందు వక్రగనునంబును, మీనమందు భోజనసుఖంబు
ను గలుగును.

అర ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోష మూహ —

యాత్రాయాం ప్రతిభార్గం ప్రతికుజం వత స్పృశం చార్తికృ
చ్చుక్ర వక్షిణతః స్థిగోఽగ్రశశక్య ద్యాతుః ప్రవేశేఽవినా,
మార్గే య ద్యుదితోఽగ్ర స శ్శశిమత స్తత్రైవ గంతా వసే
త్సమ్య స్యాస్త మవాప్నుశిశ్చపరతోయాతాఽధ్వశేషం ప్రతత్.

వాక్య — యాత్రాయామితి యాత్రాయాం ప్రవేశేత్తనః ప్రవేశకాలేవ, ప్రతిభార్గ
నం-స్థిగోరగ్రత్యంత్రుహా భాగోనకు ప్రతిస్యాభిముఖం ప్రతిమంతువాభిముఖం, కించ
ప్రత్యక్షజం-అభ్యుజాతవత్సజ్జవం ద్రుతస్తాజ్జా తదిశాన్వితోబుధః కంచమ్యంజాతా
దితివత్సః తస్యాభి-అం, యాగురాత్రికృత్తిహారా అశ్వవిశేషః-కుక్ర-వక్షిణ
తోయాతుద్వక్షిణభాశ్శిలోయఃచాకుభ్యుత్. అతేషంప్రతి కుశే-కుక్రప్రాచ్యాంస్థి
లేప్రాకానోద్గద్యామశ్శేష్యంప్రతిచ్యాంస్థిలేనైర్ముదివక్షిణాగ్నేయేషు వగంత
వ్యమితి ఉక్తం వ బాఃబోధిగాన్విత్ 'భూర్యాదివామ్యవిలోకుతోష్టా త్పుర్యే భృ
గార్థ్యుతేన్నయాయాత్, పశ్చాదివస్త్రాద్వివిలోకుతోఽన్యాభ్య గార్థ్యుతేన్నయా
యాత్.' బుధభ్యవిశేషహతః శశిమతోబుధః అగ్రతఃయాదాఃభుతోభాగే, మార్గేకుభ్య
మార్గసేన, ఉదిగోయది, గంతా గమనకర్తా తత్రైవనార్గమఃప్రవహనీత్ యాత్రా, అ
మిత్తితే ఆహః సామ్యకృ బుధ్య, అస్తమవాప్నుతః అస్తంగత్యనతః, పరతః ఉద
యానంతరం, అస్తేషం మార్గశేషం, ప్రతత్ ప్రయాయాత్.

అర ప్రతిశుక్రభౌమబుధదోషముః జేష్ఠుచున్నాడు, —

తా సమనము పోవుచున్న మహి గ్రహంబునకు వచ్చున
పుడును శుక్రకారకబధు బలిని చాలె యుండు లేని వీడాశరు లగుదుర
నెము శుక్రము పవనమునకు దక్షిణభాగమునుండిన శుభకరుడు
గానె గూర్చునిక్కున నుండునపు నీజానో శరనా యున్వదిక్కు
లకును శశి మంబునకుండు పుడు నైర్మలతీ గాన్వయిదిక్కులకు
ను పగునముపోగుననెయిన, బుధుడు సమనముపోవుచుండ

మధ్యమార్గమం దెదుట మరయించెనేని ముందు సన్మతమునై యుదయమగునటకు ప్రమాణం ర్థమగునమె యగునను.

అవ ఉక్తప్రతిశుక్రాదిదోషస్య గోత్రభేదేన చోపసామానా.—

భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగు అత్రి ఆంగీర కాశ్యపా
గార్గ్య గౌతమనానుశ్చ మునయ సన్తోత్రికా మృశ్నినామ్,
ఏకగ్రాసునివాహుగాష్ఠవిక. తుత్పిడికజ్ఞానినాం

చార్తనాం ప్రతిభార్గవప్రతిజప్రత్యారదోహ న హి. 166

వాక్య.—భారద్వాజేతి. భారద్వాజవసిష్ఠవాత్స్యభృగుః అత్రి ఆంగీర కాశ్యపా అత్రి
గార్గ్యగౌతమనానుశ్చ మునయ. తస్యో
త్రిదాంద్విజానాం, అథిదాం యదకానాం, కించ ఏకగ్రాసునివాహుగాష్ఠవికతు
త్పిడితజ్ఞానినాం ఏకగ్రామేగృహంకరకానాం, నివాహం యయినాం, రాష్ట్రవికలే
దేశోపద్రవేలయమానానాం, తుత్పిడికానాం జ్ఞానినాం విక్రూతానాం, అర్తనాం
కోశేన రాజోపద్రవేనా అర్తనా మలేషం ప్రతిభార్గవప్రతిజప్రత్యారదోహ
న హి న సంతి.

అవ. పూర్వజ్ఞోగోక్తప్రతిశుక్రాదిదోషములకు గోత్రభేదముచే
బరిహారమును జెప్పచున్నాడు —

తా. భారద్వాజ వసిష్ఠ వాత్స్య భృగు అత్రి ఆంగీర కాశ్యప
గార్గ్య గౌతమ గోత్రజులకును, యాచులకును కనొగ్రామమందునొక
గృహమందుండి మఱియొకగృహమునకు బోవువారలకును, నివాహము
నకుఁ బోవువారలకును, దేశోపద్రవముచే బదుగుబాటెడివారలకు,
సన్నాతురులై వెల్లడివారలకును, మహాయోగులకును, అర్తులగువారల
కునునీక్రిందఁ జెప్పఁబడియున్నప్రతిశుక్రభాసుబుధదోషములు లేవనుట.

అవ. యాత్రాఫణిచక్రముతి నూహ —

త్రిణి త్రిణి శశివభాగతగంనా నాగ్నాఽగ్నిసంహృషణః
శంచ గుర్గర్విషమాణి రోకథ మహా యోగిని చార్చితః,
యుగ్మాన్యేన సద్వివాని సదినం యాత్ర ఫణే నుచ్ఛ్రిం
కించక్రేణ ఫణేవీరుప న శతం త్యజ్యం శుభే ఽర్చితే. 167

వా. — త్రిణీతి. అర్కసోదుతః సూర్యస్థితనక్షత్రమారభ్య, త్రిణీతీతినక్షత్రాణి, శక్తిభాంతం చంద్రస్థితనక్షత్రపథ్యంతం, గణనాసంఖ్యా, కాగ్రాకర్తవ్యా, గంతుమిచ్ఛతేతిశేషః. ఏవంగణనాయాం క్రియమాణాయాం, సప్తవికతినక్షత్రాణాం నవత్రికాణిభవంతి, శత్రవినమాణిరంచత్రికాణితు, రోగభయదానిభవంతి, అన్యాని చత్వారియన్తాని త్రికాణితు నదిష్టదాని సమ్యగీష్టఫలదాని న్యూః, యాతురితి శేషః. యాత్రాఫణే, యాత్రాఫణిచక్రస్య, యత్ఫలముక్తం, తత్ఫలం, ఇదమేతదేవ, అతశ్చక్రణ ఫణిచక్రణ, శింశుయోజనం, నప్రయోజనమిత్థ్యక్తం, అశేనైవ చరితాకర్తావతిభావః, ఫలితమావాః, ఛేద్యయాపంశుద్యత్ త్రికంఫణిచక్రణం, తత్తదనుభవతశ్చుభే కుభికర్తవీ, త్యాజ్యమ్.

అవ. యాత్రాఫణిచక్రమునకు సమానఫలమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. పై సముపొవువారు సూర్యస్థితనక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రమువఱకు మూడేసిసక్షత్రములను గణనచేయువలయును. ఈ క్రమంబున గణనచేయఁగా నిరువదియేడునక్షత్రములు ౯ త్రికంబులగును, అట్టి త్రికంబులలో విషమత్రికంబులగు ౧, ౩, ౫, ౭, ౯ ఈ త్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములలో పై సముపొయిన రోగభయంబులు గలుగుననియు, మిగతినమత్రికంబులగు ౪, ౬, ౮ ఈ త్రికప్రతిపాదకనక్షత్రములు ఇష్టఫలప్రదములనియు గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పఁబడియున్న యాత్రాఫణిచక్రాక్షం విడియగాన నాచక్రము వ్యర్థంబనియు నెఱుఁగఁదగు.

అవ చంద్రగర్భసమ్మతి మాహ —

అగ్నేయర్ష మమానురాధవసుధే వ్యేకకభా త్సాభిజ
న్నక్షత్రాణిచ సప్తసప్త గమనే దమ్యః ప్రయాతుః ఫలమ్,
మృత్యువ్యాధిభయాథ్మకాశివసుధాః త్యామయాఖ్యం క్రమా
త్కించ కేరణతు చంద్రగర్భఫలితం త్వేషివ్యయా నిస్పితమ్. 18౪

వా. — అగ్నేయర్షేతి. అగ్నేయర్ష మమానురాధవసుధేభ్యుక్తికా మమానురాధనిష్ఠాక్షత్రేభ్యుచతుర్ము. సాభిజన్య, కృత్రాణి - భిజత్సిహితావ్యప్తవింశతినక్షత్రాణి సాన్యాన్యైకకభాదైకకవత్త్రాత్సప్తసప్తనక్షత్రాణి, యాతుః మృత్యువ్యాధిభయాథ్మకాశివసుధాభిత్యామయాఖ్యం, క్రమాద్దమ్యః, మథాక్సత్రికామృతియం, రోహిణీవ్యాధిం, చ్యుశిరోభయం, అర్ధార్ధాశిం, పుష్కమునసుధాంభూమిం, పుష్కః భీతిం, ఆశ్రేమా అమయంరోగం, పుష్కమమానురాధ సుష్ఠాదీనామపూర్వకాం. చంద్ర

గర్భస్థలికం చంద్రగర్భచక్రజ్యోతిః ॥ మయీ నిర్మలం, ఆత్మగ్రీణ నిచంద్రగ
ర్భచక్రనిర్మాత ॥ మయీ నేన నిర్మలం నిర్మలం క్షిప్రత్యాచరితార్థత్వాత్, ఆత్మానందికేషా,
ఆయంశ్చ త్రికాచరియమా యాత్రానామేవ. తోగేషు ప్రజన్యకాశిః, అస్మిన్మమభ
కర్తసు మార్కసింహకూత్రాచ్చంః శ్రితకక్షిప్రగర్భంఠం గాయత్రి ॥ యః పూర్వం
ఉత్తంచ 'తోగేమజనమత్రా' గర్భస్థానమర్హతః యాత్రాయాంశ్చ త్రికాచరి యా
వర్మపూర్వం' తేతి.

అ. చంద్రగర్భచక్రమునకు సమానఫలమును బెప్పుచు
నాడు.—

తా. కృత్రికమొక లాశ్రేయవలకును, మఘమొకలు విశాఖ
వలకును, అనూరాధమొక లభిజిత్తుతోఁ గూడ శ్రవణమువలకును, ధని
ష్ఠమొకలు భరణివలకును గ్రహములుగ నేదేసినట్లత్రము లేదేసిఫలం
బులఁ గలుగఁ జేయుననియు నది యెవ్విధంబనిన కృత్రిక మృత్యువును,
రోహిణి వ్యాధిని, మృగశిర ఫలమును, ఆర్ద్ర అర్ధరాశిని, పునర్వసు
భూమిని, పుష్యుని శిని, ఆశ్లేష రోగమును, మఱల మఘ మృత్యు
వును, పుబ్బ వ్యాధిని, ఉత్తకృమంబున చతుస్సప్తకనక్షత్రములును
సప్తవిధఫలంబులను, ప్రయాణవిషయమైగలుగఁజేయుననియుఁ జంద్ర
గర్భచక్రనిర్మాణముచేత గలిగెడుఫలమును నేను చుష్టముగా వివరించితి
గాన నాచక్రమునలన వేలుఫలంబులేదనియుఁ దెలియఁదగు.

అవ, అడలస్వరూప మాహా —

చంద్రాధిపతిశభాంతమేన గణయే దహ్మన్వితహ్మదితో
నక్షత్రాన్యపి సప్తసప్త గమనే వద్యుః ఫలం సాభిజిత్,
జేమం రావణ మార్తి మాణు రభయం దేశభ్రమం రావణం
యాతు చలవోపవచ సకలే భాగ్యే చ చింతోఽథవా 169

వా. — చంద్రుని ఆకాశస్థితిని నూన్వేషింప జక్రప్రభృతి, సాధిజ
త్ ఆధిపత్యపాలనము భావనా, సప్తసప్తశ్రావణి, చంద్రాధిపత్యభావనం చంద్రాధిప
సక్రప్రభృతిమేష, గణయేత్, తాదా తాదా సప్తసప్తశ్రావణి, గణయేత్ గణయవిషయే,
యాతః క్షేమం తాదావం అర్థిం, ఆయుః, అభయం కేకరమం, తాదావం చేతిఫలం
క్రమాద్దగ్ధ్యః విశేషమానా — మాతృత్వాదాదోషవిషయింత్యః, నేతం ఇత్యేనానా
ర్థః, అథవా సకలేకార్యచ ఆమోదోషోవిషయింత్యః.

అవ. అడలస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. సూర్యః ఉన్నతక్షత్రముమొన లభిజన్మక్షత్రముతోఁ గూడునలుల చంద్రుఁడుండెడినక్షత్రమువలకు నేడేసినక్షత్రము లేడేసి ఫలంబులఁ గలుగఁజేయును ఎవ్వధంబునన; ప్రథమనక్షత్రము తేమమును, రెండవది ప్రహారమును, మూడవది మనగవీడను, నాల్గవది ఆయువును, అయిదవది భయరహితమును, ఆఱవది దేశసంచారమును, ఏడవది తాడనమును నీక్రమంబున సప్తనక్షత్రములు సప్తవిధఫలంబులంగలుగఁ జేయుననియును, ఏవకార్యమున ప్రయాణవిషయమయి యీ చెప్పిన అడలదోషవిచారము అవశ్యముగా జూడఁదగినదియులేక మఱియొకపక్షంబున సమస్తభూకార్యములయందును అడలదోషము జూడఁదగినదనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. త్ర్యంకస్వరూపంబిరూపముగా యాతు స్తత్ఫలమూహ. —

యాత్రావారధివాసరాంశ్చ మిళితాః స్వస్వాదితస్తాః క్రమాత్కృత్యా ద్విత్రివతుర్లుగా స్పృశితే త్సప్తవర్షాః క్రమాత్, శూన్యేషు త్రిషు రోగభీతిమరణా న్యాకు ప్రయాతుః క్రమాచ్ఛేషేషు త్రిషు రాజ్యరత్నపృథివీ ర్షద్యాత్తు త్ర్యంక స్వయమ్.

వ్యా. — యాత్రేతి. యాత్రావారధివాసరాంశ్చ యాత్రాయాంబూవారః యవ్యం యన్నతక్షత్రం యాతిభిఃతాః, స్వస్వాదితః స్వేషామాదితః, యథావాసరస్యాత్మాదితః, నక్షత్రస్యాశ్విత్వాదితః, దివసస్యకుక్షప్రతిపదాదితః, మిళితాః క్రేధానక్షత్రాద్యద్విత్రివతుర్లుగా కృత్యా, వారనక్షత్రదివససమాహం లేఖ్యాదికల్యుత, యథా ఆద్యంత్యాభ్యాం ద్విత్రియం త్రిభిఃత్రిత్రియంచతుర్భిః గుణితేత్యర్థః. తతః క్రమాత్ సప్తవర్షాః ప్రతిరజేత్, ఏవవిధస్యమాశేషు త్రిషుపక్షేషు, శూన్యేషుశేషభాగేషు సమ్యు. ప్రయాతుః రోగభీతిమరణానౌకలాః, క్రమాద్ద్యుతః. త్రిషుశేషు సమ్యు రాజ్యరత్నపృథివీః ఆద్యశేషేరాజ్యం, ద్విత్రియశేషేరత్నాని, త్రిత్రియశేషే పృథివీంద్యాదిత్యివంతవ్యం. లభే ప్రయోజనం నాస్తి అయమేవ త్ర్యంక ఇత్యుచ్యతే.

అవ. త్ర్యంకస్వరూపమును చెలియఁ జేయుచున్నాడు. —

తా. ప్రయాణకర్తృపి సమాజోవుగమయమున తిథివారనక్షత్రముల మొదలునుండి లెక్క పెట్టెనునఁగా; శుక్లపాద్యమిమొదలు ప్రయా

జాదినమువలనకు, భానువాముమొలు ప్రయాణవాము అనుచు, అ
శ్వినీనక్షత్రములమొలు ప్రయాణనక్షత్రమువలనకు గణన చేసి అయి
నగుణకమును నొకరాశిగాఁ జేర్చి మూలాన మూడు భాగములుగాఁ
జేసి యందు ప్రథమభాగమును రెండు ద్వితీయభాగమును మూడు
తృతీయభాగమును రెండు ఎచ్చి గుణించి మాత్రవిధరాదు, నీక్రమ
ముగ ప్రథమభాగమును రెండు ద్వితీయభాగమును రెండు తృతీయభా
గమును రెండు భాగింపఁగా నాత్రవిధ శియందు గణనచేప ముండె
నేని ప్రయాణకర్తకు రోగిభేదమరణములును, మూడురాసులు శూన్య
ములై యుండేనేని రాజ్యోత్పదాలాభములును ఉక్తక్రమంబుగఁ గలు
గును. ఇదియ త్ర్యంకస్వరూపముగాన గ్రంథాంతరమందుఁ జెప్పఁ
బడియున్న లబ్ధమువలన వేరుప్రయోజనము లేదు.

అపకృత్యయేన యాత్రాపంచశక్తిస్సమాప మాహ. —

యాత్రావారవిలగ్నధిష్ఠ్యదిసాః సవ్యాదిత స్యర్వతో
రాశీకృత్య దినార్కదిససుజలే ష్టేకైః సంఖ్యం క్రమాత్,
క్షిప్రాన్ ప్రాగ్భృతమః తం ప్రవిశతే దంతైశ్చ సర్వం భుజం
తేషాః ప్రాక్షనపంచతే బహుధనం తూర్వే ఫలం విశ్యలే. 171

వాక్య. — యాత్రేతి. యాత్రానాంవిల్పాధిష్ఠితివివాదా, ప్రయాణసమయే యే
వాతలగ్నవక్షాత్రివివాదా. తాత్, స్వస్వాదితి. స్వేనానాదితి, స్వరతి. స్వాత్, తా
రాశీశక్త్యతా మేక్షకసంఖ్యాం. దినార్కాద్వినుజలేభుంపదకవ్యావగర్హావచనం.
అనుసంఖ్యాను క్రమాద్విప్రతిపత్తి, ప్రాధికం ఏకైకసంఖ్యాయుతం, స్వం సం
చదిగం ద్రువం తమంక్షేపివధిః. ప్రవిధితే, ఏవం విశిష్టమానే సతి ప్రాక్షసంపదకే
శేవశ్చే ద్భూహుగ్నసంపఖ్యాతిక్షేపశ్చేత్కర్తృ. పంచశేషస్య సూత్యభివ్యాత్;
ఉక్తంచదప్పశే, తిగ్నభూదినాం మిత్రతం పంచభా కృత్తీధివివశాన్తే. శ్చేద
సంఖ్యాయుతం సుతే, ఏవ్యాదికేతేమం శోభితే వర్ణనయం రుగవ్యావహా క్తృ
త్వనా దూషింతి' దతిసా న్యే పంచశేషం పక్ష్యతేణా క్తృత్వో సేవేయః

అవ. రెండు జ్యోతికములచే యాత్రాపంచశుద్ధివిధానమును
దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు —

తా. ప్రయాణపారిశ్రామిక శాస్త్ర నిజమును పూర్వశ్లోకమందు జెప్పబడియున్న శాస్త్రమున మొదటనుండి గణనచేసి అయిన సర్వగుణక

మును నొకరాశిజేసి యారాశిని నైదుభాగములుగాజేసి యందు ప్రథమభాగముతోఁ బదియయిదును రెండవభాగముతోపంచ్రైందును మూడవభాగముతో నెనిమిదియు నైవవభాగముతో నాలుగును జేర్చిపొక్కుభాగమును వేర్యేఱున తొమ్మిదింట భాగముగా ప్రథమభాగమందైదు మిగిలెనేని రోగవంచకమనియు, రెండవభాగమందైదుమిగిలెనేని యగ్నివంచకమనియును, మూడవభాగమున నైదుమిగిలెనేని రాజవంచకమనియును, నాలవభాగమున నైదు మిగిలెనేని మృత్యువంచకమనియును సిద్ధాంతంబుగాన నీవంచకలగ్నములయందు ప్రయాణము మొదలగు శుభకార్యములఁ జేయఁగూడదు.

అవ. అంగీకారార్థ మహ. —

వ్యాధ్యగ్నిక్షితిపాలచోరమృతితో భీతిశ్చ కూశ్యే క్రమా
జేత త్పంచదశాదియోజితఫలం మృత్యోర్భయం సర్వదా,

చోరవ్యాధిభయం నిశాను దివసే భూపాగ్నిభీతి ర్భవే

ద్యాత్రాసంచకశుద్ధిరేవ గమనే సంజీవనీయా ఖలు. 172

వ్యా. — వ్యాధితి. వ్యాధ్యగ్నిక్షితిపాలచోరమృతిః భీతిశ్చ క్రమాత్, కూశ్యే పంచశేషపతి అదిక్షా పంచశేషశ్చ వ్యాధ్యధితిః, ద్వితియాయాం పంచాసంచశేషశ్చ దగ్నితః, తృతియాయాం ధీతిపాలతః, కుశీయాయాం చోరతః చోరాత్, పంచమ్యాం పంచామృతితః, భీతిభయంభీతే, ఏతత్పంచదశాదియోజితఫలం గతురవిపయే చింత్యం. మృత్యోర్భయం 'భీత్రాసాం భయహేతు' రిత్తపాదానత్యం, సర్వదాత్యాజ్య మితిశేషః, అస్మింశ్చ కాలభేదేనాంగీకారా దంగీకారమేవాహ, చోరవ్యాధిభయం, నిశానురాత్రి శ్వేప, సదివాభాగే, భూపాగ్నిభీతిస్తు దివసే దివాభాగ ఏవ. సరాత్మా భీతే. గమనీయాత్రాయాం, ఇయం పంచకశుద్ధిః, సంజీవనీయాఖలు దివ్యాపిధివత్ ప్రాణసంక్షోబేనాఖలు, అతోనిచారణీయత్యర్థః.

అవ. అంగీకారార్థమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ప్రథమపంచక్రియందైదుమిగిలెనేని వ్యాధిభయమును, ద్వితీయపంచక్రియందగ్నిభయమును, తృతీయపంచక్రియందు రాజభయమును, చతుర్థపంచక్రియందు చోరభయమును, పంచమపంచక్రియందు మృత్యుభయమును గలుగునుగాన నీవంచకశాదియోజితఫలము గమనవిషయమై యావత్కృతముగా నాలోచింపఁ దగినది. మిగతకాల

భేదములచే నంగీకారముగను అంగీకారమున బెట్టిన; మృత్యు
భయము నెర్పదాత్యాజ్యమునిమన, చోర్యధనములు రాత్రిం
దును, భూపాస్విభయములు పగటిమందును బలిష్ఠములు గన నాకాల
ములయందు దవశ్యముగ నాలోచింప నగినవనిమన, ఈసంపత్తుల సంతో
షినియను నౌషధవిశేషములై ప్రాణసంక్షేపమైనదిగాన ప్రయాణవిష
యమై యుదశ్యము విచారించవలసినది

అవ. యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయ మాహ —

జీవేచ్ఛు ర్యది చంద్రకంటకగృహే ప్యేతేషు నైవ ప్రతే
న్నేషే సింహగృహే ధనుష్యపి సుధీ గ్యాతా ప్రతీచీం దిశమ్,
కాబేరీం మకరే వృషేచ యవతో యుగ్లే తులాయాం ఘటే
ప్రాచీం మృత్యుదిశంతు కర్కటగృహే మినాలయే వృశ్చీకే. 178

వ్యా. — జీవేచ్ఛ రితి. సుధీచ్ఛుర్దిశాః, యాత్రా, జీవేచ్ఛ. జీవకుమిచ్ఛాయ
స్యసతతోర్త. జీవితానాం యది, ఏతేషు ఎత్త్యుహితేషుచంద్రకంటకగృహేషు,
నప్రతేత్. తథాహి. మేషేసింహేధనుషవ ప్రతీచీదిశం, మకరేవృషేయవతోకవ్యా
యామడిచీదిశం, మిథునతులకుంభేషు ప్రాచీదిశం, కర్కటమినానవృశ్చీకేషుమృత్యుది
శం జ్యేష్ఠాదిశం, నప్రతేదితిన్వయాదువంశః.

అవ. యాత్రాచంద్రకంటకనిర్ణయమును దెలియజేయుచు
న్నాడు. —

తా. మేషసింహధనురానులు పశ్చిమదిక్కునకును, మకరవృ
షభకన్యలుదగ్గిక్కునకును, మిథునతులకుంభములు తూర్పుదిక్కున
కును, కటకమినానవృశ్చీకములు దక్షిణపుదిక్కునకును చంద్రకంటకరా
నులుగాన జీవితాశగలప్రయాణకర్త యుజెప్పుబడిన చంద్రకంటకరా
నులలో నాయాదిక్కులకు వెనముపోగూడదు

అవ. యాత్రాలలాట మాహ. —

ప్రాచ్యాది సభివోఽర్కశుక్రకుజ హ్వర్కిందువిత్సూయో
యద్దిగాజిహి సద్దిగుక్కుహగే తాం తాం దిశం న ప్రతేత్,
సాగాదిక్రవశః సర్వక్షిణవిధౌ భానునిష్ఠా యా
ద్దిక్షేప్రకం ద్విశయం విదిక్షు మృత్యు వ్యాత్రాలలాటం క్షుద్రమ్.

నాగి — సాచ్యానితి. అగ్ర కుక్రమజరాహవః ప్రసిద్ధాః, అర్హస్యావత్యంతంతు
మాత్రాః : యతఃక్ తద్ధితే. నామానః : తిస్యతి : కన్తశ్చరః, ఇంకశ్చందః,
విద్యుః, సూరియః ఇత్యేవేత్యేహః. ప్రాగాదిపభవః, ప్రాగాదీనాం దిశాంక్ర
మాత్ప్రసవః, అధిపతయోగంతి. ఇద్విగ్రాజి మసాదిహోయోరాబ్ తిన్తికౌగజ తద్వి
గుక్రమహా తిస్యాదిహో తత్ గృహంరాజః తద్ధిన్తితేనతి, తద్రాక తాంతాందిశం
నవతేద్ధి. భావః : విద్యుః మాత్ సూర్యాదిన్తికౌగియారభ్య, అప్రదక్షిణవిధాక్రమః
ప్రాగాదియథాతథా, దిశు ఏకాం, దిశుద్విత నం రాజిద్వయం, విక్షిపేదితితేనః.
అత్ర మహాయః - సూర్యాదిన్తికౌగ సాచ్యాంఃక్షిపేత్, సూర్యస్య ప్రాగ్విశ
త్వాత్ తద్రాక ప్రాచీందిశం నవతేత్, సూర్యస్థితరాజే ద్విన్తిమరాజిద్వయ మిశా
న్యాం నిక్షిపేత్, తద్విహోగున్యధిపతిత్వాత్, తద్రాజిద్వయమరాజితేనతి తల్లగ్నద్వ
యే ఈశాన్యాం నవతేత్ సూర్యరాశేశ్చతుర్థరాజుదీప్యాం నిక్షిపేత్, తద్విహో
బుధాధిపతిత్వాత్, తద్రాకబుధేన్తితేనతి తల్లగ్నాదీనిం నవతేత్, సూర్యస్థిత
రాజేః పంచమస్థితరాజిద్వయం వాయున్యాం నిక్షిపేత్, తద్విశ్చంద్రాధిపతిత్వాత్,
తద్రాజిద్వయేచంద్రేన్తితేనతి తల్లగ్నద్వయే వాయున్యాం నవతేత్, సూర్యస్థితరాశే
స్పష్టమరాశం వాయున్యాం నిక్షిపేత్, తద్విశ్చనైశ్చరాధిపతిత్వాత్, తద్రాకనైశ్చ
రేన్తితేనతి హసేందిశం నవతేత్, సూర్యస్థితరాజేః అష్టమవమరాజిద్వయం శుక్ర
మున్యాం నిక్షిపేత్, తద్విహోరాన్యాధిపతిత్వాత్, తద్రాజిద్వయే రాహున్తితేనతి తల్ల
గ్నద్వయే శుక్రముందిశం నవతేత్, సూర్యరాశేర్ద్రుమరాశం దక్షిణాన్యాం నిక్షి
పేత్, తద్విశః కుజాధిపతిత్వాత్, తద్రాకకుజేన్తితేనతి తల్లగ్నదక్షిణాందిశం నవ
తేత్, సూర్యస్థితరాజే రోహదరాజిద్వయ మాశ్మేయాన్యాం నిక్షిపేత్, తద్విశ
క్కురాధిపతిత్వాత్, తద్రాజిద్వయమశ్మేన్తితేనతి తల్లగ్నద్వయే ఆశ్మేయాం దిశంనవ
తేదితి సూక్ష్మద్వయావగంతవ్యం ఇదంత్యాలలబాటం కృత్రికత్, అతస్పద్య
దాత్యాజ్యమిత్యోగయః.

అవ. యాత్రా "లాటన్స్" కూడమును తెచ్చుచున్నాడు. —

తా. తూర్పుదిక్కు మొదలు ప్రదక్షిణాక్రమంబున నూర్వీడు
గురువు, బుధుడు, చంద్రుడు, శని, గాహువు, అంగారకుడు, శుక్రు
డు కరలెనమండ్లు వెలిమిదిదిక్కులకు బ్రభువులుగాన నూర్వీడున్న
రాశిని తూర్పున నుంచి పూర్వాశిమొదలు వెక్కిన గనులను ప్రదక్షిణ
క్రమమున నే నదిక్కు నుంచి దోహ్మిక్కుటిఁ మూలయందు రెం
డేసిగాఁ బండ్లండుగాఁగల సూచగా నేగాళి యేదిక్కునకు వచ్చుమ
న్నదో సూర్వాశిమం దాదిక్కునకుఁ బ్రభునై క్రమామంశం గా నాది
క్కునకుఁ బండ్లముపొవ న్పూర్తికలంబు.

అవ యుక్తముననే రాహుఫలము నాహు. —

రాహుక్రాంతభత త్రయోగశ ముఖం భాస్యగ్రతః పృష్ఠతః
పుచ్చం కేతు రితి త్రయోగశ రవి స్థాయిగా చ యాగా శశి,
యస్మి న్నాస్యగతే గృహే చుభవ స్తస్యైవ పుచ్చం గతే
యస్మిన్ తస్య జయో గతో యుధి చ తా వేత్ర సత్త గృహేత్.

వ్యా. — రాహుతి రాహుక్రాంతభతః రాహుస్థితత్వత్వ దగ్రతః. త్రయో
గశభావి, ముఖం రాహుముఖం. పృష్ఠినో రాహుక్రాంతత్వత్వత్ పృష్ఠతః. త్రయో
గశ సత్తత్వదీ. పుచ్చం కేతుః పుచ్చమానోతు గృహతి. ఏం చ సతి రవి స్థాయి,
శశియాయా ఏవం చోభయో ర్భవే, యస్మిన్ గృహే. ఆస్యగతే ముఖశతే సతి,
తస్యైవ, సుభవః తిరహా. — గ. సుభావన మితి యావత్. స్థాయిం నూర్వే ముఖే స్థితే,
స్థాయినో భంగః. యాయా చంద్రే ఆస్యగతే సతి యాయినో భంగః. స్థాయినో జ
య ఇత్యాశయః. యస్మిన్ గృహే పుచ్చం గతే స్థాయిం చూర్వే పుచ్చం గతే తస్య
స్థాయినో జయః. యాయా చంద్రే పుచ్చం గతే యది యాయినో జయః. తా మారాధ
చంద్రమహా, ఏత్రగతా ముఖే పుచ్చేనా తా చుది, యుధి యుధే, తత్త ద్భవేత్.
ఉభా వాస్యగతా తే సుభయో ర్భవంగ. పుచ్చగతా తే సుభయో ర్భవయ. సుభవ్యంభతే
దిత్వంభి.

అవ యుక్తమునకుఁ బోవునపుడు రాహుఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. రాహుస్థితనక్షత్రము మొదలు ముందు పదుమూఁడు
నక్షత్రములు ముఖమును, వెనుక పదుమూఁడునక్షత్రములు తోఁకయు
గాఁగా నూర్వేఁడు స్థాయి యనియును, చంద్రుఁడు యాయా యనియుఁ
జెప్పుబడును. ఈయిరువురిలోఁ దోఁకయం దున్నవానికి జయము, ముఖ
మందున్నవానికి పరాజయము నని తెలియవలెను. స్థాయి యగునూ
ర్వేఁడు తోఁకయం దుండునక్షత్రములలో నుండునేని గృహగతుఁ డ
గువానికి జయము. యాయా యగుచంద్రుఁ డుండునేని రాణువతో యుక్త
మునకు వెడలువానికి జయము. చూర్వేఁడు ముఖమందుండునేని స్థాయి
కి భంగము చంద్రుఁ డుండునేని యాయాకి భంగము నూర్వేచంద్రులి
రువును ముఖస్థానమునందుండు లేని రాణువతో వెడలిపోవురాజునకు
ను తనపురములో నున్న రాజునకు నుభయములకు సమాజయము. అయి
రువును నుచ్చస్థాననక్షత్రములయం దుండిలేని యిరువురకు సమ
జయము.

అవ. అథ గమనే చర్చకాల మాహ. —

చక్రే స్వస్య గృహే కళత్రకలహే యస్యాఽరవే శోభనే
మధ్యే వా యది బాతకే చ మృతకే మానేఽష్టమే దిన తః,
పిత్రో ర్వాక్షయనత్సరే యది పితృశ్రాద్ధక్రియానంతరే
జీవాన్ధీ యది వప్రతే త్వయ్యువతో గర్భాన్వితాయా మపి. 176

న్యాయ. చక్ర ఇతి స్వస్య గృహే చక్రేనతి, కళత్రకలహే కళత్రేణ కలహంకృత్వై
త్యర్థః. యస్యాఽరవే యస్యకళత్రస్యాఽర్ధరంజసి, శోభనేమధ్యే, శోభనమధ్యేనా.
బాతకే బాతకాకావమధ్యే, మృతకే మృతాకావమధ్యే చ, జన్మతః జన్మమాసా, నష్టమే
మాసినా, పిత్రోః పితావ మాతావ పితరా తయోః పిత్రోః, 'పితామాతౌ' త్యేకేషా.
క్షయనత్సరే, పితృశ్రాద్ధక్రియానంతరే, మాతాపిత్రో స్సాంపత్సిరికా త్వరదిశే,
గృహ్యువతో స్వభార్యాయాం, గర్భాన్వితాయా మపి, ఇదం మంత్రాసా దూర్ధ్వం
లోఽన్యం. ఏతేషు సర్వేషు, ప్రయాతా, తదితాగ్ధీ అనుష్టుప్ మాయాది, వ ప్రతికే తే న
గచ్ఛేత్. విశ్వర్థే కేత్.

అవ. ప్రయాణవిషయము నిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జీవితాశగల పునుషండు తనగృహ మగ్నిదగ్గ మగునపుడు
ను, భార్యతోఁ గలహముచేసిన సమయంబునను, భార్య రజస్వలయై
యుండునపుడును, శుభమధ్యకాలంబునను, బాలాశౌచమృతాశౌచ
మధ్యకాలయందును, నవ్విదంత మాసమున కెనిమిదవమాసమందును, తల్లి
దండ్రులు మృతీబొందిన సంవత్సరమందును, తల్లిదండ్రుల శ్రాద్ధదివస
మునకు మఱుదినమందును, తనభార్య యాఱు నెలలకు పైఁబడినగర్భము
గలదయి యుండునపుడును వయనముపోవునేని జ్ఞేయమును బొందఁడు.

అవ అభిజిత్తనిష్ఠాసంచకే గమననిషేధ మాహ. —

న్యాయ. దృంగోఽభిజిత్తాహ్వాయే చ నిలయే ధిష్ణ్యే ముహూర్తే తథా
రోగ స్సాన్య ద్వసుభవ్య చోత్తిరవలా కృక్షేసు సంచ స్వపి,
దుఃఖం క్షీణదిక్ప్రీమాతు కథమా నాన్యత్ర యాతు స్వయం
మీనే చే కథ స్యదిక్షు గమనం యాతు క్ష్య క్రం భవత్. 177

న్యాయ. — న్యాయతి. అభిజిత్తాహ్వాయే నిలయే అభిజిత్తే, ధిష్ణ్యే ముహూర్తే
అభిజిత్తే అభిజిత్తహూర్తే చ, ప్రయాతాః భంగః స్వాత్. ఎనుభవ్య నిష్ఠా
క్షత్రస్య, ఉత్తరద దాన్వ్య సేవత్వం తేషుపంచముక్ష్యేవపి, యాతురోగః స్వాత్

యాతురి సామన్యనిర్దేశకలదియు ప్రయాతు లవి గమనవిషేష ఉక్తో భవ తీత్యా శంకాయా మిదానీం పక్షాంతర మాహ. అథవేతి.—అథవా దక్షిణదిక్ప్రయాతుః, పూర్వోక్తము గమనం దుఃఖం, దక్షిణకరమిత్థార్థః. అన్యత్ర యాతుః అన్యదిక్ప్ర యాతుః, అయం ధనిష్ఠాపంచ : గమనవిషేష స్మృత భవతి. మినే చంద్ర స్థితే సరి తు స్వదిక్షుగమనం యాతు ర్వాక్రం భవత్ ప్రయాణసిద్ధి ర్న భవేదిత్థార్థః.

అవ, అభిజిత్తసిష్ఠాపంచకమందు గమనవిషేషమును జెప్పుచున్నాడు.

తా. అభిజిత్తగమనందును, అభిజిత్తక్షత్రమందును, అభిజన్ము హూరిమందును, ప్రైసముబోవువారల శుభకరిం బనియును, ధనిష్ఠా నక్షత్రోత్తరదశముమొదలు రేవతివరకు ధనిష్ఠాపంచకము గాన నీపంచకమందు దక్షిణదిక్కుకు పయనముబోవువారలకు రోగకరింబనియు, నితరదిక్కులకుఁ బోవువారలకు శుభకరిం బనియు, మఱియును మిగిలిన శాశియందుఁ బంద్రఁ దుండఁగా నేదిక్కునకుఁ బయనముబోయినను ప్రయాణకర్తకు నిష్టసిద్ధి గలుగదనియు నెఱుంగఁదగినది.

అ. నానాయాత్రాసు లగ్ననిర్ణయ మాహ.—

స్త్రీయాత్రా సుఖదా పృషేచ యవతో యుగ్తే ప్రయాతు ర్ధిశే
గోయాత్రా పశులాభ దైవ పృషేచ మేషే వారా వా మృగే,
కుంభే కర్కటకే ఝషే చ మకరే యాతు ర్దిన న్యార్థదా
కౌర్యాయువ్యధనప్రదా గవి హరా యుద్ధే తు చాపెవ్యతే.

న్యాయా—స్త్రీయాత్రేతి. పృషే, యవతో : న్యాయాం, యుగ్తే మిథునే చ, స్త్రీయాత్రా-స్త్రీణాం యాత్రా, సుఖదా. ధిశే తులాయాం, పృషే, మేషే, వారా సింహే, మృగే మకరచ, యాతుః, గోయాత్రా పశులాభదా. కుంభే కర్కటకే, ఝషే. మినే, మకరచ, యాతుః జనస్య పురుషస్య, యాత్రా అర్థదా. యుద్ధేతు, గవి పృషే, హరా సింహే, చాపే ధనుషి, అతే మేషేచ, కౌర్యాయువ్యధనప్రదా భవతి.

అవ, సర్వయాత్రావిషయమై లగ్ననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు.

తా. పృషే, కన్యా, మిథునరాసులయందు స్త్రీయంత్ర సుఖముననియు, తులూ, పృషే, మేష, సింహ, మకరిం సులయందు గోయాత్రబోవువారలకు పశులాభ ప్రదమనియు, కుంభ, కర్కట, మిన, పకరిరాసులయందు ద్రవ్యార్థమై పెల్లెడివానికి ధనప్రదమనియు,

పుష్పభ, సింహ, ధనుర్దేవరాసులయందు యుద్ధమునకుఁ బోవువానికి శౌర్యాయుష్వధసప్రదములు.

అవ. యుద్ధగమనకాలే రాహుస్థితిఫల మాహ.—

వారేఽర్కస్య గురో ర్ద్ధినే సురపతే సత్కాలహోరాసు వా
యుద్ధే వా భృగుచంద్రయో ర్యనుదిశం భామే దినే వాసుదేవే,
సామ్యాంభానుజసామ్యయోస్తు కలహస్సాస్త్వత్కాలరాహు న్యాయం
సాస్థితాం లాభజయా వ్రయాతు రథవా జే ద్వామగః పృథ్వగః.

త్యా.—వార ఇతి. అర్కస్య వారే భానువారే, గురో ర్ద్ధినే గురువారేన,
కత్కాలహోరాసు, అత్త బహులవారేన భావ్యాదిహలవారేషు తత్తత్కాలాధిపతిహో
రాస్యే త్యక్తో లభ్యతే. రవిగురుహోయోశ్చ, గురుతే రింద్రస్య. దిశం ప్రాగ్దిశం ప్రతి,
యుద్ధే ప్రయాతుః. యుద్ధస్య ప్రయాతు రిత్తిర్థః కలహ స్సాస్త్వత్. అతః ప్రవ్వారయోః
ప్రాచీందిశం న ప్రతేత్ తద్వాదయోః తత్తద్దిశ రాహో స్సత్వా దితిభావః. భృగు
చంద్రయో ఖ్యక్తసామవారయోః తత్ హోరయోశ్చ యదుదిశం వక్షిణాం దిశం
న ప్రతేత్. తత్త కాలరాహో స్సత్వా దితిపేతు స్సర్వత్ర యోజ్యః. భామే దినే
తద్ధోరాయాం వాసుదేవే ప్రతీచీం దిశం న ప్రతేత్. భానుజసామ్యయోస్తు కలబుధవా
రయోః తద్ధోరయోశ్చ సామ్యా ముదీచీం దిశం నగచ్ఛేత్. అయం కాలరాహుః
యుద్ధే ప్రయాతుః, వామగః పార్శ్వసీతోవా పృథ్వగతోవా యది లాభజయా
సాస్థితాను.

అవ. యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడు రాహుస్థితికి ఫలమును జెప్పు
చున్నాడు.—

తా. భానుగురువారములయందును భానుగురుహోరలయం
దును రాహువు తూర్పుదిక్కున నుండునుగాన నీవారహోరలయం
దాదిక్కునకును కుశ్రసోమవారములయందును వారహోరలయందును
రాహువు దక్షిణముం దుండుఁగాన నీవారహోరయం దాదిక్షిణది
క్కునకును, అంగారకవారయందును వారహోరయందును రాహువు
పశ్చిమమున నుండునుగాన రాహుహోరలయందుఁ బశ్చిమదిక్కున
కును, శనిబుధవారములయందును వారహోరలయందును రాహువు త్త
రంబుననుండునుగాన నీవారహోరలయం దీదిక్కునకును యుద్ధమున
పోవునారలకు మిక్కిలి కలహంబు గలుగు ననియును, కాలరాహువు

యధమునకు వెల్లువపుడు ప్రయాణకర్తకు నిరుపార్జ్యములయం దుండినను వెనుకయిండినను లాభజయకరుఁడగును.

అన, అథ ద్వాభ్యాం స్థిరచరయోగిన్యోః ఫల మాహ —
 పత్యోది ర్నవమీ చ ద్భుభయదే ప్రాచీం ప్రయాతు స్తయో
 సంత్యతిథీ కుభేః ఖభం ద్వాగ్నేయకాస్తాం యోః,
 ఆసంత్యదితే తయోః పరిదితే దిక్షోదితం పంచమీ
 రాకా వాయుదితం చతుర్దశిం వస్త్రీ దిశం వాయునీమ్, 180
 యామ్యా మాయశ్చ త్రయోశ్చదిశం నాన్య త్నస్తమీ త్విష్టమీ
 దర్శ శ్చేతదిశం ప్రయాణమయే హ్యేషా స్థిరా యోగినీ,
 పాదోనం ఘటికాచతుష్టయమిథా ప్రాగదిష్ఠాంతగా
 న్యా దేషా చరయోగినీ నిధనకృ ద్భానూదయా నిత్యశః, 181

న్యాయా. — పత్యోది రతి. యామ్యా మితిచ — పత్యోది. ప్రతిపత్, నవమీచ త్యేతే
 ప్రాచీం ప్రయాతుః. ద్భుభయదే ఖభం. ఏనంచ తయోః ప్రతిపన్నవిన్యాః, ఆసం
 త్యతిథీ క్రమాత్ ద్విరీయదగన్యా. పురేకఖభం పురేకస్య తమభ ముదీచీం దిశ
 మిత్యర్థః. 'దిశస్సు భభః' ఇత్యుపసః ప్రయాతుః. పూర్వం ద్భుభయదే.
 తయోద్విరీయదగన్యా గణంత్యదితే త్నరీయైవాదగన్యా, అగ్నేయకాస్తాం అగ్నే
 యదిశం. ప్రయాతుః. పూర్వం ద్భుభయదే త్నరీయైవాదగన్యా. పురితే చతుర్థీ
 ద్వాదశ్యా రక్షోదిశం శైరీయతిదిశం ప్రయాతుః. పూర్వం ద్భుభయదే పంచమీ
 ప్రసిద్ధా, రాకాపార్శ్వమానీచ త్యేతే దిశే, వాయుదిశం వాయువాన్యం ప్రయాతుః. పూ
 ర్వం ద్భుభయదే. చతుర్దశిం చతుర్దశి, వస్త్రీదిశంచ త్యేతే వాయునీం వాయు న్యే
 మాం దిశం 'తస్మై' మితియో 'టిష్ఠాణ' ఇత్యాదిస త్త ప్రతీచీం దిశం యాతు
 ద్దశభయదే స్వాతా మితి స్మృతానుంకం. ప్రయాదిదినం ప్రయాదశి సప్తమీ చ
 యామ్యాం దక్షిణదిక్పరీయాతుః అమయశ్చక్ రోగకృ త్నాన్యత్. అప్తమీ దర్శ శ్చ
 త్తేదిశం ఈళాన్యాదిశం యాతుః అమయశ్చ ద్వాగ్నేయకృ త్నాన్యత్ ప్రయాణమయే
 ఏషా స్థిరా యోగినీ. అథ మయోగిసిమాహ — నిత్యశః ప్రతిదినం, భానుదయా
 త్నూరోన్యాయా దాగ్న్య, చ యోగినీ పాదోనం ఘటికాచతుష్టయమిథా సతి, ప్రా
 గదిష్ఠాంతగా. ఆ అమయశ్చః. నూరోన్యద మునంధిం పాదోనం ఘటికాచతుష్టయం
 ప్రాచ్యాం తతిస్తాత్కలమేక తిన్యాః. ఏష్టాన్యం వాయువాన్యం, తతిస్తాన్యాః ఏష్టాన్యం
 దక్షిణవాన్యం, ఈళాన్యాః ఏష్టాన్య మైకాన్యాం. తతిస్తాన్యాః ఏష్టాన్యం త్రీవాన్యం,
 తతిస్తాన్యాః ఏష్టాన్యం అగ్నేయాన్యం, తతిస్తాన్యాః ఏష్టాన్య ముదీవాన్యం, తతిస్తాన్యాః

వస్త్ర్యం నైర్ముత్యం, ఏషా చరయోగినీ సంచరతి సతీ, అభిముఖం యాతుః నిధి
వశ్య దృవతీతి సత్య మవధాతవ్యమ్.

అ. రెండుశ్లోకములచే స్థిరచరయోగినులకు ఫలములఁ జెప్పు
చున్నాఁడు.—

తా. పాద్యమీనవములు మాపుదిక్కునను విదియదిశము
లు త్తరమునను తదియైకాదకు లాగ్నేయదిక్కునను చతుర్థిద్వాదకులు
నైర్ముత్యదిక్కునను పంచమిపుష్పములు వాయువ్యదిక్కునను చతుర్దశీ
వస్త్రములు పశ్చిమదిక్కునను త్రియోదశీసప్తములు దక్షిణంబునను
అమావాస్యప్రము లీశాన్యదిక్కునను స్థిరయోగిని యుండుఁగాన నీదివ
సములయం దీదిక్కులకుఁ జైనముపోవువారలకు దుఃఖభయంబులు
గలుగును. చరయోగిని ప్రతిదినమందు సూర్యోదయప్రభృతి
సూర్యాస్తమయపర్యంతము తూర్పున కిచ్చి ఘడియలును వాయువ్య
మున కిచ్చి ఘడియలును దక్షిణంబున కిచ్చి ఘడియలు నీశాన్యంబున కిచ్చి
ఘడియలును దీని కాఱవదగుపశ్చిమంబునను దాని కాఱవదైనయాగ్నే
యంబునను దాని కాఱవదగు నుత్తరంబున నాయుత్తరమున కాఱవదగు
నైర్ముత్యదిక్కునందును చరయోగిని యిట్లు సంచరించుచుండుఁగాన
నీయోగిని కభిముఖముగఁ జైనముపోయిరేని మరణము గలుగును.

అవ పక్షచ్ఛేదేషు వర్జ్యకాల మాహా.—

విఘ్నేశ శ్చ చతుర్దశీ చ నవమీ వస్త్ర్యప్తమీ ద్వాదశీ,

నాగాస్తత్వచతుర్దశాంకమనుదిక్షాద్యః క్రమాద్రోగదాః,

సంఖ్యేర్ధ్వా ఘటికా శ్చుభాశ్చ తిథయః పట్నమంఽధ్రాభిధాః

మాసాద్యంతదినద్యయం తు మృత్యుత్సరేషు కర్త స్యపి. 182

త్యా. — విఘ్నేశ శ్చేతి. విఘ్నేశ శ్చతుర్దశీ చతుర్దశీ చ నవమీ వస్త్ర్యప్తమీ
ద్వాదశీ చ ఏతాః ప్రసిద్ధాః. ఏతాసు నాగాస్తత్వచతుర్దశాంకమనుదిక్షాద్యః క్రమా
ద్రోగదాః చతుర్థ్యాం నాగాః అస్తే, చతుర్థిక్యాం తిత్వం పంచమికితి. నవమ్యాం
చతుర్దశి. అష్టాంశంకః. ఏ. అష్టమ్యాం పంచశ్చతుర్దశి. ద్వాదశ్యాం యోగదశ,
ఏతిత్సంఖ్యాః నాద్యః ఘటికాస్త్రాభ్యాం శ్చుభాశ్చ. సంఖ్యేర్ధ్వా ఉక్తిసం
ఖ్యేర్ధ్వా. ఘటికాః కథాః. పక్షభయః, విఘ్నేశాదిభయః, పట్నంఽధ్రాభిధాః
పక్షచ్ఛేదసంజ్ఞకః. పక్షేతే చక్షేయాః మాసాద్యంతదినద్యయం-మాసాదిః
కుక్షిప్రతిమతే, అంతరింశం మాసాభ్యాం, తియోః ద్యయం సర్వేషు కర్త స్య తుదిశి
కర్త, మృత్యుత్

అవ. పక్షచ్చిద్రములయందు వర్జ్యకాలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చతుర్థియందు మొదట ౮ గడియలను, చతుర్థియందు ౫ గడియలను, నవమియందు ౧౪ గడియలను, వక్షియందు ౯ గడియలను, అష్టమియందు ౧౪ గడియలను, చతుర్థియందు ౧౦ గడియలు సమధిరములుగాన శుభవర్జ్యములవిషయమై మూడినములయందు దీక్షితులు నిక్షేపించుననియు నీయోజనములయందు నిగిరినగడియలు శుభవర్జ్యములయొక్కవిషయమై విష్ణుకాదివర్జ్యములైనవిషయమందు పక్షచ్చిద్రములయందు నియును, శుక్లరాద్యము, అమావాస్య కురేందుదివసులు పక్ష్యశుభవర్జ్యములయందు మృత్యు ప్రదములుగాన సర్వదా నివర్జ్యములనియు నభిప్రాయము.

అవ. అథ గమననిషిద్ధనక్షత్రములయందు వర్జ్యకాలమాహ —

శాస్త్రేనైవన వేద్యరే వశే యమే పూర్వాత్తయే పోషక
త్వాప్తే సంవర కానలే నవరక ద్వావింశతిః పైతృభే,
స్వాకా ద్వాః శ సార్పభే నవరకా వైష్ణంద్రాస్తిభే తారకా
స్తేష్టా యాత్యభయా ద్వివా అథ శుభా సంఖ్యోత్తరా నాదికాః.

తా. శాస్త్ర ఇతి. శాస్త్ర శ్లోకముం నైవ, ఈశ్వరే ఆధ్యాయం నై, యమే భరణ్యాం వశ, పూర్వాత్తయే పూర్వభాగం పూర్వాపాదాపూర్వాభాగము పోషక, త్వాప్తే నిత్యాయం సంవరక, అనలే నిత్యాయం నవరక ఏకావింశతిః, పైతృభే మృత్యుమాం ద్వావింశతిః, స్వాకా ద్వాః, సార్పభే ఆగ్రహాయం నవరక ఏకావింశతిః, వింద్రాస్తిభే వికాభాయం తారకా సప్తవింశతిః, ఏకా. నాదికాః ఖటికాః, యాత్యభయా ద్వివా అథ సంఖ్యోత్తరా నాదికాః నిషిద్ధనక్షత్రముల సంఖ్యోత్తరైశ్చ ఖటికాస్తు శుభప్రదాః.

అవ. గమననిషిద్ధనక్షత్రములయందు వర్జ్యకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు: —

తా. శ్లోకమునకు తమందు ౭ అస్త్రముందు ౯ భాగముందు ౧౦ పూర్వభాగము పూర్వాపాదపూర్వాభాగముందు ౧౬ చిత్రముందు ౧౫ శ్లోకముందు ౧౯ వక్షయందు ౨౨ స్వాతియందు ౧౩ అశ్రేయముందు ౯ విశాఖయందు ౨౭ మూర్ఖయందు ౧౧ నక్షత్రములయందు గడియలు ప్రయానివయములు విశాఖయస్రములయందు, ముక్త సంఖ్యోత్తరైశ్చ ఖటికలు శ్రేష్ఠములు నియు నభిప్రాయము.

అవ. దినభు క్తివారభు క్తిస్వరూప మాహ —

దధ్యాభ్యాన్నయివాంబుమావచణః త్నోద్రేక్షుపిష్టార్ద్రక

క్షీరవ్యంజనముద్గపాయసతిలా భు క్తి ర్నినాద్యాదితః, 151

తక్రం పాయసకాంచితే దధి పయో దుగ్ధం తిలాన్నం క్రమా

ద్యావా ద్యంతుమతః ప్రయాత్రనుభక్త త్న వారభు క్తి ర్భవేత్.

వాక్య — దధి. దినాద్యాదికః ప్రతిపత్పిన్యతి పూర్ణిమాసమీతదర్శాంతహాద
కదిశేభు దధ్యాభ్యాన్నయివాంబుమావచణః త్నోద్రేక్షుపిష్టార్ద్రకః క్షీరవ్యంజనముద్గపా
యసతిలా. యే పదార్థాః, తేషాం క్రమాత్ భు క్తి ర్భోజనం. దినభు క్తి ర్భుజ్యతే.
అంకుమతో నారాది భానునానరప్రభృతి సప్తవారేభు, క్రమాత్ తక్రం, పాయసకాం
చితే పాయసం చ కాంచితం చ పాయసం ప్రసిద్ధం కాంచితం ధాన్యాప్లుం, అంధ్రభా
నుమాం (కలి) ఇత్యుచ్యతే 'అపంతిసోదుధాన్యాప్లుకుంజలనిచకాంచిత' ఇత్యమః.
దధి, పయః, దుగ్ధం, తిలాన్నం, ఏతేషాం యా భు క్తిః, సా వారభు క్తిః ప్రయాత్ర ను
భక్త ర్భవేత్ భానువార తక్రం కీర్వా గమ్యతేతత్ యాత్రా నుభక్త ర్భవ్యితి
గమ్యతే. ఏవం దినభు క్తిస్థలే పూర్ణిమా. ఇయమేవ వారభు క్తి ర్భుజ్యతే. శ్వేదం
వారభు క్త్యం చరితార్థత్వా ద్దినభు క్త్యవస్థాసా నిర్భక ఇతిచే న్న; దినోక్తనానోక్త
పదార్థాద్యయం భుక్త్యై గంతవ్య మిత్యాశయాత్. ఏవేవ భు క్తి ర్భుజ్యమాణతత్
భు క్తిస్థలే పూర్ణిమా.

అ. దినవారభు క్తులస్వరూపమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. పై సముపోవువారలు పాశ్యమిమొదలు పున్నమఅమావా
స్యమునాఁగూడ గల దినసములయందును పెగుగు, నెయ్యి, ఆన్నము,
గోధుమలు, ఉదకము, మినుములు, పెసగలు, త్నోద్రము, చెరుకు,
పిష్టము, ఆర్ద్రకము, పాలు, వ్యంజనము, పెసలు, పాయసము, నువ్వులు
ఈ గల పదార్థములను క్రమంబుగా నొక్కొక్కదినసమునం దొక్కొ
క్కపదార్థమును భుజించి పై సముపోవలయుననియు, తక్రము, పాయస
ము, కలి, పెగుగు, పాలు, దుగ్ధము, తిలాన్న మిం న వివిధపదార్థములను
భానువారప్రభృతిస్థిరవారమునఱకు నొక్కొక్కవారమం దొక్కొక్క
పదార్థమును భుజింపవలయుననియు నీదినభు క్తిని వారభు క్తిని చెప్పుట
వలన దినవారభు క్తిప్రతిపాదకపదార్థ స్వయమును భుజించి పై సముపో
యి లేని సుఖవంతు లగుదు రనియు నెఱుంగవలయు.

మల్లాపా స్త్రీలతండులా అధి ఘృతం దుష్కం చ సాగ్రామివం
తత్సారం ఘృతపాయసం చ పృథువా గూఢం చ మృగేన్ద్రా గధు,
శాకం పైష్టిక మోదనం బహువిధం ధాత్రీఫలం మఃటం
పిష్టాన్నం కదళీఫలం శశికోమాంసం పృథ్వీననమ్. 18
నైవారం కృసరాదనం యుషమతం చాన్నం సమన్దానం
కాల్యన్నం చ యవాన్న విష్ట మశనం ప్రాచిభుక్తిః క్రమాత్,
సాజ్యాన్నం కృసరాన్న మాదిదివసే ప్రాచి భుక్త్యా వ్రతే
స్తత్సాన్యన్నం ఘృతపాయసంచ గమనే దిగ్భుక్తి కేహ క్రమాత్.

వాగ్ — మల్లాపా ఇతి. నైవార మితి మల్లాపా కృసరా, 'సాగ్రా మివ' మ్
మ మల్లాప కృసరా పారిమంధి 'ఇతి' మితి. తిలాః తింతలాః వధి, ఘృతః ఆఘృతం,
దుష్కంక్షీరం, మార్గామితం-మృగసంబంధి మార్గం తచ్చ చిత్ ఆమితం మృగహంసం,
తత్సారం మృగహంసరాశిం, ఘృతాగ్రాహనం ఘృతసహితక్షీరాన్నం, కృథువాః, మృగే
వాగ్, ఏదేమృగస్య, 'రాజవంశాదిభు సవ' మితి మృగశబ్దస్య పూర్వనిపాతిః తస్య
హంసం, గధు. శాకం చ ప్రసిద్ధం. పైష్టికం మత్స్యవిశేషః, బిదనం బహువిధం, కృస
రాన్నమితియానిత్ ధాత్రీఫలం ఆమృతం, 'ధాత్రీ వ్యా' అమాతాఽపి క్షీరపాస్తి
మలక్యోపేత్యమరః, మంటపం దత్త్యవిశేషః, పిష్టాన్నం, కదళీఫలం, శశికోమాంసం,
మకుత్తాదనం, నైవారం నీవారాన్నం, కృసరాదనం యుషమతం మత్స్యసహిత మన్నం,
సమన్దాదనం మత్స్యసహితాన్నం, కాల్యన్నం కాలయా వ్రహ్మవిశేషః, కేహ మన్నం,
యవాన్నమితి-ఇష్టమశనం, వస్త్రాదిభుక్తిః. అశ్వనిప్రసంగి అభిజిత్సహితాష్టావంశిత
సత్తత్రాణాం భుక్తిః, క్రమాత్ క్షేయా. అశ్వినాథం గంధుమిద్దు. మల్లాపా కృపత్వ
గచ్ఛతిచే దిద్వసిద్ధి భృతే. ఏవ మహావింగతసత్తత్రాణా ముక్తిత్యాఽపగంధాంతం
అథ దిగ్భుక్తి మాహ. సాజ్యాన్నం ఘృతప్లహాన్నం, కృసరాన్నం దిత్రాన్న మితిప్రసి
ద్ధం, మత్సాన్యన్నం మత్స్యసహితాన్నం, ఘృతపాయసాన్నం ఘృతసంయుక్తక్షీరా
న్నం, ఆదిదివసే ప్రయాగప్రథమవిసే భుక్త్యా వ్రతేత్ ప్రాచ్యమరవేదయాం సా
జ్యాన్నం, వక్షిణే కృసరాన్నం, పశ్చిమే మత్సాన్యన్నం, ఆదిద్వినాసే ఘృతపాయ
సాన్నం, భుక్త్యా వ్రతే దిత్యాశయాః. గమనే ప్రయాగవిషయే ఏవా భుక్తి, గాదర
జీయా.

అన. రెండుశ్లోకములచేత నక్షత్రదిగ్భుక్తులు జెప్పుచున్నాము —

తా. సెనగలు, మల్లులు, బిన్నము, పెగులు, నెయ్యి, పాలు,
మృగమాంసము, నృగ మాంసము ఘృతసహితాన్నము, అదు
గులు, లేదేమాంసము, మధువు, శాకము, పైష్టికమును మద్యవిశేషము,

అన్నము, చిత్రాన్నము, శిశిరికపండ్లు, అరటిపండ్లు, మంటపమనుభవ్యవిశేషము, పిష్టాన్నము, కుండేటి శిరోమాంసము, ఉలవలతోఁ గలిపినయన్నము, నీవారాన్నము, కృశరాన్నము, మత్స్యసహితాన్నము, పెసలపప్పున్నము, పిశాణబియ్యపుటన్నము, యవాన్నము ఈ ౨౮పదార్థము లశ్వీన్యాది ౨౮నక్షత్రములయందు దోష్టాక్షనక్షత్రమునందోష్టాక్షపదార్థమును భుజించి పైనమఃపోయిరేని యిష్టసిద్ధిగలుగును తూర్పుదిక్కునకుఁ బైనముపోవువా రాజ్యసహితాన్నమును, దక్షిణమునకుఁ బోవుసమయమునఁ గృశరాన్నమును, పశ్చిమమునకుఁ బోవుసమయమున మత్స్యన్నమును, ఉత్తరదిక్కునసమయమున ఘృతసహితక్షీరాన్నమును ప్రయాణదివసమునకుఁ బూర్వదినమందు భోజనముచేసి పోవలయును. ప్రయాణవిషయమై ఉత్తనక్షత్రభుక్తిదిగ్భుక్తియును మిక్కిలి యావశ్యకము.

అవ. అథ చంద్రద్వాదశావస్థాప్రకారద్యయ మాహ. —

పక్షిఘ్నం గతధిష్ఠ్య మిందుఘటికా సుంయుజ్య రాశిం పున
 ర్వేదఘ్నం శరపాగరాప్త మినతో భక్త్యాఽపి లబ్ధం క్రమాత్.
 మేషదా ను గృహే గృహే కళభ్యతో జ్ఞేయా అవస్థా ద్విష
 డ్దస్తాది వ్యథ పాదయుక్తఘటికా శ్చైకాద శ్చైకాదక. 187

వ్యా — పక్షిఘ్న మితి గతధిష్ఠ్యం అశ్వినాదిప్రకృతనక్షత్రాలాని గతధిష్ఠ్య నిలేహం సంఘః కధిష్ఠ్యం, పక్షిఘ్నం పక్ష్యా సంఘాతం, గృహస్థత్ర ఇందుఘటికాః చంద్రమాసనక్షత్రఘటికాః, సంయుజ్య రాశిః కాద్యః, తం రాశిం పున ర్వేదఘ్నం చతుర్థసింహాస్యా, శరపాగరాప్తం చ చత్వారింశ ద్విధత్వం కుర్వాత్. అథానంతరం, విభాగతః యల్లబ్ధం పునః ఇంతః ద్వాదశభిః భక్త్యా నిధిజ్య, కల్పబంధం, మేషదా గృహే గృహే మేషప్రభృతిప్రతిరాశి, క్రమాత్ కళభ్యతః చంద్రస్య, ద్విషతో ద్వాదశసంఖ్యాకా అవస్థా జ్ఞాతవ్యా ఇత్యేః ౧౫. పక్షాంతత మాహ. — అథవా దస్తాది వ్యవస్థాన్యాదిషు ఏకైకావస్థాయాః పాదయుక్తఘటికాః సపాదఘటికాః ఏకాదశైకాదశేతి స్థూలప్రకారోఽస్యః మనుకు ప్రతిభాతి. చంద్రో యదా రాశిం ప్ర విష్టో భవతి తదాద్యం సపాదైకాదశఘటికాః ప్రత్యేకావస్థాయాః జ్ఞాతవ్యాః ఇతి మల భిరగః. అశ్వినాది గతనక్షత్రాణివిష్టాసంఘాత్యేషు చంద్రమాసఘటికాః సంయుజ్య సంఘాతంతో ముగ్ధసేన విధిజ్యతే చేత్, తేషం సపాదైకాదశఘటికాః క్రమేన ఏకైకావస్థాయాం జ్ఞాతవ్యా ఇతి మలభరమోపాయ ఇతి దిక్.

అ. గ్రంథకర్త యిష్టానుసారముగఁ జంద్రద్వాదశశాస్త్రమునిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. జనులు ప్రమాణముబోవునక్షత్రమువలకు నశ్వేన్యాదిగతనక్షత్రములను ౬౦ ట ఎచ్చగుణించి యాగుణములో నిత్యనక్షత్రములలో బ్రయాణకాలమువలకు గణించిన ఘడియలనుగూడఁ జేర్చి యొకరాశిచేసి దాని ర ట గుణించి రక్క చేభాగింపఁగా శేషించిన ఘడియలఁ జంద్రోదయరాశి మొదలుకొని పరశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబోయెడిద్వాదశావస్థల కొక్కొక్కయుఁ న్నకు ౧౧ ఘడియలచొప్పున భాగించి యెన్నియవస్థలకు సంఖ్యవచ్చునో యాయవస్థలకు నరక్షానూపఫలమునుజూచుకొనవలయునని కాలామృతకారుల యభిప్రాయము.

అవ. అథ చంద్రద్వాదశావస్థానాం నామనిరూపణద్వారా తదనురూపఫల మూహ, —

నూత్నం స్థూలమితి ద్వయోః ప్రవసననాశం మృతాఖ్యం జయం
హాస్యం క్రీడితనామకం ప్రియతరం సుప్తిం చ భుక్తిం జ్వరమ్,
కంపం సుస్థిరతాం స్వనామసవృళం చేందో రవస్థాఫలం
యాత్రాముద్ధవివాహవాస్తుజననక్షేత్రప్రవేశాదిభు. 188

వా. — నూత్నమితి, నూత్నం స్థూలమితి ద్వయోః క్షయోః ప్రవసన, నాశ, మృతాఖ్య, జయ, హాస్య, క్రీడిత, ప్రియతర, సుప్తి, భుక్తి, జ్వర, కంప, సుస్థిరతాదితీ చంద్రస్య ద్వాదశావస్థానాం నామనిరూపణం, స్వనామసవృళంతి త్రిన్నామాయరూపమిం బోల్పంద్రస్య, అవస్థానాం ఫలం యాత్రాముద్ధవివాహవాస్తు జననక్షేత్రప్రవేశాదిభు, యాత్రాప్రయాణం, యుద్ధం రాజ్యమశోభాశోభాః, వాస్తుసౌకర్యావాది, వివాహః ప్రసిద్ధిః, జననంపుత్రజన్మ, క్షేత్రం కృషికర్త, ప్రవేశః సూతకృతాప్రవేశః, ఏతేషు ద్రవ్యైష్య మితి శేషః.

అవ చంద్రద్వాదశావస్థలకు నామనిరూపణ చేసి నామానురూపఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. స్థూలము, నూత్నమనెడి ద్వివిధక్షయముల ద్వాదశశాస్త్రవస్థలకు ప్రవసనము, నాశము, మృతాఖ్యము, జయము, హాస్యము, క్రీడితము, ప్రియతర, సుప్తి, భుక్తి, జ్వరము, కంపము, సుస్థిరతయనెడి ద్వాదశశాస్త్రనామంబులనియును, చంద్రద్వాదశావస్థలయొక్క నామా

నురూపఫలంబనియును, పుయాణ, యుద్ధ, వివాహ, గృహనిర్మాణ, పు
త్రజన్మ, కృషికర్మ, నూరిసగృహ ప్రవేశాదులయందే దావ్విదశావస్థాను
రూపఫలవిచార మావశ్యకమనియు నెఱుంగునది.

అవ. ఖచరయోగఫల మాహ —

అర్హాక్రాంతభత స్తుతీయనవమే చాతుర్థభం పంచమం
వైత ద్వివ్యచతుష్టయంతు ఖచరో నామా భజే త్రత్సలమ్,
సీమంతే నువనే ప్రతే శిశువారం ని స్తండులత్వం కృషా
వైధవ్యం కరవీడనే చ గమనే కుర్యాత్ప్రయాతు ర్విధమ్. 189

వ్యా.—అర్హేతి అర్హాక్రాంతభతః సూర్యాధిష్ఠితనక్షత్రాత్, కృతీయ
నవమే, చాతుర్థభం చతుర్థక్షత్రం, పంచమం పంచమనక్షత్రం చేతి చతుష్టయం, ఖచరో
నామ ఖచరాభ్యోయోగోభజత్, అయం ఖచరణాగః, సీమంతే ప్రసిద్ధే, సుశేఖరం
వినే ప్రతే శిశువారం శిశువారణూపం, రత్నం, కృషా చాలకర్మణి,
ని స్తండులత్వం ధాన్యాభావం కరవీడనే వివాహే, వైధవ్యం, గమనే ప్రయాణే, ప్ర
యాతుః, పంచ క్రమాత్కూర్యాద్వైధాది నివృత్త్యాధ్యాపక్యః.

అవ. ఖచరయోగఫలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. సూర్యస్థితిసక్షత్రమునకు 3, 4, 5, 6 ఈ 4 నక్షత్రము
లు ఖచరాభ్యయోగమనియు, సీఖచరయోగము పుంసవన, సీమంత,
ఉపనయనములవిషయమై శిశువారణరూపఫలమును వ్యవసాయవిషయ
మై ధాన్యాభావమును వివాహమందు వైధవ్యమును ప్రయాణవిషయ
మై వైసముః జోవువానికి మరణము నీక్రమంబుగఁ గలుగఁజేయును.

అవ. అథ కర్మణిఫల మాహ.—

సూర్యాధిష్ఠితారకాది గణయే చ్చాతుర్థభం ఘాతదం
సూర్య దేకావశం ప్రభంగద మిదం చాష్టాదశం మృత్యుదమ్,
కర్మ స్సాన్య దథ పంచవింశ మపి భం హని ప్రదం కర్మణి
నా మైశి ఖచతుష్టయం తు గమనే పాణిగ్రహాది వ్యసే. 190

వ్యా.—సూర్యేతి సూర్యాధిష్ఠితారకాది సూర్యస్థితిసక్షత్ర మారభ్య, గణయేత్
పంచస్థిలనక్షత్రాన్వ్యంశమిశేషః, ఏవంగణ నాయాం క్రియమాణాయాంచాతుర్థభం
సూర్యస్థితనక్షత్రాచ్చతుష్టనక్షత్రం, ఘాతదం నామ, ఏకాదశభం సూర్యస్థితనక్షత్రాదేకా

దశవక్షత్రం, ప్రభంగం, అష్టదశం నూర్యస్థితవక్షత్రా దష్టదశవక్షత్రం, మృత్యు
దం పంచవింశం భవపి నూర్యస్థితవక్షత్రా త్వంచవింశవక్షత్రంచహనిదం, ఏక
కర్తవీనామ కర్తవీసంజ్ఞకం, భవత్పుయం ఉ కనక్షత్రచతుష్టయం, కర్తవీగ్రహ
హానిగ్రహాదివృత్తి, చిహ్నాదిపక్షకర్తవీ, కర్తవీసంజ్ఞకం, నూర్యస్థిత వక్షత్ర
చతుర్థికాదాష్టదశపంచవింశతినక్షత్రేషు కుక్షకర్తవీనూర్యస్థితాః.

అవ. కర్తవీఫలమును జెప్పదున్నాడు.—

తా. నూర్యస్థితవక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితవక్షత్రమువరకు
గణనచేయుగా నూర్యస్థితవక్షత్రమునకు నాలుగువక్షత్రము భూతవమ
నియు, పదునొకొందివక్షత్రము భంగదమనియు, పదు నేనిమిదవ వక్ష
త్రము మృత్యుప్రదమనియు, ఇరువదియైదువక్షత్రము హానిదమనియు
ఈ యెప్పటిని నాలుగువక్షత్రములు కర్తవీ యనుసంజ్ఞ గలవనియు
నిది ప్రయాణవివాహాదిశుభకర్తవీలవిషయమై ఉ క్తఫలంబుల గ్రమం
బుగ నిచ్చునుగావ నీవక్షత్రచతుష్టయమందు నేకుభకార్యములును
జేయఁగూడదు.

అవ స్వరచక్రోక్తబాల్యాదిస్వరవివేక మాహ —

యన్నామప్రథమాక్షరస్వరముఖాక్షేయా అకారాదయో

బాలో యోననరాజ్యవృద్ధమృతయ స్వస్వాది సంహావిధాః,

క్లృప్తా దృష్టి రకారవన గదితో జైవ స్త్వికారో భవే

కౌస్త్వికార్యాది రుకార వన ముభయో రేకార ఓకారశే 191

త్యా.—య దితి యస్య నామ్ని ప్రథమాక్షర యః స్వరః తస్మాత్తా
దితిః, అకారాదయః అకారఇకారః కారవీకారః ఓకారాః, క్షేయాః క్లృప్తాద్యాః, ఏతే
పంచస్వరాః స్వస్వాది బాల్యయోననరాజ్యవృద్ధమృతయ ఇతి పంచాభిధాః పంచ
సంజ్ఞాభివంతియథా—అకారాదినామ్నః పుంసః అకారోబాలస్వరః, ఇకారః కుమార
స్వరః, ఉ కారోరాజ్యస్వరః ఏకారోవృద్ధస్వరః, ఓకారోమృతిస్వరః, ఇకారాది
నామ్నః పుంసః ఇకారోబాలః, ఉ కారో యువా, ఏకారోరాజ్యః, ఓకారోవృద్ధః,
అకారోమృతిః, ఉ కారాదినామ్నః పుంసః ఉ కారోబాలః, ఏకారోయోవనః ఓకారో
రోరాజ్యః, అకారోవృద్ధః, ఇకారోమృతిః, ఏకారాదినామ్నః పుంసః ఏకారోబాలః,
ఓకారోయోవనః అకారోరాజ్యః, ఇకారోవృద్ధః, ఉ కారోమృతిః, ఓకారాది
నామ్నః పుంసః ఓకారోబాలః, అకారోయోవనః, ఇకారోరాజ్యః, ఉ కారోవృద్ధః,

యోధవంతి శుభానా, ఆశ్వినాదిపంచకం ఆకారస్య బాహ్యం, ఆర్ద్రాదిపట్కం యో
 వనాఖ్యం ఉత్తరాదిపట్కం రాజ్యం, శ్రేష్ఠాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం, నిష్ఠాదిపంచకం
 మృతాఖ్యం, ఇకారస్య ఆర్ద్రాదిపట్కం బాలాఖ్యం, ఉత్తరాదిపట్కం యోవనాఖ్యం,
 శ్రేష్ఠాదిపంచకం రాజ్యాఖ్యం, నిష్ఠాదిపంచకం వృద్ధాఖ్యం ఆశ్వినాదిపంచకం మృతా
 ఖ్యం, ఉకారస్య ఉత్తరాదిపట్కం బాలాఖ్యం, ఏకస్య శ్రేష్ఠాదిపంచకం యోవనా
 దిపంచకం చరిత్యం. ఆకారాదీనాం క్రమేన బాలాదయోధవంతి, ఆకారస్య పంచతిథిః
 బాలాఖ్యః, రవీంద్రయావనాఖ్యః, యోవనాఖ్యః, రిక్షతిథిః, వృద్ధాఖ్యః, పూర్వతిథిః, మృ
 తాఖ్యః, ఇకారస్య కేంద్రాదిపంచతిథయో బాలాదయోధవంతి, ఉకారస్య యోవనాదిపం
 చతిథయః బాలాదయోధవంతి, ఏకారస్య రిక్షాదిపంచతిథయః, ఏకారస్య పూర్వాదిపం
 చతిథయః క్రమేన బాలాదయోధవంతి, వాదా పంచతిథాన్యుః యథాతథా, కుజ
 యోరకవిధాః చంద్రబియోరవిధాః, వాక్యశ్లేషకోరకవిధాః, కుక్రశ్లేషవిధాః, అర్క
 కుతస్య శరణవిధాః, ఇత్యేతసు క్తంభతి, ఆకారస్య అదిశ్శిఖామనామరబాలాభ్యాసా
 ముబుధనామర యోవనాభ్యాసమనామర రాజ్యాఖ్యః, కుక్రనామర వృద్ధాఖ్యః, కని
 వామర మృతాఖ్యః, ఇకారస్య సామయోధవనామర బాలాభ్యాసమనామర రాజ్యాఖ్యః, కుక్ర
 రాజ్యాఖ్యః, కని వృద్ధాఖ్యః, అదిశ్శిఖామనామర మృతాభ్యాసమనామర పూర్వతిథ్యాం, పూ
 ర్వతిథ్యాః పంచపక్షయాః బాలా బాలాదయోధవంతి, యథాతథా కుక్ర పూర్వతిథ్యా
 బాలాఖ్యః, సూర్యోయావనాఖ్యః, మధ్యాహ్న రాజ్యాఖ్యః, ఆరూప్యో వృద్ధాఖ్యః,
 సాయంతనకాలో మృతాఖ్యః, ఇకారస్య గంగమాదయో బాలాదయోధవంతి, ఉకా
 రస్య మధ్యాహ్నాదీపంచకాః బాలాదయః, ఏకారస్య ఆరూప్యవిధయః, ఏకారస్య
 సాయంతనకాలేతస్య గంగమాదయోధవనామర బాలాదయోధవంతి ఏకేషాం ఫలాని
 పూర్వోక్తానితి.

అవ పూర్వశ్లోకమందుః జెప్పబడియున్న బాలాదినామము
 లకు ఫలంబులను తిథివారనక్షత్రములకు బాలాదిస్వరూపమును జెప్పు
 చున్నాడు —

తా. బాలాదిపంచస్వరములలో బాలస్వరము స్వయంలాభము
 ను, యోవనస్వరము ధనమును, గాఢ్యస్వరము ఫలప్రాప్తిని, వృద్ధస్వరము
 హానిని, మృతస్వరము మరణమును, నీక్రగుంబున గల గణేశాయుని
 యు, అకారమునకు ఆశ్వినాదిపంచకము బాలస్వరమనియు, ఆర్ద్రాది
 పట్కము యోవనస్వరమనియు, ఉత్తరాదిపట్కము గాఢ్యస్వరమని
 యు, శ్రేష్ఠాదిపంచకము వృద్ధస్వరమనియు, నిష్ఠాదిపంచకము మృతి
 స్వరమనియు, ఇకారమునకు ఆర్ద్రాదిపట్కము బాలస్వరమనియు,

ఉత్తరేదివల్క్రము యోవనస్వరమనియు, శేషంబితైఃతంగున నెఱుంగవలయు. అకారమునకు నందాదిపంచతిథులు బాలస్వరమనియు, భద్రాదిపంచతిథులు యోవనస్వరమనియు, జయూదిపంచతిథులు రాజ్యస్వరమనియు, వీర్జమంబుననే శేషంబు నెఱుంగవలయును అకారమునకు భాస్వంగారకవారములు బాలస్వరమనియు, సోమబుధవారములు యోవనస్వరమనియు, గురువారము రాజ్యస్వరమనియు, శుక్రవారము వృద్ధస్వరమనియు, శనివారముమృతిస్వరమనియు, ఇకారమునకు సోమబుధవారములు బాలస్వరమనియు, ఉత్తరేషంబితైఃతంగున నూహ్యంబులనియును, అకారమునకు ప్రాతిహికాలము బాలస్వరమనియు, సంగమకాలము యోవనస్వరమనియు, మధ్యాహ్నకాలము రాజ్యస్వరమనియు, ఆచరాహ్లాకాలము వృద్ధస్వరమనియు, సాయంకాలము మృతిస్వరమనియు, ఇకారమునకు సంగమకాలము బాలస్వరమనియు శేషంబితైఃతంగున నూహ్యంబు.

అన. అథ పంచభిక్ష్యైః పంథారాహుచక్రవిచక్షయా ధర్మార్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయమాహ —

వస్వాద్యార్యవికాఖమిత్రవరుణాహ్యభ్యాశ్చ ధర్మాభిధా
హ్యభ్యాశ్చ స్తవితింద్రకాపిత్వభక్త్రకాపాద్వాహుః,
కామాభ్యా అభిజన్భగాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్విచిత్రేశ్వరా
వికాప్యంత్యకరార్యమేందువిధయో మోక్షాభిధా స్తారకా. 198

వాక్య — విశేషి. వస్వాద్యార్యవికాఖమిత్రవరుణాహ్యభ్యాశ్చ ధనిష్ఠాశ్విని పుష్య వికాఖామూరాదాకతిభిషాశ్రేణాశ్చి నక్షత్రత్రాణి, ధర్మాభిధాః ధర్మనామధేయాః, అదితింద్రకాపిత్వభక్త్రకాపాద్వాహుః పునర్వమా శ్వేతా భిజీ మహాశ్రవణపూర్వాభాద్రాస్యాత్యితి సప్తతారకాః. అర్ధాభ్యాః అర్ధనామధేయాః. అభిజన్భగాగ్నిదనుజాహిర్బుధ్విచిత్రేశ్వరాః అభిజత్సూర్యఫల్గునీ కృత్తికామూలా శ్చిరాభాద్రాచిత్రాద్గోవితి సప్తతారకాః. కామాభ్యాః కామనామధేయాః, విశ్వావ్యాంత్యకరార్యమేందువిధయః ఉత్తరాషాఢా పూర్వాషాఢా రేవతీనాస్తూర్తిరఫల్గునీ మృగశిరః రోహిణీ ఇతి సప్తతారకాః. మోక్షాభిధాః మోక్షభ్యాః. 'అభ్యాహ్యే అభిధానంచ నామధేయంచ నామ' చేర్చియ్యుండు.

అన విద్యుత్ కములచేత సంధానముచేసినవత్సరాధర్వా
ర్థకామమోక్షనక్షత్రనిర్ణయముఁ జెల్పుచున్నాఁడు. —

తా అశ్విని, భరణి, మృగశిర, విశాఖ, అనూరాధ, శరణి
మము, ఆశ్లేష ఈదిక్షత్రములు ధర్మనక్షత్రములనియును; పునర్వసు,
జ్యేష్ఠ, భరణి, మృగ, శరణి, పూర్వాభాద్ర, నవమి ఈదిక్ష నక్ష
త్రములనియును; అభిజిత్తు, పూర్వాషాఢ, పుష్య, మూల, జ్యేష్ఠా
భాద్ర, చిత్త, ఆర్ద్ర ఈదిక్ష కామనక్షత్రములనియును; శుక్ర
పాద, పూర్వాపాద, రేవతి, మాన్వ, కృత్తిక, పూర్వాశ్వి, రోహిణి
ఈదిక్ష మోక్షనక్షత్రములనియును నెఱుంగునది

సూర్య ధర్మగతే తథా హిమగతే ధర్మాదిసంస్థే క్రమా
ద్యాయాభంగ మవాప్నుయా నభజయం శ్రోధా వనస్థానయమ్,
స్థాయీ యా ద్విజయం సభంగవికలం తద్విగ్రహం సంకరం
భృత్యాజాండజసంగతే చ గమనే సర్వత్ర గాఢాం యుధి 194

వాక్య — సూర్య, ధర్మగతే పునర్వసుభాద్రాపూర్వాశ్విగతే సతి, తథా
హిమగతే చంద్రే, ధర్మాదిసంస్థే ధర్మాకామమోక్షత్రే సుగతే సతిచ, యాయీ
క్రమాత్, భంగం, జయం, శ్రోధా వనస్థం, జయం అవాప్నుయాత్. స్థాయీ య,
విజయం సభంగవికలం, తద్విగ్రహం, సంకరమయాత్ ప్రాప్నుయాత్. తే నామ మర్థ
స్థంసన్మః. సూర్య ధర్మగతే, చంద్రే వి ధర్మగతే సతి యాయినో భంగః, చంద్రే అర్థ
గతే సతి విజయః, చంద్రే కామాభ్యగతే సత్యవిజయః, చంద్రే మోక్షాభ్యగతే సతి విజ
యః, యాయిన ఇతి సర్వత్రాచరంగః. సూర్య ధర్మగతే చంద్రే వి ధర్మాభ్యగ
తే గతే సతి, స్థాయినో విజయః, చంద్రే అర్థగతే భంగః, చంద్రే కామాభ్యగతే
విరాజయః, చంద్రే మోక్షగతే స్థాయినో యుక్తం చేతి. భృత్యాజాండజసంగతే భృత్య
యో, భటయో, అజయో, మేఘయో, అంజయో, కన్యబయోశ్చ సంగతే యుక్తే,
రాక్షాం యుధి చ, గమనే ప్రయాణేచ, సర్వత్ర స్వయా, ఇవం విచారణేన మితి
శబ్దః.

తా. సూర్యచంద్రు లిరువురు పూర్వాష్టోకధర్మనక్షత్రము
లయం దుండునపుడు రాజువచ్చేప్పుకొని యుక్తవాచకబోవు రాజునకు
భంగమని, చంద్రుఁ డిగ్గాభ్యనక్షత్రమును దుండునపుడు జయ
మని, కామాభ్యనక్షత్రగతియై యుండునపుడు విజయమని, మోక్షా
భ్యనక్షత్రగతియై యుండుగా జయమని, ఈ సూర్యచంద్రులు ధర్మగ

తులై యుండు సమయంబునఁ గనపట్టణములో ననుండి యుద్ధము చేయు రాజునకు విజయమని, చంద్రుఁ డర్థగతుఁడై యుండఁగా భంగమని, కామగతుఁడై యుండఁగా బాజయమని, మోక్షగతుఁడై యుండఁగా విశేషయుద్ధ మగునని భటులు పొప్టెళ్ళు, కోర్లు వీనికిఁ బరస్పరము కలహము చేయించునను యును గాజులు యుద్ధమునకుఁ బోవు సమయమున నీవిచార మానశ్శృంగమనియు నెఱుంగునది.

అది తేష్ఠి లక్షగతే తథా హినుకతే లక్ష్య భాదిసంస్థే క్రమా
ద్భూధు ద్వేష మియా జ్జయంచ వసుధాం యాయాచ సర్వాకుభమ్,
లక్ష్మీం భంగ మభాకుభం చ విజయం స్థాయీతు సంప్రాప్నుయా
జ్ఞాత్వా చక్ర ఫలం తుయైవ రచితం సమ్యక్ ప్రకారాంతరమ్ 198

వాక్య — అదిత్య ఇతి. అదిత్య మార్త్య, అర్థగతే భూస్వాక్తాభ్యనక్షత్రగతే సతి, తథా హినుకతే చంద్రే, అర్థాదిసంస్థే సతి, యాయా బంధుద్వేషం, జయం, వసుధాం, క్రతురాజ్యం, సర్వాకుభం చ క్రమా దియాత్ ప్రాప్నుయాత్. అథ స్థాయీతు, లక్ష్మీం భంగం అకుభం విజయం చ, సంప్రాప్నుయాత్. ఆయ మార్త్యః, మార్త్యలక్షగతే చంద్రే లక్ష్యభగతే సతి యాయినో బంధుద్వేషః స్థాయినో లక్ష్మీః, చంద్రే కామగతే యాయినో జయః స్థాయినో భంగః, చంద్రే మోక్షగతే యాయినో భూలాభః, స్థాయినః అకుభం, చంద్రే భగతే యాయినః అకుభం స్థాయినో దీక్షద్వేషః, ప్రాప్నోతే. భూస్వస్థోక్త ప్రకారమే త్రితీయ ప్రతిపాదితః, చక్ర ఫలం సంభారాహుచక్ర ఫలం, సమ్యక్ జ్ఞాత్వా విచార్య, ప్రకారాంతర మన్యత్ప్రకారః, మహాచదిత మితి కాలామృతకాకోక్తిః.

తా. మార్త్యచంద్రు లక్షాభ్యనక్షత్రగతులై యుండునపుడు యుద్ధమునకు వెడలినరాజునకు బంధు ద్వేషము, తనపట్టణములో ననుండి యుద్ధము చేయు రాజునకు వైశ్వర్యంబును, చంద్రుఁడు కామగతుఁడై యుండఁగా యుద్ధమునకు వెడలివవానికి జయము, స్వస్థానమందుండి యుద్ధము చేయువానికి భంగము, చంద్రుఁడు మోక్షగతుఁడై యుండఁగా యాయకి భూలాభము, స్థాయకి సశుభము, చంద్రుఁడు భర్తగతుఁడై యుండఁగా యాయకి సశుభము, స్థాయకి దీర్ఘ ద్వేషములుగలుగుననియును, బూర్వికు చే బూర్వజ్ఞోకమందుఁ జెప్పబడియున్న క్రమము ననే తఱచుగాఁ బ్రతిపాదించ బడియున్న సంభారాహుచక్రము లెన్న

గాకోధించిన కాలామృతకాదునిచే నుక్తార్థము ప్రకారాంతరముగ జ్ఞోక మందుఁ జెప్పఁబడియున్నదనియును భావము.

అర్క కామగతే తథాఽమృతకరే కామాదిసంస్థే క్రమా ద్యామీ యుద్ధ మవాప్నుయా దతిధనం సర్వాపదం మంగళమ్, యత్కించి ద్విజయం ధనం శుభకరం స్థాయీ తు భంగం సదా విద్యద్భిః క్రమశః ప్రయాణసమయే జ్ఞేయం చతుర్థాం ఫలమ్.

వ్యా.—అర్క ఇతి. అర్క- కామగతే కామాఖ్యనక్షత్రగతేనతి, అమృత కరే చంద్రేఽపి, కామాదిసంస్థే, యాయీ క్రమాత్, యుద్ధం, అతిధనం, సర్వాపదం, మంగళ, మితి ఫలాని అవాప్నుయాత్ స్థాయీ తు యత్కించి ద్విజయ మివావిద్వి జయం, ధనం, శుభకరం, భంగంచేతి, ఫలాన్. క్రమాత్ అవాప్నుయాదిత్యమదుంగః. అయనుభిప్రాయః, మార్కకామాఖ్యనక్షత్రగతే, చంద్రే చ తిన్నక్షత్రగతే, యాయీ యుద్ధం, స్థాయీ తు యత్కించి ద్విజయం, చంద్రే మోక్షగతే, యాయీ అతిధనం, స్థాయీతు ధనం, చంద్రే ధర్మగతే, యాయీ సర్వాపదం, స్థాయీ శుభ కరం, చంద్రేఽర్థగతే, యాయీ మంగళం, స్థాయీ భంగం, అవాప్నుయా దితి, విద్యద్భిః ప్రయాణసమయే చతుర్థాం ఫలం మార్క కామగతే చంద్రస్య కామమోక్షధర్మార్థాపహం ఫలం క్రమశో విజ్ఞేయం సమ్యగ్విచారణీయ మిత్యర్థః.

తా. సూర్యుడు కామాఖ్యనక్షత్రగతుఁడై యుందునపుడును చంద్రుడు కామమోక్ష ధర్మార్థనక్షత్రగతుఁడై యుందునపుడును పట్టణమువిడలి యుద్ధమునకుఁ బోయినరాజు, యుద్ధము, అతిధనము, సర్వాపద, మంగళమును చతుర్విధ ఫలములను, తనపురముననే యుండి యుద్ధము చేయురాజు కించిద్విజయము ధనము శుభము భంగ మను చతుర్విధ ఫలంబులను బొందుననియు, విద్వాంసులచేతి నీచతుర్విధ ఫల విచార మవశ్యముగఁ జూడఁదగినదనియు నెఱుంగవగు.

భాసా మోక్షగతే తథా పుష్కలతో మోక్షాదిసంస్థే క్రమా ద్భంగం సర్వజయం శ్రీయం చ సమియా ద్యామీచసంధింసదా, స్థాయీ చాశు జయం మహీంచ మహతీం భంగంమహద్విగ్రహం పంథా గాహుగతం ఫలంచ లిఖతం ధర్మాదిచక్రం త్విగమ్. 187

వ్యా —భాసా వితి. భాసా మార్క, మోక్షగతే మోక్షాఖ్యనక్షత్రగతే, ఉదుపతో ఉమాసాం నక్షత్రాణాం నతి శృంప్ర సుప్తిన్నపి, మోక్షాదిసంస్థే క్రమా ద్యామీ భంగం సర్వజయం శ్రీయం సంధి సామోసాయం సమియాత్. స్థాయీతు

జయం, మహతీం విపులాం మహీం పృథివీం భంగం మహద్విగ్రహం చాశు శీఘ్రం సమయాత్. ఆయం భావః. సూర్య మోక్షసత్త తగతే చంద్రే తద్దతేసతి యాయా భంగం స్థాయీ ఆధికజయం, చంద్రే ధర్మసత్త తగతే యాయా జయం స్థాయీ తు భూలాభం, చంద్రే అధికతే యాయా శ్రీయం స్థాయీ భంగం, చంద్రే కాశు నక్షత్రగతే యాయా సంధిశ్రీయాం స్థాయీ కలహం సమయాత్. ఇదం పంథా రాహుచక్రగతిం ఫలం లిఖితం శ్లోకచతుష్టయోక్తం ధర్మాదిచక్ర మిత్యుచ్యతే.

తా. చంద్ర సూర్య లిఖితురు మోక్షాఖ్యానశ్చక్రగతులై యం దునపుడును, సూర్యుడు మోక్షగతుడై యుండఁగాఁ జంద్రుడు ధర్మార్థకామనక్షత్రగతుడై యుండేనేని యట్టిసమయంబున రాగువనుకేర్చుకొని యుద్ధమునకు వెడలివ ప్రభువు భంగమును, సర్వజయమును, సంపదను, సామోపాయమును నీ చతుర్విధఫలములఁ గ్రహముగాఁ బొందుననియును, జంద్ర సూర్య బుక్తక్రమంబున నుండఁగాఁ దనపురంబున నేయుండి యుద్ధముచేయ రాజు జయమును కత్తు రాజ్యమును భంగమును విశేషకలహమును నీఫలంబులఁ గ్రహంబుగఁ బొందుననియును, పంథారాహుచక్రఫలం చిది యనఁగా; శ్లోకచతుష్టయమందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన యథిమే ధర్మాదిచక్రంబని వ్యవహరింపఁబడుచున్నదనియు నెఱుంగవలయు.

అన. అథ సూర్యచంద్రనాడివివేక మాహ —

నాసాదక్షిణభాగజాతపవన స్సూర్యాఖ్యానాడీ తుభా
సంగ్రామవ్యవహారమైఘనభయస్సానాన్నభంగార్తిః,
నా ద్యిన్యా కళిన త్కృతైవ గమనాలంకారపాణిగ్రహ
క్షేత్రాద్యేషు యదంశవా యుచలనే తత్పాదపూర్వం వ్రతేత్.

వ్యా — నా నేతి నాసాదక్షిణభాగజాతపవనః - నాసాయాః యో దక్షిణ భాగః తక్రి జాతో యః పవనో వాయుః సఏవ సూర్యాఖ్యానాడీ త్యుచ్యతే. సా నాడీ సంగ్రామవ్యవహారమైఘనభయస్సానాన్నభంగార్తిః - సంగ్రామో యుద్ధం, వ్యవహారః శక్రియవిక్రియాదివ్యాపారః, మైఘం మిథునశక్త, భయం రాజభీతిః, స్సానం మంగళస్సానం, అన్నం అన్నశబ్దే భోజనకాలోఽత్యుచ్యతే. భంగః పరాజయః, ఆర్తిః పీడా ఏతాను తుభా తుభాప్రదా. అన్యా నాడీ, నాసావామభాగజాతవాయుః కళినః చంద్ర సంబంధినీ నాడీ త్యుచ్యతే సా చంద్రనాడీ గమనాలంకారపాణిగ్రహక్షేత్రాద్యేషు ప్రయాణభూషణవివాహశృషికర్మను తుభా. యదంశవాయుచలనం యద్యాగవాయుచలనంశాంతి, తత్పాదపూర్వం తద్భాగవరణపూ

ర్యం ప్రకేతం, సంగ్రహాదిభి రక్షణపాదపూర్వం ప్రయాణాదిభి వ్యాపకపాదపూర్వం ప్రకేతదిభిభావః.

అవ. చంద్రసూర్యనాడివివేకమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. నాసికమునకు కుడిప్రక్కనున్న రంధ్రమునందు సంచరించుచున్న వాయువు సూర్యనాడి యనియు, ఈ సూర్యనాడి, యుద్ధము, క్రయవిక్రయాదివ్యాపారము, మైథునము, రాజభయము, మంగళస్నానము, భోజనకాలము, పరాజయము, మనఃవీడ ఇవి మొదలగు కార్యములవిషయమై శుభకరంబనియును, నాసికమునకు నెడమప్రక్కనున్న రంధ్రమునందు సంచరించు వాయువు చంద్రనాడియనియు, ఆ నాడిభూమణభారణము, వివాహము, వ్యవసాయము మొదలగు కార్యములవిషయమై శుభకరంబనియు, నాసికమునకు నేభాగమునం దేవాయువు సంచరించుచుండునో ఆభాగపాదసంచారము ముందుగాఁ జేయువలయు నని యభిప్రాయము.

అవ. సర్వదిగ్గమననిర్ణయ మూహ. —

కాశేరీ ముదయే రవే స్ఫురపతే ర్దేశం తు మధ్యందినే
సాయం వాయుణ దేశ మంతకదిశం యాతాత్థరాత్రే ప్రకేత,
గోధూళి వభిజ త్కుంభస్యపి గతి స్ఫుర్వాసు దిక్ష్యర్థదా
మందాహోవసి కింపున శ్చ గమనే లగ్నాదిశుద్ధిం వినా

189

వాక్య — కాశేరీ మితి, రవే రుదయే మార్యోదయ కాలాతః, కాశేరీ ముదీనీదిశం, మధ్యందినే మధ్యాహ్నా నుంపతే ర్దేశం ప్రాస్తీకం, సాయంకాలే వాయుణదేశం పశ్చిమదిశం, ఆర్ధరాత్రే అంతఃదిశం దక్షిణదిశం, యాతాత్థరాత్రే, గోధూళి అభిజితి ఉపనివ సర్వాసు దిక్షు చతుర్దిక్షు ఆర్ధదా, గోధూళ్యభిజితుసం స్వతూపం ప్రాశ్చోపపాదితత్వా శ్చ పా రిఖ్యతే, మందాహోవసి శనివాసరోషకాలే, లగ్నాదిశుద్ధిం వినాపి, గమనే, ప్రయాణే, ఆర్ధ దేతి కింపునః కిమున క్షప్తం కిమ్యుషః శుక్రిబుధ చంద్రహారాక్రాంతత్వా దితిభావః. మందాహోవసి త్యర్థ్య శుక్రవారస్య చరమయామ ఇత్యర్థః. —

అవ. సర్వదిగ్గమననిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. ప్రయాణార్థ సూర్యోదయ కాలమునందు త్రిగమనకును, మధ్యాహ్న కాలమునందు తూర్పునకును, సాయంకాలంబునందు పశ్చిమంబునకును, అర్ధరాత్రి ముందు దక్షిణంబునకును వై నముఁజొవు నెని యిష్టసిద్ధిగలుగు ననియును, గోధూళి అభిజిత్ ఉపనివ కాలములయందు

నేదిక్కునకు ప్రయాణమువెల్లినను ధనలాభముగలుగుననియును, శత్రువు
వశికాలమనఁగా; శుక్రవారచరమయామ మనుటయీకాలము శుక్ర
బుధ, చంద్రహారాకాంతమైయుండు గాన లగ్నాది యేవిచారమును
జేయక, అట్టికాలమందు ప్రయాణమువెల్లినవారికి సర్వాభీష్టసిద్ధిగలుగు
ననియు నభిప్రాయము.

అన. ప్రయాణే ముఖ్యతమనక్షత్రాణి తత్తస్యనిసర్వలికాలంచ
దర్శయతి.—

పాణిస్థాభిధ్వని కార్యసిద్ధి రనిశం మైత్రే ప్రయాతస్య తు
శ్రేష్ఠాయా ముషితస్య తత్ర హి పునర్దూలే ప్రయాతస్య తు,
మాండవ్యస్య మనోజయో హ్యుపసి చే ద్దార్శ్యస్య యానం మతం
న్యో సిన్యుకృకునం బృహస్పతిమతం శిత్రాపి యాత్రార్థవా. 200

వ్యా.—పాణి స్థితి. మైత్రే అనూరాధానక్షత్రే, ప్రయాతస్య పునః,
అభ్యుం హర్షవిం, అనిశం సర్వవా, కార్యసిద్ధి, పాణిస్థా హర్షకా, అవిధరేత్యర్థః.
శ్రేష్ఠాయా ముషితస్య ప్రయాతస్య, ఏవం పునః యాత్రే మూలానక్షత్రే ప్రయాత
స్యచ, తత్ర హర్షవిం కార్యసిద్ధి, పాణిస్థా. మాండవ్యస్య ఋషే. మనోజయః,
ఇవానం కార్య మనశ్చం భవతి నిస్సంకయాదితం మత మిష్టం, గార్హస్థ్య తూచ
నీచే ద్దానం ప్రయాణం శుభకరమితి మత మిష్టం బృహస్పతిమతంతు సన్యుకృకునం
కుభకనం ప్యా ద్విది తత్రాపి తదానీ మేని యాత్రార్థదేతిమతం. శకునస్యహం
తు అక్రే నక్షత్రి యద్యపి శ్రేష్ఠానక్షత్ర ముత్తమేషు హస్తాభిహ మధ్యమేషు శత
భిరగాదిషువా నోత్తం; తత్ర క్షత్రోత్తమత్వేన స్వీకృత్యా వసధేయః.

అన. ప్రయాణవిషయమై ముఖ్య మగునక్షత్రములను, ఆయా
మునులకు నిష్టంబులగు కాలంబులను జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అనూరాధానక్షత్రమందును శ్రేష్ఠమందును మూలయం
దును ప్రయాణము వెడలిసవారికిఁ గార్యసిద్ధి కరశ్చితమై యుండునఁగా;
నిర్విఘ్నంబుగ నిష్టసిద్ధిగలుగు ననుట. చిత్తమం దేసంశయమునుంచక
నిపు డిష్టసిద్ధిగలుగు నిష్టము వెల్లడివారికి సర్వలాభములు చేకూరు
నని మాండవ్యమహామునిమతం బనియు, గార్హస్థ్యమహర్షిమతము, ఉపని
షాదునందుఁ బైనముఁబోవువారలకు నిష్టసిద్ధి గలుగుననియు, బృహ
స్పతిమతమును శకునసము గురువన్నవో యువుడు ప్రయాణము
వెలుట లాభికర మనియు, ఇట్లు శకునస్వరూపము ముందుఁ జెప్పె

బడుచున్నదనియు జ్యేష్ఠానతత్ర ముత్తమసంధ్యమనతత్రములలో గ్రహింపఁబడకపోయినను ఇచ్చట నుదాహరించుటచే నుత్తమంబనియు నెఱుంగునది

అవ ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావేషు తత్ర స్వగ్రహస్థితిఫల మాహ —

అయ్యుద్ధ్రగ్రహజయాన్నమిత్రకలహస్త్రీవాన్దిభాగ్యోన్నవ
సాప్తసాపికరాః క్రమా చుభఖగా యాత్రాగ్రహాదిస్థితాః,
కుగ్రా న్వామయభిధూషణరిపుభాగ్నిశ్శర్భదాగృతి
క్రోధానర్థానుంధగాన్యాయకగా న్సుర రాన్యతు రేవాధ్యని. 201

వాక్య — అయ్యుద్ధ్ర యాత్రాగ్రహాదిస్థితాః ప్రయాణలగ్న ప్రభృతిషు ద్వాదశ కలగ్నేషు స్థితాః, కుభఖగాః కురుకుక్రపాపాయతబుధాక్షిణవంద్రా శ్చేతి కుభగ్రహాః, యాత్రాః అయ్యుద్ధ్రగ్రహిణిరా భవంతి ప్రయాణలగ్నే శిక్షణిర్వాదికుభగ్రహాస్థితి తాశ్చేత్, యాతు రాయాః అయ్యుద్ధ్రాస్థిం, ప్రయాణలగ్నాత్ ద్వితియగతాః, క్రాన్తిం, లగ్నస్థితియే జయం, చతుర్థేఽన్నం, పంచమే మిత్రం బంధులాభం, షష్ఠే కలహం, సప్తమే స్త్రీలాభం, అష్టమే వ్యాధిం, నవమే భోగం. దశమే ఉత్సాహం ఏకాదశే ద్రాన్తిం, ద్వాదశే అద్రాన్తిం న స్వగ్రాన్తిం క్రమాద్దశ్యుః కుగ్రాన్యానాన్దిహాప్తగ్రహాస్తు ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావేషు స్థితాస్సంతః క్రమా దామయభిత్వాదికరాః, కుగ్రాః యథాపాపాలగ్నగతాః అమయం నోగం, ద్వితియే భీతిం వోరాదిభ్యో భయం, త్రితియే భూషణం, చతుర్థే రిపుం శత్రుదన్యనం, పంచమే భాగ్నిం చిత్తిజ్జ్వలం, షష్ఠేఽర్థం, సప్తమే పీడాం శరీరావస్థం, అష్టమే చురగం, నవమే శోభం, దశమే అనర్థం, ఏకాదశే వసుంధరాం భూలాభం, ద్వాదశే వ్యయం పశాత్తక్షణంచేతి క్రమాత్ అధ్యని యాతు క్షద్యుః.

అన. ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశభావములయందు సూర్యాది గ్రహస్థితిః బ్రత్యేకఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. కుభగ్రహంబులగుకురుకుక్రబుధపూర్ణచంద్రులలో నెవ్వరు ప్రయాణలగ్నమునం దుండినను నాచుర్వృద్ధిని, లగ్నద్వితియస్థానగతులై యుండునపుడు ద్రవ్యమును, తృతీయస్థానగతులై యుండిరేని జయమును, చతుర్థస్థానగతులై యుండిరేని యన్నమును, పంచమస్థానగతులై యుండిరేని బంధులాభమును, షష్ఠస్థానగతులై యుండిరేని అహమును, సప్తస్థానగతులై రేని స్త్రీలాభమును, అష్టస్థానగతులై రేని వ్యాధిని, నవస్థానగతులై రేని భోగమును, దశస్థానగతులై రేని యుత్స

వమును, ఏ కానకశాసనగతులైరేని ఫలప్రాప్తిని, ద్వాదశగతులైరేని వస్త్రభాషమును, నీక్రమంబున ఫలంబుల నిత్తురినియును, సూర్యాదిపాపగ్రహంబులు ప్రయాణలగ్నాదిద్వాదశలగ్నములయందుండిరేని, రోగము, భయము, భూవణలాభమును, శత్రువర్జనము, చిత్తవైకల్యము, ధనము, శరీరబాధ్యము, మరణము, కలహము, అనర్థము, భూలాము, పదార్థక్షయము లనెడి ద్వాదశవిధఫలంబులు నీక్రమంబున ప్రయాణకక్షకు మార్గమందుఁ గలుగఁజేయుదురు.

అవ అథ యాత్రాయోగా నాహ —

యాత్రాగ్నగత శ్శుభోద్ధగుభద్రో యోగాఖ్య ఇందుం వినా
లగ్నస్థా మణిభూమిదా శుభభాగా మాగ్నేధియోగ స్త్యయమ్,
లగ్నస్థా త్రిశుభా య దీంద్రసుఖదా యోగాధియోగ స్త్యయం
సామ్యాః క్షేత్రగతా స్త్యభిష్టఫలదాస్యాద్రాజయోగ స్త్యయమ్.

వ్యా — యాత్రగతి ఇందుం వినా చంద్రం విహాయ. శుభః ఏక శుభ గ్రహః, యాత్రాగ్నగతశ్చేత్, అర్థసుఖదః అర్థసుఖప్రదశ్చ భవేత్. అయం యోగాఖ్యో యోగః. శుభభాగాద్వా శుభగ్రహా, లగ్నస్థా యది, మర్గవీణ మణిభూమిదా భవతి. అయం మణియోగాఖ్యో యోగః. త్రిశుభాః త్రియశుభగ్రహాః, లగ్నస్థాయది, ఇంద్రసుఖదాః స్వర్గసుఖదా ఇత్యర్థః. అయం యోగాధియోగః. సామ్యాః శుభగ్రహాః, కేంద్రగతాః లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థా యది, అభిష్టఫలదాః ఈప్తికఫలప్రదాతాః. న్యూః చంద్రం విహయేత్ నవ్య తామివవంగ. అయం రాజయోగ స్సాన్తీత్.

అవ. ప్రయాణవిషయమై యోగనిర్ణయమును తెప్పుచున్నాఁడు —

తా. చంద్రుఁడు వినాగా నేశుభగ్రహముయినను ప్రయాణగ్నమందుండిరేని యర్థసుఖకరుఁ డగుననియు, ఇదియే యోగాఖ్యయోగమనియు, రేండుశుభగ్రహములు ప్రయాణలగ్నగతులయి యుండిరేని ప్రయాణకర్తకు మార్గమధ్యమందు కత్తలార్థమాలాభకరుఁ డగుమరినియు, ఇది మణియోగాఖ్యయోగమనియు, మూడు శుభగ్రహములు లగ్నగతులయి యుండిరేని స్వర్గసుఖముతో నగుంబగు సుఖంబును గలుగఁజేయుదుఁ గును, ఇదియే యోగాధియోగమనియు, మణియశుభగ్రహములు లగ్నచతుర్థసప్తమదశమస్థానములయందుండిరేని సర్వా

భీష్మ ప్రదులగుదు రనియు నిదియ గాజయోగ మనియుఁ జంద్రుఁడు
వినాగా ననునభిప్రాయ మొకప్పుడే దినయోగము లన్నిటి నుండు నూ
హింపవలయును.

అవ. అథ తారాబల మాహా. —

జన్మక్షాది పునః పున ర్జనన వ న్య స్తారకా కృందయు
ధీష్ణాంతం గణయే త్సమా శ్శుభ ఫలా సాంత్యా స్పదానేకరాః,
తాను త్రావ్యశ్యచతుర్ద్వితీయచరణా స్త్రావ్యా శ్చ శ్చాకం గుడం
దానం స్యా ల్లవణం చ హేమ సతిలం శిచ్ఛేషపాదా శ్శుభాః.

వ్యా — జన్మక్షాదితి. జన్మక్షాది జన్మహా జన్మసక్షత్ర మారభ్య, చంద్రయ
ధీష్ణాంతం చంద్రస్థితసక్షత్రమర్థవంతం, నవనవసంఖ్యాః, క్రమేణపునఃపున ర్నిగయేద్యది,
తారకా, తారాస్ఫుటః. సాంత్యాః అంశ్యేన పునఃమైత్రేణ సహితాః, సమా స్పృశతా
రాః, శుభఫలదా క్షుభఫలదా భవంతి ఇతరాః నవమూర్తికైర్నిమిత్తతారాః, నశుభఫలదాః
విషమాస్ఫుటా శివోచి త్పాదానాం శుభఫలదత్వమస్తీ త్యాహ. తావ్యితి — తాను
జన్మవిసత్పర్యవృత్తికైర్నిరవాఖ్యవిషమకారాన్, క్రమత్, త్రావ్యశ్యచతుర్ద్వితీయాపాదా
స్త్రావ్యాః, అయం భావః. జన్మతారాయాం తృతీయపాదః, విసత్తారాయా మపద్యపా
దః, ప్రత్యక్షతారాయాం చతుర్థపాదః, నైధనతారాయాం ద్వితీయపాద స్త్రావ్యః, జన్మ
తారాయాం కాకం, విసత్తారాయాం గుడం, ప్రత్యక్షతారాయాం లవణం, నైధనతారా
యాం సతిలం తిలసహితం హేమ మవర్ణం, దానం దానవిషయం స్యా దేవం చేత్ర
చ్ఛేషపాదా శ్శుభా స్ఫుటః.

అవ. తారాబలనిర్ణయమును జెప్పచున్నాఁడు —

తా జన్మసక్షత్రముమొకలు చంద్రుఁ డందునక్షత్రమువఱకు
వలుమాటు తొమ్మిదినక్షత్రముల గణనచేయవలయు. అట్లు గణనచే
యఁగా నవతారలగు నట్టితారలలో పరమమైత్రీమనఁగాఁ దొమ్మిదవ
తారతోఁగూడ సమతారలు శుభ ఫలవము లనియు మిగతవన్య, వివత్,
ప్రత్యక్, నైధనముల నెడి నవగాఁటి క్షేప సతారలు నిషేధవిషయ
ములనియు, నిట్లు నిషేధింపఁబడిన జన్మాది నైధనాంతవిషయ తారలలో
జన్మతారయందఁ దృతీయపాదము పవత్రా ము దాన్యపాదముప్రత్య
క్షతారయందు నాల్గవపాదము నైధనతారయందు రెండవ పాదము. సశు
భకరములుగాన నీపాదములను నిషేధింఁగా జేసిందినిపాదములు
దానపూర్వకముగ యాత్రోపాదేయములనియు, నదియెట్లున; జన్మ

తారకు శాశదానమును విపత్తారకు గుడమును ప్రత్యక్షారకు లవణమును
నైధనతారకు నుత్పలతోఁగూడినసువర్ణమును దానముచేసిరేని నిషిద్ధ
వ్యతిరిక్తపాదములు శుభకరము లగునని యెఱుఁగునది.

అవ. అథ చంద్రబల మూహః—

షష్ఠికాదశసప్తమాద్యదశమే ప్రియందు స్మృతీయే శుభ

స్తారాచంద్రబలం త్విదం విగణయే జ్ఞానాది చంద్రాంతతః,

యాత్రాది షష్ఠి పంచమే ద్విపదమే పక్షే పశ్యే శశీ

కృష్ణే త్వంత్యచతుర్థరంధ్రసదనే ప్రిత్యాహు రన్యే శుభః. 204

వ్యా—షష్ఠి. ఇందు కృంద్రః, షష్ఠికాదశసప్తమాద్యదశమేషు తృతీయే
చ శ్చిరశ్చేత్, శుభః శుభకరో భవతి. ఇతం శ్లోకద్వయాత్తం తారాబలచంద్రబలం,
జ్ఞానాదిజన్మక్షత్ర జన్మరాశి మాతభ్యః, చంద్రాంతః. చంద్రనక్షత్రచంద్రరాశిపర్యం
తం, విగణయేత్. తారాబలే జన్మనక్షత్ర మాతభ్యచంద్రనక్షత్ర పర్యంతం చంద్రబలే
జన్మరాశి మాతభ్య చంద్రరాశిపర్యంత మితి విశేషః. మతాంతవ మూహః—పక్షభి.
పశ్యే పక్షే శుక్లపక్షే, పంచమేద్విపదమే ద్విపదియనంబయ్యాశ్చ స్థితిఁ బి కశీ, యా
త్రాదిషు అవిశేషేన సకలశుభకర్తృప్రసిశుభః. కృష్ణే కృష్ణపక్షే, అంత్యచతుర్థరంధ్ర సద
నేషు ద్వాదశకరుద్ధాప్తమేషు, శుభ ఇత్యన్యే ప్యాహుః.

అవ. చంద్రబలమును జెప్పుచున్నాఁడు,—

తా. జన్మరాశిమొదలు చంద్రుఁడందురాశివఱకు గణనచేయఁ
గాఁ జంద్రుఁడు జన్మరాశియందును, జన్మరాశికి తృతీయషష్ఠికాదశసప్త
మదశమరాసులయందు నుండెనేని శుభకరుఁడనియు, తారాబలవిష
యమై జన్మనక్షత్రముమొదలు చంద్రస్థితనక్షత్రము వఱకును జంద్రబ
లవిషయమై జన్మరాశిమొదలు చంద్రస్థిరాశివఱకు గణనచేయవలయు
నని గ్రంథకర్తయభిప్రాయము మతాంతరం బెల్లనిన; శుక్లపక్షమందు
బంచమద్వితీయపదమనాశము యందును కృష్ణపక్షమందు ద్వాదశ
చతుర్థాష్టమనాశములయందును నున్న చంద్రుఁడు సకలశుభకర్తృవిష
యమై శుభకరుఁ డని గ్రంథాంతరాభిప్రాయము.

అవ. అథ నిక్షేపనలక్షణ మూహః—

తల్లగ్నే గమనం నచేన్నరవతిః ఖడ్గాది సంచాలయే

మీరైర్నిత్రగృహం విత్తగృహసురాకా సంపూజ్య తద్విశ్రియమ్,
ఏతన్నిగమనం త్రిరాత్ర మవధిః పశ్చాత్త్యజేన్మంగళై
విప్రాది ర్వినుతండులాద్యపి నయే తస్య త్వంచరాత్రావధిః. 205

వాణి.—తల్లగృహతి. తల్లగృహం బలయుక్తలగ్నై, గమనం నచేత్ నసంభాతి
యతి, తదా నరపతిః, రాజా విత్తగృహసురాకా వితథః ప్రసిద్ధాః గృహః సూర్యా
దయః సురాః గృహాదేనహః తాకా, కించ తద్విశ్రియం యాం దిశం గమిష్యతి తద్విశ్రి
యతీంచ సంపూజ్య. ఖడ్గాది అదికదేన ఛత్రచామరాదులను బంధుగృహే మిత్రైస్స
హ, మిత్రగృహం బంధుగృహం ప్రతి సంచాలయేత్. బంధుగృహే స్థాపయే దితి యా
వత్. విత్తగృహం సంపూజ్య త్యజేన అభ్యుదయకం గ్రాధం కర్తవ్య మితి గమ్యతే. ఏత
న్నిగమన మిశ్యవ్యతే. ఏతస్య త్రిరాత్ర మవధిః పశ్చాత్త్యజేన్మంగళై
స్తూర్యాదిః సూర్యతే దితి రాజ్ఞా మయం విధిః. విప్రాదిః అదికదేన వైశ్యకూర్మ
యార్థగృహం, ఎనుతండులాది విప్రగృహం వసు హిరగృహం, వైశ్యగృహం తండులం,
కూర్మగృహం వస్త్రాదిక మిత్యాదికగృహం. నయేత్ నిశ్చితం. ఏతేనాం నిగమనస్య
పంచరాత్రావధిః పంచరాత్రం అవధి త్యస్య తత్ తథోక్తం. శీఘ్రం సమాపదమ్.

అవ. నిగమనమునకు లక్షణమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. పూర్వోక్తక్రమంబుగ బలయుక్త మగులగ్నమందుఁ జైన
ముఁబోవుట కనుకూలించనియెడల నట్టిసమయంబున క్షత్రియుఁ డభ్యు
దయక శ్రాద్ధముచేసి సూర్యాదిసప్తగృహంబుల నిష్ట దేవతల నేదిక్కు
నుగూర్చి పై నముసోవఁదలఁచియున్నాఁడో యాదిగధిపతిని భక్తితోడఁ
బూజించి రాజచిహ్నంబులగు ఛత్రచామరాదులఁ గైకొని బంధుస
మూహంబుతో నెడలి యాఛత్రచామరంబుల బంధుగృహంబున నుని
చియనంతరంబు పై నముఁ బోవచ్చు నిదియ నిగమనంబు దీనికి మూఁడు
రాత్రు లవధి యని విశ్రు లుక్తక్రమంబున నిగమనముఁ జేయునెడల
స్వర్ణమును వైశ్యులు బిహ్యమును శూద్రులు వస్త్రములు మొదలయిన
వానిని బంధుగృహంబున నునిచి పంచరాత్రప్రసక్తియు క్షత్రియులు
దప్ప బ్రాహ్మణులు మొదలగువారు పై నముఁ బోవచ్చును.

అ. అథ యాత్రా మం శుశ్రీషా న్యాహ.—

భారవాప్తిదమయూరచావనకులా ముఖ్యా స్వముఖ్యాః ఖగా
సేషాం చోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణగతిః నమ్య స్థమీషస్థితిః,
ఏః స్థితిః గతి శ్శుభాఽథ యుగవ స్థివోభయోశ్చై ద్గతిః

స్తార్క్ష్యక్షీరస్పృగాలకుక్కుటశునాం వామా గతి స్పృథదా. 206

వ్యా.—భారద్వాజేతి. ముఖ్యాః ప్రసిద్ధాః, భారద్వాజమయూరచావనకు
లాః అమూఖ్యాః కాకాదనుశ్చయే ఖగాః పక్షిణః తేషాం చోర్ధ్వగతిః ప్రదక్షిణ
గతి స్పృహ్యక్, అప్థలజేన సమీచే అనతిమారే స్థితి శ్చ పథా. ఏకస్త్వైవ భారద్వాజా
దీనా మ్యుతిమప్య ఏకస్త్వైవ గతిః ప్రదక్షిణాదిగతి శ్చుభా అథ యుగపదేన ఉభయోః
ఏకజాతీయయోః కుక్షిలో స్థితిశ్చ స్త్వైవ శుభదా, తార్క్ష్యక్షీరస్పృగాలకుక్కుటశునాం
తార్క్ష్య గరుడః, 'గరుత్మా' గరుడ స్తార్క్ష్య' ఇత్యనుకః. స్పృగాలో జంబుకః, కుక్కు
టః ప్రసిద్ధః, వ్యా కుశః, ఏతేషాం గు, వామా గతిః సవ్యగతిః, అథవా ప్రయా
తు రితి శేషః.

అన, ప్రయాణవిషయమై శుభశకునములఁ జెప్పఁచున్నాఁడు —

తా. ప్రసిద్ధంబులగు భారద్వాజము, నెమలి, జెముడుకాకి,ముం
గిన ఇవి మొదలగువానియొక్కయు సముఖ్యములగు కాకాదులయొ
క్కయు ప్రదక్షిణగమనమును నూర్ధ్వగమనమును సమీపస్థితియు శుభ
కరంబు. ఉత్తభారద్వాజాదిపక్షులలో నొక్కొక్కటిగా వెల్లిసనే శుభ
కరంబు. గెండ్రుసిగాఁజేరి వెల్లెనేని యశుభకరంబు గరుడపక్షి, పాల
పక్షి, నక్క, కోడి, కుక్క వీనియొక్క వాసుగమనము శ్రేష్ఠ మనఁగాఁ
గుడినుండి యెడను ప్రక్కకు వెల్లెనేని ప్రయాణకర్తకు ధనప్రదము.

అన. అథలగ్నాదిగతపావగ్రహవశాద్భవిష్యదవశకునాన్యానా.—

భామ చోష్ఠకరే ప్రయాణసదనా త్కేంద్రే త్రికోణాష్టకే

రక్షోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణమ్,

కృష్ణాంగారసమీక్షణం రవినులే శేక కలంధేక్షణం

స్వర్ణానా తురగేక్షణం ప్రథమతో మూర్తే ప్రయాతు ర్భవేత్.

తా.—భామ ఇతి. భామ అంగారకే, ఉష్ణకరే నూర్ధ్వం, ప్రయాణసదనాత్
యాత్రాఽగ్నాత్, కేంద్రే త్రికోణాష్టకే శేంద్రే లగ్నమతుర్థం ద్రుమదశమాన, త్రికో
ణేషుచమనమే, అష్టమం లగ్న దప్తమస్థానంచ ఏతేషాం ఆస్థితిమే స్థానే స్థితేనతి,
రక్షోగ్రాయుధఘోరవాక్యజటిలప్రవ్రాజకాదీక్షణం రక్షేష ఉగ్రం భయంకరం తచ్చ
తపాయుధం అథవా రక్షాయుధం ఉగ్రాయుధం చ, ఘోరవాక్యం, జటిలో జటాధారి,
ప్రవ్రాజకా యతిః, ఆదిక జీవ హుంబాదయః, ఏతేషా మన్యతమస్య ఈక్షణం దర్శ
నం, రవినులే శకా, కేంద్రే త్రికోణాష్టకేనతి, కృష్ణాంగారసమీక్షణం నీలాంగారద
ర్శనం, శేకా స్థితే నతి కలంధేక్షణం కలంధః శిరోరహితజంతుః తన్య ఈక్షణం దర్శనం.

స్వర్ణానా రాహౌ, స్థితేయది ఉరగేక్షణం స్పృహకృతం, ప్రయాతుః జవస్య, ప్రభ
మతో మార్గే భవే దితి సర్వత్ర ప్రబోధ్యమ్.

అవ ప్రయాణలగ్నములను బొందిన పాపగ్రహవశమువలనఁ
గలుగఁబోయెడి యపశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా నూర్యాంగారకులు ప్రయాణలగ్నమునకు, ర, గ, డి, గం,
క, యూచోట్ల నుండిరేని రిక్తాయుధము, ఉగ్రాయుధము, కశినవాక్య
శ్రవణము, జటాధారి, యతీశ్వరుఁడు, పాపండులు మొదలైనవారి
దర్శనము, శనైశ్చరుఁడు లగ్నపంచమనవమస్థానగతుఁడై యుండె నేని
నల్లబొగ్గుదర్శనము - ఈచెప్పఁబడిన స్థానములయందు రాహువుండె
నేని సర్పదర్శనము, కేతువుండెనేని కబంధదర్శనము పైనము బోవుజ
నునికేఁ ద్రోవయందు ముందుగా నగును.

అవ. లగ్నాదిగతకుభగ్రహవశా ద్భవిష్యచ్ఛుభశకునా న్యాహః.—

శుక్రే పూర్ణనిశాకరే చ కశితే కేంద్రత్రికోణాన్వితే
పుణ్యస్త్రీఖగపూర్ణకుంభయుగళం జీవే తు విప్రద్యయమ్,
భానా భూమినుతే ప్రయాణసదనా బ్లాభ త్రివస్థాన్వితే
తేజశ్చావఫలేక్షణం రవినుతే మార్గే మయా రేక్షణమ్. 208

వాగ్ధి శుక్రశిరి.—శుక్రే పూర్ణనిశాకరే పూర్ణకుంభే చంద్రస్య శుక్లత్వ
సిద్ధ్యర్థం పూర్ణగ్రహణం, కశినుతే బుధేచ, కేంద్రత్రికోణాన్వితే, పుణ్యస్త్రీఖగపూ
ర్ణకుంభయుగళం- పుణ్యస్త్రీ జీవితధర్మకా, ఖగ గరుడాదయః, పూర్ణకుంభయుగ
ళం పూర్ణకలశద్వయం, జీవే గురూ, కేంద్రాదిగతే యది, విప్రద్యయం, భానా
నూర్య, భూమినుతే అంగాకశేవా, ప్రయాణసదనాత్, యత్ర అగ్నాత్ లాభ
త్రివస్థాన్వితే ఏకాదశ త్రివస్థాన్వితే యది. తేజః దీప్యమావాగ్నిః, చానః రాశివి
శేషః, 'అథ చావః కేళి దివ' దివ్యమయః, ఫలాని యతాదీని తేషా మీక్షణం, రవినుతే
కనా, బ్లాభ త్రివస్థాన్వితేయది. మార్గే మార్గమధ్యే, మయా రేక్షణం మయాదదర్శ
నం, ప్రయాతు స్ఫుటే దితి శేషః.

అవ లగ్నాదిస్థానములను బొందియున్న శుభగ్రహమువలనఁ
గలుగఁబోయెడి శుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. శుక్రుఁడు పూర్ణచంద్రుఁడు బుధుఁడు వీరిలు లగ్నచతుర్థ

పంచమ సప్తమ నవమ దశమ స్థానగతులై యుండిరేని ము త్తయిదువ గగుడాదులు జలాదులచేతఁ బూర్ణమైయుండు కుంభ యుగళము వీని యొక్కవర్చనము, బృహస్పతియు ము క్తలగ్నాదిస్థానగతుఁడై యుండనేని యిద్దఱు బ్రాహ్మణులయొక్కదర్శనమును, సూర్యాంగారకులు ప్ర యాణ లగ్నత్వతీయషష్ఠైకాదశస్థానగతులై యుండిరేని ప్ర జ్వలించుచున్న యగ్నియు జెముడుకాశీ మామిడిపండ్లు మొదలయిన వానిదర్శనము, శనైశ్చరుఁడు లాభతృతీయవత్సరగతుఁడై యుండనేని మార్గమధ్య మందు నమిలియొక్కదర్శనము నీక్రమంబుగ శుభశకునము లగును.

అవ త్కుతశ్రోష్టురుతయోః ఫలమాహ. —

ప్రాగాదా శనివాసరాది గదితా స్సూర్యాదయోఽష్ట గ్రహః
నాగా నాగనగా నిధీ నితి నభో నాదో సహా నాదీకాః,

హనిప్రీతిదురుక్తిబంధుకనకస్నిగ్ధాన్నతాపార్తిదా

శ్రోతుః శ్రోష్టురుతే త్సుతే ఫలమిదం మృత్యు స్సదా గోతుశివ్.

శా. ప్రాగాదా వితి. — సూర్యాదయః సూర్యప్రభృతిరాహ్వాంతా, అష్ట గ్రహః, శనివాసరాది ప్రాగాదా ప్రాగాద్యష్టదిక్షు, నాగానాగనగాదిభుటికా సంఖ్యా భేదేన సంబంధితి గదితాః ప్రాచీనైరుక్తాః. తాదృశా స్సూర్యాదయః, తులే శ్రోష్టురుతేద, క్రూత్ హనిప్రీత్యాదీఫలవా భవంతి అనే సైరి దుక్తం భవతి. సూర్య కృనివాసరే ప్రాచ్యాం నాగస్త్రీంశత్ భుటికాః సంతిష్ఠతే, రేచ్రాత్యా దంబ్రః అగ్నేయ్యాం నాగస్త్రీంశద్భుటికాః, భౌమః ఆదిత్యవాసరే దక్షిణాస్థ్యాం దిశి నగాః త్రింశద్భుటికాః, బుధః సైర్ముఖ్యాం సధిఆదిత్యవాసరే రాత్రౌ త్రింశద్భుటికాః సా మవాసరే దివారాత్రౌ పప్తిభుటికాః మిలిత్యాసంతిభుటికాః, శుభః పశ్చిమే భౌమవా సరే దివారాత్రౌ త విశి పంచాశద్భుటికాః, శుక్రో భౌమవాసరే రాత్రౌ, కిష్టాః దశ భుటికాః, బుధవాసరే దివా త్రింశద్భుటికాః మిలిత్యా భౌమవాసరే దివా త్రింశద్భుటికాః, శని రుదీచ్ఛ్యాం నాదీః, బుధవాసరే, రాత్రౌ త్రింశత్, శుభవాసరే పంచాశత్ మిలిత్యా అంతిభుటికాః రాహు రికాన్యాం దిశి నసః, శుభవాసరే దశ శుక్రవాసరే పప్తిభుటికాః మిలిత్యా సప్తతిభుటికాః సంబంధ తితి శ్మే. స్వక్రిమాశ్చ ప్రా చ్యాం సితేనతి శ్రోష్టురుతేవా త్సుతేవా మది శ్రోతుః వానిః, చంద్రే స్థితేవాయ దిప్రీతిః భామే గరుక్షిః. బర్వాంతా మధే బంధుః బంధులాభిః, శుక్రో కనకం సువర్ణ లాభిః, శుక్ర స్నిగ్ధాన్నిం సౌఖ్యాన్నిభోజనం, కపౌ తాపః, రాహువారిః పీడా, ఏకాదశతీతి తిభోక్తాః. గోతుశం తుశ్రోతు స్సదా మృత్యుః మరణప్రదం భవతి.

అన. ప్రయాణవిషయము దిగ్భేదములచేతఁ దుష్టు సక్కకూఁ తలకు ఫలములఁ జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. నూర్య చంద్రాంగారిక బుధ బృహస్పతి శుక్ర శనైశ్చర రాహువులు శనివారాదిగ శుక్రవారమువఱకు దివారాత్రులు తూర్పు మొన లీళాన్యదిక్కువఱకు గడియలు, ౩౦, ౩౦, ౩౦, ౯౦, ౫౦, ౪౦, ౮౦, ౭౦ ఈసంఖ్యాక్రమంబుగ నొక్కొక్కగ్రహము నొక్కొక్కదిక్కునందు సంచరించుచునుండుం గాన నీసూర్యాదిగ్రహంబు లాయాదిక్కులయందుండు నపుడుతిమ్ము ని, సక్కకూఁతగానివిసఁబడెనేని ప్రయాణాదులు పోవువారికి హాని, ప్రీతి, దుర్వాస్తాశ్రవణము, బంధులాభము, స్వర్ణలాభము, సౌఖ్యాన్యభోజనము, తాపము, మనఃశీడయు, నీఫలంబులు క్రమంబుగఁ గలుగును.

అవ గాళివాక్పతనయోః ఫల మాహ.—

భాగ్యశ్రీజయ ముద్దలాభ గమనతే మూర్తిపీఠాభ్యం
త్పాగిది వ్యధరోర్ధ్వయో రసి సదా శ్రోతుః క్రమాద్గాళివాక్,
లక్ష్మీం మూర్ధ్ని గళేచ మిత్ర ముదరే పుత్రం చ పార్శ్వే ముదం
కట్యాం వాహనం మర్ద మేవ్యతి పదే గాళిప్రపాతే ఫలమ్ 210

వా. — భాగ్యశ్రీ. గాళివాక్-గాళిః గృహగోధికా తస్యాః వాక్ ప్రాగాది య ప్రాగాద్యర్థికు ఆనందోర్ధ్వయోరసి శ్రోతుః క్రమా ద్భాగ్యశ్రీదిభ్యం వ్యవేదితి యోజనా. ఆయమభ్యః, గాళివాక్ ప్రాచ్యాంచేత్ శ్రోతుః భాగ్యశ్రీత్, అగ్నేయాంః ప్రికృత్, దక్షిణస్యాం జయశ్రీత్, నైర్ఋత్యాం ముద్దశ్రీత్, ప్రితీచ్యాం లాభశ్రీత్. వాయుస్యాం గమనశ్రీత్, ఉదీచ్యాం తేజశ్రీత్, ఈశాన్యా మూర్తిశ్రీత్, భూమా పీఠాశ్రీత్, వ్యసోర్ధ్వభాగేచేత్ అర్ధశ్రీత్, శ్రోతు రితి స్వత్రాన్వయః అథ పతనభా మాహః- గాళిప్రపాతే మూర్ధ్ని రసిచేత్ లక్ష్మీం, గళే కంఠే మిత్రం బంధులాభం, ఉదరే పుత్రం పుత్రలాభం, పార్శ్వే ముదం సం తోమం, కట్యాం వాహనం, పదే పాదే అగ్నిం చేవ్యతితి ఫల మనంత్యమ్.

అవ బల్లిచాటునకుఁ బలుకునకు ఫలములఁ జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. తూర్పుదిక్కు మొన లీళాన్యమువఱకు నెనిమిదిదిక్కుల యందు నూర్వాప్తధన ప్రదేశముయందు బల్లి పలుకు మంకఁగా నట్టిసమయంబునఁ ప్రయాణాదులు పోవువారికి భాగ్యము సంపద జయము యుద్ధము లాభము గమనము తేమము దుఃఖము నీడయు

ధనము నీడకవిధ ఫలములు క్రమముగ నొక్కొక్క స్థానమునకు నొక్కొక్క ఫలము చొప్పునఁ గలుగుననియును, పతనమునకు ఫలం బెట్టినన; శీఘ్రమందు పడెనేని యైశ్వర్యము, కంఠమందు బంధులాభము, ఉదరమందుఁ బుత్రలాభము, సార్వభౌమందు సంతోషము, కటిస్థానమందు వాహనము, కాళ్లయందు ధనము నీఫలంబులఁ బొందుదు రని యభిప్రాయము

అవ. కాకరుతస్య ఫల మాహ —

ఆదిశక్తిస్థిత కాలనివనియమాః ప్రాగాదిదిక్షు క్రమాత్పాదోపం ఘటికాచతుష్టయచరాః కాకా వదం త్యాగతమ్, లాభా గారినివాళన ప్రియజనప్రాప్త్యర్థవృష్ట్యాహవ ప్రాణాంత్యాపిభయం తు కాకమికునం రోగార్తికృత్సృశామ్.

త్యా. — ఆదిశక్తిః ఆదిశక్తిక స్థితో యః కాలః తేన సిద్ధో నిర్మితః నియమాః ఉపాసా ఏషం తే కథోక్తాః పాదోపం యథారథా ఘటికాచతుష్టయచరాః, కాకా వాయసాః. ప్రాగాదిదిక్షు క్రమాత్పదాదుః, క్రమాత్, లాభారాత్యాద్యాగతం భవిష్యత్ఫలం పదంతి ఏకే చక్రం భవతి, అయంభావః, కాకాః ప్రాచ్యాం స్థితాస్యం తః లాభం, ఆశ్చర్యాయ మూర్తివిభావం శక్తినివాళనం, దక్షిణస్యాం ప్రియజనప్రాప్తిం బంధులాభం, పైర్ముత్యా మధ్యం, పశ్చిమీ వృష్టిం, వాయవ్యా మాహవం యుద్ధం, ఉదీచ్యాం ప్రాణాంత్యం ప్రాణహీనం, ఈశాన్యా చతుర్థం మితి ౧౨మా వ్యవం తితి కామికునం కాకమికునం తు చక్రం జనానా మితి ౧౩, రోగార్తికృత్ రోగజన్యపీడాకారీ భవత్.

అవ ప్రయాగవివయమై కాలదిగ్భేదములచేతఁ గాకీకూతకు ఫలముఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. తూర్పు మొదలీశాన్యమువఱకు ననిమిదిదిక్కులయందుఁ గాకులు సూర్యోదయము మొదల వైశాఖమువఱకు నొక్కొక్కదిక్కునందు ౨౫ గడియచొప్పున గుంపునూడి కూయుచున్నవై ప్రయాగాదులకుఁ బోవువారికి దిక్కులూరుచుపథం ములఁ గలుగఁ జేయుగావనుదయో సంతరము ౩౫ గడియవఱకు తూర్పుననుండెనేని ప్రయాణశక్తకులాభమును ౩౫ గడియకుబిల్బుట ౩౫ గడియవఱకు నాగ్నేయంబుననుండెనేని శత్రునాశమును ౩౫ గడియననుండెనేనిబంధులాభమును పైర్ముతిదిక్కుననుండెనేని ౩౫ గడియ బల్బు గుంబున వర్షము నువాయవ్యమున నర్థమును ఉదదిక్కునప్రాణహీనును ఈశాన్యంబుననుండెనేని యల్పభయమును

నీక్రమరబున ఫలముల నిచ్చుననియు గాక మైథున చక్రమాయె నేని
తప్పుక వ్యాధికరం బగును.

అవ. ప్రయాణే శుభశకునాంతగా వ్యాహ —

అక్షిలయనాక్షిరక్షితిపటిక్షి రేక్షునంక్షుం

పట్టి స్వామియహోతు పట్టి కులకత్తోద్రాక్షపేక్షామ్,

రుద్రా, శుక్ర, తిసాలతో వికరణం క్షా దేవయుగో క్షణం

శ్రీప్రసాద శ్రీమదకరం ప్రయాణసమయే యాతు శ్చ సుఖే త వమ్

[illegible]

అవ. మరల శుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు,—

తా. లక్ష్మీదీక్షాంబులగు ఛత్రచామరాండోళికాదులచే బ్ర
కాశించుచున్న భూపాలుడు, పాలు, చెఱకుగళలు, గరుడపక్షి, స్పృహ
భము, పక్షులసంఘము, తేనె, అక్షతలు, దుద్రాక్షులు, ఛత్రచామరాం
దోళికాదులు, ఇద్దఱుశ్రావ్హులు నీవిదిర్భవము ప్రయాణసమయంబు
నఁ గలిగెనేని ప్రయాణకర్తకు ధేనుమును భూలాభమును గలుగును

అవ. ప్రయాణే శుభకృతాంతరా న్యామా —

వేశ్యామంగళహోవవాక్యమును చిట్ట తప్ప దీక్షించె.

స్వీకానాంబుజరత్నకుభావనక్రీమభారతీయః,

గోపీదధ్వనిలాజపూర్వక శ్రవణమునకు

ద్రవ్యాజ్యంబుచరాః ప్రయాణమయే 'ప్రప్తా' స్మితార్థాన్నదాః

వ్యా.—వేత్సేతి. వేశ్యా వారస్త్రీ, మంశఘోషాః మృదంగాదిధ్వజయః, వాక్యాని మంశవాక్యాః, కుశుమానా నుగంధపుష్పాణి, ఛత్ర మౌతపత్రం, ప్రదీపా వః జలద్యహ్నిః, స్నిగ్ధాన్నం కాల్యన్నం అంబుజాని పద్మాని. రిత్నాని మాణిక ప్ర వాలాదీని, కుశ్రుణవాని భౌతికస్థాని, స్త్రీ నువాసినీ, మద్యభండః మరాఘటః, ధ్వజాః పతాకాః, కించ, గోః ధేనుః, అనన్యాన్యాః వేదధ్వజః వేదఘోషః, లా లాః, పూర్ణకలశాః సువిధాః, శ్రోత్రానుకూలస్వరః వీణాదిధ్వనిః హరికథాదిర్యా, ప్రవ్యాణీ యానికాని చిన్తంగళద్రవ్యాణి, అజ్యం, అంబుజరా నుత్పన్నద్యాః ఏతే ప్రయాణసమయే దృష్టాన్యుతః సుఖార్థాన్నవాః సుఖదా అర్థదా అన్నదా శ్చ భవంతి. యాతు రితిశబ్దః గమ్యమావాకత్వా దప్రయోగః.

తా. వేశ్యాస్త్రీ ముద్దెల మొదలగువానిధ్వజములు మంగళవాక్య శ్రవణము సువాసనగలపుష్పములు గొడుగు అగ్నివానలు సన్నచియ్య పుటన్నము కమలములు ముత్యములు ప్రవాళాదులు శుభ్రముగా నుడుకఁబడినవస్త్రములు ముతైదువ సారాయికుండలు పెక్కిములు పశువులు వేదఘోషము పేలాలు పూర్ణకలశములు శ్రోత్రానందకరంబ గుధ్వను లనఁగా హరికథలు; మంగళద్రవ్యములు నెయ్యి మత్స్యము లివి మొదలయినవానియొక్క దర్శనము ప్రయాణకాలమం దాయెనేని సుఖము ధనము నిష్టాన్నము గలుగు ననుట.

పుణ్యస్త్రీ పురుషాన్వితా స్వపురతః పుత్రాన్వితా వాఽఽగతా
చై నం గోమృగభృంగవానరతురుశ్వాశ్వాండకా భోగదా,
య ద్యద్వాహగతిః ప్రయాతృసుఖకృ త్పత్నీసుపుత్రార్థదా
సర్వం యస్తు సితం శుభం యది భవేత్కృష్ణం తు స ప్రాయశః.

వ్యా.—పుణ్య స్త్రీతి. పుణ్యస్త్రీ నువాసినీ పురుషాన్వితా స్వపురతా సహితా అథవా పుత్రాన్వితా సహితా స్వపురతః ప్రయాతు రగ్రతః అగతాయాదివా, ఏనం గో మృగో గంఠయః భృంగః ద్విరౌఘా వానరః కపిః దయః మృగవిశేషః శ్వా కునకః అశ్వ మరగః అంబుజాః ప్రసిద్ధాః పక్షిణశ్చ స్వపురతః అగతాయాది భోగదాః సుఖదా భవంతి. ఏవ ముద్వాహగతిః వివాహార్థం యే గచ్ఛంతి తేషాం గతిః అభిముఖ్యగతి ర్యాసా గతిః పత్నీసుపుత్రార్థదా పత్నీసుపుత్రాకా అర్థం చ దదతీతి తిథోక్తా స్యా తి—౦౨. మానో త్యాశయే నానా—సర్వం యద్యస్తు వా సితం శ్వేతం యది శుభం ప్రయాణసమయే శ్వేతంస్తుమాత్రం శుభకరం కృష్ణంస్తు తు ప్రాయశః నశుభ కరం. కదాచి శ్వేత మిత్యర్థః.

తా. ముతైదువు పెరిమిటితోఁగాని పుత్రులతోఁగాని కూడి ప్ర యాణము పోవువారికి నెదురుగవచ్చినను, గురుపోతు తుమ్మెదలు తోఁ

తులు రురు వనుమృగము శునఃము అశ్వము పక్షు లివి యెదురుగా వచ్చినను సుఖకరంబు. వివాహమునకుఁ బోవువారై వచ్చుచున్నజను లెదురై రేచి పత్నీసుపుత్రార్థప్రదు లగుదురు ముఖ్యం బేమనినఁ బై నముహూర్తవేళఁ దెల్లటివస్తు వగుపడెనేని శుభకరమును నల్లటివస్తు వశు భకరంబు ననుట.

అవ, అ శాశుభశకునా న్యాహ —

జంతూనాం శ్రుతితాదనే సతి తయో ద్యుద్ధే తులే రోదనే
క్రోధే పాదవిహణపుచ్చదశనే దంతక్షతే మైథునే,

ప్రసాదేఽపి చ బంధనే స్వపురతో వృష్టే చ కోలాహలే

ప్రాంత్యాగనిరోధనా ర్తిసమయే హనిః ప్రయాతు ర్భవేత్. 215

త్యా. — జంతూనా మితి జంతూనాయేషాంశంబిజంతూనాం శ్రుతితాదనే క్రోత్రతాదనే సతి, తయోద్ధో ద్యుద్ధే సతి చ, తులే యశ్యఃస్యచి జ్ఞతో. తులే పి, రోదనేసతి, క్రోధేచ, పాదవిహణపుచ్చదశనే-పాదాశ్చ విహణాని కృంగాణి చ పుచ్చా వాలాదయశ్చ పాదవిహణపుచ్చం, ప్రాంత్యాగత్వా దేవిచ్చాపి. ఏలేషాం దశనే భ్రంశేసతి చ, దంతక్షతే యశ్యఃస్యచి జ్ఞతో పింతభ్రంశే సతి, తథా మైథునే సతిచ, ప్రసాదే మూత్రోత్సర్జనకాలే'మూత్రం ప్రసాదిచ్చార' ఇత్యనుయః. బంధ నే బంధనసమయే చ స్వపురతః ప్రయాతురగ్రతః కోలాహలే వృష్టేసతిచ ప్రాంత్యా గనిరోధనా ర్తిసమయే-ప్రాంత్యాగకాలే నిర్బంధనకాలే పీడాకాలే చ ప్రయాతుః హనిర్భవేత్. కస్యచి జ్ఞతో పితి కస్య త్రాధ్యాహః.

అవ, అశుభశకునములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. గమనకాలముం దేజంతువులుగాని చెవులు తాడించినను రెండుజంతువులకుఁ బరస్పరకలహము గలిగినను ఏజంతువయినను తు మ్మినను దుఃఖించినను నేజంతువులయొక్కకొమ్ములు పాదములు పుచ్చ ములుదంతములు విటేగిపడినను ఏజంతువుయొక్కయినను బండ్లుండినను మైథునము గాని యేజంతువులమూత్రప్రసారేషోత్సర్జనముగాని ఏజంతువు నైన నరికట్టుటగాని సందడిగాని పాదాపాయముగాని యొకానొక జం తువు నిర్బంధముగాని పీడించుటగాని ప్రయాణముహూర్తజనుల కెదుట గలిగెనేని యాజనులకు హాని గలుగును.

అవ, అశుభశకునాంతరగా న్యాహ —

వస్త్రాదిస్థలనే దురుక్తిసమయే గర్తాదిపానే భయే

సంభాద్యైరపి ఘాతనే కృతతనా రోగాన్వితోవా తథా,
భుక్త్వా హేజన గమ్యతా మితి జనై ర్నిర్బంధహస్తగ్రహే
వ్రత్యాహ్వనవిధౌ ప్రయాణసమయే రోగః ప్రయాతు ర్భవేత్.

వ్యా. — ఎప్రాదీతి. ఎప్రాఃస్థలశే ప్రమాదా ద్వస్తపు స్రకాదీవాంపాతే, అదిశ
క్షేన స్వకీ కుం యిత్కంబిద్వస్థ గమ్యతే. దురుక్తీసమయే దుర్వాక్యోచ్ఛారణకారే,
గర్వాదిహాతే స్వయంగర్వాదిభిః పరితేనతి, అదిశక్షేనకూన్మతిభూమిః గృహ్యతే భయే
భయహేతుబద్ధుడక్కనే, సంభాద్యైరపి ఘాతనే ప్రమాదనేవా కృతతనా కరీరే బలక
హిత సరిక్ష్మర్థ. రోగాన్వితః రోగయక్తో వా, యదాకదాపి హేజన త్వయా భుక్త్వా
గమ్యతా మితి జనై ర్నిర్బంధహస్తగ్రహే నిర్బంధేన బలాత్కారేణ హస్తగ్రహేన
తివా, ప్రయాణసమయే వ్రత్యాహ్వనవిధౌ హేజనః పునరాగమ్య వాక్తిం క్రత్వా
గమ్యతా మిత్యాహ్వానుమానే సరివా ప్రయాతుః రోగో భవేత్

తా. గమనేచ్ఛగల పురుషులకుఁ బ్రమాదముచే స్వకీయమగు
నస్తపు స్రకాదులు జారిపడుట, దుర్వాక్యోచ్ఛారణకాలము, తామువల్ల
ములందు జారిపడుట, సంభాదులచేఁ గొల్లుపడుట, కరీరము మిక్కిలి
కృశించియుండుట, రోగవంతులై యుండుట, ఓజనుఁడా! భోజనముచేసి
బెఱ్ఱునూ యని నిర్బంధముచేయుట, ఓజనుఁడా! యొక మాటవిని పోవలె
నని పిలుచుట, యిట్టిదుష్టకీకనములు గలుగుచుండఁగాఁ బ్రయాణము
బెర్చితేని రోగవంతు లగుదురు.

అవ పున శ్చాశుభశకునాంతరా వ్యాహ —

ఉన్నత్రాంధవిరూపశంకుజటిల వ్యాధ్యన్వితాభ్యంగయు

క్తంతైః ద్విజముక్తకేశవిధవానగ్నయుధావీశితాః,

వాఖండా ప్రియమండముండజడవాక్కుండ ప్రచండాయుధాః

ప్రాయః ప్రాణహరాః ప్రయాణసమయే సందృష్టమాత్రాః. పథి. 217

వ్యా. — ఉన్న త్రీతి. ఉన్నత్రాః భ్రాంతాః అంధాః అంభజనాః విరూపాః విరుద్ధ
రూపాః పంగు ర్విక్రపాదః జటిలో జటాధారీ వ్యాధ్యన్వితో రోగీ అభ్యంగయుక్
అభ్యంగం క్రిత్యై ఆస్మాతిజనః శంజః భోజః అనష్ఠపాద ఇత్యర్థః. ఏకద్విజః
ముక్తకేశః విరుచితకీరయః విధవా న్యుత్తర్యక్తాస్త్రీ సగ్నో దిగంబరః యుధావీ
శితాః యే జనాస్తేచ వాఖండాః- చాంతితి పాః వేదోక్తా ధర్మాః తాన్ ఖండియం
తీతి వాఖండాః తేచ ఆప్రియా శ్చ త్రివః పండాః వపుంసకాః ముండాః తత్కాల
కృతపదనాః జడవాచః అస్ఫుటపదనాః కుండాః జాంస్త్రీకుతాః, 'అమృతే జాంజః

కుండో మృతే భిక్షు గోళక' ఇత్యముః. ప్రచందాయథాః తీక్షణాయథధారిణః, ఏతే ప్రయాణసమయే పథి మాన్తే దృష్టమాత్రాయది ప్రాయః అత్యంతం ప్రాణహరః. ఏతే హం ద్భానం గమవకాలే మృత్యు ప్రద మిత్యాశయాః.

తా. మత్తుఁడు అంధకుఁడు ఉగ్రహుని కుంటికాలుగలవాఁడు జడలు ధరించినవాఁడు రోగి నూననొంటరాచుకొని స్నానముచేయుని వాఁడు వక్రాంగుఁడు ఒంటిబ్రాహ్మణుఁడు వెండుకలు విరియఁబోసు కొన్నజనుఁడు విధవస్త్రీ దిగంబరుఁడు అకలిగొన్నమనుష్యుఁడు పామండులు శత్రువులు తత్కాలమందు క్షౌరము జేసుకొన్నపుడుమోఁడు నపుంసకుఁడు నత్తివాఁడు తండ్రియందఁగా జారునివలనఁబుట్టినవాఁడు తీక్షణాయథములధరించినవాఁడు ఈచెప్పఁబడినవారిదర్శనములు ప్రయాణసమయమునఁ గలిగెనేని మృత్యుప్రదములు.

అవ. పున రవ్యశుభశకునాంతరా గ్యాహ. —

చర్మాక్షారశృణాస్థిపంకలవణవ్యాధేక్షణం భీతిదం
గోధాసర్పవిడాలకుబ్జశశకవ్యాఘ్రేక్షణం మృత్యుదమ్,
వంధ్యాసూకరతైలతక్రయతిరాడ్యస్తేక్షణం హానిదం
కార్వాసేంధనరిక్తభాండతుషకాక పశ్యన్న యాత్రాం వ్రతేత్.

218

వ్యా. — చర్మేతి చర్మ అవినం అంగారాః ఇంగాలాని కృణాని అస్థి ప్రసిద్ధం పంకః కర్డిమ; లవణ; వ్యాధః కిరాతః ఏతేహ మీక్షణం భీతిదం భయంతరం గోధా గోధికా సర్ప; విడాలో మార్జారః కుబ్జ; స్రాక్ష్యాంగోజన; శశకః ప్రసిద్ధ; వ్యాఘ్రః; కార్ద్దూలః ఏతేహ మీక్షణం మృత్యుదం మరణ ప్రదం. వంధ్యా నిస్సంతానస్త్రీ సూకరః నిరాహ; తైలం తక్రం వ ప్రసిద్ధం యతిరాట్ యతీశ్వరః భన్త నిభూతిః ఏతే హ మీక్షణం హానిదం అపవ్త ప్రదం. కార్వాస; ప్రసిద్ధ; ఇంధనాని శుష్కసమిధః రిక్తభాండో నిర్జలఘట; తుషకో ధాన్యత్వే వీరస్పర్శం పశ్యత్ యాత్రాం వ్రతేత్ స గచ్ఛేత్.

తా. చర్మములు బొగ్గులు తృణము ఎముకలు అడుసు లవణము ఒకానొకేరాతుఁడు వీనియొక్కదర్శనము ప్రయాణవిషయమై భయంకరము ఉడుము సర్పము పిల్లి కుబ్జుఁడు కుందేలు పెద్ద పులి వీనిదర్శనములు మృత్యుప్రదములు. గొడ్డుగాలు పంది నూనె మజ్జిగ యతీశ్వరుఁడు నిభూతి వీనియొక్కదర్శన మనిష్టప్రదము ప్రత్తి

ఎందుకట్టలు రిక్తభాండము ఉనుక మొదలగు వస్తువులఁ జూచుచుఁ బైనము పోఁగూడదు.

భల్లూకద్విజగజవానరరుతం తద్దర్శనం వాఽశుభం
తేషాం కీర్తన మా ర్తికృచ్చ గమనే దుష్టస్మృతి స్ఫీతిహా,
యాతు ర్మృత్యుకరం కపోతవచనం ప్రోక్తం వివాహే చ య
క్షేయం తత్సకలం త్వహైవ గమనే చాకాలపృష్ట్యాదికమ్. 219

వ్యా -- భల్లూక ఇతి. భల్లూకః ప్రసిద్ధః ద్విజరాజో గరుత్మా వానరః కపిః. తేషాంరుతం ఆర్తవాక్యం తద్దర్శనం వాతయోః వానరభల్లూకయో ర్దర్శనం చ ఆశుభం ఆశుభకరం 'పక్షిస్వామిమహోత్పక్షిమలక' ఇత్యాదౌ గరుడదర్శనే కుభఫల స్తోక్త త్వాత్ తద్దర్శన మిత్థిక్ర తయో ర్దర్శన మితి ద్వివిచన గ్రహణం. అత్ర వాకృద్దర్శనము ద్వియాభ్యుక్తః 'వా స్వా ద్విఃప్రసమయో శవాశ్చ త సమచ్చయ' ఇత్యుతురః. తేషాం కీర్తనం నామార్చారణం గమనే ఆర్తికృత్. కించ దుష్టస్మృతిః సర్వావిదుష్ట జంతుస్తరణం భీతిహా భయ ప్రదా. ముసాపి సర్వకళాదిస్తరణం సక ర్తవ్యమి త్యోగ యః. కపోతవచనం తు యాతుః మృత్యుకరం, వివాహే ఆకాలపృష్ట్యాదికం ఆదిక క్షేన అభ్యభ్రమణాభ్యభూషమధిష్టావాదయో గ్రాహ్యః. ఇత్యాది యచ్చ ప్రోక్తం నిషిద్ధత్వే నాభిహితం తత్సకలం సర్వం తు ఇహైవ గమనేపి క్షేయమ్.

తా. ఎలుఁగుగొడ్డు, గరుడపక్షి, కోతి వీనిభవని భల్లూకవాన రములదర్శనము స్తరణమును వీడాకరము. దుష్టస్తరణ మనఁగా సర్వా దులస్తరణము భయప్రదము. పావురాతికూఁత మృత్యుప్రదము. మఱి యు వివాహవిషయమైనిషేధింపబడిన యకాలపృష్ట్యాదికము లీ ప్రయాణమందు నిషిద్ధంబులు

అన. శతసస్వసూపం నిగమయతి. —

ప్రాగుక్తాం త్వకలైః కింశతిమహోషా న్వీస్మ జ్ఞాన్యతో
యల్లగ్నంచ గుణాధికం యది భవే ధ్రావ్యాం స దోషాధికమ్,
నోక్తా విస్తర్యతిత త్త బవాహో దోషా గుణా స్సంతి న
కించిత్ప్రస్తు నిరూపితం చ గమనే శాస్త్రేషు పారాత్మకమ్. 220

వ్యా -- వ్యాసీతి ప్రాగుక్తౌ వివాహ ప్రాజోక్తౌ సకలైకవింశతిమహోషా హి విస్మజ్య విషయ అన్యతః అన్యైలగాత్ యల్లగ్నంచ గుణాధికం అనేకగుణము క్తంభవేద్యదిల్లగ్నం గ్రాహ్యం. దోషాధికంతు గ్రాహ్యం. విచార్యమాణేషుపాపాః అనేకే

దోషః సుజాత్య సంతి తే సుజాదోషః విస్తృతీకరః విస్తృతీకర మోక్షాః కింతు కాస్త్రేణ సారాత్మికమ్ సారభూతం కించిద్యస్తు గమనే ప్రయాణవిషయ నిరూపితం ప్రతిపాదితం. మయేతిశ్చేః ఇదం కనే ర్వాక్యమ్

అవ. శేకునస్వరూపమును నిశ్చయించుచున్నాడు.—

తా. వివాహప్రకరణమందుఁ జెప్పఁబడియున్న యేకవింశతిని హదోషముల విడిచి ప్రయాణమునకు లగ్నవిమర్శచేయు నెడల నేలగ్నము సుజాతీకర మొ యట్టిలగ్నము గ్రాహ్యము దోషాధికలగ్న ము గ్రాహ్యము. విమర్శచేయు నెడల సుజాతములు దోషములు ననేకములుగా నుండుటవలన గ్రంథవిస్తరీకరించే నవియన్నియుఁ జెప్పఁబడలేదు. ప్రయాణవిషయమై కాస్త్రములయందు సారభూతమగు కించిద్యస్తుప్రనాతేత ననగాఁ గాలామృతకారులచేతఁ బ్రతిపాదింపఁబడెను.

అవ. ప్రయాణస్య శుభలగ్నాదికం నిరూ ప్యేదానీం నిగమయతి —

విస్తాది శ్చయనాన్న సానవిధవాం త్సంపూర్ణలక్ష్మీం మహీం
రత్నస్త్రీపశుభాన్యయానవిజయా లభ్యా స్వధామాల్పమయత్,
ఏతేషా మధికా ప్రయాత్యమనస శ్శుద్ధిః ప్రయాణేఽస్తి తే
త్సర్వేషా మధికై వ యానసమయే శ్రీ వేంకటేశస్మరిః. 221

వాక్య — విస్తాదితి. శుభలగ్న గమనం సంభవించే ద్యది విస్తాది. లాప్తాత్మక యనిల్ కూర్చుంటే శయనాన్న సానవిధవాం సంపూర్ణలక్ష్మీం మహీం భూలాభం రత్నస్త్రీ పశుభాన్యయానవిజయా లభ్యా సంప్రాప్త స్వధామ స్వగృహం పున రాల్పమయత్. ఏతేషాం శుభలగ్నాదీనాం మధ్యే ప్రయాణసమయే ప్రయాత్యమనస శ్శుద్ధిః ఏతేషాం గమనం శుభవతి నిశ్చయమనన్వితం అస్తితే దధిస్తే త్తమ. మాంజ్యమతి మవలం బోధిత్త మిదం యానసమయే ప్రయాణకాలే శ్రీ వేంకటేశస్మరి రస్తితే త్సర్వేషాం శుభలగ్న శమనాదీనా ము ప్యధికైవ. వేంకటేశస్మరి తుల్యమక్షణం ఇష్ట దేవతాస్మరణమత్ర మితి ఫలితోఽర్థః

అవ బలయు క్తము గుం గ్నాదులయందుఁ బై నముపోవువారికి ఘోములఁ జెప్పుచున్నాడు.—

తా. బ్రాహ్మణ క్తియి వై శ్య సూద్రులకుఁ బూర్వోక్తముం బుగఁ బై ము పోవుచు శుభముహూర్తము సంభవించి పై నము వెల్లిరేసి శయనాన్న సానములను నఖండై శ్వేత్యమును భూలాభమును రత్న

మా క్రికమణిప్రవాళాదులను స్త్రీపశుధాన్యవాహనములను పొందియ
త్యంతసౌఖ్యంబుతో మరల స్వస్థహమును బొందుదురనియు, శుభల
గ్నముమొలగు నన్నిటికంటె బైనముఁబోయెడివారికి నెపుడు శుభము
హూర్తమని నిశ్చయమనస్సు కలుగునో యట్టిమహూర్త మధికం బని
మాండవ్యమహర్షి మతము నవలంబించి గ్రంథకర్తచే జెప్పఁబడినదని
యును మఱియు ముఖ్యముగ నిష్టదేవతావర్తనచేసి ప్రయాణము
వెల్లిచేసి సమస్తకార్యములు నెఱవేఱుననియు నెఱుంగునది.

అవ. శుభలగ్నే ప్రయాతస్య రాజ్యః। ఆశీర్వాదరూపేణ విశేష
ఫల మాహ —

ఏవం సత్సమయే వ్రజ న్నరపతి స్సంత్యక్తకేశాంబర
ప్రాణస్యందనశస్త్రనాగతురగాః కృత్వా తృణాప్యా సరీర
కృత్యేచ్ఛాం స కులాంగవాను విజయీం దత్వాభయం ప్రాణినాం
దత్వా శత్రుపురాణి శత్రుకమలాం హృత్వా పురీం స్వాం విశేత్.

వ్యా. — ఏవం దుః. ఏవం పూర్వోక్తరీత్యా సత్సమయే శుభలగ్నే నరపతిః
రాజా వ్రజా గచ్ఛగాః అరీకా శత్రుకా సంత్యక్తకేశాంబరప్రాణస్యందనశస్త్ర
నాగతురగాః-సంత్యక్తః. కేశాః శరీరపదాః అంబరాణి వస్త్రాణి ప్రాణాః స్వంద
నాదికథా కృత్వా జ్ఞాయుధాది నాగాః గజాః తురగా ఆత్మాకృత్యై సుఖోక్తాః
తాః తృణాప్యా సందష్టతృణముఖాం కృత్వా కులాంగవాను శత్రుజాం
పరింతాస్త్రీడు విజయీ మిచ్ఛాం స కృత్వా తాః అపరిమితృత్వార్థం, పరస్మి
పరిగ్రహణే మహాదోషస్తకణా దితిభావః. ప్రాణినాం శత్రుదీక్షణజనానా మభయం చ
దత్వా శత్రుపురాణి దత్వా భస్మీకృత్వా శత్రుకమలాం శత్రుత్వే చ్ఛాం హృత్వా స్వాధీ
శం కృత్యేత్వార్థం. పురః స్వాం స్వకీయాం పురీం నగరీం విశేత్.

అవ శుభలగ్నమందుఁ బ్రయాణముపోయినరాజున కాశీర్వా
దరూపముచే విశేషఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

సా. పూర్వోక్తక్రమంబుగ శుభలగ్నమందుఁ బ్రయాణముపోయి
నప్రభువు శనశత్రువును విడువఁబడినతలవెంద్రుకలు పస్త్రములు ప్రా
ణములు భయములు శస్త్రములు గజములు గుఱ్ఱములు గలవారలఁగాను,
కఱవఁబడినస్థానముగల ముఖములుగలవారలఁగాను, అనఁగా శరణాగ
తులనుగాఁ జేసి శత్రురాజు స్త్రీలియం దాసక్తి యుంచక నచ్చటనుండు

ప్రాణుల కభయము నిచ్చి శత్రుపట్టణముల దహించి శత్రులక్షిని యపహరించి యత్యంతానందభరితుఁడై మరల తనపట్టణము జేరు ననుట.

అవ. అథ ప్రతిప్రయాణనిర్ణయ మాహ. —

యాత్రాలగ్నగతేఽబ్జవవరవిజేనూర్యే తదర్థం దినం

శీతాంశౌ త్రిదినం కుజే శశినుతే మాసద్యయం వాక్పతౌ,

మాసం దైత్యగురౌ చ వక్ష మథవా ద్యప్తే విలగ్నే గ్రహౌః

సంఖ్యాయాః పరత స్సమేవ్యతి పున స్వస్థాన మాప్తార్థవాః. 228

వా. — యాత్రేతి. శబిజేనూ యాత్రాలగ్నగతేనతి అబ్జః సంవత్సరదిన నూర్యే లగ్నగతేనతి తదర్థం తస్య సంవత్సరస్వార్థ దక్షానా ఇత్యర్థః శీతాంశౌ శం ద్రేతు, దినం ఏకదినం. కుజే త్రిదినం, శశినుతే బుధే మాసద్యయం, వాక్పతౌ బృహ స్పతౌ మాసః, దైత్యగురౌ శ్రీ పక్షం, అథవా విలగ్నే యాత్రాలగ్నే, గ్రహైశ్చ వ్యాదిగ్ర హైర్భృష్టేనతి, సంఖ్యాయాః ఉక్తాదౌ దినసంఖ్యాయాః, పరతః ప్రయాతా ప్రయా గాగ్రా, ఆప్తార్థవాః ప్రాప్తార్థభాగస్యకా, పునః స్వస్థానం సమేవ్యతి.

అవ. ఉక్తలగ్నమందు వెళ్ళినప్రయాణకర్త మరల వచ్చుటకుఁ గాలనిర్ణయమును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. శనైశ్చరుఁడు ప్రయాణలగ్నగతుఁడై యుండెనేని ప్రయాణ కర్త యొక్క సంవత్సరమునకుఁ బిమ్మట మరల స్వస్థానము జేరుననియు, సూర్యుఁడు లగ్నగతుఁడై యుండెనేని యాఱుమాసములకు పిమ్మట, చంద్రుఁడుండెనేని నొకదినమునకుఁ బిమ్మటను అంగారకుఁడు లగ్న గతుఁడై యుండెనేని మూడుదినములకుఁ బిమ్మటను బుధుఁడుండెనేని రెండుమాసములకు పిమ్మటను బృహస్పతియొండెనేని మాసానంతరమం దును శుక్రుఁడుండెనేని యొకపక్షమనఁగా; ౧౫ దినములకుఁ బిమ్మట ప్రయాణకర్త ఇష్టసిద్ధిని బొందినవాఁడై స్వస్థానమును జేరుననియు, నీ చెప్పఁబడిన శత్యాదిగ్రహములచే బ్రయాణలగ్నము చూడబడుచుండి న నుక్తక్రమంబుననే వానికి ఫలంబుల నెఱుంగవలయు.

అవ. అత్రైవ విశేష మాహ. —

మందాదిగ్రహకాల ఏవ గదితో యాత్రాదిలగ్నే క్రమా

దేకద్విత్రగుణ శ్చరస్థిరగృహే స్వా ద్విస్వభావాభిధే,
యాత్రాలగ్నచరాదిభాగసహితే వ్యర్థ్యాదిభేదమహా
స్వా దేవం ప్రతియాన ముక్తగమనం నిశ్చిత్య యాతా ప్రజేత్.

వ్యా.—మందా దీర్ఘ. యాత్రాదిలగ్న చరస్థిర ద్విస్వభావాభిధేసతివా గదితః
పూర్వశ్లోకోక్తః మందాదిగ్రహకాలవిషయే క్రమాదేకద్విత్రగుణపాస్యత్. అశేనాయమ
స్థస్యంపన్నః. శనిస్థితయాత్రాలగ్నచరస్థిరః, స్థిరస్థిర నిత్యకద్యయం, ద్విస్వభావసేవ
నిశ్చిత్యయం. సూర్యస్థితయాత్రాలగ్నచరస్థిర నిత్యసా, స్థిరవ్యాదకమాసాః ద్విస్వ
భావేఽప్రాదకమాసాః ఏనముక్తరత్రాభ్యాసాం. అర్థాద్యదిభేదముకాభ్యాదిగ్రహా
యాత్రాలగ్నచరాదిభాగసహితే యాత్రాలగ్నేయేచరస్థిరద్విస్వభావాంశాః. తైస్సహ
తేభ్యః, తదా ద్రాగుక్తకాలాపాశ్చత్. ప్రతియానముక్తగమనం ప్రతిప్రయాగముక్తగ
మనం ఏనముక్తరీత్యా నిశ్చిత్య యాతా ప్రజేత్.

అవ ఈశ్లోకమున నొక్కవిశేషమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. ప్రయాణలగ్నము చరము స్థిరము ద్విస్వభావమునను త్రి
విధనామాన్వితముగానుండెనేని పూర్వశ్లోకమందుఁ జెప్పఁబడియున్న
క్రమంబుగ శనిస్థాదిగ్రహములయొక్క కాలనిర్ణయము ఏకద్విత్రగుణం
బగు ననఁగాఁ; బ్రయాణలగ్నము చరమైయుండి అట్టిలగ్నమందు శనై
శ్చరుఁడుండెనేని ప్రయాణకర్త మరలవచ్చుటకు నొకసంవత్సర మవధి
యగు. స్థిరమైయుండెనేని రెండుసంవత్సరము లవధియగు. ద్విస్వభా
వలగ్న మేని మూఁడువత్సరము లవధియగు. శేషించిన గ్రహములకు
గాలనిర్ణయ మిట్లైతఁగుననే యెఱుంగఁవలెనది. ఇదియునుంగాక
యీచెప్పఁబడిన శనిస్థాదిగ్రహములు ప్రయాణలగ్నస్థములగు చరస్థిర
ద్విస్వభావాంశలఁ బొందియుండినను బ్రయాణకర్త స్వస్థానమునకు మ
రల వచ్చుటకు గాలనిర్ణయమును పూర్వోక్తక్రమముననే తెలిసికొని
పై నము బోవలయును.

అవ. యోగాంతర మాహ.—

యాత్రాలగ్నగతో గ్రహః ప్రథమతః పశ్యాత్స వక్రీ భవే
త్తల్లగ్నేశ్వరవివహా గమనదికేటోఽపి పక్రీయది,
యాత్రా ద్భవతిలగ్నరాశ్యధిపతీ స్వక్రం గత స్తద్భా
ధీశోవాబలయుక్తవాక్ స్వభావం సూయః ప్రయాత్రైవ్యతి 225

వ్యా.—యాత్రేతి యః యాత్రాల్లగ్నగతః సగ్రహః ప్రసమతః ప్రయాణకాలే
ఋజుగతిస్సన్నితేశ్వః. పశ్చాద్వక్రీభవేద్యది తదాప్రయాతాభూయః పునః స్వభవ
నం సంగృహం ఏవ్యతి. యద్యాతల్లగ్నశ్చకోవా ప్రయాణలగ్నాధిపతిర్వా యదావక్రీ
భవతి తదాపునరాగమివ్యతి అభవాగమనదిస్థేటోపి స్వయంయద్దిశం ప్రతిగమివ్యతి తద్ది
శ్పతిర్వా యదావక్రీభవతి తదావా, అభవా యాతుః ప్రయాణః ద్రుః జన్మ విలగ్నరాశ్య
ధిపతిః జన్మలగ్నాధిపతిర్వా యదావక్రంగతో భవతి తదావా. అభవాతద్దశాధీశః రస్య
యాతుః యద్దశాతస్యాః యోఽధీశః సుఖలయ క్షణాన్ స్థానాదిషష్టలయ క్షణాన్
నో యదావక్రీభవతి తదావా ప్రయాతా భూయ స్సమేవ్యతితి ఎత్తవ్యం దైవజ్ఞేతి
పదవ్యను మధ్యాహ్నవ్యతి.

అవ, యోగాంతరములను జెప్పుచున్నాడు —

తా. 'సవగ్రహములలో నే గ్రహముగాని ముందు ప్రయాణలగ్న
మున ఋజుగతుఁడై యుండి ప్రయాణకర్త పై నముపోయినపిమ్మట వ
క్రీంచినను, లేక ప్రయాణలగ్నాధిపతి వక్రగతుఁడైనను, లేక తానే
దిక్కును కూర్చి పై నము పోదలఁచియున్నాఁడో యాదిగధిపతి వక్ర
గతుఁడై యుండినను ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మలగ్నాధిపతి వక్రగతుఁడై
నను, లేక ప్రయాణకర్తయొక్క దశాధిపతి స్థానాదిషష్టలయ క్తుఁడై
యుండి యేపునువక్రగతుఁడగుచున్నాఁడో అట్టిసమయంబునను బైన
ముపోయినవాడు మరల సవగ్రహమును బొందునని జ్యోతిశ్శాస్త్రాధి
జ్ఞునిచేత నీఫలము చెప్పఁదగినది.

అవ, పున ర్యోగాంతర మాహ. —

యాత్రాల్లగ్నగతోదయాంశభవనా ద్యాత్రోదుపాదాంత్యగా
యాత్రాకర్తృభపాదతస్సు రభవా యాత్రేందుభాంశాంత్యగా,
తానంత్యోహి వినాడికాశ్చ భుటికాహః పక్షమాసా స్తయో
ర్యావ న్నధ్యవహంశకా గతివశా త్స్యా ద్యాత్రకాలావధిః. 228

వ్యా.—యాత్రేతి. యాత్రాల్లగ్నగతోదయాంశభవనాత్ యాత్రాల్లగ్నగతో
యః ఉదయాంశః ఉదయననాంశః సవిభవంతిస్తాత్ తదాభ్య, యాత్రోదుపా
దాంత్యగాః ప్రయాణవక్షత్రపాదాంత్యగతాః, అభవా యాత్రాకర్తృభపాదతః
యాత్రాకర్తృః యద్భంజనవక్షత్రం తస్యపాదతః తదాభ్య, యాత్రేందుభాంశాంత్య
గాః యాత్రావక్షత్రపాదాంత్యగాః తయోః యాత్రాజనవక్షత్రపాదప్రయాణవక్షత్ర

పాదయోగయావన్నధ్యనవాంశకాః, యావంత్యోయావత్సంఖ్యాకాః మధ్యనవాంశ
కాః, తావంత్యోవివాడికాః ఘటికాః, అనాంపక్షః మాసాశ్చగతివశాత్ యాతృకా
లావధిస్సాన్యతే.

అవ. మరల యోగాంతరములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. ఉత్తరమంబున ప్రయాణము వెల్లిసవారికి మరలవచ్చెడి
నిర్ణయకాల మిద్దెయనిన; ప్రయాణలగ్నస్థనవాంశముమొదలు ప్రయా
ణసమత్త పాదనవాంశమువఱకుగాని లేక ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మన
మత్త పాదనవాంశముమొదలు ప్రయాణసమత్తాంశమువఱకుగాని లేక
పెట్టుగా నెన్నినవాంశము లగుచున్నవో అన్నివిఘడియలు, అన్నిఘడి
యలు, అన్నిదినములు, అన్నివత్సములు, అన్నిమాసములు కూడా
చేర్చిన సంలెకాల మవునో అంతకాలమునకు పిమ్మట వత్తురు.

అవ. పున ర్యోగాంతర మప్యాహ. —

యాత్రాలగ్ననవాంశపోఽస్తనిలయే స్వాంతేశ్వరోవా యదా
నక్రీనస్తమరాశిపోఽపి నవమాధీశోఽపి యాత్రాలయాత్,
తద్రేక్కాణపతిః స్వకాలబలవా తద్వారలగ్నేశ్వరో
యాతు స్స్వతి త్పునరాగమ స్స్వభవనం వారేశ్వరోవా తదా.

వాఖ్య. — యాత్రాలగ్నేతి. యాత్రాలగ్ననవాంశః ప్రయాణలగ్ననవమాంశాధి
పః, యదావక్రీధపతి. అథవా అస్తనిలయే యాత్రాలగ్నాత్సప్తమలగ్నే, స్వాంతేశ్వ
రః లగ్నే యావత్సంఖ్యాకానవాంశః సప్తమలగ్నేపి తావత్సంఖ్యాకా నవాంశః తదధి
పోవా తదావక్రీధపతి, యద్యాత్రాలయ్యాత్ యాత్రాలగ్నాత్, సప్తమరాశిపఃసప్త
మరాశ్యాధిపతిర్వా, నవమాధిపోపియాత్రాలగ్నాత్ నవమరాశ్యాధిపతిర్వా, యదానక్రీధ
పతితదావా, అథవా తద్రేక్కాణపతిః యాత్రాలగ్న రేక్కాణపతిర్వా, స్వకాలబలవా
త్స్వరాశేయాత్రాకాలబలవాత్, స్థానాదిసప్తలయోక్తస్థాన యదావక్రీధపతి, యద్యా
తద్యావలగ్నేశ్వరః తద్వారేశ్వరో యాత్రావారాధిపతిః తల్లిగ్నేశ్వరోయాత్రాలగ్నా
ధిపతిర్వా స్వకాలబలయోక్తస్థాన యదావక్రీధపతివారేశ్వరోయాతృజన్మవారాధిపతి
ర్వా జన్మరాశ్యాధిపతిర్వా యదావక్రీధపతి తదాతల్లిరేయాతుస్స్వభవనంప్రతిపునరా
గమః క్రీత్యుప్రయాణం స్యాదితివదితేషః.

అవ. మరలవచ్చుటకు యోగాంతరములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. ప్రయాణలగ్ననవాంశాధిపతిగాని ప్రయాణలగ్నమునకు
సప్తమలగ్ననవాంశాధిపతిగాని సప్తమలగ్నాధిపతిగాని ప్రయాణసమ

యమున ఋణగతుడై యుండి యెపుడు వక్రగతుడగునో అపుడును లేక ప్రయాణలగ్న ద్రేక్కాణాధిపతి ప్రయాణకాలమందు స్థానాది షడ్బలయుక్తుడై యుండి పిమ్మట వక్రించినను ప్రయాణవారాధిపతియు దల్లగ్నాధిపతియును దత్కాలమందు స్థానాదిషడ్బలయుక్తులైయుండి యెపుడు వక్రగతులగుదునో అపుడును ప్రయాణకర్తయొక్క జన్మవారాధిపతిగాని జన్మలగ్నాధిపతిగాని తత్కాలమందు బలయుక్తులై యుండి యెపుడు వక్రగతులగుదునో అపుడును ప్రయాణకర్తకేముగ స్వస్థానమును జేరును.

భూత్వాదా గమనే ప్రవేశకకునం పశ్చాత్సమీపేత్సనః

ప్రస్థానం శకునం భవేద్యది మహాలాభః ప్రయాతం స్పదా,

ప్రొక్తం యత్సకలం ప్రయాణశకునం వ్యస్తం ప్రవేశే శుభం

క్షీరాభ్యం విహగం విహాయ నగరగ్రామప్రవేశాదిభు.

228

వ్యా — భూత్వేతి గమనే ప్రయాణే అదాప్రథమతః ప్రవేశకకునం ప్రవేశకాలోత్తరకునం భూత్వా లగ్నాత్సమీపే ప్రస్థానం శకునం ప్రయాణశకునం భవేద్యది తదా ప్రయాతం మహాలాభః స్పాత్. యద్యచ్ఛకునం ప్రయాణప్రొక్తం తత్సవ్యం శకునప్రవేశవ్యస్తం విహరితం నత్ నగరగ్రామ ప్రవేశాదిభుభం, భారవా జనుయూ బావనకులానాం ప్రదక్షిణగతిః ప్రయాణే శుభా ప్రవేశకనామాగతిః శుభాగయత మమ్మట శుభకాదీనాం వాచాగతిః ప్రయాణే శుభఫలదా. ప్రవేశకు ప్రదక్షిణగతికర్థదేవి విహరి. క్షీరాభ్యం క్షీరనామకం విహగం పక్షిణం విహాయ, క్షీరపక్షిగతిస్తాభయత్రాపి వాచుగతిరేవశుభదేత్యర్థః.

తా. ప్రయాణసమయమున ముందుగాఁ బ్రవేశమునకుఁ జెప్పఁబడియున్న శకునములైన పిమ్మట ప్రయాణశకునములాయెనేని ప్రయాణకర్తకు విశేషలాభమును పాలపక్షిదక్కఁ బ్రయాణమునకు జెప్పఁబడియున్న శకునములు నగరాదిప్రవేశాదులయందు వ్యత్యస్తముగా నాయెనేని ముఖ్యములగు ననఁగా; బ్రయాణములకు శ్రేష్ఠములని చెప్పఁబడియున్న భారవాజనుయూరాది పక్షులయొక్క ప్రదక్షిణగమనము ప్రవేశమునకు శుభకరంబనియు, వామగమనము శ్రేష్ఠమనియు, బ్రయాణమునకు శుభకరంబనిచెప్పఁబడియున్న గరుడకుక్కుటాదులయొక్క వామగమనము ప్రవేశమం దశుభకరంబనియు, బ్రదక్షిణగమనము

శుభకరంబనియు, బాలపక్షిగమనము ప్రయాణప్రవేశౌదులయందు
వామగమనమే శ్రేష్ఠమనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ. ప్రయాణే విప్రదీనాం నియతఫలా న్యాహ —

యాత్రాధిష్ట్యగుణై ర్దివ్యస్య ఫలదా సిద్ధిస్తుతై ర్లగ్నజై
ర్నానాయోగగతై ర్మృతస్య తు విశాం సిద్ధిర్విశేషైస్తుతైః,

కూద్రాణాం శతశ్చక్కుభైశ్శుభఫలం యాత్రానుకూలా భవే
ది న్యేహంతు ముహూర్తశక్తిబలత సాస్య త్కార్యసిద్ధి స్సదా. 220

వా. — యాత్ర. యాత్రా దివ్యస్య బ్రాహ్మణ్యధిష్ట్యగుణైః సత్కృతగుణైః
ఫలదావృషస్య రాజ్యస్తు లగ్నజైర్నానాయోగగతైశ్చ గుణైః సిద్ధిః యాత్రా సిద్ధి
ర్భవేత్. విశాం నైశ్యానాం దివ్యైశ్చైవ సిద్ధిః. కూద్రాణాం శతశః శతశ్చక్కుభఫలంభవే
త్. అన్యేహం సంకరాణాంతు ముహూర్తశక్తిబలత. ముహూర్తబలాద్యత్రానుకూ
లాకార్యసిద్ధి స్సదాన్యాత్.

అను. ప్రయాణవిషయమయి బ్రాహ్మణులకు నియతఫలమును
జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. ప్రయాణసమయమున బ్రాహ్మణులకు గుణయుక్త సత్క
త్రముగా నుండేనేని శుభప్రదమనియు, రాజులకు లగ్నయోగాదులు
శ్రేష్ఠములుగా నుండేనేని యిష్టసిద్ధి ప్రదమనియు, వైశ్యులకు దినశుద్ధి
చక్రకాగా నుండేనేని శుభప్రదమనియు, కూద్రులకు ప్రయాణకాల
మందు శుభశక్తునము లాయేనేని శ్రేయస్కరమనియు, శేషిందినవను
లకు ముహూర్తబలము చక్కగా నుండేనేని కార్యసిద్ధిగలుగు ననియు
నెఱుంగఁదగినది.

అర. అథ గమనదినే వర్జ్యా న్యాహ —

క్షౌరం వాక్కలహం సుదీర్ఘగమనం దైన్యం యం వేషఘం

శోకం దుష్టసహాయ మేగిమనం విప్రత్రయం వక్రతామ్,

అభ్యంగం సముపావణంచ శుటిలం త్యక్వాఽదిమేఽహ్ని ప్రతే

త్సూర్యావృష్టసౌ త్ప్రియాణశకునం యాతు శ్శుభంవాశుభమ్.

వా. — క్షౌర మితి. క్షౌరం కుండలవాక్కలహం భార్యాదివా వాక్కలహం
సుదీర్ఘగమనం అభ్యంగతాధికగమనం దైన్యం యాచ్ఛాదిదైన్యం భయంవేషఘం శోకంపం

శోకం వ్యసనం గుష్టసహాయం గుష్టవసహాయం ఏకగమనం అసహాయగమనం చిత్తశ్రయం విక్రతాం మార్గవిక్రతాం ఆధవాకించిద్దూకంగత్వా పునఃసన్నితం వా ఆధ్యంగం తైలాభ్యంజనం సముపావణం ఉపావ్యంకుటిలం మనోవైకల్యంచ ఆదివేదహిప్తప్రథమదివసేర్థయైత్వా ప్రజేతే గచ్ఛేత్. ఏవంగతేనతి పూర్వాద్యప్తవశాత్ జన్మాంతరపుణ్యపాపకర్తవశాత్, యాతః ప్రయాణశకునం శుభ మశుభం వస్యాత్. పూర్వాద్యప్తం శుభంచేత్ శుభశకునం అశుభంచే దవశకునమితి వేదః.

అవ పైనముపావుదివసమందు విదురచరిత్ర కార్యములఁ జెప్పుచున్నాడు —

తా ప్రయాణదివసమందు ఔరము, భార్యమొదలగువారితోఁ గలహము, దీర్ఘమార్గగమనము, యాజ్ఞాదులచే ప్రాప్తమగుదైన్యము, భయము, శరీరకంఠము, వ్యసనము, దుర్జనులనహాయము, ఏకాకిగా బయలుదేరుట, బ్రాహ్మణత్రయము బయలుపెట్లుట, మార్గమందువక్రము, అభ్యంగస్నానము, ఉపావ్యము, చిత్తవైకల్యము ఇవియొదలగు దుష్టకార్యములఁ ద్యజించి ప్రయాణముపెట్లించేని జన్మాంతరపుణ్యపాపవిశేషమునలన శకునములగు ననఁగా; పూర్వాద్యప్తము శుభమైయుండెనేని శుభశకునము లశుభమైయుండెనేని యశుభశకునములు నగును.

అవ. ద్వితీయదివసే గతిలక్షణ మాహ. —

ద్వైతీయే దివసేఽపి యానశకునం సమ్యగ్భవే చోభనం
వ్యాళంవా శళకం వినాఽవశకునం దైవాత్తదన్యభవేత్,
పూర్వస్థి దివసేఽపి యత్ర శకునం తత్రైవ గత్వా పున
స్తార్తీయే దివసే ప్రజేత్పునరపి న్యాదేవ యాతు స్సుఖమ్. 281

పంచమ బిందు స్సమాప్తః.

వా. — ద్వైతీయ ఇతి. ద్వైతీయే 'ద్వైతీయ' ఇతి తీయప్రత్యయః; తతః స్వాథే ఆన్ ద్వైతీయఏవ ద్వైతీయః తస్మాత్ ద్వైతీయే దివసే ద్వైతీయదీవసే. యానశకునం ప్రయాణకునం సమ్యగ్భవేద్యని, తదాశోభం సంగళం న్యాత్ దైవాత్. విధివశాత్ వ్యాళం స్పృశకంచ వినా ఆత్ర దవశకునం భవేద్యదితదా పూర్వస్థికానివే శుక్రశకునం శుభశకునం జాతం తత్రైవ పునస్సత్వ రిద్దివసం త్రైవసిత్యాకతార్తీయే 'త్రిగస్పంప్రసాదాం' చేతితీయప్రత్యయః తృతీయః తతస్సార్థే అజీఆదివృద్ధిః తార్తీయే తృతీయదీవసే, పునః ప్రజేత్ ఏవంచనతి యాతు స్సుఖం న్యాదేవ.

యజ్వినా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టీకాయాం బిందున పంచమకో-గమత్.

అవ ప్రయాణాదివసమునకు రెండవదివసమందు గతిలక్షణమును జెప్పచున్నాడు.—

తా. రెండవదివసమందు ప్రయాణశకునములుచక్కగానాయె నేని శుభశకునంబనియు, లేక దైవాధీనమువలన సర్పము, కుండేలు ఈ రెండు వినూగా నేమి యవశశకునములైనను పూర్వదివసమం దేప్రదేశ మునకు శుభశకునములాయెనో మరల నాప్రదేశమును బొంది యాదిన మచటనే యుండి మూడవదివసమందు ప్రయాణముఁ జోయిరేని సుఖవంతు లగుదురు.

పంచమబిందువు సమాప్తము.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీహం గ్రీవా య నమః.

కాలామృతే-స వ్యాఖ్యానే

పక్ష విన్దుః.

అథ వాస్తు ప్రకరణము

అవ. యాత్రావ్రకరణము శ్రేష్ఠానాం వాస్తుప్రకరణం నిర్వక్తుం తన్మూలభూతం గృహనిర్మాణయోగ్యప్రదేశ మాహ. —

తేత్రాణాం పసతి శుభా కలియుగే శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయా
వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితతే శ్రీగౌతమీసన్నిధౌ,
సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే స్వర్ణాదిభోగప్రదే
బ్రహ్మజ్ఞానిభిరనిర్వితేతిశుభదే ముక్తిప్రదే స్థాయినామ్. ౧౧౩

వ్యా.—తేత్రాణామితి తేత్రాణాం కాళ్యాణీనాం మన్యవశిశేషః. సంపూర్ణాధ్వరవేదశాస్త్రసహితే, సంపూర్ణాః యోగ్యవారాః ఋషాః యోవేదాః ఋగాదిశ్రుతయః, యాని కాస్త్రాణి తత్కవ్యాః కణాదీని, తైస్సహితే యుక్తే, స్వర్ణాదిభోగప్రదే స్వర్ణాదయోయే పుణ్యలోకాః తేషు యా భోగః తత్ప్రదే వాఙ్మః, బ్రహ్మవిద్భిః సుహృత్భిః, అన్వితే సహితే స్థాయినాం ఎవతాం జనానామిశిషేషః. అతిశుభదే ఆర్యం తకల్యాణప్రదే, ముక్తిప్రదే సాక్షదాయని, వింధ్యాఖ్యాచలదక్షిణావనితతే వింధ్యాభ్యో యః ఆచలః పర్వతః, తస్య దక్షిణావనితతే దక్షిణభూప్రదేశే, గౌతమీసన్నిధౌ గౌతమీనదీసమీపేన, శ్రీవేంకటేశాజ్ఞయాకలియుగే వ్రతమానేయుగే పసతిః గృహం శుభా మంగళప్రదేశ్యకః.

అవ. జనులు వాసముచేయుటకుఁ బ్రదేశము నిర్ణయించుచున్నాఁడు. —

తా. కలియుగమున వాసముచేయువారలకు ముక్తిప్రదంబును, శుభకరంబును నగు వింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణభూభాగమును వేదశాస్త్రేతిహాసపుగాణపారంగతు లగు బ్రాహ్మణోత్తములు నివసించియున్న గౌతమీనదీసమీపమునను, జనులకు వాసయోగ్యం బని శ్రీవేంకటేశ్వరాజ్ఞాకరు లగు గ్రంథకారులచేఁ జెప్పఁబడినదని యభిప్రాయము.

అవ. అథ వాస్తుస్వరూపం నిర్వక్తుం ప్రసంగసంగత్యా రాజభృత్యార్వణ మాహ. —

సేవాయాం ప్రభునామభాది గణయే భృత్యభ్యధిష్ట్యాంతత
వత్ప్రత్యాధ చతుర్థణం ప్రవిధజే చైత్రైశ్చ శిష్టం ధనమ్,
తద్యత్సూర్యవిషయాయాగత మృణం క్షేయం హి రాజ్యస్త్విదం
భృత్యస్త్వైవ తు భృత్యభాది గణయే దధ్ధాధికో రాజ్యకృత్. 213

వా. — సేవాయా మితి సేవాయాం నివయే ప్రభునామభాది ప్రభునామన
క్షత్రహుభ్య భృత్యభ్యధిష్ట్యాంతతః భృత్యనామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. తద్ద
జీతంచతుర్థణం కృత్వా చతుర్థి. సంకుల్యైతైః సప్తసంఖ్యాభిః ప్రవిధజేత్ ఏ
వంచ సతి యద్విష్టం తద్దన మితిక్షేయం తద్యత్సూర్యవిషయాయాగతం ఋణం భృత్య
నామనక్షత్రహుభ్య ప్రభునామనక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. తద్దజీతం చతుర్థి
జీత్వా సప్తభిః పాతంసత్ యద్విష్టం తద్దగమితి వేదితవ్యం. ఇదం రాజ్యః రాజభృ
త్యార్వణం భృత్యస్యతు భృత్యరాజార్వణంగుభృత్యభాదిభృత్యనక్షత్రహుభ్య ప్రభు
నామనక్షత్రపర్యంతంగాయే దిత్విధః. ఆవ్యత్సర్యం పూర్వం ద్విష్టవ్యం. ఏవంచసతి
అర్థాధికోధనమధికంచేత్ రాజ్యకృత్ దృవేత్, ఋణ మధికంచేత్సమభ మిత్విధా
న్దీర్భ్యతే

అవ. నిష్క్రుతు వాస్తుస్వరూపమును దెలుపువాడై ప్రసంగసంగ
తిచే రాజభృత్యార్వణమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. సేవకునివిషయమై యర్వణముచూచునపుడు ప్రభునామ
నక్షత్రముమొదలు సేవకునినామనక్షత్రమువఱకు గణనచేసి యాలెక్క
ను ౪-ట పొచ్చుగుణించి ౭-ట భాగహరింపఁగా రాశియందు శేషముం
డెనేని యది ధనమగును అట్టిధనసంఖ్యను నొకచోటనుంచి మరల సేవ
కునినామనక్షత్రముమొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువఱకు ను క్తక్రమం
బునగుణించి భాగముహరింపఁగా శేషము ఋణమగును. ఇట్లేర్పఱుపఁ
బడినధనఋణములలో ధనసంఖ్య యధికముగనుం డెనేని ప్రభువులకు
లాభకరమగు సేవకుఁడు ప్రభువిషయమై అర్వణము చూచునపుడు
సేవకనామనక్షత్రముమొదలు ప్రభునామనక్షత్రమువఱకు గణనచేసి
తక్కినవాని ను క్తక్రమంబుగఁ జూచి ఫలమును నెఱుంగవలయును.

అవ. అథ గ్రామార్వణలక్షణ మాహ —

సాధ్యాశ్యాప్రథమాక్షరోక్తగణనాం సంలిఖ్య తద్వామత

స్తవ్య త్సాధకనామ చ ప్రవిభజేన్నాగైశ్చ శిష్టం ధనమ్,
తాదృక్పూర్వవిపర్యయాగత మ్మణం ద్రవ్యాధికం భోగదం
సామ్యం చేత్సను తాస్య దన్నరహితం వై కాఖ్యధామాత్తిక్యత్.

వ్యా. సాధ్యఖ్యాప్రథమాక్షరోక్షగణనాం సాధ్యోగ్రామానిః తస్య ఆఖ్యా
నామతస్యాః యః ప్రథమాక్షరః తస్యోక్షగణనాం అకారాదిక్రమాత్ సాధ్యనామా
ద్యక్షరపర్యంతం గణనయా యావత్సంఖ్యాభవతి తావత్సంఖ్యాం భూమాసంలిఖ్య,
తద్వాచుతః తస్మాత్సంఖ్యాయాః వాచుతః బామభాగే సార్వవిభక్తిః సుతి. సాధక
నామసాధకో దేవతైః తస్య నామాద్యక్షరంశ తద్వత్ అకారాదిగణనయా యావ
త్సంఖ్యా తావత్సంఖ్యా సంలిఖ్య, తత్సర్వం నాగైః అపైభిః ప్రవిభజేత్. శిష్టం
ధనంలభేనప్రయోజనం నాస్తి, తాదృక్పూర్వోక్షగద్యం పూర్వవిపర్యయాగతం
పూర్వస్తావిపర్యయేణాగతం యుగం భవతి. యథా—సాధక నామాక్షరసంఖ్యాం
నిక్షిప్త్య తద్వాచుభాగే సాధ్యనామాద్యక్షరోక్ష సంఖ్యాంచ సంలిఖ్య సర్వంనాగైః
ప్రవిభజేత్, శిష్టం ఋణంభవేదిత్యభిప్రాయః. ఏవంచసతిద్రవ్యాధికం ధనాధికంచేత్
భోగదంకుప్రదం. సామ్యంచేత్ ధనశ్లేషమాగేచేదిత్యర్థః. సమతాఅవ్యక్త ఋణా
ధికంచేత్ అన్నరహితం చారిద్యంతకుర్యాత్. కించ శైరాఖ్యధామ శక్రుస్థానం అలిపి
వార్తిక్యత్. అక్రమాలబ్ధార్థం యత్కించ దువాప్రియతే. కుండిననగరంనామ
కశ్చిత్తామవిశేషః తస్య అద్యక్షరః కకారః అన్లదారభ్య కకారపర్యంతం గణనయా
సప్తకసంఖ్యాభవతి. తావత్సంఖ్యాం కర్తృయమా నిక్షిప్త్య, తద్వాచుభాగే ఈశ్వరో
నామాక్షిప్తియః అన్లదారభ్య ఈకారపర్యంతంగణనయా చతుస్సంఖ్యాభవతి తస్మి
న్యం సప్తకోక్షరచతుశ్చతంభవతి తదపైభిః పృతంసత్ ఏకంభోలిశ్చింత తద్ధనంఏత
దేవ్యత్యస్తంసత్ చతుస్సప్తర్యక్షరకతంతి దపైభిః పృతంసత్ ఎటోక్షిప్తంభవతి.
తద్వణం ధనాద్యగమధికం, ఏవంబుద్ధిమతా సర్వత్రాఖ్యాకాణ్యం, కేచికకారాదివర్గగ
ణనయాకాత్యమితి.

అవ. గ్రామార్వణమునకు లక్షణమును జెప్పచున్నాఁడు.—

తా అకారము మొదలు గ్రామనామధేయప్రథమాక్షరము
వఱకు గణనచేయఁగా వచ్చినసంఖ్య నొకచోటనుంచి మరిల అకారము
మొదలు గృహముగట్టుటకు నిశ్చయించెడి పునఃపఠనామప్రథమాక్షర
మువఱకు లెక్కపెట్టియీసంఖ్యను మొదట గణనచేసి యుంచుమున్న
లెక్కకు కుడిప్రక్క ననునిచి వెరసి - శిశిరా-ట భాగహారి వఁగా జేషము
ధనమగు మరిల అకారము మొదలు గృహాధిపతి నామధేయప్రథమాక్ష
రమువఱకు లెక్కపెట్టి ఆసంఖ్యనొకచోటవ్రాసియుంచిఅకారము మొదలు

గ్రామనామధేయప్రథమాక్షరమువఱకు గణనచేసియాగుణకమును తొల్లింటిలెక్కకు కుడిభాగముననుచి వెనసిరాశిని ౮-ట భాగహరింపఁగా శేషముఋణమగు ఇట్లెర్పఱచఁబడిన ధనఋణసంఖ్యలలోనేగ్రామమున ధనసంఖ్య హెచ్చుగా నుండునో యట్టిగ్రామము వాసయోగ్యంబు.

అవ. అథ తేత్రార్వణ మాహ. —

తేత్ర స్వాగచ్ఛటాః క్రమాత్తపయశా వర్గా స్సుప్త రప్తస్థితాః
ప్రాగాదా భగరాష్ట్రదాలమ్మగరాల్పావ్యభూతాగా శ్శశః,
స్వావ్యర్థాద్యది పంచమోఽరి రథ దిగ్వర్తేషు యోని స్త్వీయం
ద్వా ద్వా దిక్షు విదిక్షు దైక మఖిలం మేషాదిపూర్వాదితః. 283

వ్యా — తేత్ర స్థితి. అకచటతపయశా ఇతి తేత్ర స్థలప్రవర్ణాన్వితాః. ప్రాగాదా ప్రాగాద్యప్రదిక్షుక్రమాత్ భగరాట్ గణదః. విదాల్ దాక్షాతః ద్విగరాట్ సేంహః. క్యాకునః అహః సుప్తః అభ్యుదయః. వాగోగణః శశః. ప్రసిద్ధః ఏతే అష్టవర్గాదీనా మధిహస్త్వైః. స్వాగత్ స్వకీయా ద్వర్గా త్పంచమః పంచమర్థో యది అరిః శత్రుః యస్య నామాక్షలోయద్వర్గః. తస్మాత్పంచమవర్గః శత్రురర్థిక్తః. స్వాద్యర్థా త్పంచమవర్గ ఇత్యనేక శేషాన్ముఖా ఇర్థ్యర్థాల్లభ్యతే. పశ్చాంతర మాహ — అథతీ. దిగ్వర్తేషు ఇయంయోని రత్యుచ్చతే. పూర్వాదితః ప్రాచీనావర్త్య అఖిలం మేషాదిద్వాదశరాశః. దిక్షువదుర్దిక్షు ద్వాద్వారాశిదిక్షు అగ్నేయాదిషుచతస్సుషు ఏకైకం యోజయే దితిశేషః.

అవ. తేత్రార్వణమును జెప్పుదున్నాఁడు. —

తా పంచాశద్వర్గములలోనుండే, అ, క, చ, ట, త, ప, య, శలనడి ౮-ది వర్గములకు ప్రాగాదిగా నెనిమిదిదిక్కులు స్థానంబులగును. అట్టివర్గములకు ప్రాగాదిగాగరుడవిదాల సింహశునక సర్పమూషక గజ శిశకము లధిపతులు. పురుషునియొక్క నానుప్రథమాక్షర మేవర్గమున నుండునో అవర్గమునకు పంచమవర్గము శత్రువర్గముగాన నావర్గమునకు స్థానంబగు దిక్కునందు గృహనిర్మాణము గూడదు. పశ్చాంతరమున ప్రాగాదీశాన్యమువఱకు మేషాదిద్వాదశరాసులను దిక్కుయందు నొక్కొకరాశియు విదిక్కులయందు రెండేసిగా నునిచిరేని ఇదియే దిగ్వర్గయందు యోనియని చెప్పఁబడును.

అవ. పూర్వోక్తరాశిచక్రస్య నామరాశి మారభ్య ఫలమాహ. —

ఏకస్త్రిణ యది పంచమే చ నవమే స్యా ద్భంధుసంరక్షణో

నాశ స్సాన్య ద్వితయేచ వవృదశమే చే న్నామరాశ్యాదితః,

తార్తీయే యది సప్తమే పరజనైః పోష్య స్తథై కాదశే

చాతుర్థే చ సమాతుకో గృహపతిః స్థా య్యిష్టమే ద్వాదశే 236

వ్యా.—ఏకస్మిన్నితి నామరాశ్యాదితః యోగ్యవాపతిః తస్య నామరాశిమూల భ్య ఏకస్మిన్ సప్తమే కంచమేచ స్థాయీ యది బంధుపరక్షకః బంధుజనపోషక స్సాన్య త్. ద్వితయే వవృదశమేచ స్థాయీ యది నాశః స్థాత్. పృథ్వీసహనిః తార్తీయే తృతీ యస్థానే సప్తమే పరాదశేచ స్థాయీ యది పరజనైః పోష్యః పరాధీశస్య త్రిస్సాన్య దిత్వ భ్యః, చతుర్థమే చాతుర్థం తస్మిన్ అప్తమే ద్వాదశేచ స్థానే స్థాయీ యది తవా ఘాతు కః స్థాత్ షట్ప్రణామపూర్తా భిజేత్ నామరాశ్యాదితి ఇతి కర్తృశ్రుతుదంగః.

అవ. పూర్వశ్లోకోక్తంబగు రాశిచక్రమునకు నామరాశి మొదలు ఫలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా గృహాధిపతి తననామరాశి మొదలు పంచమ నవమరాశిస్థా నములైన దిక్కులవాసము చేసిన బంధుపోషకుడగును రెంట నాటిం టపడింట వాసముచేసిన నాశముపొందును మూట నెనిమిదింట పదునొ క్కింటనుండిన నితరులచే పోషితుడగును నాలుగింట నెనిమిదింట పం ద్రెండింటనుండిన నాశనికీ హనిగలుగఁ జేయుచుండును.

అవ. అథ నామర్థాదా కర్తవ్యా న్యాహః.—

సంగ్రామవ్యవహారధామనగరగ్రామేషు మంత్రార్చనే

జాతే సత్త్వపి జన్మభేచ సతతం నామర్షణం న్యా త్ఫలమ్,

అజ్ఞాతం జననోడు యస్య ఫలదం న్యా న్నామభం తస్య తు

త్రింశద్వత్సరతః పరం ఫలద మి త్యాహుః పరే నామభమ్. 237

వ్యా.—సంగ్రామేతి సంగ్రామవిషయసారధామనగరగ్రామేషు సంగ్రామాయుధం విషయసారః క్రమవిక్రయాదివిషయసారః ధామతే త్రాత్యణం నగరంపట్టణాత్యణం గ్రామః గ్రామాత్యణం ఏతేషు విషయే మంత్రార్చనే విషయేచ జన్మభేజన్మతేజ్ఞాతేసత్త్వపి నామర్షణ జమోఫలంస్యాత్. నామర్షణ మార్షణైః సంస్కారైః ద్రవ్యవిత్తార్థకామస్య అనన్య జననోడుజన్మతే మజ్ఞానం తస్య జనస్య నామభంనామనత్కత మేవ ఫలదం స్యాత్ అర్చనాతిక్తకార్య విస్మయ్యాహుః. తేతు జన్మతేజ్ఞాతేపి త్రింశద్వత్సరం త్రింశద్వత్సరద్ధింనామభం ఫలద మిత్యాహుః. తన్నసంగచ్ఛలే మానా భావాత్.

అవ నామసక్షత్రాదులయందుఁ జేయవలయుదానిఁ జెప్పుచు
న్నాఁడు.—

తా. యుద్ధము, వర్తకము, గృహము, పురము, గ్రామము, మం
త్రము వీరికి నర్వణము చూచునపుడి నామసక్షత్రమే ఫలప్రదమగును.
అర్వణేతరవిషయమందు ముప్పదివత్సరములకుపైస నామసక్షత్రము
ఫలప్రదమని కొన్నిగ్రంథములయందుఁ జెప్పఁబడియుండినను ప్రమా
ణములేమి నది ఫలప్రదము గానేరదని గ్రంథకర్తయభిప్రాయము.

అవ. అథ గృహభూమే దున్నతగంధయావరసానాం ఫలమాహ —

ఈవత్పశ్చిమపక్షిణోన్నతమహీ లక్ష్మీప్రదా నేతరా

సమ్యగ్గంధసమ్యుతా కనకదా దుర్గంధయుక్తార్తిదా,

క్షేత్రం శ్వేత మథాల్పరక్త మధులం పీతంఛ కృష్ణం శ్రమా

ద్విప్రాదే ర్మధురం భవేచ్ఛ కలుకం తిక్తం । మాయం శుభమ్. 288

వ్యా. — ఈ ది. ఈవత్పశ్చిమపక్షిణోన్నతమహీ ఈవ త్కించిప్రాత్రం
పశ్చిమపక్షిణయార్థాగ్ ఉన్నతమహీధామిః లక్ష్మీప్రదా విశ్వరూప్రధానేతరాప్రా
గుర్తిలోన్నతా పశ్చిమపక్షిణభాగ్ నిహ్నాచమహీ అలక్ష్మీప్రదా. సమ్యగ్గంధసమ్యు
తా సుగంధయుక్తా మహీ । కనకదా స్వర్ణప్రదా. దుర్గంధయుక్తాతు అర్తిదా పీడాకరీ.
విప్రస్యశ్వేతంక్షేత్రంక్షత్రియస్యాల్పరక్తంఛత్రత్తం వైశ్యస్యాధులంపీతంఛత్ర్యం
తపీతవర్ణంక్షేత్రం కూద్రస్య కృష్ణంక్షేత్రం కుభం కుభఫలవంధిని శ్రమాద్విప్రా
దాక్షేత్రం మధురం తల్లికీకమృద్భక్షితేన మధురంధనీకృద్విప్రస్య । కలుకం యది
క్షత్రియస్య తిక్తం వైశ్యస్య । మాయం లవణసమంయది కూద్రస్య కుభం భవేత్

అవ. గృహభూమియొక్క యున్నతయావరసములకు ఫల
మును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. గృహముగల్గెనుభూమి పశ్చిమపక్షిణభాగములం దించుక
మిట్టయియుండిన గృహపతికి భాగ్యము కలుగఁ జేయును. అటుగాకున్న
దారిద్ర్యప్రసమగును మంచివాసనతో కూడియుండిన స్వర్ణమునిచ్చును.
దుర్వసనాయుక్తమైన పీడాకరమగు. తెలుపువర్ణము గల్గి తిమ్మనయి
యున్న బ్రాహ్మణులకును, ఇంచు యెట్టునయి కారముగలదై యున్న రాజు
లకును, పచ్చనివర్ణముగలిగి ఛేదైయున్న వైశ్యులకును, నల్లనివర్ణము
గలిగి యుప్పుగానున్న సూదులకును శుభ ప్రదమగును.

అవ. అథ గ ర్తే మృజ్జలపూరణయోః ఫల మాహ. —

భాత్వాగర్తమరత్నిమాత్ర మథ తాం మృత్వాం పునఃపూరయే
న్నాన్యనా హానికరా సమా తు సమదా వృద్ధిస్తు వృద్ధిప్రదా,
తోయం రాత్రిముఖే ప్రపూర్య ఖననే శత్రైవ హిత్యా మృదం
తత్ప్రాతః స్ఫులిదం జలం త్వనశనం పంకో రజో మృత్యుకృత్.

వా. — భాత్వేతి అర్తమరత్నం చతుర్వింశత్యంశునిమానం గర్తంబిలంభా
త్వా ఖనిత్వా ఖననదిత్వాత్ ద్వైప్రత్యయస్య ఇద్విశత్వేన ఆత్వం. తామేవమృ
త్వాం మృత్తికాం ప్రపూరయేత్ ఏవం పూరితాయాం సర్వాంసామృత్తికాన్యూనా
అసంపూర్ణాదేత్ హానికరా సమాతుల్యాచేత్సమదా సమఫలదావృద్ధిస్తు గర్తస్య అధికా
చేత్ వృద్ధిదా కించ కత్తేనిభవనేగ ర్తే మృదం మృత్తికా హిత్యా అపసాధ్య అథ
రాత్రిముఖేనాయంతాశతోయంజలం ప్రపూర్య కిజ్జలం ప్రాతర్ద్వైప్రదం జలమస్తీచే
త్స్ఫులిదంపంకోయదినిరశనం దాద్రవ్యంకుర్వాత్ రజః ధూశ్చేత్ మృత్యుకృత్కృ
తే, గృహపరేతిశేషః.

అవ. పల్లమున మృజ్జలములనిండించుటకు ఫలమును జెప్పుచు
న్నాడు —

తా. విడితక్కువ మూరెడుపల్లమును శ్రవ్యి యాపల్లమునుదా
నిమిట్టిచే పూడ్చినచున్న తక్కువయయ్యెనేని కీడుగలుగఁ జేయును. సరి
యైన సమఫలమునిచ్చును అధికయయ్యెనేని వృద్ధిగలుగ జేయును. అప
ల్లముననే ముందునాటి నాయంకాలమున జలముపోసి మఱునాఁడుద
యమునఁజూడఁగా నుచోకముందెనేని సుఖప్రదమగు సమసుగానుండిన
సన్నము బెల్లముగఁ జేయు. దుమ్ముగానుండిన మృత్యుప్రదమగును.

అవ. జలగతికూపఖననయో ర్దిక్షిర్దియ మాహ. —

అన్యక్షేత్రజలం స్వధామగమనం హానిశ్చ తోలాహలః.

ప్రాగీశాన్యకుచేరచేకగళితం స్వక్షేత్రతోయం శుభమ్,

సౌమ్యప్రాక్షలధీశకూపఖననం కర్తుశ్చ లక్ష్మీప్రదం

వాషాణాదిభేత్సుఖించ ఖననే న్యా దస్థిలాభో మృతిః. 240

వా. — అన్యక్షేత్రేతి. అన్యక్షేత్రజం పశ్యమాదకం స్వధామగమనం
స్వగృహగమనం భవేద్వదిహానిః తోలాహలా యద్ధంచ పాతేత్ స్వక్షేత్రతోయం
స్వగృహోదకం ప్రాగీశాన్యకుచేరచేకగళితం ప్రాగీశాన్యోదీచీషు గళితంచే మృధం
అన్యక్షేత్రాలితంచే దశుశుమిత్యర్థాల్లభ్యతే. సౌమ్యప్రాక్షలధీశకూపఖననం సౌమ్యయదీచీ

ప్రాకృత్యుద్భావధీకః ప్రతిపీడికావీతాను దిక్షుమానభవనంచేత్ కర్తుఃగృహపతేః లక్ష్మీ
ప్రదం చకారః పాదపూజితాత్మకః భవనేహుభవనసతి పాపానాదిభేద్యదికుభం
అస్థిలాభోయతి చ్చుతిర్భవేత్.

అం ఉదకము బైటపోవుటకును, బావిత్రవుటకు, దిక్షిర్ణయ
మును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఇతరుః లుండీయునకము శమయింటికిఁబుచ్చునటుల నుండె
నేని హానియుం గలవాఁడుం గలుగును. తనయింటినిచ్చు ప్రాగీతాన్య
కుబేరదిక్కులకుఁ బోవుట శుభకరముగను తనయింటికి ప్రాకృచ్ఛిమో
త్తరదిక్కులయందు బావి త్రవ్వినేని గృహపతికి లక్ష్మీకరంబగు నట్లు
త్రవ్వఁబడినబావియందు పాపానాదు లుండెనేని శుభముగు ననుక
లుండెనేని మృత్యుప్రసముగును.

అవ. గృహకర్ణికాచక్రలక్షణ మూహ —

చక్రం స్యాద్భూతకర్ణికాహ్వయ మిదం సంలిఖ్య లింగ త్రయం
రేఖా సైత్ర చతస్ర ఏవ విలిఖే త్త్రివిక్వ వస్తాదితః,
ఏకైకస్య హి తారకానవ నవ ప్రాగ్లింగవామాధరా
మూర్ధ్వస్థా అపి హోర్ధ్వగా శ్శుభఫలా నింద్యా స్తవ్ధోదేకగాః.

వా. — చక్ర మితి. లింగ త్రయం లింగాకారరేఖాత్రయం, సంలిఖ్య తక్ర
లింగ త్రయ ఏవచక్రారేఖా త్త్రివిక్వలిఖేద్యది ఇదమేవగృహకర్ణికాహ్వయం గృహ
కర్ణికాఖ్యంతచక్రం భవతి చక్రస్యఫలం దివ్యయతి. ప్రాకృచ్ఛిమతః లింగవామాధరాత్
లింగస్య ఉద్వాహా నామభాగం తస్యాధరమధోభాగః తస్మాస్తవారభ్య, ఏకైకస్య
లింగస్య, వస్తాదితి. అత్యవ్యాదితః, నవనవతారకాః. లిఖేత్ ఏవంలిఖితేయ ఉర్ధ్వ
స్థా లింగత్రయోమూర్ధ్వః ఉర్ధ్వగా అపియోహోర్ధ్వగతాశ్చ తాస్తాశ్చతాంకాః శుభ
ఫలా. కర్తుః శుభఫలవాధవంతి. అధోదేకగాన్తు లింగత్రయస్యాధః ప్రదేశకతాన్తు,
నింద్యాః అశుభఫలా.

అవ. గృహకర్ణికాచక్రలక్షణమును జెప్పుచున్నాడు. —

తా. నిమిషగ మూడు లింగాకారరేఖలువ్రాపి దానిపై నాలు
గడ్డగీట్లుగీచి యందు నెడమ ప్రక్క నున్న లింగమున కెడమ పార్శ్వమున
నున్న క్రిందియడ్డగీటుమొన లొక్కొక గీతకు నల్వినీమొద లొక్కొక
నక్షత్రము వరుసవ్రాయు. యు ననగా లింగమునకు నెడమ ప్రక్క ర
నక్షత్రములు శిరస్సున గ కుడి ప్రక్క ర నక్షత్రము లీతీరున వ్రతిలింగ

మునకు వ్రాయగ నన్నిలింగములశిరంబున నున్న సక్షత్రములు ఏకమై ప్రక్కనున్న ర సక్షత్రములు స్తంభ ప్రతిష్ఠ మొనలగు శార్యములవిషయమై శుభకరంబులగు లింగమునకుఁ గుడిప్రక్కనున్న సక్షత్రముల శుభకరంబు లగు ననుట. అశ్వినాదిసక్షత్రములలో నీచక్రమందు శ్రేష్ఠములుగా నేర్పిచెడుసక్షత్రముల దెలిసికొనుటకు నామాసక్షత్ర జ్ఞాపకంబులగు సంఖ్యలు వ్రాయఁబడియున్నవి ౧, ౨, ౩, ౪, ౫, ౧౦, ౧౧, ౧౨, ౧౩, ౧౪, ౧౫, ౨౦, ౨౧, ౨౨, ౨౩ ఈసంఖ్యల సక్షత్రములు శుభకరంబు లని ముఖ్యాభిప్రాయము.

అవ. గృహకర్ణికాచక్రే ఏకవిద్యశ్రేణాగర్గ్రహాయుత్తచంద్ర ఫలమాహ —

శ్రేణాయాం చ తిరశ్చి తక్ర గృహీణః స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే
నూర్యేణాగ్నిభయంకుశేన సహితోమృత్యుం బుధేనామయమ్,
దార్భాగ్యం గురుణా సిలేన కలహం మంచేన చోరాగమం
దారిద్ర్యం తమసా భవశేన చలనం కుర్యా చ్చకీ తద్భవే. 242

వ్యా. — శ్రేణాయా మితి, కకీ చంద్రః స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే యద్భవ స్తంభ ప్రతిష్ఠాకాలే తిరశ్చి శ్రేణాయాం నూర్యేణ సహితోయితి తద్భవే విద్యమానస్య గృహీతో యజమానస్య తక్ర తదా అగ్నిభయం కుశేన సహితోయితి మృత్యుం మత లభయం బుధేన ఆయుం రోగం గురుణా దార్భాగ్యం సిలేన కుశ్రేణ కలహం మంచేన చోరాగమంతమసా రాహుణా దారిద్ర్యమ్, తమ స్తు రాహు స్వర్భాహు రిత్త ముః, భవశేన కరుణా చలనం స్థానచలనం పర్యాయః.

అవ. స్తంభ ప్రతిష్ఠాకాలమున గృహకర్ణికాచక్ర మునందు చంద్రుడున్న సక్షత్రము తిర్యగ్శ్రేణియందుఁ జేరి యాసక్షత్రమునగాని ఆతిర్యగ్శ్రేణియందుఁగూ యితరసక్షత్రములయందుఁగాని నూగ్యుడౌ మొదలగు గ్రహంబు లుండునేని వానికి ఫలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. చంద్రునితోడి నూగ్యుడౌ, కుజుడౌ, బుధుడౌ, గురువు, శుక్రుడౌ, శని, రాహువు, కేతువు ఏమిట చేరి లేని వనినని అగ్ని, వృశ్చి రోగ దార్భాగ్య కలహ చోరి దారిద్ర్య స్థానచలన భయంబులు గలుగుఁగాన చంద్రునితో నేగ్రహంబును జేరియుండఁగూడదు.

అవ డే త్రస్య నవవర్గగణితక్రమ మాహ. —

అయామేన విశాలమేవ గుణయేత్ డే త్రికృతం య త్పదం
నాగార్కైః స్వమృణాం భవేత్రికరిభి ర్వారోఽఙ్కరైర్దివమ్,
షట్రింశేన భవన్త్యైర్నవగజై రాయోఽఙ్కరైర్వయ
స్వంశ వృణ్ణవభి స్తదేవ విభజే దాయుర్నజై ర్దిక్పతిః. 248

వ్యా — అయామే శేతి. అయామేన గృహాణునైశ్చేణ విశాలం గృహాణుని
స్తానం గుణయేత్. ఇత్థం సంసుఖ్య యత్ డే త్రికృతం భవతి తత్పదం డే త్రికృతప
దమేవాగార్కైః. నాగై ర్భవతి ధ్వజిత్వా అర్కైః. వ్యావర్థి ర్విభజేతి య ద్విప్తం
తత్ స్వం భవం భవతి. పున స్తత్పదమేవ త్రింశభిః త్రిభిః సంసుఖ్య కంభిః అష్టభి
ర్విభజేతి యద్యం యుగం భవతి పున స్తత్పదమేవ అంశకైః. నవభిః సంసుఖ్య పద్భిః
వ్యాజేతి యద్యం చాలో భవతి పున స్తత్పదమేవ షట్రింశేన షడ్భిః సంసుఖ్య త్రింశ
త్సంఖ్యయా వ్యాజేతి యద్యం దివం దివసో భవతి. పున స్తత్పదమేవ అష్టభిః. అష్టభి
సంసుఖ్య కైః సప్తవింశతిభిః వ్యాజేతి యద్యం భం నక్షత్రం భవతి. పున స్తత్పదమేవ
నవగజైః. నవభిః సంసుఖ్య గజైః. అష్టభిః వ్యాజేతి యద్యం ఆయా. తత్పదం అంశభా
ర్కైః. అంశకైర్నవభిః సంసుఖ్య భార్కైః. దింశత్యుక్తకరేన వ్యాజేతి యద్యం వయో
భవతి. తత్పదమేవ షట్టవభిః షడ్భిః సంసుఖ్య నవభిః వ్యాజేతి యద్యం మంశః. తదేవ
పూర్వాగకమేవాఽయం. గజై ర్భవతి ర్విభజేత్యది దిక్పతి రింద్రాదిదిగో భవతి.

అవ. గృహముగట్టెడు స్థలములకు ధనము ఋణము చారము
దినము నక్షత్రము ఆయుము ఆయుస్సు అంశము దిక్పతుల నెడు నవవర్గ
గణితక్రమమును తెల్పఁచున్నాఁడు —

తా. గృహముగట్టెడు ప్రదేశముయొక్కనిడుపును కొలిచి ఏర్ప
డినసంఖ్యచే నెడల్పుసంఖ్యను గుణించి నాసంఖ్యకు డే త్రికృతపదము
నుచామంబగును. అట్టిడే త్రికృతపదసంఖ్యను ముందువ్రాయఁగలసం
ఖ్యలచేదొమ్మిదిమాఱులు గుణించి తొమ్మిదిమాఱులుభాగహరింపఁగా
మిగిలినసంఖ్యలు ముందుఁజెప్పిన ధనఋణాదినవర్గులగునట్లు వర్గజ్ఞాప
కములకై పైన వ్రాయఁబోవుసంఖ్యలో మొదటియంకెగుణకమనియు,
రెండవయంకె హరణమనియు చెలిసికొని గుణించి రేని నవవర్గగణిత మే
ర్పడును. గుణ ౧, హ ౧౨, ధనం. 3, ౪, ఋ. ౯, ౭, వార ౬, ౩౦,
ది ౪, ౨౭, న. ౯, ౪, అ. ౧౨, ౧౨౦, వయస్సు, ౬, ౯ అంశము మరల

వయస్సంఖ్యను గూడ భాగవారింపగా శేషము దిక్పతియని యెఱుంగ
వలయు ననుట.

అవ. పూర్వోక్తధనాదీనాం ప్రత్యేకఫలా న్యాహ. —

క్షేత్రే పూర్వపదం పున శ్చ గుణయే న్నా గాదివాక్యాద్యయా
తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయైవ నిభజే ద్ద్రవ్యాది శేషే ర్నిభేత్,
కర్తు శ్చే దధికం ధనం శుభ మౌనా ద్య ద్యల్ప మథో శుభం
యద్యాదౌ విషమ శ్శుభ శ్శుభ ఫలా వారా శ్శుభానాం యది.

వ్యా. — క్షేత్ర యితి. క్షేత్రే గృహణాదా భూత్యుపదం ఆయామే విరాజన్
నీరం పదం నాగాదివాక్యాద్యయా నాగాదివాక్యే ఆద్యయా ప్రథమసంఖ్యయా పున
శ్చ గుణయేత్. తద్వాక్యాంతిమసంఖ్యయా నాగాదివాక్యే ఆంతిమసంఖ్యయైవ నిభ
జేత్. ఆయాదుర్భా, భూత్యుపద మప్తధి. సంగుగ్య వ్యాదకళి ర్విభజేత్. ఏవం సవ్య
త్రా భూత్యాం. తథావ సరి శేత్రై. ద్రవ్యాది ధనమునాదీం లభేత్. ధనము
నాత్ ఆధికంచేత్ కర్తు. గృహపతే. శుభం. ఋణా దర్భః అల్పంయది అశుభం.
ఆయా విషమశ్చే ద్యధి. సమశ్చే దశుభశ్చ త్యర్థాన్నిభేత్ శుభానాం శుభగ్రహణాం
సంబంధినో వారా శ్శుభఫలా శ్శుభఫలవా ధివంతి.

అవ. పూర్వోక్తోకమునఁ జెప్పిన ధనమునాదులకు ఫలమును జెప్పు
చున్నాఁడు. —

తా. ఉక్తక్రమంబుగ గుణకభాగవారములు చూడగ ధన
సంఖ్యకంటె నెక్కువాయెనేని గృహపతికి శుభమగు. తక్కువాయెనేని
యశుభమగు. ఆయసంఖ్యచేసిగనున్న శుభమగు. శుభగ్రహవారము
లు శుభకరంబులగును.

అవ. క్రమప్రాప్తస్య గణితాగతనక్షత్రస్య ఫల మాహ. —

ఆత్మనా ద్భూవాభాంతిమేవ గణయే ద్యద్యచ్ఛ తారాబలం
చాత్మర్థం గృహభం యదేవ మశుభం తా ర్తీయభం న్యాయః,
దుఃఖం స్యాద్యది పంచమం నిధనదం కర్తు శ్చే త్సప్తమం

క్షేత్రే పుత్రకరా సుదా గృహపతే రే వేతిరా స్తారకా. 245

వ్యా. — ఆత్మనా యితి. తారాబలం యద్యత్ తారాబలే యథా ఆత్మర్థ మారభ్య
నిత్యనక్షత్రపథ్యంతం గణయేత్ తద్వ చాత్మనాత్ సప్తజ్జ్మక్షేత్ర మారభ్య గృహ
భాంతింగణితాగత గృహనక్షత్రపథ్యంతం గణయేత్. ఏవంచ సరి ఆత్మర్థం గృహభం

శనానక్షత్రం చ ఏకం యది గృహపతే రశుభం తా ద్రీయభం అత్తర్వా ద్గృహనక్షత్రం
 తృతీయం యది స్వక్షయః స్వస్య గృహపతే త్తయః నాశః స్వాత్. పంచమం యది
 దురభిస్సాత్. సప్తమం చేత్ కర్తుః నిశనదం మరణప్రదం స్వాత్. ఇతరాః తృతీయ
 పంచమసప్తమాభిర్క్వా స్తా రకాస్తు తే త్రే గృహభూమా గృహపతేః పుత్రకరాః సంతా
 నకరా భింతి

అవ ఉక్తగణితక్రమంబున నచ్చిన గృహనక్షత్ర ఫలమును జెప్ప
 చున్నాడు —

తా. తనబన్న యక్షత్రము మొదలు గృహనక్షత్రమువఱకు లెక్క
 జెట్టి యా సంఖ్యను లొమ్మిదిచే భాగహరింపఁగాఁ దననక్షత్రము గృహ
 నక్షత్ర మేకమాయెనేని యశుభకరంబు. బన్ననక్షత్రమునకు గృహ
 నక్షత్రము మూడవది ఐదవది ఏడవది యాయెనేని వరుసగ నాశనము
 దుఃఖము మరణము గలుగు, నాలుగు ఆఱు ఎనిమిది లొమ్మిది సంఖ్యల
 దైన తేమపుత్రకరంబు లగును.

అవ రాశ్యంతగణనాఫల మాహ. —

రాశ్యంతం గణయే ద్గృహస్య గృహిణో రాశ్యాది తత్తత్ఫలం
 నిస్సంతానకరం త్రికోణవిలయం ద్విద్వాదకోఽనర్థకృత్,
 షష్టాష్టాభ్యగృహం సదా కలహదం చాన్యే శుభా రాశయో
 దంపత్యోరపి య త్ఫలం పరిణయే కర్తు ద్గృహే తత్ఫలమ్. 2:6

వ్యా. — రాశ్యంత మితి. గృహిణో యజమానస్య రాశ్యాది బన్నరాశి మాకభ్య
 గృహస్య రాశ్యంతం గణయేత్ ఏవింషతి త్రికోణవిలయం గృహిణః రాశీః పంచమం
 నవమంచేత్ నిస్సంతానకరం ద్విద్వాదకః గృహిణో రాశీః ద్వితీయో ద్వాదశ కృ
 త్తనర్థకృత్. షష్టాష్టాభ్యగృహం షష్ట్యగృహ మష్ట్యగృహం చ కలహదం అన్యే శుభా
 తిర్క్తారాశయః శుభాః. ఏవింషతా పరిణయే నివాసే దంపత్యో శ్శిష్యత్ఫల ము
 క్తం తత్ఫలం తత్తత్ఫలం కర్తుః యజమానస్య గృహే గృహవిషయేఽపి ద్రష్టవ్య
 మిత్యర్థః.

అవ. గృహరాశ్యంతగణనా ఫలమును జెప్పచున్నాడు —

తా. యజమానునియొక్క బన్న రాశి మొదలు గృహరాశివఱకు
 గణనచేయుఁగా గృహవతిగ శిశి గృహరాశి అయినవది, లొమ్మిదివదిగా
 నున్న నిస్సంతానకరంబగు. ౩-వది ౧౨-వదిగా నున్న వీడాకరంబగు. ౪
 ౬-వది ౮-వదిగా నున్న నిలహప్రదమగు. శేషంబులు శుభకరంబులగు.

మఱియు వినాహవిషయమై దంపతులకుఁ జెప్పఁబడియున్న ఫలంబుల
న్నియు నచట గృహవిషయమై యూహ్యంబు లగును.

అవ. గణితాగతదివసాంశానాం క్రమాత్ఫలా న్యాహ —

రిక్తా శూన్యకరా అమా నిధనదా మాసాది రా ర్దిప్రదా
తచ్చేమా స్తిథయి శ్శుభా గృహపతే రంశస్య చేదం ఫలమ్,
నాశో వృద్ధిః శ్శుభ శ్శుచియే దాహో మృతి స్తస్కరః
పుత్రో గోధన మిష్టపుష్టి రనిశం గేహీ నవాంశాః క్రమాత్. 247

వాక్య — రిక్త ఇతి రిక్తార్తి క్తిథయః గృహపతేః కూన్యకరా నాశప్రదా
భవంతి అమా అమావాస్యా నిధనదా మరణప్రదా మాసాదిః కుక్షప్రతిపత్ ఆర్దిప్ర
దా దీదారి తచ్చేమః ఉక్తారిక్తా స్తిథయః శుభాః గృహపతే రంశస్య ఇదం ఐశ్వ
ర్యాణం ఫలం భూతస్యం గేహీ గృహవిషయే ప్రథమనవాంశో నాశః నాశకః ద్వి
రీయా వృద్ధిః శుభీయ శ్శుభో లక్షీప్రదః వకుల్లో దాహః దహనదః పంచమా
మృతిః మృతికః పంచస్కరః చోరభయదః సప్తమః పుత్రః పుత్రప్రదః అష్టమా
గోధనం పశుధనకరః నవమః ఇష్టపుష్టిః మనోరథసిద్ధికః. నవాంశాః క్రమాత్ ఉక్త
రీత్యా అనిశం సతతం నిలయే గేహీ ఉక్తఫలదా భవంతి శ్శుభాః.

అవ. పూర్వోక్తగణితక్రమమున చేర్పడినదివసమునకును అంశ
మునకును ఫలములఁ జెప్పదున్నాఁడు —

తా. గణితము చేయుఁగా శుక్ల పాడ్యమియైన గృహపతికిఁ బీడయు,
రిక్తతిథులైన మరణము, అమావాస్యయైన మృతియుఁ గలుగును.
శేషించినతిథులన్నియు శుభకరము లగును మఱియు గృహపతినవాంశ
మునకు గృహనవాంశము మొదటిదిగానున్న యశుభకరంబును, ౨-వది
గానున్న వృద్ధియు, ౩- వదిగానున్న సంపదయు, ౪ - వదిగానున్న గృహ
దహనము, ౫ - వదిగానున్న మరణము, ౬-వదిగానున్న చోరభయము,
౭-వదిగానున్న పుత్రప్రదము, ౮-వదిగానున్న పశుధనప్రదము, ౯- వది
గానున్న నిష్టసిద్ధికరంబు నగును.

అవ. గణితాగతాయుషః దిక్పతినాంచ ఫల మూహా.—

ఆయుష్షప్ర్యధికం శుభం గృహపతే ర్హీనం తు హానిప్రదం
సాభాగ్యం మరరా శ్శూన్యకరా నవాసం వహ్ని ర్యమోఽనుజ్ఞశమ్,
రక్ష శ్శిశ్రుభయం పశుం జలపతిః కుర్యా న్నరు చ్చంచలం

ధాన్యం యక్షపతి శ్చివ శ్చివ మిదం న్యా ద్విక్వతీనాం ఫలమ్ 248

న్యా — ఆయు రితి. ఆయుః గణితాగతాయుః పవ్యధికంచేత్ గృహపతే
వ్యవహానస్య కుభం భవేత్ హీనం పవ్యసంఖ్యామ్యానంచేత్ హనిప్రద మితి. అథ
దిక్పతీనాం ఫలం నుకరాట్ ఇంద్ర శ్చేత్ గృహపతే స్సాభాగ్యం పహ్నిశ్చే ద్వహస్య
దహనం యమస్తు ఆమం గళం వక్షః నిర్ బుతిః 'నైబుతో యాతుకక్షన్' ఇతియథః.
శక్రుభయం జలపరివృదుః 'యాదహనాం పతి భక్ష్వతి' రిత్వయః. పశుం గోలాభం మయ
వ్యామః తంచలం సానచలనం యక్షపతిః పుత్రో ధాన్యం శివః ఈశాన్యః శివం
మంగళం తవ్యాత్. శ్శక్రే నుగం శివం భద్రం కల్యాణం మంగళం కుభ' మిత్వ
యః. ఇదమేవ దిక్పతీనాం ఫలం న్యాత్.

అవ. ఆయుర్దిక్ష్పతులకు ఫలములఁ జెప్పయన్నాడు.—

తా. గణితముఁ జేయనేర్పడిన ఆయువుయొక్క సంఖ్య ౬౦
యింటికి హేచ్చుగానుండునేని గృహపతికి కుభకరంబగును ౬౦ యిం
టికి తక్కువగా నుండేనేని హనికరం బగు గణితమువలన నేర్పడిన
ఇంద్రాద్యష్టదిక్పతులు వరుసగ సౌభాగ్యము, గృహదహనము, అకు
భము, శక్రుభయము; పశులాభము, స్థానచలనము, ధాన్యము, కుభ
ము ఈయష్టవిధ ఫలములఁ గలుగఁజేయుదురు.

అవ. అథ చైత్రాదిమాసానాం క్రమా త్ఫల మాహ —

చైత్రాద్యాః క్రమశ్చ క్షుభం బహుధనం నృత్యం చ గోవాశనం
గోలాభం సుతనాశనం త్వనశనం సంపూర్ణసౌఖ్యం సదా,
ధాన్యం పహ్నిభయం జయం బహునుఖం స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే
కుర్యత్ స్తద్ధహిణి క్షుభోఽవ్యతీభక్తృ న్నానో మలాభో యది.

న్యా — చైత్రాద్యా ఇతి చైత్రాద్యాః చైత్రాద్యాదకమాసాః. స్తంభప్రతిష్ఠా
గమే స్తంభ ప్రతిష్ఠాకారే క్రమః. తిర్థిలాని కుర్యత్ రితి సంబంధః. యథాచైత్ర
మాస క్షుభం చైతాభో బహుధనం శ్శక్రే నృత్యం అహిభో గోవాశనం క్రాంతో
గోలాభం భాద్రపద స్సుతనాశనం ఆశ్వయుజః అనశన మన్నాభావం కార్తిక క్షుం
పూర్ణసౌఖ్యం మార్గశ్శిర్షా ధాన్యం పాపం పహ్నిభయం మాఘో జయం ఫాల్గునో
బహునుఖ మితి కుభాని మలాభో మాసః అధికమాసో యది తద్ధహిణః తద్ధహ
పతే రకుభోద్భవతి

అవ. చైత్రాదిపంచదశమాసములకు ఫలములఁ జెప్పయన్నాడు.—

తా. చైత్రమాసముమొదలు ఫాల్గునమాసమువరకు ౧౨
మాసములలో గృహమునకు స్తంభ ప్రతిష్ఠా జేసిరేని క్రమముగ కుభము
అధికధనము మరణము పశునాశము పశులాభము పుత్రనాశము అశ

నాభావము సంపూర్ణసుఖము భావ్యము అగ్నిభయముజయము బహు
సౌఖ్యము ఈదాన్వితవిధఫలములు గలుగుననియు ఈ మాసములలో
నధికమాసము శుభకరంబైన మాసముగానుండెనేని నదియు నశుభ
కరంబు

అవ. చరరాశ్యాదిగతనూర్యఫల మాహ —

తిత్తాంశు శ్చరరాశిః స్థిరగతో వాప్యర్థకృత్సంప్రదా
మృత్యుస్సాన్య ద్వికరీగో గృహపతేః సంభవతిష్ఠాగమే,
వారా వారదినేతయో రనలదా ధీని శ్చకే శోకకృ
తూర్ణః పుత్రకృ దర్థదా గురుభృగూ జ్ఞః శ్చైర్యకృ ద్భానుజః.

వా. — తిత్తాంశు రితి, తిత్తాంశుః నూర్యః చరరాశిగోవా స్థిరరాశిగతః స్థిర
రాశిగోవా సుప్తవా అర్థకృ ద్భవతి. సంభవతిష్ఠాగమే సంభవతిష్ఠాగమే చరరాశి
ద్వికరీగః ద్విస్యభావరాశికర్యేత్ గృహపతేః మృత్యుః సాన్యతే. అథ వారఫల మా
హ. — చరదినేతయో. అరోఽంగారకః దినేతః నూర్యః రయో ర్వారా విజభాను
వాసరా అనలదా ఏకద్వారద్వయే సంభవతిష్ఠాచిత్ లిప్తహం ద్భవం భవే దిత్థార్థః.
ధీనిః కి ధీశేందువార ఇత్థార్థః శోకకృత్ భూర్జఃచంద్రః భూర్జేందువాసః పుత్ర
కృత్ గురుభృగూ గురుశుక్రవారా సంపత్కరౌ. జ్ఞః బుధవాసకః భానుజః శనివా
సకృత్ స్థైర్యకృత్. చిరకాశ్చిరకాలదా దిత్థార్థః.

అవ చరరాశ్యాదిగతనూర్యఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. గృహమునకు స్తంభప్రతిష్ఠచేయు సమయమున నూర్యః
డు తరస్థిరనామాంకితములగు లగ్నములయందున్న ధనప్రదుడగు ద్వి
స్వభావలగ్నగతుండై యున్న గృహపతికి మృత్యుకరుడగు. భావ్యంగా
రకవారములయందు స్తంభప్రతిష్ఠచేయుఁబడిన గృహ మగ్నిదగ్ధమగు.
ధీనిచంద్రవారము దుఃఖప్రసమగు. భూర్జేందువారము సుపుత్రప్ర
సమగు. గురుభృగూవారములు సంపత్కరంబు లగు. బుధశనివారములు
స్థిరకరంబు లగును.

అవ అథ లగ్నఫలా న్యూహ —

సూర్యాంగారకం గ్నవర్గహితం సర్వం స్థిరం శోభనం
లగ్నం వా ద్వికరీగ మత్ర గృహిణో లగ్నం చరం చంచలమ్,
సూర్యాంగారకలగ్న మప్యథ శుభం సౌమ్యగ్రహై స్సంయుతం

సౌమ్యై ర్వా యది వీక్షితం సుబలిభిః కూగ్రా స్త్రివష్టా నుగాః.

వాణి — సూర్యేతి సూర్యాంగారకలగ్నవ్యవహితం సూర్యాంగారకయోః లగ్నం సింహవృత్తికే తయో ర్వర్గం చ ద్వర్గంచ తాభ్యాం రహితం సర్వస్థిం శోభనం కించ ద్విశరీరం ద్విస్వభావమపి లగ్నం గృహీణః ఆత్ర స్తంభప్రతిష్ఠామాం శుభం. చరలగ్నంచేత్ చంచలం వలన ప్రవంభవేత్. అథవా సూర్యాంగారకలగ్నం సింహ వృత్తికముః శూన్యగ్రహౌ గుంయుతం యుక్తంచే ద్దుభయం అథవా సుబోధిః అధిక బలములై సౌమ్యైః శుభగ్రహైః వీక్షితం దృష్టంచా యది శుభం, అథవా క్రూరాః పాపగ్రహైః త్రివష్టాయగాః లగ్నాత్ త్రివష్టాకాదకభావగతా యది రితావా సూర్యాంగారకలగ్నం శుభం భవతి.

అవ లగ్నఫలములఁ జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. సింహవృత్తికలగ్నములును వానివ ద్వర్గములుంగాక తక్కి నస్థిరలగ్నములును ద్విస్వభావలగ్నంబులును స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభకరం బు లగును చరలగ్నము చాంచల్యము నిచ్చు. మఱియు నిషిద్ధములై న సింహవృత్తికములు శుభగ్రహము క్తములై యున్నను అధిబలము క్తములగు. శుభగ్రహములచేఁ జూడిఁబడుచున్నను పాపగ్రహములు ౭, ౮, ౧౧ ఈధానములయం దుండినపు డీలగ్నములు శుభకరంబు లగును

అవ. అథ సక్షత్రాగాం తిర్యగధక్షాద్ధ్వముఖత్వం దర్శయన్ తేషాం తక్తప్రతివినియోగ మాహ —

పాష్టాదిత్యకరత్రయాశ్విశశభృన్దిత్రద్వయాభ్యా శ్శుభాః

సుక్తి స్తిర్యక్షుఖతాన కా గృహవిధా ముఖ్యానవాధోముఖాః,

కూపాదా తు పితృద్విదై వదనుజాహ్యాగ్నిత్రిపూర్వాంతకా

తేషా స్తూర్ధ్వముఖాభిధా నః శుభా వృత్తాదిసంస్థాపనే 252

వాణి — పాష్టేతి పాష్టాదిత్యకరత్రయాశ్విశశభృన్దిత్రద్వయాభ్యాః రవితి ప్రవర్తనానా సుత్రా పాత్తిశ్విరీ వ్యగళిదానానా జ్యేష్ఠాభ్యాః నచ త్విష్టాఖతాం కాగృహవిధా స్తంభప్రతిష్ఠామాం శుభా ముక్త్యః. పితృద్విదై వదనుజాహ్యాగ్నిత్రిపూ ర్వాంతకానః కుఘావిభాఖామూలా శ్రే షాకృ త్రికాపూర్వగుపితృవాహధాపూర్వాభా ద్రాహణ్యః నవాధోః ఖా స్థానః కూపాదా మాసవః పితృకావిభవకర్తృణి ము ఖ్యాః. తేషాన్సు ప్రమ్యర్థాత్కర్తృణా త్తేరావాధోత్తరాభాద్రాతథిన్ద్రోహిణీధని త్వాః సవోర్ధ్వముఖాభిధా స్థానకః వృత్తాదిసంస్థాపనే శుభాః.

అవ. నక్షత్రములకు తిర్యజ్ఞుఖాధోముఖోర్ధ్వముఖస్వములను వానికి ఫలములను జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అశ్విని మొదలు రేవతివఱకు నరువదియేడు నక్షత్రములఁ దెలిసికొనుట కీ క్రింద వ్రాయఁబడియున్న నక్షత్రజ్ఞాపకంబులగు సంఖ్య లచేత నాసంఖ్యావాచ్యనక్షత్రములఁ దెలిసికొనవలయు నక్షత్ర జ్ఞాపకంబులగు సంఖ్యలు ౧, ౫, ౯, ౧౩, ౧౭, ౧౫, ౧౭, ౧౮, ౨౭ ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు తిర్యజ్ఞుఖనక్షత్రములు స్తంభప్రతిష్ఠకు శుభ కరంబులు. ౨, ౩, ౪, ౧౦, ౧౧, ౧౬, ౧౯, ౨౦, ౨౫ ఈ సంఖ్యా వాచ్యంబులగు నధోముఖనక్షత్రములు బావులు, గుంటలు, చెఱు వులు మొదలైనవానిని త్రవ్వుటకు శ్రేష్ఠములు. ౪, ౬, ౮, ౧౨, ౨౧, ౨౨, ౨౩, ౨౪, ౨౬ ఈసంఖ్యావాచ్యంబులగు నూర్ధ్వముఖన క్షత్రములు గొన్ని వనములు పైదులు మొదలైనవానిని స్థాపించు నెడల శుభకరంబు లగును.

అవ. పూర్వం నామాన్యేన స్తంభప్రతిష్ఠానక్షత్రా న్యుక్తాన్ ఇదానీం విశేషేణ నిరూపయతి.—

నానత్యాదితి రేవతీకరగురుశ్రోత్రయేందూత్తరా
మిత్రతప్త్యువిధాత్మభేదా గుతదా స్తంభప్రతిష్ఠార్థదా,
యన్నిర్వాణ్యహేళజేతవివరే స్తంభప్రతిష్ఠాం శుభాం
కృత్యా తద్దహసంయుతాన్యభవనం కార్యం తథా తద్యుతమ్.

వా. — నానత్యది. నానత్యః అశ్వినీ అదితి. పునర్యనూ రేవతీ ప్రతిష్ఠా కలా హస్తః గురుః పుత్యః శ్రోత్రయం క్రమగతవిష్టాకతభిరజః ఇందుః మృగశిర్షం ఉత్త రాత్రయం మిత్ర మహారాధా తప్త్యు విద్రా విధాతా కౌహిణీ ఏతేషు సంవదకనక్ష త్రేషు స్తంభప్రతిష్ఠానుతదా పుత్రదా అథవా సంపత్కరా వ యన్నిర్వాణ్యహేళ జేతవివరే యతో నిర్వాణ్యహం తిష్య ఈళజేతః యశాన్యా దికో తస్యాం దితి వివర గత శుభాం స్తంభప్రతిష్ఠాం కృత్యా తదసంతరం తద్దహసంయుతాన్యభవనం తద్దహేణ సంయుతుయుక్తం అన్యభవనం గృహంతరం కార్యం నిర్వాతవ్యం. తథా తద్యుతం గృహం తరమపి కార్యం ప్రథమగృహ స్తంభప్రతిష్ఠాయా మేవ ముఖ్యనక్షత్రాదివిశేషవిచారః. నకు ప్రతిగృహస్యాపి త్యాశయః.

అవ. పూర్వశ్లోకమందు నామాన్యముగా స్తంభప్రతిష్ఠకు నక్ష త్రములఁ జెప్పి మరల విశేషనక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అశ్వీపున, రేవ, హ, పువ్య, శ్ర, ధని, శత, మృ, ఉత్త, ఉషా, ఉభా, అనూ, చి, రో ఈంశు నక్షత్రములు పుత్రకరంబులును సంపత్కరంబులు. ఆ వంధమును తాను కట్టఁబోయెడిగృహమున కీశాన్యదిక్కున నొకపల్లము త్రవ్వి అందుఁ బ్రతిష్ఠ చేసి పిమ్మట గృహనిర్మాణము చేయవలయును. ఇట్లు నిర్మితమైనగృహముతో మరల నెన్నిగృహములుగాని నిర్మాణముఁ జేయునెవల లగ్నాదివిచారము లనావశ్యకములు.

అన. వాస్తుపురుషస్థితిక్రమ మూహ. —

మానేషు క్రమశః స్థిమి త్రిమి సదా ప్రాచీనభవ్యాదితః

స్వాపాదేయమహీమ వాస్తుపురుష స్తద్వామశాయీ భవేత్,

త్యక్తా తచ్చరణేక్షణస్థకకుభా తత్పృష్ఠమూర్ధస్థది

శ్చాలాన్వేష వినిశ్చి వే త్తదుదరే శంకుం యథోక్తం సుధీ. 254

వ్యా — మానే ప్స్థితి వాస్తుపురుషః క్రమశో వక్ష్యమామకారణ ప్రాచీన భవ్యాదితః, ప్రాచీ మూర్ధస్థ మానేషు భాద్రపదమాశ్వేత్థిర్థః త్రిమి త్రిమి మానేషు సదా త్స్థితి. అయమే వాశయః. ప్రాచ్యం భాద్రపదాశ్వయుజా ర్థిశేష, కరః దక్షిణార్థం మూర్ధస్థి పాదమాశ్లేష, ప్రతీచ్ఛాం ఫాల్గుణవైశాఖశేష, ఉదీచ్ఛాం శ్యేష్ఠాపథ్యైశానే ప్స్థితి స్వాపాదేయమహీమ స్వాపాదేయా. యాం మహ్యః తాను వామశాయీ వామభాగశాయీ భవేత్, తచ్చరణేక్షణస్థకకుభా తస్య వాస్తుపురుషస్య చరణేక్షణస్థే యే కకుభా దిత్ తే 'దిశస్తు కకుభః శాక్తా' ఇత్యుక్తః త్యక్తా విశాయ తత్పృష్ఠమూర్ధస్థశ్చాలాను తస్య వాస్తుపురుషస్య పృష్ఠమూర్ధస్థి. యే దిశస్తు తయో ర్థా శ్చాలా గృహః తాన్వేష తరువరేతత్పృష్ఠభాగ ఏవ సుధీ ర్విద్వాత్ యథోక్తం శాస్త్రోక్తరీత్యా శంకుం వినిశ్చి వేత్ స్థాపయేత్.

అన వాస్తుపురుషుం దుండెడిక్రమమును దానికి ఫలమును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. వాస్తుపురుషుఁడు భాద్రపదముమొదలు 3 మాసములు తూర్పుకలగాను, మూర్ధశీర్షముమొదలు 3 మాసములు దక్షిణశిరస్సుగాను, ఫాల్గుణముమొదలు 3 మాసములు పడమటికలగాను, శ్యేష్ఠ మాసము మొదలు 3 మాసములవఱకు సుత్తరశిరస్సు గాను, యేకమప్రక్కగా మల్లి శయనించియుండునుగాన సతనిపాదములున్న

దిక్కును నేత్రములచూపున్న దిక్కును వదలి యతని శిరస్సును వీపు నున్నదిక్కులయందుఁ దాఁ గట్టెడు గృహమునకు మధ్యభాగమున శాస్త్రప్రకారముగ శంకుస్థాపనఁ జేయవలయును.

అవ. శంకులక్షణమాహ. —

తచ్ఛంకుం త్రివిధం విభజ్య సమశ శ్చోర్ధ్వాదిభాగత్రయే
వ్యష్టాశ్రం చతురశ్ర మప్రణమృజం చానశ్ర మేవంవిధమ్,
సర్వేషాం చ వితస్తిమాత్ర మవధిః స్వోర్ధ్వాదిరత్నాన్వితం
గంధాదైవ్య రభిపూజితం శుభదినే శంకుం న్యసే న్నన్తతైః. 250

వాగ్మి. — తదితి. సర్వేషాం సర్వవిధానాం వితస్తిమాత్రం ద్వాదశాంశుకాత్రి మవధిః. ప్రమాణం 'వితస్తిర్ద్వాదశాంశుక' మిత్యనుతః. తచ్ఛంకుం ద్వాదశాంశుకపరి మితశంకుం సమశః. అన్యూనాధికం యథాతథా త్రివిధం విభజ్య ఉర్ధ్వాదిభాగత్రయే ఉర్ధ్వమధ్యమాధోభాగేషు ఉర్ధ్వభాగే అష్టాశ్రం అష్ట అశ్రయః. శోణాని యస్య తం మధ్యమభాగేచతురశ్రం అధోభాగే అనశ్రం నిష్కృగం నిర్దులకార మితిర్విధః. కించ అన్త్రణం శోటరాదివహితం ఋజుం అన్త్రం ఏవంవిధం ఉత్తయణసంకర్షణం శంకుం గంధాదైవ్య. గంధపుష్పక్షతై రభిపూజితం కృత్వా స్వోర్ధ్వాదిరత్నాన్వితే మువర్తి ప్రవాళదాత్తీకాదిసరున్వితే గర్జ ఇతిశబ్దః. మంగళైః మంగళకూర్మభూషైః శుభదినే భూర్భోవ్యుత్తయణసంకర్షణై శుభదినే న్యసేత్ నిక్షిపేత్.

అవ. శంకులక్షణమును జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. బ్రాహ్మణాది సమ స్తవర్ణంబులవారును తొట్టి ముడి వంపు లేకయుండెడు మ్రాఁకునచా నెఁడువొడవున నొక మేకు నేర్పఱచి యామే కును సమాంశములుగా 12 భాగములుచేసి అందు అధోభాగమున గుండుగను మధ్యభాగమును నాలుగుముాలలు గలదిగాను మొదట నెని మిదిముాలలు గలుగునట్లు చెక్కి దానిని స్వర్ణరత్నాదులతోనున్నపల్లమున శుభ నక్షత్రలగ్నయుక్తమగు దినసంబున మంగళ వాద్యభూషణములతోడ నాటవలయును.

అవ శంకుప్రక్షేపణస్థానా న్యాహ. —

వాపీకూపతటాః సేతుపరిఖా న్వేతాను భిత్తే రథో
భిత్తీనా మపి బాహ్యాదేశనికీటే సంస్వత్ర దేవాలయే,

భిత్తీనా మపి చాంతరే చ నిలయే న్యూతాం పశూనాం సదా

తావత్కాలగృహస్థితి ర్నృహపతే ర్వాప చ్చ శంకుస్థితిః. 266

వ్యా.—వాచీతి వాచీమాపతితాశ్చేకుపరిభాషాను వీతాను భిత్తీః కుడ్యస్య భిత్తీస్త్రీ కుడ్య మేమాకా' మిత్త్యమః. అథః ఆహోభాగే సుర్యత్ర దేవాలయే సకల దేవతానుండితం భిత్తీనాం తావత్కాలగృహస్థితిః తే తావత్కాలగృహస్థితిః న్యూతాం మనుష్య తాం పశూనాం నిలయేచ భిత్తీనా మంతరే సుర్యదేశవన శంకుం నిక్షిపే దితి శేషః. శంకుస్థాపకం చిహ్న శంకుస్థితిః యావత్ గృహపతే క్షయమానస్య తావత్కాలగృ హస్థితిః తావాత్కాలో యస్మాన్సా తావత్కాలా గృహస్థితిః. చిహ్నాలస్థాయిశ్చ శంకుం నిక్షిపే ది త్యాశయః.

అవ. శంకువును స్థాపించుటకు స్థలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. బావి, చెఱువు, గుంటలు నేర్పఱచెడిసమయమున వాని కట్టలక్రిందను దేవాలయములుగట్టెడుసమయమున ప్రాకారమునకువెల వట సమీపప్రదేశమునను పశువులకొట్టము గృహనిర్మాణము చేయు నెడల తా మేర్పఱచుకొనియున్న ఆయమునకు మధ్యప్రదేశమందును శంకుస్థాపన చేయవలయుననియును, ఇతీయు శంకువెంతకాలమువఱకు నుండునో అంతకాల మాగృహపతి సౌఖ్యముగనుండునుగాన బహు కాల ముండఁదగినవ్రాఁతుచే శంకువు నేర్పఱచవలయును.

అవ. అథ శంకు గృహదాహారాం శుభాశుభవృక్షనిర్ణయ మాహ —

కారంజాద్ధనసాలనీవకుటజాః పారాదమందారకా

చిల్వా వై గవయుగ్ధవత్రఖదిరా వృక్షౌ శ్శుభా శ్శుద్ధను.

త్యాజ్యా దగ్ధవిభీకకాన్ముహీవటా నింబా శ్చ యే కంటకా

హ్యశ్వత్థాస్త్రకపిత్థతాశ్చకుశ్లత్తౌ అగస్త్యాదయః. 267

వ్యా.—కరం శేరి. కరంజాః సక్తమాటాః అంధ్రభాషాయాం (కానుగ) అర్జునాః కనుభాః అంధ్రభాషాయాం (మద్ది) సాలాః సర్జకాః అంధ్రభాషాయాం (ఏవేరి)కాః కదంబాః అంధ్రభాషాయాం (గడప) కుటజాః అంధ్రభాషాయాం (కొడికసాల) పారాదాః తాంవిశేషః మందారాః పారిధర్మకాః చిల్వాః ప్రసీద్ధాః వేణువీం నై గవాః వింకాః ముగ్ధవత్రాః కోవిదారకాః అంధ్రభాషాయాం (దేవకాంచ నము) ఖదిరాః ప్రసీద్ధాః ఏతే శ్శుభా శ్శుద్ధను గృహేషు శుభాః అశుభవృక్షౌ నావా. —త్యాజ్యా ఇతి దగ్ధాః దగ్ధవృక్షాః విభీతకాః భూతనానాః స్నునాయః అంధ్ర భాషాయాం (జెయిడు)ఎటాః నింబాః పిచుమందాః యే కంటకాః కంటకానో వృక్షౌ

స్తేఽపి అశ్వశాః ప్రసిద్ధాః అమ్ర శూతాః కపిత్థాః తాళాః తాళవృక్షాః నకుళాః
కేసరాః ప్లక్షాః ప్రసిద్ధాః అగస్త్యాః అంబిభాషాయాం (అవిశ) ఇత్యాదయో వృక్షాః
గృహేభ్యు త్యాజ్యాః. అశుభా ఇత్యర్థః.

అవ. శంకువును స్థాపించుటకును గృహము గట్టుటకును శుభాశు
భవృక్షములఁ జేర్చుచున్నాఁడు —

తా. కానుగ, మద్ది, ఏపె, కడవ, కొడిశపాల, శ్రీ తాళము, పా
రిజాతము, మూరేడు, వెదురు, దేవకాంచనము, చంద్ర, ఇది శుభక
రంబులు. కాలినచెట్లు, తాండ్ర, భూతములుండుచెట్లు, మజ్జీ, అశ్వత్థ
ము, మామిడి, వెలఁగ, ముండ్లుగలచెట్లు, తాటిచెట్లు, అశోకము, వేప
చెట్లు, జువ్వి, అగిశ, ఈచెట్లు అశుభకరంబులు.

అవ. అథ గృహాణాం దిక్షిర్ణయ మాహ. —

ప్రాచ్యాం స్నానగృహం చ పాకసదనం వహ్నా తు సుప్త్యలయో
యామ్యాయా మథ శస్త్రసదృశమతే భుక్త్యలయః పశ్చిమే,

వాయుపాత్యం పశుమందిరం శుభకరం భందారవే శ్లోత్తరే

శైవే దేవగృహం ప్రశస్తం యథులం స్వస్థాయకార్యం సదా. 268

వాక్య — ప్రాచ్యామితి. ప్రాచ్యాం దిశి స్నానగృహం, వహ్నా ఆగ్నేయాత్యం
పాకసదనం పాకశాల, యామ్యాయాం దక్షిణపాత్యం సుప్త్యలయః. కేసరగృహం,
దమశ్చై శ్రుగృహం శస్త్రసదృశమతే అయుగగృహం. పశ్చిమే ప్రతిచ్యాం భుక్త్యలయః భో
జనగృహం, వాయుపాత్యం పశుమందిరం పశుగృహం, శ్లోత్తరే భందారవే శస్త్ర సదా
దిగృహం, శైవే ఈశాన్యదిశి దేవగృహం గృహదేవతామందిరం, నిర్దితంతే యుభకరం,
అథులం స్నానాదిసర్వగృహం స్వస్థాయం యథావిధి కార్యంచేత్ ప్రశస్తం. య
స్యాం దిశి యదాను ఉత్తః తస్యాం దిశి తదాయేన కార్య మితిభావః

అవ. గృహములకు దిక్షిర్ణయమును జేర్చుచున్నాఁడు. —

తా. తూర్పున స్నానగృహమును ఆగ్నేయమున వంటయిల్లును
దక్షిణంబున పడకటిల్లును నైర్ఋతిదిక్కున నాయుధగృహమును పశ్చి
మంబున భోజనగృహమును వాయువ్యమున పశువు గృహమును ఉత్త
రంబున బొక్కగవుగృహమును ఈశాన్యభాగమున దేవపూజాగృహము
ను నీవరుసనఁ గట్టి రేసి మంజుళకరంబు లగును. ఆచూగృహముల శిల్ప
శాస్త్రానుసారముగ నాయము దప్పుకొన గట్టవలయును

అవ. అథ శ్లోకద్వయేన రాజ్ఞాం నైమిత్తికగృహస్థానం వేదకమాహ —

ఇంద్రాగ్ని రథ మంథనస్య సదనం ఘాతం యమాగ్ని కృపాం
 దై తేయాంతకాయోః పురీషసదనం విద్యాగ్నిహం మధ్యమే,
 రక్షో నాదుణయో శ్చ రోదవగ్మహం తోయశవాయవ్యయో
 ర్షధ్యో కామగ్నిహం కుబేరమగుతోః కుర్యాత్పదా భూపతిః. 259

నాథి. — ఇంద్రాగ్నేయ రితి ఇంద్రాగ్నేయః ప్రాగ్నేయదేవయో ర్భృశ్యే
 మంధనస్య సవనం వధిమంధనకాలం, యదాగ్నేయః వక్షివాగ్నేయయో రంధరాశే
 భూతిం వీచ్యదివావసస్యహం, ఇతేయాంతికయోః సైర్భృతివక్షివాయో ర్భృశ్యే ఘోర
 సవనం మూర్తిఘోరీర్భృగ్భృహం, వక్షివాదగయోః సైర్భుతిఘోరీర్భృహయో ర్భృశ్యే
 వివాగ్భృహం, ఘోరేభాదాయవ్యయోః పశ్చిమభాయవ్యయో ర్భృశ్యే శోవనస్యహం,
 మదేభమధిరోః ఉదగాభాయవ్యయో ర్భృశ్యే కామస్యహం క్రిదాస్యహం, ఏం భూవ
 రి. రాజా సదా మర్యాదో.

కాచేర్వరయో శ్చైవైద్యభవనం కాశ్రేకయో స్సౌతికం
 వైష్ణవభాగ్యపితృవ్యమాతృభవనం స్వప్నాద్యమే పశ్చిమే,
 కాలానా ముపరి శ్చిత్రేషు భవనే శ్చేవం విదింత్యం బుద్ధై
 రత్యుత్త్యం న హి నాతినీచ మథవా నామ్యం గృహం కారయేత్.

వ్యా.—కాశ రీతి కాశరీత్యయోః ఉదాహరణయో ర్మధ్యే వైత్యధవనం యో
దిభగ్నుహం, కాశ్రకయోః ప్రాగీకాశ్యయో ర్మధ్యే సూరికం శ్రీణాం ప్రసూరిగ్నుహం,
స్వప్నస్వప్నహత్ యమే దక్షిణసాక్షం సత్త్వమే చ శ్రేష్ఠభూరిగిసీర్వప్నహాగ్నాణాం గృ
హం కుర్యాత్. కాలానాం గృహాణాం ఉపరిస్థితేషు భవశబ్దస్థిమే యాశ్రయత్యా ఆ
యాదికం బుద్ధేః జ్యోతిశ్చాప్రకృతేః నిబంధ్యం విశేషణాలోచనయం, అత్యుచ్యం అ
త్యంతోన్నతం అథవా అతీతం అత్యంతహీనం అత్యంతప్రాప్తమపి గృహం న కాశ
యేత్, కింతు సామ్యం అనతిపాగ్గ్నం అనత్యుచ్యం చ గృహం న కాశయేత్.

అవ, రెండవశ్లోకములచేత రాజులనై మిత్రకర్మహములకు భావముల, జెప్పచున్నాడు —

తా. ప్రాగౌగ్నేయదిక్కులకు మధ్యభాగంబున పెరుగుజులుకు
టకును, దక్షిణాగ్నేయమధ్యభాగంబున ధాన్యముదంపుటకును, నిర్భృతి
నక్షిణములకు మధ్యమధ్యభాగంబున మూత్రాద్యత్పర్జనమునకును, నైర్
ఋతిపశ్చిమంబులకు మధ్యంబున సాధ్యభాగమునకును, పశ్చిమవా
యవ్యములకు మధ్యంబున దుఃఖంబునకును, ఉత్తరవాయవ్యములకు
మధ్యంబున క్రీడించుటకు, నీశాన్యోత్తరములకు మధ్యంబున నైద్యము
జేయుటకును, ప్రాగ్నిశాన్యములకు మధ్యంబున ప్రసూతికిని గృహమునేర్ప

అచవలయును. తనయింటికి దక్షిణంబుననయినం బల్చిమంబుననయి నను తనయన్న పెత్తండ్రి పినతండ్రి వీరలకు గృహముల నేర్పఱచవ లయును పైమిదైగట్టించు నెడల నీగృహములకుఁ జెప్పఁబడినక్రమంబు ననే ఆయముమొదలగు లక్షణముల నాలోచింపవలయును. మిక్కిలి పొట్టి పొడవులేక సమముగా నుండునటుల గృహములు గట్టవలయును.

అవ. అథ ధ్వజాద్యాయానాం క్రమా త్ఫల మాహ.—

ఆయా స్ఫుర్త్య ర్థవిజఘామసింహకునకా ఉత్తా ఖరాభ్యా గజః
కాకోఽష్టాహి కృతార్థతాం చ మరణం శక్వజ్జయం చామయమ్,
రాజ్యం దుఃఖకరం సదా శుభకరం తన్నిష్ఫలం చ క్రమా
త్ప్రాగదివ్యపి సంయుతా గృహపతే ర్ద్యుర్ధ్వజాద్యాః ఫలమ్.

వాగ్ — ఆయా ఇతి. ధ్వజఘామసింహకునకా కృతార్థః ఉత్తా ఖరాభ్యాః
ఖరాభ్యాః గజః కాకోఽతి చక్రంః ఏతే మిలిత్వా అష్ట వాయాః న్యుః. ధ్వజాద్యాః
ధ్వజాద్యష్టాయాః క్రమాత్ ప్రాగదియ ప్రాగవ్యప్తయి సంయుతాః యుక్తా
స్థుః. గృహపతే ర్థవిజఘామస్థ ఫలం తిర్దివనూపం ఫలం వద్యుః. యథా ధ్వజా
యః ప్రాచ్యాం దిశి కృతార్థతాం మనోభసిద్ధిం, ధూమః అగ్నేయ్యాం మరణం,
సింహో దక్షిణస్యాం శక్వత్ సర్వదా జయం, కునకాయో నైర్ఋత్యాం ఆమయం
లోకం, ఉత్తా పశ్చిమే రాజ్యం, ఖరో వాయువ్యాం దుఃఖం, గజ ఉదీచ్యాం సదా
శుభం, కాకాయః ఈశాన్యాం తన్నిష్ఫలం తస్య యజమానస్య నిష్ఫలం ఫలాభావం
కర్మాత్. ఏతే ధ్వజాద్యా స్ఫుర్త్యైతిర్క్రమానసహితా ఏవ ఉక్తఫలదా భవంతి.
స్వప్నానాం తు సర్వే సత్ఫలదా ఏతే ర్థవిజఘామ స్థుని క్షుర్ధవా ఇతి విశ్వరూప
త్వాత్ స్వస్వానుకార్యం సతీ ప్రాచక్రత్వా శ్చేతి వి.

అవ. ధ్వజాయము మొదలగు నెనిమిదింటికి ఫలములఁ జెప్పుచు
న్నాడు —

తా. ధ్వజాయము, ధూమాయము, సింహాయము, శునకాయ
ము, వృషభాయము, ఖరాయము, గజాయము, కాకాయము ఇవి తూ
ర్పుమొదలుగ నీశాస్త్రదిక్కువఱకు వరుసదప్పక యుండెనేని గృహపతి
కి సత్ఫలంబు నిచ్చు. వరుస వచ్చెనేని క్రమంబుగ నిష్ప్రసిద్ధి మరణము
జయము రోగము రాజ్యము దుఃఖము శుభము ఫలాభావము ఈఫ
లంబులఁ గలుగఁజేయు ననుట.

అవ ధ్వజాదీనాం స్వరూపం నిరూపయతి —

పాదాధ్యోనమో ధ్వజో యది గజః పాదేన హీన స్వయః
పాదోనో విషమో హరిస్తు విషమ స్సంప్రీ ర్వపాయోభవేత్,
ధ్వంతో నుస్తుభవేచ్ఛ కేవలనమ స్సార్థోఽసమాయః ఖరః
శ్వో నుస్సోద్యోవమస్తు సార్థసునమో ధూమ స్సోద్యోధ్వదాః.

పాదాధ్యోనమో ధ్వజో యది గజః పాదేన హీన స్వయః
పాదోనో విషమో హరిస్తు విషమ స్సంప్రీ ర్వపాయోభవేత్,
ధ్వంతో నుస్తుభవేచ్ఛ కేవలనమ స్సార్థోఽసమాయః ఖరః
శ్వో నుస్సోద్యోవమస్తు సార్థసునమో ధూమ స్సోద్యోధ్వదాః.
పాదాధ్యోనమో ధ్వజో యది గజః పాదేన హీన స్వయః
పాదోనో విషమో హరిస్తు విషమ స్సంప్రీ ర్వపాయోభవేత్,
ధ్వంతో నుస్తుభవేచ్ఛ కేవలనమ స్సార్థోఽసమాయః ఖరః
శ్వో నుస్సోద్యోవమస్తు సార్థసునమో ధూమ స్సోద్యోధ్వదాః.
పాదాధ్యోనమో ధ్వజో యది గజః పాదేన హీన స్వయః
పాదోనో విషమో హరిస్తు విషమ స్సంప్రీ ర్వపాయోభవేత్,
ధ్వంతో నుస్తుభవేచ్ఛ కేవలనమ స్సార్థోఽసమాయః ఖరః
శ్వో నుస్సోద్యోవమస్తు సార్థసునమో ధూమ స్సోద్యోధ్వదాః.

అవ, ధ్వజాద్యాదుముల స్వరూపమును దెలియఁజేయుచున్నాఁడు -

తా. గృహముగట్టుటలై యేర్పఱచిన ప్రదేశమునం దాయుం
టికి నిడివిగోలువగా నాపరిమాణము పాతికయధికముగా సమసంఖ్య
గలదై యున్న గజాయమగు. పాతిక తక్కువగా సమసంఖ్యగలదై యు
న్న గజాయమగు. పాతికతక్కువగా విషమ సంఖ్యగలదై యున్న సిం
హాయమగు. పాతికపెచ్చుగా జేసిసంఖ్యగలదయియున్న వృషభాయ
మగు. పెచ్చుకెక్కులు లేక సమసంఖ్యగలదయియున్న కొక్కాయమగు.
అర్థమధికముగ విషమసంఖ్యగలదై యున్న ఖగాయమగు. కేవలవిషమ
సంఖ్యగలదయియున్న శునకాయమగు. అర్థ మతిశయంబుగ సమసం
ఖ్యగలదై యున్న ధూమాయమగు. నీచెప్పఁబడిన ధ్వజాద్యాదుముల
కన్నిటికో వెల్లు చతుస్సంఖ్యాకమై యుండునలయు నీతయములు
ముందుఁ జెప్పి యున్న జెడలున శుభలేమదిక్కులయందున్న శుభక
రంబు లగును. వ్యత్యాసముగానున్న సమభేదంబులగును.

అవ. అ ధోష్టగజాదిశాలానా మాయవివేక మాహ. —

ఉష్ట్రాణామపి దంతినాంచ భవనం కార్యం ధ్వజే వా గజే
వ్యాళ్యానాం సదనం ధ్వజేచ వృషభే యద్వా పశూనామపి,
స్త్రీశయ్యాసనయంత్ర కర్తృభవనం సింహే ధ్వజేవా వృషే
సర్వేషామపి సర్వకర్తృను సదా కార్యో ధ్వజాయోఽర్థవః 288

వ్యా. — ఉష్ట్రాణా మితి. ఉష్ట్రాణాం దంతినాం గజానామపి భవనం కాలాధ్వ
జే ధ్వజాయోగ జేగజాయేవా ధ్వజాయేగజాయేన త్యక్తః. కార్యం నిర్వృత్యం అన్వినాం
పశూనాంచ సదనం గృహం, ధ్వజే ధ్వజాయే యద్వా వృషభాయే వా కార్యం స్త్రీ
శయ్యాసనయంత్ర కర్తృభవనం స్త్రీణాం శయ్యాభవనం అనవభవనం అన్ధానమంటకుయం
త్ర కర్తృ అభిచారకర్తృ తత్ఫలనం సింహే ధ్వజే వృషే వా కార్యం యద్వా సర్వేషా మ
ష్ట్రాదీనాం సర్వకర్తృను ధ్వజాయస్యైవా ఆర్థవః సంపత్కీర్తనం.

అవ. గజతురంగాదిశౌలలగట్టుటకు నాయముల నిర్ణయించుచు
న్నాడు. —

తా. సింహాలకును ఏనుగులకును ధ్వజగజాయములలో నొకటి
చేతను, గుట్టుములకును పశువులకును ధ్వజవృషభాయములలో నొక
టిచేతను, స్త్రీలు శయనించుటకు అన్ధానమునకును యంత్రకర్తృలకును
సింహధ్వజవృషభాయములలో నొకటి చేతను గృహములుగట్టిరేసి శుభ
ముగలుగు నిదియుంగాక నీచెప్పబడిన యన్నియిండ్లకును ధ్వజాయము
కుభకరం బగును.

అవ. అథ చాన్యభ్యాం శ్లోకాభ్యాం గృహనిర్మాణనిషిద్ధకాల
మాహ. —

అర్చే వావకధిష్ఠ్యగేచ భరణిధిష్ఠ్యోత్తరార్ధాన్వితే

బ్రహ్మరాదిమహదగేపే యది హ చంద్రేఽగ్నిధిష్ఠ్యాన్వితే,

భౌమే చాగ్ని మహూత్యభాగ్యసవిత్పుత్రవాన్యైశ్చాన్యన్వితే

నాన్యద్దుగఖం బహు సహ్యతేచ ఏవం సుంధ ప్రతిష్ఠాగమే. 289

వ్యా. — అర్చ. ఇతి. సుంధప్రతిష్ఠాగమే సుంధప్రతిష్ఠాకాలే అర్చనూర్వేషా
వకధిష్ఠ్యగే కృత్తికావక్షత్రిశేఽతి భరణిధిష్ఠ్యోత్తరార్ధాన్వితే భజన్. త్రిపుత్ర ఉత్త
రార్ధగతేవా బ్రహ్మరాదిమహదగే రోహిణీవక్షత్రిపుత్ర ప్రథమవాదగేఽతివా చంద్రేవా

వాశబ్దః సముచ్చయార్థకః. 'వాస్యాద్వికల్పోపమయోరేవాథేవ సముచ్చయ' ఇతికేశవః. అగ్నిధిష్ఠ్యాద్వితే కృత్రికానక్షత్రిగతేనతి చ భావేఅంగారకే అగ్నిమహాంత్యభాగ్య నిత్యక్రవాదపుష్పాన్వితే కృత్రికామహారేమ్యుక్తంఫల్లనీహ స్తమూలాపుష్పేషు స్పృశవత్త్రేషు స్థితేనతివాయది, బహుదుగఖంచ్యాత్ గృహపతేరితేశుః కించధివనం తద్వహంబిహ్యైశ్చిత్తీకవివృత్తి.

అవ. రెండుశ్లోకములచే నిల్లుగట్టుటకు కొరగానికాలములఁ జే వ్వు చున్నాఁడు.—

తా. స్తంభ ప్రకృత్యచేయు నవసరమున నూయ్యఁడు కృత్రికాన క్షత్రిమందైననుభరణేనక్షత్రిత్రరాశ్చనుండయినను రోహిణీనక్షత్రిప్ర భవవాదమందైనను చంద్రుఁడు కృత్రికయందయినను అంగారకుఁడుకృ త్రిక మఱు రేవతి ని త్తరఫల్లుని హస్త మూల పుష్పమి ఈనక్షత్రము లయందయినను ఈరీతిన నుండిరేని గృహపతికి బహుదుగఖము గలు గుటయుగాక యాగృహ మగ్నిదగ్ధమగును.

మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేష్వేతేషు సంస్థేశనా

తత్సద్భాగు నిగృహ్యతే సుబలిభి రైతేయయత్నాదిభిః,

ఏకశ్శక్రస్కృహస్థితో దశమగో ద్యూనిస్థితోవా గ్రహ

స్తగ్లేహం పరహస్తగం ఖలు భవే నిర్మాణలగ్నాబలాత్. 265

వా. — మిత్రేతి మిత్రేంద్రానిలభాజపాద్వయయమేషు అనూరాధాశ్శక్రస్థా న్యాశ్శక్రద్వాభాన్త్రాత్రాభాద్రాభిజిత్తు, ఏతేషువిల్లు, శవాస్థితేనతి యవ్వనిసం క్రియలేరిత్సద్దత్తహం అకుశీమమేనుబలిభి రత్వంకలబవిభిః 'చైతేయయత్నాదిభిః చైతేయాలప్తరాక్షసాఃయత్నాత్పుద్రవీశాచాదయః తైః నిగృహ్యతే, ఏవాగ్రహః శుభః పాపోవాశక్రస్కృహస్థితః శక్రక్షేత్రిగతస్సకాదశమగః స్తంభప్రతిష్ఠాలగ్నాత్ దశమగతోవా ద్యూనిస్థితస్స ప్తమలగ్నతోవాయది తద్గహం పరహస్తగంపరాధీనం భవే క్షిలు ఖ్యోతఃశ్చయే నిర్మాణలగ్నాబలాత్ నిర్మాణలగ్నస్యఅబలాత్ బలహీనత్వా దితి సప్యతాపిహేతురవగంతవ్యః.

తా శనైశ్చేదుఁడు, అనూరాధ, శ్వేష్ఠ, నావతి, పూర్వాషా ధ్ర, ఉత్తరాభాద్ర, భాద్రేకుఁడ నక్షత్రములుందుండిఁగ గట్టినగృహ ము విశాచ బ్రహ్మగాక్షసుల కాలయంబగు నొకశుభ గ్రహముగానిపాప

గ్రహముగాని స్వశత్రుక్షేత్రగతమై సంభవప్రతిష్ఠాలగ్నమునకు . ౦ బ
౭-౮ నుండగ గట్టినగృహ మన్యాకాంతమగును.

అవ. గృహనిర్మాణే ముఖ్యకాల మాహ —

చిత్రాద్యార్యమహా స్రవంద్రవిధిషు సాయా బుధః శ్రీ ప్రహ్లా
బ్రహ్మర్యేంద్రహిమైష్టవో త్తరణలే పీవ్యస్య స్థితః పుత్రదః,
యద్రాదిత్యవసుద్విదై వజలరాట్పితృస్థితో ధాన్యద
శ్శుక్ర స్సప్తగ వేష శే ద్భవహతః సంభవప్రతిష్ఠాగమే

286

వా. — చిత్రేతి. స్రవంద్రప్రతిష్ఠాగమే సంభవప్రతిష్ఠాకాలే, చిత్రాద్యార్యమహా స్ర
వంద్రవిధిషు చిత్రార్కవిద్య త్తరణలే భా వ్యుగతీర్షరోహణీషు వట్సు, బుధః స్థాయా
స్థితశ్చేత్ గృహపతేర్యజమానస్య శ్రీ ప్రహ్లాదిత్యార్య ప్రహ్లాదేవేత్, బ్రహ్మర్యేంద్రహి
మైష్టవో త్తరణలేషురోహణీపుష్ట్య మృగశిర్షాశేషా క్రమోక్తరా త్రయత్రార్యామా
నుజ్ఞానీనరుః, స్థితశ్చేత్ పుత్ర ప్రహ్లాదేవేత్, కుక్రమద్రాదిత్యవసు ద్విదైవజలరా
ట్ చిత్రాస్థితః ఆద్యోపునర్వమాధిష్ఠా విభాకతవిష్యిత్రాను స్థితశ్చేత్ ధాన్యదః,
అథవాశుక్రస్సప్తగవేషశేత్ స్రవంద్రప్రతిష్ఠా లగ్నాత్సప్తమలగ్నగతోవా గృహహతిః సం
భవప్రతిష్ఠాలగ్నగతోపివా ధాన్యహేతవేత్. గృహపతేరితి స్యుత్రానుదంః.

అవ. గృహనిర్మాణమునకు ముఖ్యకాలమును జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. సంభవప్రతిష్ఠాకాలమందు చి, అశ్వి, ఉభ, మా, మృ, రో
ఈనక్షత్రములయందును బుధుఁడందైన గృహపతికి యైశ్వర్యప్రదుం
డగును, రో, పుష్య, మృ, ఆశ్లే, శ్ర, ఉభ, శిమా, ఉభా, పూషా ఈనక్షత్ర
ములయందు బృహస్పతియందున పుత్రప్రదుండగును ఆర్ద్ర, పున, ధ, వి,
శ, చి ఈనక్షత్రములయందైనను, సంభవప్రతిష్ఠాలగ్నమందైనను,
లగ్నమునకు ౭. వైనను శుక్రఁడుండిన ధాన్యప్రదుండగును.

అవ అథ సంభవప్రతిష్ఠాలగ్నస్సగ్రహాభిత ఘా మాహ —

పాపేషు త్రిభవారిగేషు బలిషు సంభవప్రతిష్ఠాలయా
శ్శేంద్రద్విత్రిభిషత్రికోణసహితే ష్వార్యజ్ఞకా వ్యేందుషు,
సోచ్యసావలయమిత్ర గాశీసహితే ష్వర్కాదిషు ద్రవ్యదం
కార్యం సర్వ గురౌభృగా నిగతే నీచస్థితే వార్ధిసహితే.

287

వ్యా — పాపే వ్యతి. బలిభు స్థానాదిబలయంత్రేభు పాపేభు క్రూరగ్రహే
భు, సంభ్రపతిష్ఠాయాత్ సంభ్రపతిష్ఠలగ్నాత్ త్రిభవారీభేభు త్పత్తియైకాదశవృ
హానగతేభుసమ్యు, ఆర్యజ్ఞకావ్యేందుభు రుగుబుధకు క్రవం దేభు, సంభ్రపతిష్ఠలయా
త్కేం ద్రద్విత్రివిత్రి కోణసహితేభు కేం ద్రద్విత్తి య త్పత్తియైకాదశ నవమపంచమై
స్సహితేభుసమ్యువా, ఆర్కాదివ్యేతేభు పాపేభుభుభేభుచ స్యాచ్చన్వాలయమిత్రరాశి
సహితేభు స్యాచ్చావిస్వకీయావృద్ధానాని, స్వాలయాః స్వక్షేత్రాణి మిత్రరాశయాః
మిత్రస్థానాని తైస్సహితేభు తేభుస్థితేభు సత్స్విత్యర్థః, సత్త గృహంకాల్యం నిర్మితం
చేత్, ద్రవ్యదంపంపత్తరంభచేత్. సుకాభ్యుగాచ, రిపుగలేశు, క్షేత్రగలేనా నీచ
క్షేత్రగలేనానీ, సుకాచురగలే కుక్రవాగలే సతివాకాశ్యంచేత్, అర్చితంబీదా
కరంభచేత్.

అవ. సంభ్రపతిష్ఠలగ్నమునకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు. —

తా. బలయుక్తములైన పాపగ్రహములు లగ్నమునకు కి, ౨,
౧౧ యాష్టానములయందును, గురు బుధ శుక్ర చంద్రులు ౧, ౨, ౩,
౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౧౦, ౧౧ యాష్టానములయందును సూర్యాది సమస్త
గ్రహంబులును తిమతమ యుచ్చస్థానములయందును స్వక్షేత్రముల
యందును మిత్రక్షేత్రములయందు నుండిగా గట్టినయిల్లుసంపత్ప్రదంబ
గును. బృహస్పతి తనకు కేత్రక్షేత్రమగు మకరరాశిగతుండు యుండఁ
గాను శుక్రుడు తనకు నీచక్షేత్రమగు కన్యారాశిగతుండు యుండఁ
గాను గట్టినయిల్లు దీదాకరంబగును

అవ. సంభ్రపతిష్ఠలగ్నస్య రాజయోగా నాహ. —

లగ్నే కర్కటకే యదా గురుదినే జీవేందుసంస్థేఽథవా
నిర్వాణే భవనేఽపి జాతపురుషో రాజాభవే త్సర్వదా,
లగ్నే చాపగృహే యుషే. గురుదినే శుక్రాభ్యసంస్థే తదా
నిర్వాణే భవనేఽపి జాతపురుషో భూనోఽథవా తత్సమః.

237

వ్యా — లగ్న ఇతి గురుదినే గురువాసరే యదాజీవేందుసంస్థేగురుచంద్రాధిష్ఠి
తేకర్కటలగ్నేనిర్వాణే నిర్మితేభవనేగృహేజాతపురుషః ఉత్పన్నపురుషః సర్వరాయా
వజ్జీం రాజావృద్ధిక్యరోభవేత్ గురుదినే శుక్రాభ్యసంస్థే చాపగృహే ధన్వర్షేనా
యుషేయినగ్నేనా శుక్రాభ్యసంస్థ ఇతివిశేషణ మిత్రాపూర్వభ్యం నిర్వాణే భవనేతు
జాతపురుషః భూనోఽపి వృద్ధిక్యరోభవేత్ అథవా తత్సమ రాజసమానా భవేత్

అవ. సంభ్రపతిష్ఠలగ్నమునకు రాజయోగముల జెప్పుచు
న్నాడు —

తా. గురునారమున గురుచంద్రునిండెడి కటకాగ్నిమునందు గట్టినయింటఁ బుట్టిన పురుషుఁడు బ్రతివిన్నాళ్లును సమధాధిపుఁడయి యుండును. ఆగురునారముననే గురుశక్రునిండెడి ధనుర్నిగ్నముల యందుఁగట్టినయింటఁబుట్టినవగుఁడునాధిపుఁడయినను నరాధిపనమా నుండయిన నగును.

అవ. తల్లగ్నస్థితగ్రహావళా ద్భూతానా మాయుర్నిర్ణయ మాహ —

ఆయువ్యం శతవిర్ష మిజ్యసహితే తద్వచ్చ శక్రాగ్నితే
తన్యాధ్యం బుధసంయుతే నుబలిభి స్సామ్యై స్త్రిభి స్సంయుతే,
లగ్నే నిర్మిత సద్వనస్తు బహవ స్సంహృతా స్సుప్త శ్శుభా
స్తజ్జేహే వసతో వరస్య బహవో భోగా భవేయ స్సవా. 289

వా. — ఆయువ్య మితి ఇజ్యసహితే గురుస్థితలగ్నే నిర్మితసద్వనః శక్తితగ్నహ వ్యతకత్వం శతవర్షంబుననుభవితవాయువ్యం, శక్రాగ్నితేలగ్నే నిర్మితసద్వనావృత్త్యక్ శతవర్ష మేనాయువ్య మిత్యర్థః. బుధసంయుతే లగ్నే తన్యాధ్యం పంచాశత్యర్థః. నుబలిభిః స్థానాదిబలభిః. త్రిభిస్సామ్యై శుభశక్త్యైహృతంయుతే లగ్నే నిర్మితసద్వ నస్తు ఆయువ్యం బహవోవత్సరాః శతాధికాస్సంహృతాః వసతేమహానాన్ తద్వేహే వసతో ప్రవక్తవానవ్యవస్థా ప్యుతా నవ్యకలేషు శుభాః. బహవో భోగాభవేయః.

అని లగ్నమందుండెడి గ్రహములబలమువలన నిండ్లకు నాయు పును నిర్ణయించుచున్నాఁడు —

తా. గురుశక్రులు లగ్నమందుండఁగ గట్టినయిల్లు నూలుసం వత్సరంబులును బుధుఁడు లగ్నమందుండఁగఁగట్టినగృహము ౫౦ సంవ త్సరములును స్థానాదిబలయు క్తలగు నీశుభగ్రహత్రయముతోఁగూడి యున్నలగ్నమందు గట్టినయిల్లు నూటికి నతిశయించిన సంవత్సరములు స్థిరంబుగ నుండుటయెగాక యాయెంటనున్న నరున కత్యంతమంగళ భోగంబులు గలుగుచుండును

అవ. క్షణికనాస్త్వగ్రహణ నిహాయతి —

ఏ ద్విత్త చతుష్టయే వ్యనుదినం యోవి షు సూర్యోరయా
తౌమ్యప్రాగ్యమపశ్చిమేషు దివనే తిద్వత్త పాయా మపి,

వాస్త్యో భవి సంవిశేత్ ప్రథమో యశ్చ తవ్యత్కృమా
ద్విజ్ఞేయం తుగావాస్తు నామ త దినం స్తంభ ప్రతిష్ఠాగమే 270

వాగ్ — ఏ కితి వాస్త్యో, వాస్తుపురుషః, అనుదినం ప్రత్యహం దివసే దివా
భాగే ఏద్యుత్రి చతుష్టియేషు యామేషు సూర్యోదయతో సూర్యోదయమాతభ్య
భామ్యుత్తాగ్యమపశ్యిమేషు ఉదత్పాగ్యక్షిణగ్రతీమిషు చతుష్టియేషు క్రమేనసంవిశేత్
క్షరాయాం రాత్రాంపి తత్రైవచతుర్థామేషు ఉదీచీమాతభ్య సంవిశే దిత్యర్థః. ప్రథ
మోమానేషు క్రమగత్యన్వికా శ్లోకే యద్యత్ తదవ్యవక్రాపి విజ్ఞేయం, అయమర్థః
వాస్త్యే. ప్రాయశ్చానూదంతి తన్నాత్రిచ్చునో తుగస్థితే క్షిణప్రాచీదికావ్యయేత్
ఉదాహరిమేషు తత్పృథ్వుమాత్థో. స్థిత్యామృతే ఏనం ప్రాచ్యాం స్థితేనతి చరణేషు
స్థితేదికా విచక్షు అన్యేష్యాదిదిక, ఇదమేన తుగావాస్తునామ స్తంభప్రతిష్ఠాగ
మే విజ్ఞేయం పూర్వం మాసభేదేన వాస్తుపురుషస్థితయక్తా ఇదానీతు యామభేదేనతి
ఇయానేవభేదః, కేవలం సమానమ్.

అవ, తుణిక వాస్తుస్వరూపమును దెలియఁజేయుచున్నాఁడు —

తా. వాస్తుపురుషుఁడు ప్రతీదిసంబును ప్రాతఃకాలము మొదలు
గ నొక్కొక నూమమునం దుత్తరదిక్కు మొదలుగ నొక్కొకదిక్కు
వరుసన రాత్రింబవలు నెనిమిదిజాములయందును క్రమంబునను త్రరప్రా
క్షిణగ్రతీమంబుల రెండుమార్లు సగుండుచుండుఁగాన ముందుముందు
జెప్పియున్న తెఱంగున సతనిపాదములును దృష్టియు నున్న దిక్కులఁ
బరిత్యజించి తక్కినదిక్కుల గ్రహింపవలయుననుట.

అవ, అథ కృపాప్రవేశతిథి మాహ —

కృత్వావాస్తు యశోత్తనాంచ విధితః పూజాంసహోమాంసురా
నభ్యర్చిస్త్య స్వపిశ్చగ్రహాః గణపతిం వత్వా బలిం భోజనమ్,
తద్దేహం సుకవాటగోపనయంతం భిక్ష్యన్వీతం సంవిశే

స్వాదిశ్రవ్యజమజ్జలై శ్శునదినే పుణ్యాక్షనాభి ర్ద్విజైః. 271

వాగ్ — కృ శ్లోకి వాస్తుగృహం కృత్వాపిర్వాయ 'ధిష్ణ్యమేకో విజననం
స్థానానం వాస్తు' చేర్చివాఁడే. తతః మహాశ్చిదాం సమృద్ధుమేతాం సహోమాం
సహోమహితాః 'లేన స హేతితుభ్యయోగ' ఇతి బహువ్రీహిః. పూజాంచ కృత్వా,
విధితః అభ్యర్చిత్వః, మేనుమాకావ్యవే. తాః స్వపిశ్చగ్రహాః కృత్వాదిరో నాందీముఖాః
క్రహోన్నాదయఃతాక, గణపతిం అభ్యర్చ్య సంపూజ్య బలింకృపాబలిం భోజనం

బ్రాహ్మణానామితీతము, దత్వానుకూల్యమునకును దృఢకాటాచ్ఛాదనసహితం
భిక్ష్యవ్యసించి ప్రాకారాదికుష్టసంయంతం, తిక్తేహం మాతనగృహం వాదిక్రిన్వజమం
గృహః వాదిత్రాశితూర్వాణ్యహః పతాకాఃమంగళాః అహ్వానియాని మంగళద్రవ్యా
ణితైస్ససాపుణ్యాంగనాభిషువాసిభిః స్త్రీభిః ద్వితైశ్చైదశాస్త్రసంపన్నైః బ్రాహ్మణైః
శ్చసహ శుభదిశే పంచాంగశుద్ధివిధినీ సంవిశేత్ సమ్యక్ప్రవిశేత్.

అవ. గృహప్రవేశవిధానమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. పూర్వోక్తక్రమంబున నిల్లుగట్టి శుభదినమందు శాస్త్రోక్త
ప్రకారంబుగ నాయుంబజనహోమాదికృత్యముల నెఱవేర్చి సత్పుత్రుడు
లనిష్ఠజేవతలం చిత్తుజేవతల నవగ్రహములం నిగవతం బూజించి గృ
హబలి బ్రాహ్మణభోజనాదులం గావించి యభ్యర్థములగు కవాటప్రాకా
రభిత్త్యాదులతోఁగూడియున్న నూతనగృహమును బహువిధమంగళవా
ద్యముల మ్రోయింపుచుండి భవబాదులగు విరుడులతో మంగళద్రవ్యస
హితములగునువాసినులతో వేదశాస్త్రసంపన్నులగు బ్రాహ్మణులతోఁ
బ్రవేశింపవలయును.

అవ. గృహప్రవేశే మాసఫలమాహ —

వైశాఖే బహుపుత్రదత్త శుభదో జ్యేష్ఠేఽర్థదః ఫాల్గునే
మాఘే ధాన్యసుఖప్రదో గృహపతేర్వాసి ప్రవేశో ధవేత్,
ఆదిత్యే మకరాదివట్సుసహితే కుంభాఖ్యమాసం విసా

సర్వాభీష్టద ఇత్యథావలంబితే శేషే వ్యయం దుఃఖదః. 272

వా. — వైశాఖ ఇతి. వైశాఖే మాసే ప్రవేశో గృహప్రవేశః గృహపతేర్బహు
పుత్రదః, జ్యేష్ఠే శుభదః ఫాల్గునే అర్థదస్తుంపత్తిః, మాఘే ధాన్యసుఖప్రదో ధా
న్యప్రదస్తుఖప్రదశ్శుభవేత్, ఆదిత్యే నూరాదివట్సుసహితే కుంభాఖ్యమాసం విసా
ఖ్యమాసం విసా నూరాదివట్సుసహితే కుంభాఖ్యమాసం విసా శ్చిత్తిః పంచమాసేషు గృహ
ప్రవేశే సర్వాభీష్టద ఇతి అంశవిధంతి, శేషేషు కుంభాదివట్సుసహితే అయంగృహ
ప్రవేశః దుఃఖదః.

అవ. గృహప్రవేశమునకు మంగళమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. గృహ ప్రవేశవిషయమై వైశాఖమాసము గృహపతేరిబహు
పుత్రుడనంబగు జ్యేష్ఠము శుభప్రదంబగు, ఫాల్గునము సంపత్తి రంబ
గు, మాఘము ధాన్యసుఖప్రదంబగు కొంకిటియభిప్రాయానుసారంబుగ

ను క్షరాయణమందు ఈ భేదరమాసములన్నియు సర్వాభీప్రసిద్ధిప్రదంబులగు. తక్కినమాసముల దురభివంబులగును.

అవ. గృహప్రవేశే వారఫలమాహ —

వారేర్కస్య సుదుగఖః కలహః క్షీణేందువారేర్లః
పూర్ణేందో కుజవారే దహనద సౌమ్యేణి భాగ్యప్రదః,
జీవాహే పశుపుత్రదో భృగుదిశే కల్యాణసౌఖ్యప్రదో
మందాహే స్థిరశ్చ చోభయదో నక్షత్రప్రవేశో భవేత్. 278

వ్యా.—వార ఇతి. అర్కస్య వారేనక్షత్రప్రవేశో గృహప్రవేశః సుదుగఖః అత్యంతదుఃఖదాహుతే రిశ్యద్యాహుః, క్షీణేందువారే లహః. పూర్ణేందోపూర్ణేందువారే అర్థదాహుతానరే దహనదః సౌమ్యేణి వానరేణ భాగ్యప్రదః జీవాహే గురువారే పశుపుత్రదః, భృగుదిశే క్రవారే కల్యాణసౌఖ్యప్రదః మందాహే నివాసరేదః శైవ్యప్రవేశో చోభయదో భవేత్ నక్షత్రప్రవేశాతి స్వత్ర కర్తవ్యోభి.

అవ. వారఫలమును జెప్పుచున్నాడు.—

ఈ అదివాసర మత్యంతదుఃఖమును క్షీణేందువారము కలహమును పూర్ణేందువారము సంపదను కుజవార మగ్నిభయమును బుధవారము భాగ్యమును గురువారము పశుపుత్రులను శుక్రవారము శుభసౌఖ్యంబులను శనివారము శైవ్యమును జోరభయము నిద్దును.

అవ. ప్రవేశే వర్జకాల మాహ —

రిక్తాం దద్ధతిథిం విష్టి మవయం వష్టీంచ కృష్ణాష్టమిం
మాసాంతే దినవంచకం వృత్తిచంద్రశ్చాంత ప్రదోషానపి,
వజ్జ్యోర్గంచ కుజస్య భాగశశిశో ద్విష్టిం శశిస్థాయం
త్యక్త్యా దక్షిణామ్ముఖే ఫిల మనం శుక్రంచ గేహం విశేత్. 279

వ్యా.—రిక్తమితి. రిక్తాం క్షాభీరిశ్యః దద్ధతిథిం దద్ధతిథీపి విష్టింభద్రకరణం అవయం క్రయం వష్టీంచద్య మగతం కృష్ణాష్టమిం మాసాంతేదినవంచకం కృష్ణపక్షంత్యవంచకం శుక్రాంత్యవంచకం ఉభయత్రాపి క్షిణవంద్రత్యాదిభావాః. ప్రదోషాన్ ప్రవిధాన్ మజస్య ఎష్ట్యంబా శశిశోన్నార్యాచంద్రమహా ద్విష్టింశశిస్థాయంచంద్రస్థితరాశిం దక్షిణామ్ముఖేదక్షిణంచ ముఖంచేతి ద్యంచైకవిధ్యాః.

తస్మిన్ దక్షిణసముఖే స్థితం దక్షిణాయనగతం ఇనం నూత్యంతిముఖగతం కృతం చ త్యక్త్వా గేహం నూతనగృహం విశేత్ ప్రవిశే చ్యుభదిన ఇతిశేషః.

అవ. గృహప్రవేశవిషయమయి వర్ణింపఁదగినకాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. రిక్షదగ్ధతిథులను భద్రకరణమును తిథిత్రయస్పృక్కుగల దినమును వక్ష్యన్వయించును గృహ్లాప్తమయి బహుశై కాదశిమొదలు శుక్లప్రతిపత్తువఱకును ప్రదోషములును అంగారకవదన్వద్ధును నూత్యజం ద్రులచూపును చంద్రుడున్నరాశిని దక్షిణాయనగతనూర్యుని తన కేదుటనున్నశుక్రుని వీనిం బరిత్యజించి శుభకరం బగుదివసమందు నూతనగృహమును బ్రవేశింపవలయును.

అవ. గృహప్రవేశనక్షత్రఫలా న్యాసా —

చిత్రామిత్రవనూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మాండుతారాదశ శ్రేష్ఠా స్స్య ర్నిలయప్రవేశ ఉడుమ స్వాస్త్యధ్యమం పుష్యభమ్, తద్దేహం పరహస్తయాత మదితిస్వాత్యర్కదస్త్రాచ్యుతే

రుద్రాగ్ని జ్వలనప్రదా చ గృహిణ శ్చేహస్తు దుగభిప్రదాః. 275

తా. — చిత్ర. చిత్రామిత్రవనూత్తరాంత్యవరుణబ్రహ్మాండుతారాః చిత్రా నూరాధాధిపశ్చేత్తరాత్రియశుభి కతిభివగ్రహిణీష్యుక్తిదాశి దశతారానిలయ ప్రవేశ శ్రేష్ఠాః ముఖ్యతరాః పుష్యభం పుష్యనక్షత్రం ఉడుమ నక్షత్రేణు రుద్రే మధ్యమం అనుత్తమంస్వాత్ అదితిస్వాత్యర్కదస్త్రాచ్యుతే పుష్యనూస్వాతిహస్తాశ్చిక్రవేణ యద్దేహం ప్రవిశ్యతే తద్దేహం పరహస్తయాతం పరాధీనంస్వాత్. రుద్రాగ్ని అర్చాగ్ని త్రిశేతు జ్వలనప్రదా అగ్నిధయదా విత్యక్తః శేషః ఉక్తాంతరాస్తారాః గృహిణో యజమానస్య దుగభిప్రదా భవంతి.

అవ. గృహప్రవేశమునకు నక్షత్రములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. చి, అనూ, ధని, ఉఫ, ఉమా, ఉభా, శే, శత, రో, మృ ఈ గం నక్షత్రములు మిక్కిలి ముఖ్యంబులనియు, పుష్యమి మధ్యమం బనియు, పున, స్వా, హ, ఐశ్వీ, శ్ర ఈ ౫ నక్షత్రములయందుఁ బ్రవేశింపంబడినగృహ మన్యాక్రాంతిని గుఱఁయు, అగ్ని, కృత్తిక ఇవి యగ్ని భయప్రదములనియు, తర్కిననక్షత్రములు గృహపతికి దుఃఖకరంబు లనియు సభిప్రాయము.

అవ. దేవనరపతుశాలానాం ద్వారనిర్ణయ మాహ. —

కృత్యావృత్తా నవథా స్వనిర్మితగృహాత్మేత్రం సవస్త్వేవ త
ద్భాగే ష్వర్కముఖా నవ ప్రతిదిశం సంస్థాప్య తత్పద్మను,
మర్త్యాయ ర్మ్యచతుష్పదాం కవిగురుజ్ఞాం శేషు కురువ్యః క్రమా
ద్ద్వారాణి శ్వరవహ్నిరాక్షసమదుత్కృతాది రవ్యాదిషు. 276

వా. — కృత్యేతి. ఆచార్యుడు. స్వనిర్మితగృహాత్మేత్రం స్వేననిర్మితం య
ద్గృహాత్మేత్రం గృహాయాదుః తత్ ప్రతిదిశం చతుర్దిశుననవధావృత్తాననస్త్వేవ తద్భాగే
షు అష్టముఖా నూర్వాదినిగ్రహా సంస్థాప్య నిక్షిప్య తత్పద్మను తద్గృహేషు
మర్త్యః సునుష్యః 'సునుష్యమానుషుమర్త్య' ఇత్యుతుః. అనుర్వా. దేవతాః 'అను
ర్వ్యా అమృతాంభస' ఇత్యుతుః. చతుష్పదోగజాశ్వసవ్యాదయః. కేసం గ్రహాత్ కవి
గురుజ్ఞాం శేషు క్రాంతిమనుష్యాణాం శుక్వంతి దేవానాం బుధాంతి పవ్యాదీనాం ఈశ్వ
రవహ్నిరాక్షసమదుత్కృతాది, అయ చక్ర. కర్మిమగృహస్య ఈశావ్యాద్యాగ్నేయ
పత్యంతం ఉదగ్గృహస్య నైర్ముర్వాదిబాహ్యపత్యంతం పక్షిణగృహస్య వాయువ్యా
దీశాస్యపత్యంతం రవ్యాదిషు నూర్వాదిభాగేషు ద్వారాణి కుర్వ్యుః.

అవ. దేవమనుష్యపశుగృహంబులకు వాకిండ్లను నిర్ణయించుచు
న్నాఁడు. —

తా. తానేర్పటిచియున్నయింటినిడివిని గా భాగములయందు
పడనుటింటి కీశాన్యము మొదలుకొని యాగ్నేయమువఱకును, ఉత్తర
సింటి కాగ్నేయముమొదలు నిర్ముతివఱకును, తూర్పుంటికి నిర్ముతి
మొదలుకొని వాయువ్యమువఱకును, పక్షిణాటికి వాయువ్యముమొద
లీశాన్యమువఱకును నూర్వాదినవగ్రహంబుల నుంచఁగా నేర్పడిన శు
క్రనిభాగంబున మనుష్యగృహంబునకును బృహస్పతిభాగమున దేవ
తాగృహంబునకును బుధునిభాగమున గజపశుతురంగాదిశాలలకును
వాకిండ్ల నేర్పఱచవలయును.

అవ ద్వారవిషయే పతౌంతరా వ్యాహ —

సర్వేషా మథవా యథాదుచి గృహద్వారాణి కురువ్యః కవే
రాచార్యస్య బుధస్య వా ప్రతిదిశం భాగే సమస్తాలయే,
అష్ట స్పష్టసు వా త్రిషు త్రిషు గృహే కాశ్యేషు భాగేషు త
న్మధ్యే వాధికథామభాగసహితం వామే కవాలాన్వితమ్. 277

వ్యా. — సర్వేషా మితి. అథవా సర్వేషాం మనుష్యజీవచక్రుష్పదాంచ, యథా రుచి రుచి మనః క్రమ్య యథేష్టమిత్యర్థః. సమస్తాలయే సర్వగృహేషు క వేక్కుక్రస్య ఆచార్యస్య బృహస్పతేర్వా బుధస్యవాభాగే ద్వారాణి కుర్యుః మనుష్యాణాం కుక్ర భాగవతేతి నియమానా న్తీతి ఇయానేవ పూర్వస్తా ద్భేదః. తేషాంతుల్యమేవ య ద్యా అప్త స్వప్త మనా ప్రతిదిక్స్వప్తభాగేషు పూర్వవక్తృకువ్యతిరి క్తనూర్యాద్యప్త గృహానంస్థా ప్య కుక్రగురుబుధభాగేషు ద్వారాణి కుర్యుః అథవా ప్రతిదిశం శ్రే ధా విభజ్యకార్యేషు త్రిమత్రిమభాగేషు తన్త ద్భేతేహం మధ్యభాగే అధికభామభాగసహితంధాక్ష్మాగృహ స్వభాగః అధికాస్పాదామభాగశ్చిరి సమానాధికరణమనాన, తేన సహితం యథాతథా వాచీ అధికగృహభాగం విహాయేత్కర్తవ్యం. అస్తి నృతే గ్రహనియమా నా న్తీ. కవాటా నిర్వరం ద్వారం కార్యమ్.

అవ. వత్సాంతరమునలన నిండ్లకు ద్వారములు నిర్ణయింపుచు న్నాడు. —

తా. ఉక్తక్రమంబున నేర్పఱచఁబడిన క భాగములయందును మనుష్యాదులగృహములకు శుక్రాదిభాగములలో నేర్పఱచవలయు నను నియమమునువదిలి మనుష్యజీవచక్రాదులసకలదిగ్గరగృహములకును శుక్రగురుబుధులభాగములలో నొకభాగమునందు ద్వారము నేర్పఱచ వలయుననియు, మఱియొకపక్షమున గృహేయము నెనిమిదిభాగములు చేసి సూర్యాదిరాహుసరస్వంత మా భాగములవిభజించి శుక్ర బుధగురు భాగములలో నేర్పఱచవలయుననియు నింకొకపక్షముం దింటినిడివిని మూడుభాగములు చేసి యందు మధ్యభాగమున నెడమప్రక్క కొంచె మధికముండునటుల ప్ర దేశమునువదిలి తలుపుతోఁగూడునటుల ద్వార ము నేర్పఱచవలయు ననుట.

అవ. అథ రాశిభేదేన బహిర్ద్వారనిర్ణయ మాహ. —

ప్రాద్వారం యుషకర్కటాళిగృహీణాం ద్వారం తు యామ్యం శుభం
యుగ్మశ్రీమృగసద్గనాం ఘటతులాగోవేత్తనాం పశ్చిమమ్,
ద్వారం తూత్తర మర్ధం హరిధనుర్కేషాలయానాం నృణాం
య దైవైకై క మజాది చ ప్రతిదిశం ప్రాది తద్దేహినామ్. 278

వ్యా — ప్రాద్వార మితి. యుషకర్కటాళిగృహీణాం మిథునకర్కటబృశ్పిక రాశితానాం నృణాం ప్రాద్వారం శుభం. యుగ్మశ్రీ మృగసద్గనాం మిథునక న్యా మకరరాశితానాం యామ్యం ద్వారం దక్షిణద్వారం శుభం. ఘటతులాగోవేత్తనాం

కుంభకులావృషభరాశితానాం వశ్చిమంచ్యారం కుంభం హరిధమర్తే మాలయానాంసింహ
 ధమర్తేషురాశితానాం వృణాంచుర్యూనాం ఉత్తరం ద్వారంతు అక్షదం విశ్వర్యకరం భ
 వతి. యద్వా ఆజాదిమేషాద్యైకంరాశిం, ప్రాగాది ప్రాచీమకభ్య ప్రతిదిశంనిశీప్య,
 తద్గోపానాం తత్తద్రాశితపురుషాణాం, యస్యాం దిశి యస్యరాశి ర్వర్తతే తద్దిశితస్య
 పుంసః ద్వారం కార్యం ప్రాచ్యంమేషసింహాధమారాశితానాం దక్షిణస్యాం పృష
 భకన్యాదుకరరాశితానాం వశ్చిమే మిథునకులాకుంభరాశితానాం ఉదీచ్యాం
 కర్కటవృశ్చిమినరాశితానా మితిత త్త్వమ్.

అవ. రాశిభేదముచేతఁ దలవాకిలి నేర్పరించుటకు దిక్కుల నిర్ణ
 యింపుచున్నాఁడు. —

తా. మీనకర్కటవృశ్చికరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు తూర్పు
 నను, మిథునకన్యాదుకరరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు దక్షిణంబున
 ను, కుంభకులావృషభరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు పశ్చిమంబునను,
 సింహధనుర్దేవరాసులయందుఁ బుట్టిననరులు ఉత్తరంబునను తమతమ
 యిండ్లకు తలవాకిండ్ల నేర్పటదిరేని శుభసంపదలుగలుగు. మఱియొక
 పక్షమున మేషాదిరాసులం బ్రాగాదిదిక్కులయందు మూఁదానర్తులు
 గణనఁజేయుగా గృహపతిరాశి యేదిక్కుకు వచ్చునో ఆదిక్కునఁ దల
 వాకిలిని నేర్పటచవలయు ననుట.

అవ కర్తృజన్మరాశిలగ్నాదిషు గృహాత్రవేళఫల మాహ. —

సంవేళ శ్శుభద స్వజన్మని గృహే లగ్నే చతుర్థాలయే

తాభ్యాం చోవచయే క్రమా త్ఫల మిదం తిర్తు స్వజన్మాదిషు,

నిర్వాహిం చ దరిద్రీర్తిసుహృదో నిష్పుత్రనిశ్చత్రుతాం

నిర్దాయం నిధనామయస్థిరధన ద్వేషాన్ ప్రదద్యాత్సదా. 279

చాన్తి — సంవేళ ఇతి. స్వజన్మని గృహే స్వగృహ జన్మరాశి, లగ్నే స్వజన్మల
 గ్నేచ, చతుర్థాలయే స్వజన్మలగ్నజన్మరాశిశ్చతుర్థాలగ్నేచ, కేవలతాభ్యాం జన్మలగ్న
 జన్మరాశిభ్యాముపచయే తృతీయపృథకమేకాదశేషుచ, సంవేళః నూతనగృహాప్ర
 వేశః, తుభిః ఆధవా కర్తుః, స్వజన్మాదిషు జన్మలగ్నాదిషు జన్మరాశ్యాదిషుచ, క్రమా
 దిదం పక్ష్యమాణం కాల బివతి యథా జన్మని నిర్వాహిం నీరోగతాం, ద్వితీయే చాన్తి
 త్త్వం, తృతీయే కీర్తిం, చతుర్థే మహ్యదం ఎంపమే నిష్పుత్రతాం నిస్సంతానత్వం
 ఏషే నిశ్చత్రుతాం శత్రుహిన్యత్వం సప్తమే నిర్దాయం భార్యాహిన్యత్వం, అష్టమే
 నిధనం మరణం, నవమే ఆమయఁరోగం, దశమే స్థిరం చిరకాలస్థితిం ఏకాదశే ధనం

వ్యాకరణే ద్వ్యవ్యం శత్రుత్వంచ సదా దవ్యాత్. సవ్యత్ర జన్మరాశితో జన్మలగ్నా ద్వ్యతి బోధ్యమ్.

అవ. జన్మరాశిలగ్నాదులయందు గృహప్రవేశముఁ జేయుఁగాఁ గలిగెడి ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. జన్మరాశియందును, జన్మలగ్నమునందును, జన్మరాశి లగ్నములకు 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 ఈలగ్నములయందును గృహప్రవేశము శుభకరంబగు. మఱియొకపక్షంబున తనజన్మాది వ్యావరణరాశిలగ్నములయందును గృహప్రవేశము క్రమంబున, ఆరోగ్య, దారిద్ర్య, కీర్తి, స్నేహ, నిస్సంతాన, నిశ్శత్రు, భార్యావినాశ, మరణ, రోగ, శ్మశ్రి, ధన, శత్రుత్వములఁ గలుగఁజేయును.

అవ. ప్రవేశే పాపాప్యమచంద్రదోషా నాహ —

పాపః పాపయుతేషీతోఽప్తమగతః పాపాలయథోఽథవా
పర్వా ఛే ద్భుభవీషీతోఽప్తగుణతో హన్యా ద్భహస్వామినమ్,
షీణేందుశ్చ పదప్తరిష్టగృహగ శ్చే త్సన్నవేశాలయా
ద్ధన్యా త్కర్తృశత్ర మాశు నివిశే త్లగ్నే విశుద్ధేఽప్తమే 280

తా. — పాప షీ. పాప యః కర్మక క్రూరగ్రహః, పాపయుతేషీతః పాగ్రహముతోనా ఈషీతో దృష్టవా, అప్తమగతః ప్రవేశలగ్నా దప్తమగతో నా, అథవా పాపాలయథః పాపగ్రహరాశిసంఘా అప్తమగోవాయది, తదాగృహవామినం యజమానం పర్వా త్పింపత్పిరానంతరం హన్యాత్. హన్యగ్రహవీణ కురివీషీతః శుభగ్రహ దృష్టస్థా అప్తమగతశ్చేత్ అప్తగుణః అప్తర్వానంతరం హన్యాత్. షీణేందుః షీణచంద్రశ్చ సన్నివేశాలయాత్ గృహప్రవేశలగ్నాత్ పదప్తరిష్టగృహగశ్చేత్ పక్షిప్తమవ్యాకరణానగతశ్చేత్ శత్రుకళత్రం ముజమానభార్యాం ఆకుశీన్రు మేవి హన్యాత్. తస్మాత్కారణాత్ అప్తమే లగ్నే విశుద్ధే గ్రహవర్జితే సతి విశేత్.

అవ. గృహప్రవేశవిషయమై పాపాప్యమదోషచంద్రదోషములఁ జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. ఒకానొక పాపగ్రహము, మఱియొక పాపగ్రహముచే జూడఁబడియైనను, పాపగ్రహముతోఁ గూడియైనను పాపగ్రహరాశిని బొందియైననుండి ప్రవేశలగ్నమునను ౨ ల నుండినేని మఱియొకసంప

త్సరమునకుపిదప నాగృహపతిభార్య వైధవ్యమునొందును. పాపగ్రహము శుభగ్రహముచే జూడఁబడుచు ౮ ట నున్న నెనిమిదిసంవత్సరములకు పిదప ముందుచెప్పిన దుష్కర్మము గలుగును చంద్రుఁడు ౬, ౮, ౧౨ ఈస్థానములయందున్న గృహపతి యపత్నీకుఁడగును. శావున ౮ ట నేగ్రహంబు నుండఁగూడదనుట.

అవ. గ్రహాణాం దృష్టినిర్ణయ మాహ —

పాదాభ్యా దశమే తృతీయభవనే దృష్టి ర్ద్విపాదాభిభా
భేటాద్యా సవమ చ పంచమగృహే రాశౌ చతుర్థేఽప్తమే,
దృష్టి స్సన్ధ్య త్రిపదాఽథ సప్తమగృహే సంపూర్ణదృష్టిః క్రమా
దేశద్విత్రిచతుష్పదేషు బలిన్ మందార్యభామాః పరే. 281

వ్యా.—సా దేరి. భేటాద్యాభేటః అదశ్యర్యా స్సకథోక్తాగ్రహాదిదృష్టిః దశమేతృతీయభవనే తృతీయగృహపాదాభ్యా పాదసంక్షేపా భవతి. గ్రహణామితి శేషః. సవమపంచమగృహే వ ద్వీపదాభిభాచతుర్థే అప్తమేచరాశౌ త్రిపదా అథ సప్తమగృహే సంపూర్ణదృష్టిః మందార్యభామాః శనిశుక్ల్యంగారకాః పరేవక్రమాత్ ఏకద్వికుజస్త్రీపాదదృష్టిస్సౌ బలవాన్ పరే సూర్యచంద్రబుధశుక్రః పూర్ణదృష్టికుంతో బలవంతః ఇత్యేవ సంపూర్ణదృష్టికుంత ఇత్యేవగంకవ్యాకు.

అవ. గ్రహములదృష్టినిర్ణయమును దెలుపుచున్నాఁడు.—

తా. గ్రహములకు తమరాశి మొదలుకొని, ౩, ౧౦ ఈ రాసులయందు పాదదృష్టియు ౫, ౮ ఈ రాసులయందు దర్శదృష్టియు ౪, ౮ ఈ రాసులయందు త్రిపాదదృష్టియు, ౭-౮ రాశియందు పూర్ణదృష్టియుం గలిగియుండును. అందు పాదదృష్టిచే ఈ యు అర్ధదృష్టిచే గురుండును, త్రిపాదదృష్టిచే శుభండును, పూర్ణదృష్టిచే సూర్యచంద్రబుధశుక్రలు సధికవిశేషము గలవారు.

అవ. ప్రవేశలగ్నస్య గ్రహస్థితిఫల మాహ.—

ఏక స్తే త్పుభాగనో దశమనో జాయాస్థితో వా గ్రహ
స్సద్దేహం పరిహ స్యయాత మథవా తస్మద్గ్రహేణిలయాత్,
క్యూరా లాభోభుత్రి గా శ్శుభఫలాః కేంద్ర సిగ్ధోఽస్థితాః
సామ్యా సౌమ్యనిరీక్షితే స్థిగృహే రాత్రే దివా వా విశేత్.

వ్యా — ఏక ఇతి. ఏకశ్చభోవా పాపానా గ్రహాః పరిభాగగః శత్రుభాగగః
స్వకా వేశాలయాత్ ప్రవేశలగ్నాత్ దశమగః బాయాస్థిత స్స ప్తమరాశిగతోవాయది
తద్దేహం పరిహస్తయంతిం సంయంతిం స్వాత్. అథవా ప్రవేశలగ్నాత్ సూర్యా పా
పగ్రహః లాభరిపుత్రిగాః ఏకాదశమృత్యుశీయస్థానగతాస్సంతః కుభిఫలాః కుభిఫల
దా భవంతి. సౌమ్యశ్చుభగ్రహాస్తు కేంద్రత్రికోణస్థితా శ్చుభఫలాః సౌమ్యనిరీక్షితే
కుభగ్రహశ్చష్టే స్థితత్వేన రాత్రేవా దివాదిచాభాగేవా తర్కవ్యనూతనగృహం విశేత్
ప్రవిశేత్.

అవ. గృహప్రవేశలగ్నమునకు గ్రహస్థితిని జెప్పుచున్నాడు.—

రా. ఒక గ్రహము శత్రువుయొక్క అంశమును బొందియుండి
లగ్నమునకు 2-౧౦ శుక్లానములయందుండెనేని యాగృహము పరా
ధీనమగును. చాప గ్రహములు 3-౬-౧౧ శుక్లానములయందును శుభ
గ్రహములు కేంద్రత్రికోణానములయందునుండగ శుభగ్రహముల
చే జూడఁబడుచున్న స్థిరలగ్నమునందు నూతనగృహమును బ్రవేశిం
చిన శుభఫలంబులు గలుగుననుట.

అవ. తత్తద్రాశిజాతానాం తత్తద్దిశిగృహే ప్రవేశనిషేధ
మాహ.—

అస్తా మేషకుభీరచాపధటగోకుంభాళిమీనాః క్రూరాత్
క్షేయా యామ్యుదిగాదయః ప్రతిదిశం త్యక్త కరాశి ర్భవేత్,
తత్తద్రాశిభవస్య తద్దిశి గృహే మృత్యుప్రదం నో విశే

ద్యుప్రస్థానగృహం తు శేనరిమృగస్త్రీయుగ్మజానాం తథా 298

వ్యా — అష్ట వితి. మేషకుభీరచాపధటగోకుంభాళిమీనాః మేషకర్కటనదు
లాప్యురధకుంభివృక్షిమీనా ఇత్యష్ట రాశయః యామ్యుదిగాదయశ్చ క్రూరాత్
క్షేయా. తథాచసతి ఏకైకరాశిః ప్రతిదిశం ప్రత్యక్షిం భవేత్. తత్తద్దాతద్రాశి
భవస్య పుంసః తద్దిశి గృహే తద్రాశిదిశి గృహే ప్రవేశనం మృత్యుప్రదం తద్దాతద్ది
న్మో విశేత్ సప్రవిశే ద్యో మద్రాశిభవస్యతద్రాశిదిశి గృహే తల్లగ్నేన ప్రవిశేదిభావః.
యథా మేషః దక్షిణదిశః అతో మేషరాశిజాతః మేషరాశౌ దక్షిణదిశి గృహం న
ప్రవిశేత్. కర్కటో నైర్ముతిదిశిః ఆతః కర్కటరాశిజాతః కర్కటరాశౌ నైర్
ముతిదిశిగృహం న ప్రవిశేత్. ఏవం కృత్తి యోజ్యం బ్రహ్మస్థానగృహం మధ్యమ
గృహంతు శేనరిమృగస్త్రీయుగ్మజాతానాం సింహమకరః వ్యామిధుసరౌమృ జాతానాం
సృదాం ఏతద్రాశిభు తథా మృత్యుప్రదత్వా న్మ ప్రవిశేత్.

అవ. జన్మరాశియందు గృహప్రవేశమున కొరగానివిషయమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. మేష కర్కట ధనురితులౌ వృషభ వృశ్చిక మీనరాసులు క్రమంబున దక్షిణదిక్కు మొదలుగ నెనిమిదిదిక్కులకు సధిపతులుగాన గృహవతిజన్మరాశి యేదిక్కున కధిపతియైయుండునో యాదిక్కునం దుండెడిగృహమును, జన్మరాశిలగ్నమునందును మధ్యమగృహమును సింహ మకర కన్యా మిథునరాసులయందుఁ బుట్టిననదులు ఈలగ్నములయందును ప్రవేశించిరేని మరణము గలుగును.

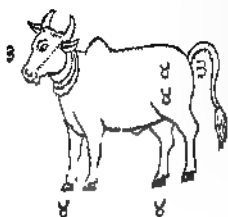
అవ. అథ ద్వ్యాఖ్యాం గృహప్రవేశవిషయే వృషభచక్రగతచక్రత్రాణాం ఫలమాహ. —

యస్మిన్ భేదరక్తయత నైవాది గణయే చ్చంద్రాన్వితక్షణం తతః
కుర్యాత్ స్మృత్య ముడుత్రయం శిరసిచ ప్రాక్పాదయౌ ద్ద్వితామ్,
చత్వార్యేవతు పశ్చిమాంఘ్రియగతే స్థైర్యంచ చత్వారి త
త్పుచ్చేతు భ్రమణం త్రయంచతురథో వామేతు పార్శ్వైర్విధక్తుత్.

వ్యా. — యస్మిన్ స్థితి నిర్ణయభావారం చక్రం నిర్ణయ ముద్దేశ్యవశానవశు
విక్షయభాగమేగ స్యుత్తుత్రాణి నిర్ణయే, ఏవంచ సతి యస్మిన్ భేద రక్తయతే
అత్యుత్తమః యస్మిన్ స్థితి మార్గస్థితి తిత్త్యతః తద నితస్థితీతయాన్విత చంద్ర
న్వితక్షణంతతః నిర్ణయత్త్రయం గణయేత్ ఏవంచ సతి స్థైర్యచక్రస్థితియత్ర
యంచక్రత్రయం మృత్యుంకుర్యాత్ గృహపలేతితేషః ప్రాక్పాదయౌ కర్క
పాదయౌ. చత్వారిస్థితీతయాన్విత మార్గస్థితిః పశ్చిమాంఘ్రియగతే చరమ
పాదవ్యం ద్వైతే తాని చత్వారి త్త్రయంచక్రత్రయం, స్థైర్యం చిరకాలస్థితిం, తత్పుచ్చే
పుష్యభలాంకురే స్థితిం త్రయంచక్రత్రయం భ్రమణం కుర్యాత్. అథోవామపార్శ్వ
చత్వారిస్థితీతయాన్విత ము, అధక్తుత్ సంపత్కరం చ న్యాయే.

ధాన్యం దక్షిణపార్శ్వకే చతురథో వృషభ క్రమం సంవరం
నక్తే భక్తి ముం కుర్యాత్ ప్రభుగతే చక్ర ప్రమాఖ్యం త్వితమ్,
“వంద్యభేదగ్నియమాదికేచ నృపతే” అని ప్రాచీనైః పున
స్సంజేతే చ విధి స్సవినిర్నితగృహే సర్వం విచింత్యం బుధైః. 285

శాస్త్రము. — ధాన్య మితి దక్షిణసామ్యమున నీతం అభివృద్ధిసాధనములను చతుష్టయం

ధాన్యం ప్రభువులే ఆధో అవంతరం పృథ్వీ చర
మాంగే త్రియం నక్షత్ర త్రియం సంపదం పురు
దతే నక్షత్ర అవశే త్రియం నక్షత్ర త్రియం
విజ్ఞానా ప్రభువులే. ఇదేమేన పృథ్వీయం చక్రం పృ
థ్వీయం మిథ్యుయ్యతే ఇదం చక్రం ద్వంద్వభేద
ద్వంద్వములే. అగ్నిభియాదితే చ నృపతే. రాజ్ఞా
యాత్రానిష్కత్తా ప్రతిప్రయాతే పునస్సంపాదే
రాజ్ఞాం యాత్రానిష్కత్తానాం పునస్సంపాద ప్రవేశవ
స్యనిర్దిష్టమే నూతనగృహప్రవేశవ ఆశుం

విధిః సూక్ష్మాలోచనీయః. బుద్ధాః కుండితైః సత్త్వం పూర్వోక్తం విచింత్యం సమ్యగ్వి
చాశ్రియం.

అవ. రెండుశ్లోకములచే గృహప్రవేశనిమిత్తము వృక్షపచక్ర
గత నక్షత్రములకు ఫలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. వృక్షపాకార మగుచక్రమును వ్రాసి దానికిరెండు మొద
లగు సవమువంబులయం దీచెప్పుఁజోయెడి లెఱంగున నూర్యుఁడన్న నక్ష
త్రముమొదలుగ వ్రాసి యదిమొదలు నిత్యనక్షత్రమునఱకు గణనఁజే
యఁగా నానక్షత్రము చక్ర గూఢమై వృక్షపథముయొక్క శిరస్థములగు
తి నక్షత్రములచోనున్న మృత్యువును, ముందరికాళ్లలోనున్న ర నక్ష
త్రములైన దురవస్థను, వినుకటికాళ్లయందున్న ర నక్షత్రములు చిర
కాలముండుటను, లోకయందున్న మూఁడునక్షత్రములు జేత భమ
ణమును, ఎడమపార్శ్వమందున్న ర నక్షత్రములు ధనమును, కుడిప్ర
క్కనున్న ర నక్షత్రములు ధాన్యమును, పృథ్వీభాగమందున్న తి నక్ష
త్రములు సంపదను, ముఖమందున్న తి నక్షత్రములు పశువులనుం గలు
గఁజేయుననియు, ఇదివృక్షపథచక్ర మనియు, నీచక్రము నవ్వంద్యయుద్ధము
జేయునపుడును, గాఢాదు యాశఁబోవునకలను, మఱిల వచ్చునపుడు
ను, నూతనగృహప్రవేశకాలమందును ఇత్యాది కార్యముల యందుండి
తులచేఁ జూడఁదగిన దనియు సనుట.

అ. అథ ద్వాభ్యాం విశేషకస్య గూఢం నిరూపయత్ శద్ధత
నక్షత్రాణాం గృహప్రవేశనిమిత్తే ఫలాన్యాహ —

చక్రం స్యాత్కలశస్వరూప మథ త త్వంలిఖ్య మూ ధ్యేష్ఠికథం
 ప్రాగాద్యాసు చతుశ్చతుః ప్రతిదిశం చత్వారి తన్వధ్యమే,
 కంతే త్రిణి గుదేత్రయంచ విలిఖే ద్భానాం క్రమా త్తత్ఫలం
 వక్ష్యేఽర్కాన్వితభాదిత శ్చ గణయే త్వం వేదధిష్ఠ్యాంతతః. 286
 శీర్ష చ్చేద మథ ప్రవాస మథయం భాస్యం తతో నిర్ధనం
 గర్భప్రాస మథ శ్రియం గృహవతే ర్దద్యాత్ ఛృతాయా స్పదా,
 సంగ్రామాఖిలదుర్గై లనగరప్రాసాదదేవాలయ
 షేత్రారామగృహప్రవేశసమయే శ్లేయం హి చక్రవ్యయమ్. 287

వత్సలిస్తు సమూహః.

వ్యా.—చక్ర మితి-శీర్ష చేద మితిచ. కలశస్వరూపం ఘటాకారం చక్రం య
 భాస్యా త్రిభా సంలిఖ్య, అథ చక్రలేఖనాంతరం అర్కాన్వితభాదితః సూర్యాధిష్ఠిత
 కక్షత్రమాకర్ష్య సంవేదధిష్ఠ్యాంతకః గృహప్రవేశవక్షత్రపర్యంతం గణయేత్. అథ
 మూర్ధ్ని కలశతపసి ఏకథం ఏకవక్షత్రం ప్రాగాద్యాసు ప్రాచీప్రభృతిచతుర్దిశం ప్రతి
 దిశం చతుశ్చతు ర్ముక్షత్రాణి తన్వధ్యే చత్వారి కంతే త్రిణి గుదే త్రయం చాభిజ
 వ్యర్జ్యం విలిఖేత్. భానాం మూర్ధాదిగతవక్షత్రాణాం క్రమా త్ఫలం వక్ష్యే యథా
 కౌగతవక్షత్రే ప్రవేశ్య ద్భానాపతే శీర్ష చేదం, కలశస్య ప్రాగ్భాగస్థితవక్షత్రచ
 తుష్టయం ప్రవాసం నర్వదా దేశాంతరగమనం, వక్షిణభాగస్థితవక్షత్రచతుష్టయం
 అధయం ధియాభావం, పశ్చిమభాగగతవక్షత్రచతుష్టయం భాస్యం, ఉత్తరాగతవ
 క్షత్రచతుష్టయం నిర్ధనం దారిద్ర్యం, మధ్యభాగతవక్షత్రచతుష్టయం గర్భప్రాసం,
 యజమానభార్యా యా ఇలితేవ్యం కంఠగతవక్షత్రత్రయం శ్రియం పంపదం, నవ
 స్థితవక్షత్రత్రయం శతాయు ర్దద్యాత్. సంగ్రామాఖిలదుర్గై లనగరప్రాసాదదేవాలయ
 షేత్రారామగృహప్రవేశసమయే యుద్ధగుర్ధవర్తకపురప్రాసాదదేవాలయకృషిభూమ్యు
 ద్యావపితృగృహప్రవేశకాలే చక్రవ్యయం వివరకలశచక్రయో వ్యయం శ్లేయం
 విరింత్యంహి.

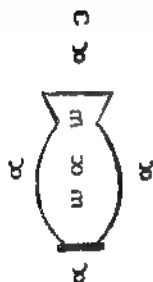
శ్లో. యజ్ఞినా వేంకటాభ్యేన రచితాయాం సతాం ముదే,

కాలామృతస్య టీకాయాం వస్తోఽయం విస్తు రవ్యమాత్.

అన. రెండుశ్లోకములచేత కలశచక్రమునొందిన సక్షత్రములకు
 ఫలములఁ జెప్పుచున్నాడు.—

తా. కలశాకారంబగు నొకచక్రమువ్రాసి యందు నీనెప్పఁబో
 యెడిక్రమంబున సూర్యుడున్న సక్షత్రము మొదలుగా, ౨౮ సక్షత్ర

ములును వ్రాసి యదిమొదలు గృహప్రవేశనక్షత్రమువఱకు నెంచఁగా నాప్రవేశనక్షత్రము కలశశిరస్థం బగు నొకనక్షత్రమై యున్న గృహపతి శిరచ్ఛేదంబును, కలశమునకు ప్రాగ్భాగమందున్న ర నక్షత్రములలో నొకటియైన నెల్లకాలము పర దేశగమనమును, దక్షిణ భాగమందు

న్న ర లో నొకటియైన నిర్భయమును, పశ్చిమంబుననున్న ర.లో నొకటియైన భాస్వమును, ఉత్తరంబుననున్న ర.లో నొకటియైన చారిద్ర్యమును, మధ్యభాగముననున్న ర.లో నొకటియైన గృహపతిభార్యకు గర్భప్రాసంబును, కంఠస్థానమందున్న కి.లో నొకటియైన సంపదయు, అధఃప్రదేశమందున్న కి.లో నొకటియైన పూర్ణాయువుం గలుగును. ఈరెప్పబడిన వృషభ

కలశచక్రములు రెండును, యుద్ధ, దుర్గ, పర్వత, పుర, సౌధ, జీవతాలయ, కృషిధూమి, ఉద్యానవన, నూతనగృహములఁ బ్రవేశించునపుడు చూడవలయు ననుట.

వ థ లి న్దువు సమాప్తము.

శ్రీ రస్తు.
 శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః.
కాలామృతే-సవ్యాఖ్యానే
 సత్తమ విభాగము.

అవ. అథ సకలదేవతాప్రతిష్ఠాకాల మూహా.—

శ్లో. వారేష్యేన కవిజ్ఞానవిశేషినాం శ్రోత్రయే చోత్తరా ౭౪
 మైత్రాదిత్యకరద్యయాంత్యకళభృద్వస్తప్రతేశోదుషు,
 భద్రాపూర్ణజయానుచోదగయనే శుక్రేజ్యయో ర్య్యైక్తయోః
 కుర్వాత్కామదినం విహాయ చ కుహూం దేవప్రతిష్ఠాం శుభామ్.

వా. — వారేష్యేతి. కవిజ్ఞానవిశేషినాం శుక్రమధ సురు చంద్రాణాం వారేషు,
 శ్రోత్రయే క్రమగణదిష్టాకళభిషిక్తయే, ఉత్తరామైత్రాదిత్యకరద్యయాంత్యకళభృద్వస్తప్రతేశోదుషు ఉత్తరాత్తరాహధోత్తరాభాద్రపూర్ణాభామృత్యునాహస్తదిత్యక
 రదిష్టాగణిర్వాశిర్వాహిణీషణ్ శ్రేణు, భద్రాపూర్ణజయాః భద్రతిథయః పూర్ణతిథయో
 జయతిథయశ్చ తాను, ఉదగయనే ఉత్తరాయనే, శుక్రేజ్యయోః శుక్రబృహస్ప
 త్యోః జ్యైష్ఠ్యయోః అనంతరగతయోః సుఖోః సురుశుక్రమాధ్యరాహిత్యే కరిత్యక్తః.
 జయతిథిభి కామదినం క్రియోదకం, లూర్ణతిథిభి కుహూ మహానాస్తిం చ త్యక్త్వా
 త్వాత్వైక్తకుభవిశే శుభాం దేవప్రతిష్ఠాం కుర్వాత్.

అవ. సకలదేవతాప్రతిష్ఠలకు కాలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. ఉత్తరాయణమందు సురుశుక్రు లస్తమించకయుండఁగా,
 శుక్ర బుధ సురు సోమవారములును, శ్రే, ధ, శత, ఉఫ, ఉహ, ఉభా,
 అనూ, పున, వా, చి, రే, మృ, అశ్వి, రో ఈనక్షత్రములును, భద్ర
 తిథులును, అనూవాస్యవ్యతిరికపూర్ణ తిథులును, శ్రయోదశీవ్యతిరిక
 జయతిథులును, ఇవి సకలదేవతాప్రతిష్ఠలకు ప్రతి స్థము లనుట.

అవ. అథ విశుబంధనకాల మూహా.—

శ్లో. ఆర్ద్రాజై కషదాంత్యమూలశతభృత్తోయాగ్నిభే వ్యర్థదం ౭౫
 శస్తం స్యాత్పశుబంధనం గురుభృగుబ్రహ్మశివారేవ్యపి,

తా. అహఃప్రమాణభుటికల విభుటికలతోఁగూడ సమంబుగ నైదుభాగములు చేయఁగా నవి క్రమంబున వ్రాతస్యంగవమధ్యాహ్న పరాహ్లాసాయంకాలము లనంబడును. ఈ గ్రీ విధములగు కాలముల యందు వ్యాపించియున్న తిథులు అట్టి కాదిపితృక్రియలకు యోగ్యములు

అవ. అథ మాసికాదీనాం విశేష కాల మాహ. —

కార్య సా ద్వ్యపరాహ్లాదౌ స్సమధికా సామ్యా తు పూర్వాద్వ యోః, పూర్వా సా యది న ద్వయో రథ పరా వ్రాగస్తకాలా ద్రవే, సా నోచే త్రిముఖా ర్తగా పితృతిథి స్యాయంతసీచేద్వయో న్నాన్యదే వాత్ర పరాఽట్టిశే విధి రయం దర్శేఽథ వా మాసీశే. 291

వ్యా. — గార్యం. ద్వ్యపరాహ్లాదౌ, ద్వయో రపరాహ్లాదౌ క్త్యే య సమధికా యత్రపరాహ్లా అధికకాలవ్యాపి సా తిథిః కార్య క్త్యే కార్య. ద్వయో రపరాహ్లాదౌ స్సమధికా తుల్యవ్యాపి తు పూర్వా పూర్వతిథిః. అత్రయం విశేష. తిథిక్షయే తు పూర్వా పృథ్వే సామ్యైఽపి పరతిథిభా వోక్తం సుమంతునా. 'క్షయమానే తు పూర్వై వం పర్వతానే తు వై పరా, పరత్వేపి తక్త వాసా పపరాహ్లా ద్వయే యదీతి. సా పితృతిథిః యది న ద్వయోః, ద్వయో రపరాహ్లాదౌ. న వ్యా పిసియది తదా కన రస్తకాలాత్ వ్రాగ్ మార్యాస్తమయా త్పుర్యం సా తిథిః త్రిముఖా ర్తగా ముఖా ర్తత్రయవ్యాపిణీ చేత్తిదాఽపి పూర్వైవ. సోచేత్ రవం స్తమయా త్రాన్త త్రిముఖా ర్తగా న యది తదా పరాకార్యా. తిథే రపరాహ్లాద్యా పితృభావేఽపి పరపకాలవ్యాపికార్యాత్. పితృతిథిః ద్వయో ర్విధోః. సాయంతసీ సాయంతసవ్యాపిణీ స్యా ద్విది అత్రాపి పక్షే పరా అట్టిక ప్రతిసాంసర్వతిక దర్శే అమావాస్యాయాం మాసీశే చ సర్వవిధానాం అయం విధిః గ్రహ్యః.

అపి రేండుదినములయం దొకతిథి వ్యాపించియుండుటవలనఁ గలిగెడి తిథిసం దేహమును నివర్తించఁ జేయుచున్నాఁడు, —

తా. 291 తిథి రేండుదినముఁ య పరాహ్లాములయందు వ్యాపించి యున్ననపు డెద్దియపరాహ్లామం దధికముగనుండునో యాతిథియందును, రేండుపరాహ్లాములయందును ఏమిగామునుండెనేని పూర్వతిథియందును, ఒకయపరాహ్లామందైనను వ్యాపించు పూర్వదినంబున మార్యాస్తమ యమునకు ముందు ౬ గడియలు వ్యాపించియుండెనేనియు పూర్వతిథి యందును, అట్లు లేక యున్నప్పుడును రేండుసాయంకాలములయం దొక

తిథి వ్యాపించియున్నప్పుడును పరతిథియందును, ప్రతిసాంవత్సరికదర్శన శ్రాద్ధమాసీకములఁ జేయవలయు. రెండుసరాహ్లాములయందు సమముగా నున్నయెడల తిథిక్షయకాలమందు పూర్వతిథియు వృద్ధిసామ్యకాలములయందు పరతిథియును గ్రహ్యంబులు.

అవ. అథ పంచభి శ్లోకైర్మహాలయనిర్ణయ మాహ —

కుర్యాద్భాస్రవణే ప్రమీతపితృక స్తత్కృష్ణవత్పాదితః
పక్షశ్రాద్ధ మథాశ్విన ప్రతిపదా యుక్తం చ వత్పాదితః,
పత్పాదాయది నూతకాదిసహిత స్తత్పంచమి వాఽష్టమి
యద్వాస్యా ద్దశమి తదాదిషు సదా తత్పక్షశేషేషు వా. 292

వా. — కుర్యాదితి ప్రమీతపితృకోన్మృతపితృకః. పునా భాద్రపదమాసే కృష్ణపక్షాదితః. కృష్ణపక్షప్రథమి ఆశ్వినప్రతిపదా ఆశ్వయుజ ప్రతిపదా యుక్తం మహాలయానాం మండకత్వా దితి భావః. తత్కృష్ణిద్ధం పక్షశ్రాద్ధం ఆశ్రయే, తద్భిష్టస్య ప్రసిద్ధాశ్శక్త్యా వృష్ణవృష్ణాపేక్షా ఉక్తంచ దండినా, 'ప్రశ్నాంతప్రసిద్ధాపథా తార్థవిషయ ప్రవృత్త్యోన్మృత్యుం నాపేక్షత' ఇతి. కుర్యాత్. పక్షాదా భాద్రపదకృష్ణపక్షాదా నూతకాదిసహిత మ్మృతకాదినాయక్రీణది ఆదికర్తేన వత్పితృవర్జనాదిం గృహ్యతే. తదా తత్పంచమి ఆష్టమి వా యద్వా తద్దశమి వా తదాదిషు పంచ మ్యష్టమిదశహృదిషు తత్పక్షశేషేషు కృష్ణపక్షే శేషదింశు వా పక్షశ్రాద్ధం సదా కుర్యాత్. సదే త్యసేన పక్షశ్రాద్ధమ త్యావశ్యక మితి గమ్యతే

అవ. ౩ శ్లోకములచేత మహాలయకాలమును నిర్ణయింపుచున్నాడు —

తా మృతపితృకుండగు నరుడు భాద్రపద బిది మొదల లాశ్వయుజకుక్ష ౧౧-తోఁ జేరిన ౧౭ దినములను నిత్యశ్రాద్ధముచేయవలయు. నొకవేళ యాపక్షప్రథమదివసమందుఁ జేయుటకు ఆశౌచము, వత్సీరజోగర్భసము ఇత్యాదులగు నభ్యంతరములు సంభవించినేని యాపక్షమందు పంచమి, అష్టమి, దశమి ఏనితో నేదినమైన మొదలుగ నాపక్షశేషదినములయందు మహాలయంబొనర్చుకొముగఁ జేయవలయు.

అవ సకృష్ణహాలయకాల మాహ —

పంచమ్యాదిషు చే చ్చుభేషు దినశేష్యేన ప్రకుర్యాత్పుదా
ద్వాదశ్యాం యతివైతృకం కలిదినే శస్త్రైర్మతానాం పునః,

వజ్రేణ కామదినేఽపి వై తృణయతే హస్తాన్వితే భాస్కరే
సా్య త్సంకల్పవిధి శ్చ పార్వణవిధి ర్యదాన్వ పితృప్రీతిహః.

298

వ్యా.—పంచమ్యాది ద్వీతి తుభేషు పంచాంగశుద్ధినిసేషు పంచమ్యాదిషు ఏవ
సేష్యేన సకృత్త హాలయం కుర్యాత్ ఏవకారణం చ పంచమ్యాః పూర్వాదివిసే ద్వీత్య
క్థో లభ్యతే. యతివైత్యకం యతిమహాలయం తు ద్వాదశ్యాం కుర్యాత్ శస్త్రే స్థితా
నాం శస్త్రహతానాం మహాలయం కలిసితే చతుర్దశ్యాం కుర్యాత్. పున రిత్యనేన
యస్మిన్కాశ్చింత్య ద్వివిసే పాశ్యణవిధానేన గ్రాథం కృత్వా పున కృతుర్దశ్యా మేవో
ద్దిప్తవిధానేన కార్యమితి గమ్యతే ఉక్తం చ మంబరే 'మమత్వ మాగతసా్యవి నిదశ
స్త్రహతస్య చ, ఏవోద్దిప్తంనుతే. కార్యం చతుర్దశ్యాం మహాలయ ఇతి. ఇత్యేషు మహాలయ
నిషిద్ధే కామదినే త్రియోదశినిసే వైతృధయతే మఘానక్షత్రయైవతి భాస్కర
హస్తాన్వితే హస్తనక్షత్రగతే సలిచ సంకల్పవిధిః సంకల్పగ్రాథం యచ్ఛాపాశ్యణవిధిః
పాశ్యణగ్రాథం చ పితృప్రీతిహ స్సా్యత్. ఏతద్వ్యాగే సర్వేష త్రియోదశ్యాం
కార్యం సత్యవర్ణధా ఇయమేగజచ్చాయే త్యుచ్యతే తదుక్తమ్. 'యజేండుః పితృ
వైసర్వే హంసక్త్యై కతేష్టికః, యా నా తిధి శ్చ కే త్సా హి గజచ్చాయాప్ర
ర్తితా' అత్రేయం వ్యవస్థా ద్రష్టవ్యా. యజమానః పుత్రిహంశ్చ వ్యభాయుక్తత్ర
యోదశ్యాం సంకల్పగ్రాథం నోచే త్సావ్యగ్రాథమేవ కుర్యాత్. తథా వోక్తమ్.
'మఘాయుగావ్యో ర్వామ్యే చ గ్రాథం కుర్యాత్ప్రీతిహస్మిరః, పంచదాసం న కుర్వీత
యదిచ్ఛే జ్జీవిస మృతా' నితి

అన. శ్లోకములచేత సకృత్త హాలయమునకు కాలమును జెప్ప
చున్నాడు.—

తా. పంచాంగశుద్ధిగల కృష్ణపక్షపంచమిమొదలగు దినముల
యందు జేసకృత్త హాలయము జేయవలయుననియునుతికి ద్వాదశియందుఁ
జేయవలయుననియు, ఏవశస్త్రాదులచే మృతులై నవా రల కీతరదినముల
యందు పార్వణశ్రాద్ధము చేసినను చతుర్దశినాఁ జేవోద్దిప్తవిధిచే జేయ
వలయుననియు, మాగ్యుఁడు హస్తనక్షత్ర మందుండిననుచంద్రుఁడుమఖ
యందుండిన నపుడు మహాః మునిషిద్ధమిన త్రయోదశియందునుమహా
లయము సంకల్పవిధి చేతినైన పార్వణవిధిచేతినైన సంజేసిన పితృప్రీతికరం
బనియు, మఘానక్షత్రముతోఁగూడిన దినమునందును యుగాదియం
దును, భరణీనక్షత్రమందును అవశ్యకంబుగఁ జేయఁదగిన శ్రాద్ధమును
శ్రాద్ధకర్త పుత్రివంతుఁడై యుండెనేని సంకల్పసిద్ధిగానే చేయవలయు
ననియు నిధిప్రాయము.

కారుణ్యాన్వితపైత్తుకం శుభదినే తత్పక్ష ఏవాచరే
త్కన్యాయాం యది భాస్కరేప్యగతిః కన్యాదిమానవ్యయే,
యావద్వృత్తికదర్శనా త్స్థితిబలాదేకం చ వాపైత్తుకం
కామత్వాచ్చ సకృత్సహలయదినం శుద్ధ్యా యతం చేచ్ఛుభమ్.

వాక్య. — కారుణ్యాన్వితేతి భాస్కరే మాత్రే కన్యాయాం యది కన్యాదాశం
గతేన తత్పక్షఏవ భాద్రపదపృష్ఠపక్షఏవ శుభదినే కన్యన్వేదితే కారుణ్యాన్విత
పైత్తుకం కారుణ్యప్రయోగక్రొధం ఆదరే క్కుర్యాత్ కక్షక్రొధేకేతి కారుణ్య
క్రొధ మావశ్యక మిత్యాశయః. అగతిః యది దరిద్రత్వేత్ భాస్కరే కన్యాదిమాన
వ్యయే కన్యాయాం కులాయాంచ స్థితేనచా యావద్వృత్తికదర్శనాత్ పృత్తిక
ప్రచేక త్పూర్వ మేవేత్యర్థః. స్థితిబలాత్. 'పృత్తికావశ్యనా ద్యాంతి నిరాశాః
పితరోగతా' ఇతి. ఏకంచ వాపైత్తుకం క్రొధం కుర్యాత్. అసమర్థస్యాపి ఏకం కా
రుణ్యక్రొధం కార్య మిత్యావశ్యకమితి. సకృత్సహలయదినం శుద్ధ్యా యతం ఏత్యహ
గప్రకారం పంచాంగశుద్ధియంత్రం చేచ్ఛుభం భవత్ అత్రిహేతు మానా. సకృత్స
హలయస్య కామ్యత్వా దితి పక్షక్రొధస్య నిత్యత్వా న్నాశం నియమా.

తా. పితృపక్షమున సన్నిధినములయందు నిత్యశాదముచేసిన
ను, ఒకదినమున సకృత్సహలయము బహుదై వత్వముగ చేయువలయు
సనియు, అకారుణ్యక్రొధము కామ్యమగుటచేత నాదినంబు పంచాం
గశుద్ధిగలదై యండవలయుననియు, అపక్షమున చేయుటకు దారిద్ర్య
ముచేతనైనను, అనువప త్తిచేతనైనను సందర్భించకపోయేనేని కులమా
సముతుదవరకు శుద్ధిగలదినమునఁ జేయవచ్చు సనియు నెఱుంగవలయు.

అవ. సకృత్సహలయే వర్జ్యా న్యహ. —

వర్జ్యా శ్లోకముహాలయే జననభం సందా త్చ కామగ కలిః
శుక్రాత్కార్యదినాని సూతకదినం పత్నీరజోదూషితమ్,
తారా స్పృహక స్యరేవ శుభదా విష్ణుత్రయార్కత్రయా
హ్యద్వామిత్రచశుప్తయాన్యకేశభృద్భాన్యాయామ్యాభిధా.

వాక్య. — వర్జ్యా కలి. ఏమహాలయే సకృత్సహలయే జననభం కవనశ్రుతిం
సందా సందతిథయః ప్రాగుక్తాః కామప్రయోదకే కలి శ్చతుర్దశి చ శుక్రాత్కార్య
దినాని శుక్రభానుశుభపరాః సూతకదినం పత్నీరజోదూషితం స్వభార్యరజోదూ

పితరీనం చ ఏతాని విష్ణోః. ఏతేషు సకృన్నహాలయం న కుర్యాదిత్యర్థః. సకృన్నహాలయే యోగ్యనక్షత్రాణామ విష్ణుత్రియం శ్రవణధనిష్ఠాశతభివజః, ఆర్కశ్రయం శాస్త్రదిక్రస్యాత్మ్యః, అహి రాత్రేషు ఆర్ద్రా ప్రసిద్ధా మిత్రచతుష్టయం అమారాధా శ్రేష్ఠా మాలా పూర్వాషాఢాః ఆద్యః ఆశ్విని శతభృత్ మృగశిర్షం భాగ్యం ఉత్తర ఫల్గునీఆర్యః పున్యః యామ్యం భరణీ ఇత్యభిధాః ఏతత్సంజ్ఞాకాః సప్తవశతారాః సకృన్నహాలయే శుభవా మృత్యుః ఏవకారే వాచ్యాని దశనక్షత్రాణి త్యాభ్యాసీతి గుఱుట ముగంతవ్యం. ఏతల్లోకోక్తం ప్రభవాపక్రమణవిషయమ్.

అవ. నూతనముగ సకృన్నహాలయము నారంభింప నయోగ్య తిథివారనక్షత్రములఁ జెప్పయన్నాడు.—

తా. నందతిథులు, త్రయోదశి, చతుర్దశి ఈతిథులును, శుక్ర భానుగురువారములును, నూతకదిసంబులును, భార్యబహిష్కయై యున్న దినంబులును, జవననక్షత్రము, కృ, యే, పున, మ, పూఫ, వి, ఉషా, పూభా, ఉభా, రే ఈ గిం నక్షత్రములును, నిషీడ్ధములనియు, తక్కిన నక్షత్రాదులు ముఖ్యంబు లనియు నభిప్రాయము.

అవ. మహాలయాకరణే దోషం కరణే ఫలంచ దర్శయతి.—

నో కుర్యాద్యది పక్ష మేకదివసం వాఽనల్ప మల్పం చ వా
చారీద్ర్యం బహుదుగళు మత్ర చ పతే ద్దార్గత్య మేవాఽత్తనః,
చాతుగ పుత్రధనం భవే దిహపరే స్వర్గాది పశ్చాద్భవే
దిత్యుక్త్వా స్వగృహం విసృజ్య పితర స్వం స్వం విశేయుః పదమ్.

వా. — నో ఇతి పక్షం పక్షశ్రద్ధం చ ఏకదివసం సకృన్నహాలయం అనల్పం అధికం చా సమశ్చ దితిభావః. అల్పంచా దరిద్రశ్చ దితిభావః. నో కుర్యాద్యది తదా పతేః ఆత్మనః చారీద్ర్యం బహుదుగళుం దార్గత్యం దుర్గతివ్యం చ పాశాత్. చాతు. మహాలయప్రదాతుః ఇవాచస్త్రీకా భూలోకపుత్రధనం పతే పరతో స్వర్గాదిచరణేదిత్యుక్త్వా పశ్చా ద్భవే దిహపరే స్వగృహం విసృజ్య స్వంస్వం పదం స్వస్వపాపం పితృలోకం విశేయుః.

అవ. పితృపక్షమున నిత్యశ్రద్ధసక్త్యాచ్చిదములఁ జేసినఁ గలిగెడి ఫలమును జేయకపోవుటవలనఁ గలిగెడిదోషమును దెలియఁ జేయుచున్నాడు —

తా. పక్షశ్రద్ధమునైనను సక్తిన్నహాలయమునైనను జేసినకర్తకు ఇహంబున పుత్రధనాదిసంపదలును పరంబున స్వర్గాదిలోకభోగం

బులుం గలుగును. చేయనివాని కిహంబున పుత్రధననాశదుఃఖములును, పరంబున సరకాదులుం గలుగునట్లు వానిపితృ దేవతలు శపించి వారివారి పదముల వసించుదు.

అథ. అథ వజ్జవతిస్సరూప మాహ.—

మన్వాద్యాశ్చ మహాలయా యుగదినా న్యాదిత్యసంక్రాంతయో
దర్శాశ్చ వ్యతిపాతదైధ్యతిదినా న్యవ్యష్టకాః పైతృకే,
కాలా వజ్జవతి స్సృతాశ్చ సతతం చాతు స్సుపుత్రార్థదా
చాయం తోయ వనే రిపూ రిపు బకా లోకా రిపుస్తత్కృమాత్.

వ్యా.—మన్వాద్యా ఇతి. మన్వాద్యాః చాయం అక్షరసంఖ్యయాచతుర్దశ, మహాలయాః తోయం మోదక, యుగదినాని యుగాదయః ఐనం శత్యాని, అదిత్య సంక్రాంతయః రిపుః ద్వాదశ, వర్షాః రిపుః ద్వాదశ, వ్యతిపాతదైధ్యతిదినాని వ్యతిపాతదినాని బకాః త్రయోదశ, పైధ్యతిదినానిచ లోకాః త్రయోదశ, అవ్యష్టకాః రిప్రేష్టకాః రిపుః ద్వాదశ, ఏతే మిరిత్వా ధర్మవిధిస్తృతాః ధర్మవిధిబలప్రతిపదితాః కాలాః పైతృకే పితృకర్తృణి గ్రహాదుర్గ్రహాత్ చాతుః సుపుత్రార్థదా భవంతి.

అవ. వజ్జవతిశ్రాద్ధస్సరూపమును జెలియఁ జేయుచున్నాఁడు.—

తా. మన్వాదులు ౧౪, మహాలయములు ౧౬, యుగాదులు ౪, సంక్రాంతులు ౧౨, అమావాస్యలు ౧౨, వ్యతిపాతదినములు ౧౩, పైధ్యతిదినములు ౧౩, అవ్యష్టకదినములు ౧౨, ఈ ౯౬ దినముల యందును శ్రాద్ధముఁజేయువారలకు పుత్రపౌత్రధనాభివృద్ధిగలుగును.

అవ. శ్లోకద్వయేన పూర్వోక్తవజ్జవతీనాం మధ్యే ప్రథమావదిష్టయో ర్మన్వాదియైగాద్యోః కాలనిర్ణయ మాహ.—

కృష్ణా భాద్రపదేఽష్టమీ యది నభో దర్శశ్చ కేమా స్మితా
అమాదే దశమీ త్విషే చ నవమీ సాకార్తికే ద్వాదశీ,
క్షేప్తే ఫాల్గునచైత్రయోపి శుచా పూర్వే తిథిః పూర్ణిమా
మాఘమాస్యధ సప్తమీ శుభఫలా పాపే సితై కాదశీ. 298
చైత్రే భాద్రపదేచ మాసయుగళే క్షేయా స్తృలీయా తిథి
ర్మన్వాద్యాశ్చ చతుర్దశైవ తిథయః పుణ్యా యుగాద్యా శ్చతుః,
శుక్లోద్దే నవమీ సితైవ శుభదా రాధే తృతీయా తిథి
ర్మాఘే దర్శతిథి ర్మభస్యబహుళీ కామః కృతాద్యా ఇమాః. 299

వ్యా.—కృష్ణేతి. చైత్ర ఇతిచ. భాద్రపదే మాసి కృష్ణాష్టమి నభోదర్శకృ
 త్రావణబహుళామాసావస్యా ఏతే ద్యౌ కృష్ణపక్షగతే కేషా నిత్యమాణా సిన్ధౌ కృష్ణ
 పక్షగతాః ఆషాఢే దశమి కుక్షపక్షదశమి ఇషేతు ఆశ్వయుజేఽష్టమి కుక్షపక్షన
 వమి చ, కార్తిక మాసే సా ద్వాదశి కుక్షద్వాదశి జ్యేష్ఠే ఫాల్గునచైత్రయోః శుచా
 ఆషాఢే ఊర్జిత కార్తికే చ పూర్ణిమా తిథిః, ఇథ మాఘే మాసి సప్తమి సామ్యేమాసి
 సిన్ధికాదశి కుక్షికాదశి చైత్రే భాద్రపదఇతిమాసయోగగోచ ర్మృతీయాతిథిః. కుక్షత్మతి
 యా చ సర్వే మిలిత్యా ఇతుర్దశతిథయః. మన్వాద్యాః మన్వాదిసంఖ్యేకాః శుభఫలాః
 శుభఫలదాః క్షేయాః. బ్రహ్మకర్త రితిశబ్దః. ఊర్జిత కార్తికే మాసి కుక్షా నవమి రాధే
 నైకాధే మాసి సిన్ధౌ మృతీయాతిథిః కుక్షమృతీయాతిథిః. మాఘే దర్శతిథిః. నభస్యబ
 హుళే భాద్రపదహోరపక్షే కాకుః క్రయోదశి ఇతా కృతస్త్ర స్తీధయః. క్రమేణ కృ
 తాద్యాః కృతశ్రేతాద్యాఃకలియోగాదయః పుణ్యాః క్షేయా ఇతిపూర్వేగాన్వయః.
 అవ. రెండుశ్లోకములచేత మన్వాదియుగాదులఁ జెప్పఁచున్నాఁడు.—

తా. భాద్రపదబహుళ ౪, శ్రావణబహుళ ౩౦, ఆషాఢశుద్ధ౦౦,
 ఆశ్వయుజశుద్ధ ౯, కార్తికశుద్ధ ౧౨, చైత్ర జ్యేష్ఠాషాఢకార్తిక ఫాల్గున
 మాసములయందు పూర్ణిమ, మాఘశుద్ధ ౭, పుష్యశుద్ధ ౧౧, చైత్ర భా
 ద్రపదశుద్ధ ౩, ఈ ౧౦ దినంబులును మన్వాదులనంబడు. కార్తికశుద్ధ
 ౯, వైకాఖశుద్ధ ౩, మాఘబహుళ ౩౦, భాద్రపదబహుళ ౧౩, ఇవి
 నాలుగును క్రమంబున కృత, శ్రేతా, ద్వాపర, కలియుగాదు లనం
 బడును, గాన నీమన్వాదియుగాదులయందు బ్రాధముఁజేయువానికి శు
 భంబుగలుగును.

అవ. అష్టకాబ్రాధతిథినిర్ణయ మాహ.—

పాషే ఫాల్గునసోమ్యయో రసి తథా మాఘేఽంత్యపక్షేషు చే
 త్సప్త మ్యత్ర తేభాష్టమి చ నవమి తిస్రోష్టకా ద్వాదశ,
 షష్ఠే మాసి మహాలయాంతరగతా సిస్రోష్టకా సర్వీ నో
 దర్శాద్యా స్తదను ప్రసిద్ధదినాః త్రాదే పితృప్రీతిదమ్. 800

వ్యా.—పాప ఇతి. పాషే మాసి ఫాల్గునమర్తకిక్షయోః తథామాఘే, ఏలేషుచ
 త్రిషుమాసేషు, అంత్యపక్షేషు కృష్ణపక్షేషుచేత్ సప్తమి అష్టమి నవమిచ మిలిత్యా
 ద్వాదశ తిస్రోష్టకా ఛివంతి. యద్యపి షష్ఠేమాసే భాద్రపదమాసే తిస్రోష్టకాః మహాల
 యాంతరగతా శివంతి తస్మి తస్మా త్కారణాత్ నో తస్మాసి తిస్రోష్టకా నసంత్యక్తాః.
 క్షేమానుమాత్రే తిస్రోష్టకా ఇతి స్మృత్యంతరే విద్యమానత్వాత్. భాద్రపదేఽపి

తత్ప్రసక్త్యా తన్నివాదార్థం మహాయాంతరగత ఇత్యుక్తమి త్యనుసంధేయం. తదను
తతః తర్వాద్యాః అనువాప్యసంక్రాంతివ్యతిపాతవైధ్యతయో యే ప్రసిద్ధివివాదాః. తే
చ ఏకవ్యోభకవత్ప్రయోక్తా న్నన్వివరిత్యాః శ్రాద్ధే పితృప్రీతివాః పితృసుతోషప్రదా
భవంతి.

అవ. అష్టశాస్త్రార్థములఁ జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. మాక్షకీర్ష పుష్కమాఘసాల్లనమాసకృష్ణవత్ములయందు
సప్తమి, అష్టమి, నవమి, ఈతిథులు ౧౨ ను తిథోష్టక లనంబడు
ననియు, 'మన్వాద్యా' యనుశ్లోకము మొద లీనాలుగుశ్లోకములయం
దును జెప్పఁబడిన ౯౬ దినములయందును శ్రాద్ధముఁ జేసిన పితృ దేవతలు
ప్రీతినొందుదు రనియు నభిప్రాయము.

అవ. గయాశ్రాద్ధఫల మాహ.—

పిత్రాదే ర్భవనాదానకర్తృఫలదం తృప్తిప్రదం స్వర్గదం
సాయుజ్యప్రదమేవ వా తదపి యత్కించి ధ్యయాపార్వణమ్,
సా యాత్రా వ్యభవా మహానుభవరీ ధైవాత్మ కర్తు ర్మృతిః
స్వా దత్తైవ హి ము క్తిదై వ సహ తత్కర్తా పితృభాగం భవేత్.

వ్యా.—పిత్రాదే రితి యత్కించి దీనిజ్ఞా త్రిమపి గయాపార్వణం గయాయాం
పిండప్రదానం పిత్రాదేః పితృభాగం బహుదానకర్తృఫలదం బహుదానకర్తృణా మేద్య
మహాదానాదికర్తృణా ర్భోగ్యశుభఫలం తత్ఫలదం, పిండ తృప్తిప్రదం స్వర్గదం చ సాయు
జ్యప్రదం మోక్షాప్రదంచ భవతి. పిండ సా యాత్రా గయా ముద్దిగ్య యా యాత్రా
పాఠపి మహానుభవరీ. అభవా ధైవాత్ ధైవభావో ఽస్తు. గయాప్రయాగకర్తృః
మృతిర్నరణం స్వాద్యది సా యాత్రా తత్కర్తృ గయాశ్రాద్ధకర్తృ సహ పితృభాగం ము
క్తిదా భవేదేవ. గయా ముద్దిగ్య ప్రయాగిష్య గయాశ్రాద్ధా త్పూజ్యమేవ ధైవభా
వృత్తికర్తృది తపాఽపి గయాశ్రాద్ధఫలం భవే దిత్యర్థః.

అవ. గయాశ్రాద్ధఫలమును జెప్పచున్నాఁడు.—

తా. గయాయందు స్వల్పముగ నైన పిండప్రదానము చేసిన
వానిపితృ దేవతలను పోషితమహాదానాదికర్తృలవలనఁగలిగెడిఫలమును,
పింతుప్రియు, స్వర్గంబును, మోక్షంబునుం గలుగుననియు, గయాయాత్ర
మవారినుగు నానందము గలుగఁ జేయుననియు, ధైవవశములన గయకు

బోవుచుండఁగ మార్గమధ్యంబున దేహత్యాగము సంభవించినను గయ
యందు పిండదానము చేసినఫలము గలుగు ననియు నర్థము.

అవ. నిత్యశ్రాద్ధసాంవత్సరికయో స్మిన్దయ మాహ. —

నిత్యశ్రాద్ధవిధి స్వకాలబలవా నేకం వినా సూతకం

కుర్యాత్ తూతకనిర్గమేఽథ దివసే శారద్యం తృతైవాఽబ్దికమ్,

తారాచంద్రబలం వినాఽపి యదివా శరీరజోదూషితా

యద్యా దుష్టతీధిశ్చ నా పితృతీధిః శార్దూల నిత్యా యది 802

వాక్య. — నిత్యశ్రాద్ధేతి, ఏకం నూతకం చాతకం మృతకమున వినా నిత్యశ్రాద్ధ
విధి, ప్రతిదివసక శ్రాద్ధవిధిః స్వకాలబలవా ప్రత్యహంబలవత్తిరి; అశౌచది
వసూతకం దివసే ప్రత్యహం నిత్యశ్రాద్ధం కుర్యాదిత్యర్థః, నూతకే ప్రాప్తే గతి మా
హ. నూతకనిర్గమే నూతకే నూతైవతి అథ దివసే అనంతరదినపవిత్రాభ్యాత్. అథ సాం
వత్సరికనియమమాహ. శారద్య మితి, ఆబ్దికం ప్రతినాంవత్సరికమున తృతైవ నూతకే ప్రా
ప్తే తస్మిన్దయమనవసే తారాచంద్రబలం వినాపి శారద్యం. తింశ నూతకనిర్గమనదినసే ప
త్నీ యజమానభార్యారజోదూషితాఽపి యద్యా అనంతరతీధిః దుష్టతీధిః పంచాంగభ
ద్ధిరసౌతా యద్యపి నిత్యా సాపితృతీధిః శార్దూల నిత్యా స్వకాలే నూతకే ప్రాప్తే తస్మిన్
త్త్యనంతరతీధిః చంద్రతారాబలనిర్గమయత్తైవ శారద్యతీధిః, నిత్యశ్రాద్ధే.
నిత్యశ్రాద్ధా నుకలనే ప్రతివా శ్రుణవాచ్చతిథాని.

అవ. నిత్యశ్రాద్ధ ప్రతినాంవత్సరికముల స్మిన్దయమును జెప్పుచు
చున్నాడు. —

తా. అశౌచదినములఁ బరిత్యజించి తక్కినసకలదినములయందును
నిత్యశ్రాద్ధము చేయవలయుననియు, అశౌచము సంభవించినపు
దాయాశౌచము సమాప్తమైన మరునాఁ దానశ్చికముగఁ జేయవలయు
ననియు, ప్రత్యాబ్దికము సూతకము సంభవించినయెడల తిత్సమా ప్త్య
నంతరదినంబుననే చేయవలయుఁగాక తక్కినయే పేతువు సంభవించిన
సభ్యంతరముచేయక యామృతతిథియందు శ్రాద్ధముచేయవలయును.

అవ. ఏకాదశాహవిధి మాహ —

ఆద్యం పోషకసంయుతం మృతకేఢే రేకాదశాహే తథా

దాహదేవరథ యజ్ఞనాం త్వనుగతప్రీతాంతు ఫ ర్షక్షయాత్ ,

కుర్యాద్దుద్రగణాన్వితం పృషపరిత్యాగానుయక్తం క్రమా

నగ్నశ్రాద్ధ మథాదిమేఽహ్ని విషమే శుద్ధే ద్వితీయేఽథవా. 803

వ్యా. — ఆద్య మితి పృథివీభేః పృథవి నానంతరం ఏకాదశాహే ఏకాదశదినే
షోడశసంయుతం దుద్రగణాన్వితం పృషపరిత్యాగానుయక్తం పృషోత్పన్నసహితం ఆ
ద్యం ఆద్యశ్రాద్ధం కుర్యాత్. అనాహితాగ్నివా మితీశేషః ఆహితాగ్నే ద్విశేష మా
నా దాహాదే రితి. యజ్ఞశాం ఆహితాగ్ని నాంకు దాహాదేః కహనదివ హుభ్య ఏకాద
శాహే ఆద్యం కుర్యాత్. దాహాదే రిక్యశేన అంతర్దశాహేనా బహిర్దశాహేనా విధి
భూర్యకవహనదివా దాశర్య ఏకాదశాహ ఇతి సత్త్వం. నకు లాహితాగ్నివహనదివా
దాశర్యేతి అనుగతి ప్రీతాంకు భర్త్యుశ్చయాత్ భర్త్యుమరణా దాశర్య ఏకాదశాహే
భర్త్యుమరణాతిరిక్తది విసే మృతిర్యది కవాచి భర్త్యుమరణా దాశర్యేతేర్విధ్యః నగ్న
శ్రాద్ధం కు ఆదిమేఽహ్ని వహనదివపవ అథవా విషమే త్వరీయ సంచకు సప్రమ
వహనా మన్యతమే వాకర్యాత్. అథవా శుద్ధే సంచాంగశుద్ధే ద్వితీయే దిశే వా
నగ్నశ్రాద్ధవశ్రాద్ధం కుర్యాత్.

అవ. ఏకాదశాహవిధిని జేష్ఠమన్నాదు —

తా. యజ్ఞముః జేయక మృతులై నవారలకు మరణాదినము మొద
లుగను, ఆహితాగ్నులకు విధియు క్తవహనదినము మొదలుగను, సహ
గమనము చేసినస్త్రీలకు భర్త్యుమరణాదినము మొదలుగను, ౧౧-వ దినం
బున షోడశము, దుద్రగణము, పృషోత్పన్నసము వీనిలోడ ఆద్యశ్రాద్ధము
చేయవ యుననియు, నగ్నశ్రాద్ధము ప్రథమదినమునఁ జేయవలయునని
యు అదినము దప్పేనేని, ౧౧ దినములలో నొక బేసిదినంబుననైనను పం
చాంగశుద్ధియు క్తంబగు ద్వితీయదినంబుననైనను జేయవలయుననియు
నభిప్రాయము.

అన. సవశ్రాద్ధసంఖ్యా మస్థిసంచయనకాలం చ దర్శయతి —

ష ట్కు ర్యు ర్విషమేషు షట్ప్రపి సవ శ్రాద్ధాని చైక్తే శిశ
స్సర్వా జ్యేకదినేఽప్యశక్తవిషయే ంచైవ కేహాంతుచిన్, 804
అస్థానం సంచయనం భవే న్మృతిదినా దాద్యే ద్వితీయే దినే
కుర్యాద్వా విషమే శుభేఽహ్ని యదివా కేహం చతుర్థే మతమ్.

వ్యా — పదితి. విషమేషు షట్కుదివసేషు ఏకైకకః సవశ్రాద్ధాని ఏత్ కుర్యుః
ఏకైకవిషమదినే ఏకైకం సవశ్రాద్ధం కుర్యా దిద్విధ్యః. అశక్తవిషయేకు పదిసి సవ

శ్రాద్ధాని ఏకదినే కుర్యాత్ కేమంచితో ఆశ్వలామనానాంతు పంచైవ. ఉత్తంచ
 శివస్వామినా' నవశ్రాద్ధాని పంచామస రాశ్వలామనకాభినామ్, ఆపస్తంబాస్తు షట్కృ-
 ర్మ్య కృథా తదితరేషు' హితి త్కత్రియాణాం సప్త వైశ్యానాం నవ 'నవ సప్త విశాం
 రాజ్ఞాం నవశ్రాద్ధాన్యశక్రమాత్, ఆద్యంతయో ర్వర్షయోస్తు ఏది త్యామా ర్షహర్ష
 య' ఇతి భవిష్యోక్తే. ఆద్యే దినే దహనదినే అథవా దహనదినా ద్వితీయేఽహ్నినా
 అష్టాం సంవత్సరం భవత్ యదివా యవ్యా కుభే పంచాంగభుక్తే వినియోగ్యే
 ద్వితీయేఽహ్నినా కుర్యాత్. తతుర్థే మృతదినా చతుర్థేఽహ్ని సంవత్సరం కేమం
 చి వ్రతం అస్తి కామక్షే దినకుర్థి క్షుచిచార్యా కథాచాపకృష్టియే 'తతుర్థే దివిరైవ
 అస్థిసంచయనం యది, తథివారాదివోషాణా మనకేక్షేరి గౌరమ' ఇతి వచనాత్.

అవ. నవశ్రాద్ధపంఖ్యయ అస్థిసంచయనకాలమును జెప్పవల
 న్నాడు. —

తా. మృతదినముమొదలు ౧౧-వ దినమువఱకు బేసిదినముల
 యం దొక్కొకశ్రాద్ధమువరుస నాటుశ్రాద్ధము లాపస్తంబనూత్రనంతు
 లును, ౯ వ దినమువఱకు నైదుశ్రాద్ధములార్యలామన నూత్రనంతు
 లును జేయవలయుననియు, అశక్తవిషయమున నన్నింటి నొక్కదినం
 లునఁ జేయవచ్చుననియు, అస్థిసంచయనము దహనదినమున నైనను
 ౨-వ దినముననైనను జేయవలయుననియు అట్లుగాకున్న పంచాంగ
 శుద్ధిగల బేసిదినముననైనను కొందఱినుతామసారముగ పంచాంగ
 శుద్ధి వివక్షచేయక ౪-వదినంబుననైనను చేయవచ్చుననియును నెఱుంగఁ
 దగినది.

అవ. వసనవిధి మూహ —

కర్తవ్య ప్రథమేఽహ్ని తేన సహ వా సంవాపయే త్సప్తమా

దర్వాశ్చే ద్దతమే ప్రమీశపితృకో జ్ఞాతిః కనిష్ఠో యది,

పూర్వాశ్చే నకలామదాన మథవా మధ్యాహ్న శాలే భవే

దన్నశ్రాద్ధ మథాఽదిమేఽహ్నితు నవశ్రాద్ధం వినాఽస్థా దధః. 305

బ్యా -- కర్తృక కర్తవ్యపితృమేదకర్తవ్య ప్రథమేఽహ్నిదహనదినే సంవాపయేత్
 యోం కాశయేత్. ప్రథమేఽహ్ని నాన్న ఇ త్యేకవారాధ్యః, సప్తమా దర్వాశ్చ సప్త
 మపురుషా భూర్వం ప్రమీశపితృకో జ్ఞాతిః కనిష్ఠః కనిష్ఠో యది మృతస్య కనిష్ఠో
 యది సోఽపి తేన కర్తానవా దశమదినే సంవాపయేత్ కనిష్ఠ ఇత్యనేన శ్నేష్ఠస్య
 వలభ్యతే. యది శ్నేష్ఠోఽగ్నిదః తస్య వహు మూల్యక మేవ. కర్తవ్య ప్రథమేఽహ్నితి

సామాన్యోక్తేః, అథాఽమదానాన్నశ్రద్ధయోః కాలనిర్ణయమాహ. — సకలామదానం
సకలవశశ్రద్ధాని సగ్నప్రచ్ఛాదనంచ పూర్వాప్తే మర్యాత్. అథవా మధ్యాహ్నాకాలే
వాభివేత్. ఆపిమేఽహ్ని అన్నశ్రద్ధస్యాఽదిమేఽహ్ని ఏకాదశదివ ఇతియాచత్.
అస్తాదధః, అపరాప్తే అన్నశ్రద్ధభివేత్. నవశ్రద్ధం వివాహకారశేఽహ్ని నవశ్రద్ధస్య
అన్నేన యోగ్యత్వేఽపి ఆమద్రస్యేనైవనవశ్రద్ధం సత్యమేన, తదపి పూర్వాప్తే ఏవ.

అన. పవనవిధానంబును, ఆమశ్రద్ధాన్నశ్రద్ధకాలంబును
జెప్పచున్నాఁడు. —

తా. దహనదినము కర్తగాక యితరులకు పవనముఁ గూడదనియు
సప్తమృత్యుమనకు లోఁబడిన జ్ఞాతులలో వయస్సున మృతునికంటె
చిన్నవాండైన మృతపితృకులు కర్తతోఁగూడ ౧౦-వ దినమున
క్షౌరముఁ జేసికొనవలయు ననియు, ఒకవేళ నామృతునికి జ్యేష్ఠుఁ డగ్ని
ప్రదానము చేసెనేని యతండును, దహనదిన దశమదినములయందుఁ
జేసికొనవలయుననియు అనుముతోఁ జేయవలసిన సవశ్రద్ధనగ్నశ్రద్ధ
ములు పూర్వాప్తే మందుఁ జేయవలయుననియు నట్లుగాకున్న మధ్యా
హ్నమునఁజేయువచ్చుననియు, అద్యశ్రద్ధము మొదలగు నన్నశ్రద్ధ
మపరాప్తే మందుఁ జేయవలయు ననియు ననుట.

అన. తిలోదకవాసోదకయో ర్నిర్ణయ మాహ. —

కర్తారోఽపునదకాంజలిః తిలయతాత్ శ్రీ దద్యు రాజ్యే దినే
చైత్రోక్షరపృథ్వి చాదళదినా త్తృత్యై శిలాయాం పితుః,
మృతాన్నసత్రితయం భవే త్ప్రీతిదినం నస్తాదకానాం త్రయం
పిండ స్త్రైక ఇ హోకృతం యది పితు ర్దద్యు ర్ద కాహేఽభుమ్.

వ్యా. — కర్తా ఇతి. కర్తాః సత్యే తుల్యః పితు ర్దృత్యై శిలాయాం తిల
యతాత్ శ్రీ సుదకాంజలిః ఆజ్యే దినే దద్యుః తతః ఆదళదినాత్ దళదిన మభి
వ్యాఽయ ఏకోక్షరపృథ్వి యథాతథా, ద్వితీయే పితే చతుః, తృతీయే సంచ ఇత్థం సంచ
సప్తతి తిలోదకాని విప్రా దద్యుః. క్షత్రియాదీనాం తు. 'చతు ష్టప్తేః పంచషష్ఠీ
ర్నవతిః సంచసప్తతిః, క్షత్రి విబుధైర్విప్రాణాం ఎగ్దానాం తు తిలోదకం' క్షత్రి
యాణాం ప్రత్యహం సంచ, ద్వాదశేఽహ్ని ౨, వైశ్యానాం ప్రత్యహం ఎత్వారి
చ, దకాహే నవ, కూర్వాణాం ప్రత్యహం త్రిణి, సంచదకావాచక్షే పల్. తిలోద
కాని సత్యవర్ణానాం ప్రీతిదినం మృతాన్నసత్రితయం మృత్తికాన్నసత్రితయం నస్తాద
కానాం త్రయం చ, ఆకౌచసమాప్తే భవేత్. పిండ స్త్రైక ఏవ ప్రత్యహ మేకైక

ఏవ సర్వవర్ణానాం ఇహ దశాహమధ్యే అకృతం తిలోదకాదికం సకృతం యది ఆఖిలం తిలోదకాదికం దశాహే వా కుర్యాత్.

అవ. తిలోదకవాసోదకాదులనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. బ్రాహ్మణులకు పుత్రులందఱును పితృప్రీతికొఱకు శిలయందు తిలోదకమును ప్రథమదినంబున మువ్వారును, అదిమొదల లొక్కొక దినంబున నొక్కొకమార్గధికముగ విడువగ ౧౦ దినములవఱకు నవియు న్నియు ౭½ అగుననియు, క్షత్రియులకు మరణదినము మొదలు ప్రతి దినంబును ౫ మార్లును, ౧౨-వ దినంబున ౯ మార్లును విడువగ నవియు న్నియు ౬౪ అగుననియు, వైశ్యులకు ప్రతిదినంబును ౪ మార్లును, ౧౫-వ దినంబున ౬ మార్లును విడువగ నవి ౬½ అగుననియు, శూద్రులకు ప్రతిదినంబును ౩ వరుసన ౩౦ దినములై నను ౬ వరుసనను ౧½ దినములై నను విడువగ నవి ౯౦ అగుననియు, సకలవర్ణజాతులును ఆశోచని నృత్తివఱకు ప్రతిదినంబును ౩ మృత్తికాస్నానములును, ౩ వాసోదకములును, ౧ పిండదానము చేయవలయుననియు నివి యాయాదినంబులఁ జేయుకున్న నాశోచాంత్యదినంబునఁ జేయవలయును.

అవ. తిలోదకాదీనాం నిషిద్ధకాల మాహ. —

దర్శ శ్శావదశాహమధ్యదివసే య ద్యావతే త్సంక్రమో
ఽవ్యవ్యేసాం తు సమాప్య పిండ ముదకం చేయం పితృభ్యాం వినా,
పిత్రోక్తేన సమాప్యే త్రిదినత స్స్యా ఛే త్పరం తద్వ్యయం
పూర్వంచే న్న సమాప్యే త్రిదినత స్స్యా త్స్నానమాత్రం సచా.

వ్యా.—దర్శ ఇతి. శావదశాహమధ్యదివసే మృతాశావమధ్యదివసే దర్శ స్సంక్రమో అనుభేద్యది ప్రాప్తశ్చేత్ తదా పితృభ్యాం మతాపితృభ్యాం వినా, అవ్యేసాం తు పిండం ఉదకం తిలోదకం వాసోదకంచ సమాప్య ఉత్తరదివ్యత్వం సత్వం సంసృత్యా నేకుం దాతవ్యం మతాపిత్రోస్తు యథాపూర్వవిధ పిండ ముదకం చ దాతవ్య మిత్యర్థః త్రిదివతిః పదం త్రిదివానంతరం తద్వ్యయం దర్శసంక్రాంతివ్యయం స్యా ద్యది తదా పిత్రోరపి పిండాదికం సమాప్యేత్ సంసృత్యా ప్రదద్యాత్. ఇద మనోరమపుత్రవిషయం. జైంపస్తు ప్రత్యహం దద్యాత్. తదుక్తం యల్లాజీయే. 'దశాహమధ్యే దర్శశ్చే త్పిండదానం తిలోదకం, జైంసః ప్రత్యహం దద్యా న్న చ దర్శ సమాప్యే' దితి. తద్వ్యయ త్తదనేను కింకర్తవ్యమిత్యత ఆహ. స్నానమాత్రే

మేవ సదా స్యాత్ శిలాస్నానమేవ కుర్యాత్. త్రిదినతః పూర్వం తద్వయంచేన్న సమాపయేత్. కింతు యథాక్రమమేవ దేయ మిత్యర్థః.

అవ. తిలోదకాదులకు నిషేధకాలమును జెప్పుచున్నాడు.—

తా. తల్లిదండ్రులుగాక తక్కినవారలకుఁ గర్తవ్యమేయునపుడు, దశ దినాశౌచమధ్యమున నమావాస్యయైనను సంక్రాంతియైనను సంభవించె నేని యావిచ్ఛిటఁ జేయఁదగిన సకలతిలోదకవాసోదకవిండచానము లను తత్సూర్యదినంబునఁ జేర్చి చేయవలయు ననియు, త్రిదినము లైనవిచ్ఛిట నాదర్శసంక్రాంతులు సంభవించెనేని దత్తపుత్రాదులు చేయునపుడు తల్లిదండ్రులకును బూర్వోక్తక్రమంబునఁ జేయవలయు ననియు, ఔరస పుత్రులు యథాక్రమంబునఁ జేయవచ్చుననియు, ఆసంగ్రహించి చేసిన పురుషుఁడు తక్కినదినములయందు శిలాస్నానమాత్రము చేయవలయు వనుట.

అవ. ఏకాదశాహః త్వాగ్ని క్షూతకప్రాప్తా గతి మాహ.—

త్యక్త్వా బాంధవసూతకే తు సకలం చాద్యాది వశ్చా చ్చరే త్కార్యం త ల్లఘు సూతకే తు విహితం చాద్యాది యచ్ఛేదితమ్, సాపిండాధ్యర్థ మ థాపకృష్య మఖలం శ్రాద్ధం పరిత్యజ్య త త్సాపింధ్యా ద్విహితోదకుంభ మథవా పూననం చ వశ్చా చ్చరేత్.

వ్యా.—త్యక్త్వతి. బాంధవసూతకే. సమానజ్ఞాతిమృతసూతకే ప్రాప్తే సతి దశాహే ఏకాదశాహే పరితేషః. సకల మాద్యాది అద్యమానీకా వాయోదకాద్యాని, త్యక్త్వా పరిత్యజ్య, వశ్చా ద్బాంధవసూతకనిష్ఠ త్యక్తనంతరం చరే త్కుర్యాత్. (ఏత చ్చింత్యం. 'అద్యశ్రాద్ధ మగుర్ధోఽపి కుర్యా దేకాదశేఽహని, కర్తు స్తత్కాలికే కుడ్డి కకుద్ధః పునరేవ స' ఇతిమాధవోక్తః.) లఘుసూతకే. బాంధవత్రిరాత్రాకాచాదికే ప్రాప్తే తు విహిత మావశ్యకం ఆద్యాదియత్, ఉదతియుక్తం తత్కార్యం గురుణా లఘో క్షుద్ధత్యా దితిభావః. సాపిండాధ్యర్థం ద్వాదశేఽహని సపిండీకరణం కర్తు మిచ్ఛేచ్ఛేత్ విహితోదకుంభం ద్వాదశేఽహని విహితోదకుంభం పరిత్యజ్య, ఆపకృష్య సంగ్రహ్యం అఖిల మూనాద్యఖిలం తత్ శ్రాద్ధం అద్యమానీకేన సహ కుర్యాత్. అథవా ఊనమ పూననమానీకాదీన్యపి సాపింధ్యా త్పశ్యాత్, సపిండీకరణానంతరం తత్తత్కాలేషు పునరపి కుర్యాదిత్యర్థః, ఉదకుంభమపి వశ్చా చ్చరేత్.

అవ. ఏకాదశాహమునకు ముందు జ్ఞాత్యాశౌచము సంభవించిన యెడలఁ జేయఁదగినవిధిని జెప్పుచున్నాడు —

తా. ౧౦-వ దినముననైన ౧౧-వ దినముననైనను జ్ఞాతీసంబంధ మైన దశరాత్రాశౌచము సంభవించెనేని ౧౧-వ దినంబున ఆద్యమా నీక మనఁగా; నేకాహశ్రాద్ధముచేసి ఆశౌచము నివృత్తియైనపిమ్మట తక్కినకృత్యములఁ జేయవలయుననియు, త్రిరాత్రాశౌచము సంభవించెనేని, అయ్యేకాహశ్రాద్ధముతోడ నపుడు చేయఁదగిన యన్నిశ్రాద్ధములఁ జేయవచ్చుననియు, ౧౨-వ దినంబున సపిండికరణము చేయ నిచ్చగలపురుషుఁ డాదినంబునఁ జేయఁదగిన పోదకుంభశ్రాద్ధమును వదలి తక్కిన ౧౫ ఏకోద్దిష్టశ్రాద్ధములం జేర్చి ౧౧-వ దినంబునఁ జేసి సపిండి కరణం జైనపిమ్మట మరల నాయాకాలములయం దూనాదిమాసశ్రాద్ధములను, తక్కిన పోదకుంభశ్రాద్ధములను జేయవలయును.

అవ. సాపిండికరణత్రైపక్షికయోః కాలనిర్ణయ మాహ —

త్రి మాసద్వాదిభువ త్రిపక్షవిషయే మాసే త్రిమాసేఒథవా
షాస్తాసే నవమాఖ్యమాసవిషయే ఏకాదశే వత్సరే,
కార్యం తత్ర సపిండనం దశను త త్కాలేషు శుద్ధే దినే
స్యా త్రైపక్షికకర్త పంచను దినేష్యేవ త్రిపక్షాదిభు. 809

వ్యా.—త్రి ద్వీతి అద్వాదిభు ఏకాదశద్వాదకృత్యాదశేభు త్రిభు దివి నేభు త్రిపక్షవిషయే త్పరీయే పక్షే ప్రథమమాసే త్రిమాసే తృతీయేమాసే అథవా షాస్తాసే పక్షే మాసే వా నవమాఖ్యమాసవిషయే నవమమాసే ఏకాదశే మాసే అథవా వత్సరే సంవత్సరాం లేవా ఏలేభు దశను కాలేషు శుద్ధే దినే యస్మిన్కస్మిన్చిచ్చ భదినే సపిండనం సపిండికరణం కార్యం కర్తవ్యం. త్రైపక్షికకాల మాహ. స్వాదితి — త్రిపక్షాదిభు త్రిపక్షః తృతీయఃక్షుః ఆది ర్విషాం లేభు పంచను దినేభు తృతీయపక్షాంతేభు పంచను దినే ద్వీత్యర్థః. చర్వాదింకద్దినా దూర్ధ్వమితి వచనాత్. త్రైపక్షికకర్త స్యాత్ కుర్యా దిత్యర్థః. తృతీయపక్షవిహితం కర్త త్రైపక్షిక మిత్యవ్యర్థ సంక్షేప.

అవ. సపిండికరణత్రైపక్షికశ్రాద్ధములకు కాలమును జెప్పుచు న్నాయు —

తా. మృతాహస్య మొరలు, ౧౧, ౧౨, ౧౩ ఈ దినములలో నైనను, ౨-వ పక్షంబున నైనను ౧, ౩, ౬, ౯, ౧౧, ౧౨ ఈమాసములలోనైన నొకపక్షాంతశుద్ధి యుక్తదినంబున సపిండికరణము

చేయవలయుననియు, 3-వ పక్షంబున నాదియందు ౧౦ దినములకు పిమ్మట, ౫ దినములలో నొకదినంబునఁ ద్రైపక్షకశ్రాద్ధము చేయవలయుననియును నెఱుంగఁదగినది.

అవ అథోనత్రయకాలనిర్ణయ మాహ.—

నిత్యం ద్వాపకవాసరే మృతదినా దూసం తు సర్వస్య ల
నోచే న్నాసత్పతీయభాగవిషమే శుద్ధేఽహ్ని కార్యం పునః,
ఊసం మధ్యయవంచకే శుభదినే పక్షే తథా ద్వాపకే
పూసం చాంతిమవంచకేఽన్యవపి త త్పక్షే చతుర్వింశతే. 810

త్యా.—నిత్య మితి. మృతదినాత్ ద్వాపకవాసరే ద్వాపకదినే సర్వస్య సర్వాభినా మిత్యర్థః ఊస మాసమాసికంతు నిత్యం అపకృత మిత్యర్థః తదూసం నోచే ద్వాపకేఽహ్ని న సంభవే ద్యది మాసత్పతీయభాగవిషమే మాసస్య ప్రథమమాసస్య య స్తుతీయా భాగః తక్ర కస్తింశ్చ ద్విపమే అన్యథానే వింశతిదినానంతరవిరతు దిన ఇత్యర్థః శుద్ధేఽహ్ని, పునఃపైత్యేన సంవీక్షణదినానంతరం కార్యం. ఏకాదశేఽహ్ని ప్రేతత్వేన కర్తవ్య మిత్యుక్తత్వా ద్విపమి త్యుక్తం. ద్వాపకేఽహ్నితు శుభది నాదికం న విచార్యం ద్వాపకే పక్షే మృతదినాత్ ద్వాపకే పక్షే మధ్యయవంచకే ద్విపయావంచకే కస్తింశ్చ శుభదినే ఊస మాసపాక్షాసికంబుర్యాత్. తథా చతుర్వింశతే పక్షే అంతిమవంచకే శుభదినే అన్యథ పూస మాసాద్వికంబుర్యాత్.

అవ. ఊనత్రయకాలమును జెప్పయన్నాఁడు.—

తా. మృతదినములకు ౧౨-వ దినంబున, ఊసమాసిక మపకృతముగఁ జేయవలయుననియు, ఆదినమునఁ జేయట కనుపవత్తి సంభవించెనేని, ౨౦ దినములకు పైన, ౧౦ దినములలో శుద్ధిగల యొక బేసిదినంబునఁ జేయవచ్చుననియు, ౬-వ మాసమున, ౨౦-వ దినముమొదలు ౨౫-వ దినమునకు లోగా శుద్ధిగల యొకదినంబున, ఊసపాక్షాసికంబును ౧౨-వ మాసంబున ౨౫-దినములకు పైన నొకశుద్ధియుక్తదినంబున, ఊనాబ్దిక మాసికంబునుం జేయవలయునని యెఱుంగఁదగినది.

అవ. ఊనత్రయార్చ్యకాల మాహ.—

సందాదర్శచతుర్థకీర్ణగుశని ష్వగ్ని త్రిపూర్వాసురే
షూనాన్యేన సహ త్రిపుష్కరదినే ష్వన్యేషు వర్జ్యేషుపి,

కుర్యాదు త్తరమాసికేన సహ తత్ప్రాజ్ఞాసికం చాశ్చతం
న త్రైపయిక మూనకర్త చ తథా పశ్యాచ్చరే దేవ తత్. 311

వా. — సం. ది. సం. దాః సం. దతిభయః, దశోఽమావాస్యా చతుర్దశీ పక్ష
ద్వయగతా, భృగుశనీకుక్రనివాసకా ఏతేషుచ, అగ్నిఃకృత్తికా త్రిపూర్వా పూర్వా
భల్లవీ పూర్వాషాఢా పూర్వాభాద్రాః జమరం మూలం ఏతేషుచ, తథా త్రిపుష్కరసి
వాని నిత్యమాదాని ఏతేషు, అగ్నే మా కృత్తికా క్షేమ బద్ధేషు ద్విపా త్రిపాన్నయత్రే
షు చ ఊనాశ్చేది న కార్యాణి మాసికాదీనా మయం నియమా నాస్తీ త్యేనికారా
ర్థః, మాసికానా మంతరితే గతిమాహ. ప్రాజ్ఞాసిక మితి. — ప్రాజ్ఞాసికం అశ్చరంతేత్
తత్ అంతరితం మాసికం ఉ త్తరమాసికం సహ కుర్యాత్. త్రైపయికం ఊనకర్త చ అతితం
యది పశ్యాత్ సచరేత్ న క కర్తవ్యం.

అవ. ఊనత్రయమునకు నిషిద్ధకాలములఁ జెప్పుచున్నాఁడు, —

తా. సం. దతిభులును, అమావాస్యయు, ఉభయపక్షచతుర్దశీతి
భులును, శుక్రశనివారంబులును, కృ, పూష, పూషా, పూభా, మూ -
ద్విపాత్రినాన్నత్రంబులును, చెప్పఁబోవు త్రిపుష్కరదిసంబులు నివి
ఊనమాసికములకు నిషిద్ధంబు లనియు, అనుపపత్తిచేత గలిచియున్న
మాసికము నాపై మాసికముతోఁ జేర్చి చేయవచ్చుననియు, ఊనత్రై
పయికమాసికము లట్లు చేయఁగూడదనియు నెఱుంగఁదగినది.

అవ. అథ సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయ మాహ. —

త్రింశ త్కర్కటకేతు పూర్వ మయనే నాద్యః పరే వింశతి
శ్చైత్యార్యంప్రేషు నాడికా నృపమితా మేషే తులాయాం దశ,
పక్షి శ్చైవ పరేషు పుణ్యఫలదాః స్నానం చ దానం పితృః
శ్రాద్ధం కార్య మివాబ్దయోర్గ్రహణయో న్నద్య త్పితృక్రితినమ్. 312

వా. — త్రింశ దితి. కర్కటకే కర్కటకసంక్రాంతౌ పూర్వం సంక్ర మణా
త్కర్కటకే త్రింశ న్నాడికాః, ఆయనే పరేతేతు పరే సంక్ర మణానంతరం వింశతి ర్నా
ద్యః పుణ్యఫలదాః. దవా సంక్ర మణవిషయ మేతత్. కాత్ర తు చత్వారింశ ద్దశి
కాః పక్ష్యాః తిరుక్తం. హేమాద్రి 'త్రింశ త్కర్కటకే నాద్యో మకరేతు దశాధి
కాః, తావే దక్షిణే పూర్వ పతీతే నోత్తరాయణే. అస్తాత్ప్రా క్సంక్ర మే నక్ర
తిదవాః పుణ్య మాచరేత్, ప్రదోషే వార్ధరాత్రే వా స్నానం దానం పరేఽహా నితి

రైత్యవ్యంప్రిఘ విష్ణుపదపుణ్యకారేఘ స్వపమితాః పోవకవాడికాః పూర్వాః మేషే
తులాయంచ దశ పూర్వం పంచ ఉత్తరే పంచ చ నాద్యః పరేఘ మిఘవకన్యాధను
ర్నీనేఘ పడకీతిముఖేఘ పక్షి ర్నాడికాః పూర్వోత్తరయో రితివివేకః. ఏతేఘ స్నా
నం దానం పితృశ్రాద్ధంచ కార్యం కర్తవ్యం ఇవాబ్జయోః సూర్యచంద్రమహాః గ్ర
హణయో వ్యద్వత్ శ్రాద్ధాదికం పితృప్రీతికం భాతి.

అవ. సంక్రాంతి పుణ్యకాలనిర్ణయమును జేయుచున్నాఁడు —

తా. కటకసంక్రమణమునకుపూర్వమున కింఘడియలును మకర
సంక్రమణమునకుపియందైన తదనంతరంబున ౨౦ ఘడియలును, రా
త్రియందైన ౪౦ ఘడియలును, వృషభ సింహవృశ్చికకుంభసంక్రాం
తులనెడి విష్ణుపదపుణ్యకాలములకు పూర్వంబున ౧౬ ఘడియలును, మే
షతులసంక్రమణములకు పూర్వంబున ౫ ఘడియలును పరంబున ౫ఘ
డియలును, మిఘవకన్యాధనుర్నీనములనెడి పడకీతిపుణ్యకాలములకు
పూర్వంబున కిం ఘడియలును, పరంబున కిం ఘడియలును, పుణ్యఫ
లప్రదంబులు గాన నీపుణ్యకాలములయందును, సూర్యచంద్రగ్రహణ
కాలములయందును స్నాన దాన పితృశ్రాద్ధాదు లావశ్యకంబుగఁ జేయ
వలయును.

అవ. అఖండరిధివక్షత్రనిర్ణయ మహా.—

సంపూర్ణా యది తారకాశ్చ తిథయ స్సృష్టి స్తా అఖండాభిధా
అ ప్యర్కోదయసంయుతా న కుభదా స్సర్వవ్రతానా మపి,
యన్వార్కోదయగా ఇనాస్తసహితా స్తా అ ప్యఖండాః పరే
స్రాహు ర్యా దివఖండ మప్యతిగతా స్తా అ ప్యఖండా ఇతి. 818

న్యాయము.—సంపూర్ణా ఇతి. తారకాశ్చ తిథయ శ్చయో స్సంపూర్ణాః సూర్యోదయ
యమార్య పరేహాః సూర్యోదయవర్జితం వ్యాప్నువంతి తా పూర్వకాశ్చిథయశ్చ
అఖండాభిధాః అఖండసంజ్ఞికాః. అర్కో, దయసంయుతా అపి సూర్యోదయకాలమా
స్త్రి మభివ్యాప్యేతరకాలావభివ్యాస్తా యది తాస్తు స్సృష్టితానా మపి నకుభదాః.
ఖండరిధివక్షత్రేఘ నితొరింధం ప్రత్యోన్యాయంచ నవర్యాదిత్యభ్యః. తథాచ దైవ
జ్ఞవిలాసే స్సత్యవ్రతః 'ఉదయస్థా తిథిర్యాహి న భవేద్దివసవ్యగా, సా ఖండా
న ప్రధానా స్యా ద్యోతారంభేనమాపన' ఇతి. అవ్యా అర్కోదయగాః సూర్యో
దయకా స్సత్యః ఇనాస్తసహితాః సూర్యాస్తమయముక్తాః సూర్యోదయప్రభృతి

మూర్త్యాస్తమయపర్యంతం యాః ప్రతిక్షంతే తా ఇత్యర్థః. తా ఆప్యఖండా భవంతి. యా దినఖండం దివసపూర్వాత్తం ఆతిగతాః ఆతిక్రాంతా స్తా అప్యఖండా ఇతి పతే ప్రాచుః కేచి ద్వదంతి అఖండతిథినక్షత్రేష్వేవ ప్రతారంభం ప్రతోద్ధ్యాపనం చ కర్తవ్య మిత్యోక్తయః ప్రతాంతే తు నాయం వియమః సతి స్వకాలే బలవత్కాత్.

అవ. అఖండతిథినక్షత్రనిర్ణయమును జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. సూర్యోదయము మొదలు మఱునాఁడు సూర్యోదయము వఱకు వ్యాపించియున్న తిథినక్షత్రంబులును, సూర్యోదయము మొదలస్తమయమువఱకు వ్యాపించియున్న తిథినక్షత్రంబులును, కొందఱి మతంబున సూర్యోదయము మొదలు మధ్యాహ్న కాలమువఱకు నున్న తిథినక్షత్రంబులును అఖండంబు లనియు నివి ప్రతారంభ ప్రతోద్ధ్యాపనములకు యోగ్యంబు లనియు సూర్యోదయమందుమాత్ర మున్న తిథినక్షత్రములు సర్వవ్రతములకు నయోగ్యంబు లనియు వ్రతసమాప్తికి నీ నియమము పనిలే దనియు ననుట.

అవ. అఖండతిథినక్షత్రేషు కర్తవ్యాని విశేషవ్రతా న్యాహ —

శుక్లే భాద్రపదే చతుర్థదివసే భూపుత్రనారాన్వితే
చిత్రాధిష్ఠ్యయే తేఽప్యఖండాతిథిభే సిద్ధేశపుత్రవ్రతమ్,
కుర్యాద్భాద్రపదే సితే కలిదినేఽనంతవ్రతం శ్రీపుత్రం
భాద్రే పంచదశేఽప్యఖండదివసే కుర్యాదుమేశవ్రతమ్. 814

వ్యా. — శుక్ల ఇతి. భాద్రపదే మాసే శుక్ల కుక్షపక్షే భూపుత్రనారాన్వితే చిత్రాధిష్ఠ్యయే చిత్రాక్షత్రముక్తిః అఖండతిథిభే అఖండతిథికక్షత్రే సిద్ధేశపుత్రవ్రతమ్ సిద్ధివినాయకవ్రతమ్ కుర్యాత్. భాద్రపదే సితే కుక్షపక్షే కలిదినే చతుర్థక్యాం అఖండదివసే శ్రీపుత్ర మిక్విర్యపుత్ర మనంతవ్రతం కుర్యాత్ భాద్రే భాద్రపదే పంచదశే పూర్ణమాస్యాం అఖండదివసేఽపి అఖండదివసవిని ఉమేశపుత్ర ముమానుహ్యేన వ్రతం కుర్యాద్భాద్రే.

అవ. అఖండ తిథినక్షత్రములయం సంబంధించిన వ్రతముల జెప్పుచున్నాఁడు —

తా. భాద్రపదశుద్ధంబున శుభవారచిత్రానక్షత్రములతోఁగూడినవ్యఖండచతుర్థతిథియందు సిద్ధివినాయకవ్రతంబును అపక్షమున

నఖండంబగు చతుర్థశ్రియందనంతవ్రతంబును అట్టిపూర్ణిమయందుమా మహేశ్వరవ్రతంబు నారంభింపవలయును.

అవ అభ్యంగనిషేధకాల మాహ. —

శ్రీశార్దూదిమశక్రభేష నిశి చే త్పాతేఽష్టమిద్వాదశీ

నందాపర్వచతుర్దశీ వ్రతపితృశాజ్నేషు దీక్షా స్వపి,

యాత్రాహే మృతనూతనే కుజకవిబ్రహ్మర్యవారేషు వా

నాభ్యంగం శిశుస్పృశ్యిరోగిషు యది వ్రవ్యాంతరస్థం శుభమ్ 815

వ్యా. — శ్రీశ్రీ. శ్రీశార్దూదిమశక్రభేష క్రమశార్దూద్వారేష్టాష్టమీత్రేషు ని
 1 రాత్రాహే న్యరీపాతమహాపాతనివ ఆష్టమిశుద్ధాష్టమి ద్వాదశీ పక్షద్వయగతా
 నందాపర్వాశ్చ క్రితభయః పర్వాణి పంచపర్వాణి చతుర్దశీ కుజచతుర్దశీ చిత్రాని ప్ర
 తదితాని పితృశ్రాద్ధదినాని ఏతేషు దీక్షావిధిర్వర్తించ యాత్రాహే ప్రయాగదినిమృ
 తనూతనే మృతకోపదుర్భే కుజకవిబ్రహ్మర్యవారేషు వా అంగారకశుక్రాదిత్యగురు
 వానశుద్ధిపి అభ్యంగం తైలాభ్యంగం స కుర్వాత్. శిశుస్పృశ్యరోగిషునిషయే తు వ్ర
 వ్యాంతరస్థంయది దూర్వాదివ్రవ్యాంతరయంతంచే తైలం కుభం కుభప్రదం భజత్,
 'తవ' దూర్వాం గురౌ పుష్పం భృగౌ గోమయ మేవ చ, భాతు చ యోజయే శ్చ
 త్నాన్నిం తైలవోమపశు త్తయే ఇతి నివనాత్, కేతుభు శోధిగమి త్యిథ్యా ల్లభ్యతే.

అవ అభ్యంగనిషేధకాలమును జెప్పచున్నాడు —

తా. శ్రీ, ఆర్ద్ర, అశ్వి, జ్యే, ఈనక్షత్రములును రాత్రియు న్యరీ
 పాతమహాపాతలతోఁ జేరిన దినంబులును శుక్లాష్టమియు పక్షద్వయగత
 ద్వాదశీయు నందతిథులును పంచపర్వంబులును శుక్ల చతుర్దశీయు వ్రత
 దినంబులును స్వకర్తృశ్రాద్ధదినంబులును దీక్షామధ్యదినంబులును
 ప్రయాగదినంబును మృతాశోచమధ్యదినంబులును కుజశుక్రభాను
 గురువారంబులును వీనియందు అభ్యంగము చేయఁగూడదనియు బాల
 వృద్ధిరోగులకు భానువారమున దూర్వము, గురువారంబున బుష్పం
 బును శుక్రవారమున గోమయంబును కుజవారమున మృత్తికము
 బైలముతోఁ జేర్చి యభ్యంగముచేయ దోషంబు లేదనియు నీచెప్పిన
 దినములు గాక తక్కినదినంబులు శ్రేష్ఠములు

అవ. నిషిద్ధదివసే వ్యభ్యంగవిధి మాహ. —

అభ్యంగం శుభ మత్ర దుష్టసమయేఽ. వ్యాద్యంతయో ర్వా శుభే

స్వాతీయు క్తదినే త్వీషే చ బహుళే త్రి వేషేషు భూతాదిషు,
పూర్వస్త్రిణి దినసే రవా మృగయుతే హ్యశౌచపూర్ణే దినే
వర్షాదా భృగువాసరో త్తరదశే చ దర్శకామీ భవేత్. 316

వా. — ఆఖ్యంగమితి. కుతే వివాహోపనయనకాలే కుభిరక్షణివిషయే ఆద్యం
తయో ర్వివసయోర్యా ఇషే ఆశ్వయుజమానీబహుళే కృష్ణపక్షే స్వాతీయు క్తదినే స్వా
తీనక్షత్రయు క్తదినే భూతాదిషుచతుర్దశ్యాదిషు త్రివేషేషు తనా మృగయుతే మహిమం
క్రమణేనతి పూర్వస్త్రిణి దినసేఽపి ఆశౌచపూర్ణదినసే చ వర్షాదా చైత్రశుక్లప్రతిపది
దుష్టసమయే దుష్టవాసరతిథినక్షత్రేషువా కుభిం మంగళరూప మఖ్యంగం కుర్యాత్.
భృగువాసరో త్తరదశే నిషిద్ధే భృగువాసరే త్తరదశే దినసో త్రరాత్రే అర్థకామీ భవ
త్కది ఆఖ్యంగం కుర్యాత్.

అవ నిషేధదినములయందు సఖ్యంగముః జేయవలసినవిధిని
జెప్పయన్నాడు. —

.తా. వివాహాదిశుభ కాలములయొక్క ఆద్యంతదినములును ఆశ్వ
యుజబహుళంబున స్వాతీనక్షత్రముతోఁ గూడినదినమనఁగా; దీపావళి
యు మకరసంక్రమణమునకు తొలిదినమనఁగా; భోగిపండుగయు జాతా
శౌచపూర్ణదినంబును సంవత్సరాదియు నీదినములు పూర్వక్షోణోక్త
నిషిద్ధదినములతోఁజేరియుండినను ఈ కాలములయందు మంగళకరం
బగు సఖ్యంగ మావశ్యకముగఁ జేయవలయుననియు ధనకాముఁడగు
నరుఁడుశుక్రవారమందు మధ్యాహ్నంతరంబున సఖ్యంగముః జేయ
వలయుననుట.

అవ. యుద్ధే నక్షత్రవారలగ్నగిర్ణయ మాహ. —

ఆర్ద్రాగ్నేయమహును రేంద్రభరణీపూర్వాంబునాభోరగ
స్వాతీతవృష్టహయేషు కృష్ణవిజయారిక్తాను విష్ట్యామపి,
మాహేయామరపూజ్యమందదినకృద్వారక్షలగ్నాంశకే

యః కుర్యాత్ సమరం స జైత్రవిభవః న్యా ద్వీరకర్తా చిరం 317

వా. — ఆర్ద్రోతి ఆర్ద్రాగ్నేయమహునురేంద్రభరణీపూర్వాంబునాభోరగస్వా
తీతవృష్టహయేషు ఆర్ద్రాగ్నేయకామహుముత్త్యేష్టాభరణీపూర్వాత్రియశతతారాశ్ర
మస్వాతీతిక్రాన్తిసేషు చతుర్దశనక్షత్రేషు కృష్ణవిజయాః కృష్ణపక్షజనుతిథయః రిక్తాః
ప్రసిద్ధాః ఏతానుచ విష్ట్యాం భద్రఃరణేఽపి మాహేయామరపూజ్యమందదినకృద్వ
రక్షలగ్నాంశకే మజగురుశన్యాదిత్యవాసరేషు ఏతత్సంబంధిషు ఋషేషు మేషవృద్ధిక

ధనుర్న సమకరకుంభసింహరాశిభు ఏశేభు చంద్రాధిష్ఠితేషు లగ్నేభు ఏతదంశేభు చ సమరం యుద్ధం యః పుమాన్ కుర్యాత్. స కైత్రివిభవః జయశీలపరాక్రమః చిరం చితకాలం విరక్తాచి ప్యాత్.

అవ. యుద్ధమునకు తిథివారసక్షత్రలగ్నముల నిర్ణయింపుచు న్నొందు.—

తా. ఆర్ద్ర, కృ, మ, మూ, శ్రే, భ, పూఫ, పూషా, పూభా, శ, ఆశ్లే, స్వా, చి, అభిషి ఈ ౧౪ నక్షత్రములయందును, కృష్ణపక్ష జయతిథులయందును, రిక్షతిథులయందును, భద్రకరణమునందును, కుజ గురుశనిభానువారములయందును, వీనిసంబంధములగు మేషవృశ్చిక ధనుర్న సమకరకుంభసింహ రాసులలో చంద్రుడుండెడిగనీలగ్నములయందును, వీని అంశములయందును, యుద్ధమునకుఁ బోయినపురుషుడు జయశీలపరాక్రమవంతుడును, స్థిరతరం బగుశౌర్యముగలవాఁడు నగు ననుట.

అవ. యమకంటక గుళికార్థప్రహరస్వరూప మాహ —

భానా బాణనగాబ్ధయ త్వదిదినే తోయద్భుజైలాః కుజే రామేష్వరీ బుధే ఓషిసాగరశరా జీవే షీతిత్త్రిప్తమాః, శుక్రే శైలదృగగ్నయ త్వదిదినే త్వష్టైకవృషాః క్రమా

ద్యామార్దం యమకంటకాబ్ధిగుళికాభ్యాన్ధ ప్రహారాభిదాః 818

వ్యా — భానా విరి, భానా వివాసరే బాణనగాబ్ధయః పంచమసప్తమశతుర్రాః యమార్థ మర్థయామాః, యమార్థ విరి సుబ్రతానుచంగః. శనిదినే సోమవాసరే శోయద్భుజైలాః చతుర్వస్థైస్సప్తమార్థయామాః, కుజే భానువాసరే రామేష్వరీ త్వరియ పంచమద్వితియార్థయామాః, బుధే ఓషిసాగరశరాః ద్వితియచతుర్థ పంచమార్థయామాః, జీవే గురువాసరే షీతిత్త్రిప్తమాః, ప్రథమత్వరియాష్టమార్థయామాః, శుక్రే శుక్ర వాసరే శైలదృగగ్నయః సప్తమద్వితియత్వరియార్థయామాః, శనిదినే శు ఆష్టైకవృషా అష్టమప్రథముష్టార్థయామాః క్రమాత్ యమకంటకాభ్యాః శురీకాభ్యా అర్థప్రహారాభిదా త్వదిదినేయః ఏతే శుభకర్మసు విజ్ఞ్యా ఇతిశేషః.

అవ యమకంటకగుళికార్థప్రహరముల స్వరూపమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. అహః ప్రమాణభుజీకల నెనిమిది భాగములు చేసిన నాభాగములలో ఆదివారంబున ౫-వ భాగము యమకంటకంబును, ౭-వ భా

గము గుళికయు, ర-వభాగ మర్ధప్రహారంబును ఈరీతిన సోమవారంబున
ర, ౬, ౭ గుజవారమున ౩, ౫, ౨ బుధవారమున ౨, ౪, ౫ గురు
వారమున ౧, ౩, ౪ శుక్రవారమున ౭, ౧, ౩ శనివారమున ౪,
౧, ౬ ఈభాగములకు వచ్చెడియర్ధయానుకాలము, క్రమంబున యమ
కంటకగుళికార్ధప్రహారములనంబడును. కాన వివి శుభకర్మల కయో
గ్యంబు లగు ననుట.

అన అవమా త్రిద్యుస్పృత్తివిధనవమీస్వరూప మాహ. —

ఏకస్త్రి స్తపి వార ఏవ తిథయో వ్యాప్తా వ్రయ స్సావనమా
త్రిద్యుస్పృత్తి యు వానరేషు చ తిథి శ్చైకావతినంద్యా శుభే,
వ్రత్యతే నవమీ ప్రయాణనవమీ కార్యేషు సర్వేషు వా
యాత్రాధిష్ఠ్యపునః ప్రవేశనవమీ తిస్తశ్చ మృత్యుప్రదాః. ౪'౧

వ్యా — ఏకస్త్రి స్తపి. త్రయ స్తపి. ఏకస్త్రి వారే వానరఏవ వ్యాప్తా
స్పృక్తాంతాశ్చ. తదా సా తిథి కవమా అవమాసంక్షేపా ఏకా తిథిః త్రియ వాన
రేషు చ వ్యాప్తా యది సా త్రిద్యుస్పృక్, ఏకా త్రిద్యుస్పృక్, సా అవమా చ శుభే
గుభకర్మణి అతినింద్యా అతినుష్టా స్యాత్. సర్వేషు సకలేషు వ్రత్యతే నవమీ ప్ర
యాణనవమీ చ యాత్రాధిష్ఠ్యపునః ప్రవేశనవమీ యాత్రాధిష్ఠ్య స్మరణనక్షత్రే నవమి
దినే వా తునః ప్రవేశః ప్రవేశనవమీ ఏకా స్తీస్తశ్చ మృత్యుప్రదాః శ్చుః.

అన. అవమాత్రిద్యుస్పృత్తి త్రివిధనవమీస్వరూపమును తెప్పు
చున్నాడు. —

తా. ఒకవారమున ౩ తిథులు వ్యాపించియున్న నది యవమ
యనియు, ౩ వారములయం దొకతిథి వ్యాపించియున్న నది త్రిద్యు
స్పృక్కనియు ననంబడుం గాన నీరెండుతిథులును శుభకార్యముల
కర్తవ్యంతాయోగ్యంబులనియు వ్రత్యతనవమీయు, వ్రయాణనవమీయు,
ప్రవేశనవమీయు నీమూడును సకలకార్యములకు నతినింద్యంబులు.

అన. పాదచ్ఛాయాగతఘటికాప్రమాణ మాహ. —

యావంత్య శ్చరప్రభాః వ్రతదినం మేషాదిషుప్సేవన ప
ద్యోజ్యశ్చైవ తులాదిషు జలధిత్రిద్యుక్తే రామాబ్దయః,
అర్ధశత్య దినప్రమాణఘటికా స్పష్టాహతా నాశికా
స్తానంత్యోపవరపూర్వయోః స్థితిగతా యత్పూర్వసంఖ్యాభిధాః.

వాక్యం.—యావంత్య ఇతి. ప్రతిదినం ప్రత్యహం చరణ ప్రభావపాదచ్ఛాయాః
యావంత్యో యావత్సంఖ్యాకాః తాను మేహాదిషట్సు మేహాదిషట్సంక్రాంతిభు క్రమా
త్ జలధిత్రిద్యవ్యక్తిరామాభయః జ య కృతస్రః తిస్రః త్రియం ద్వే ద్వయం
అక్షిణీ ద్వే రామా స్తీస్రః అభయ కృతస్రః ఇతియో నిల్సంఖ్యావేన యోజ్యాః.
కులాదిషట్సు కులాదిషట్సంక్రాంతిభు చ క్రమాత్ ఏతా ప్లబ్ధసంఖ్యావేన యోజ్యాః
తాః పృథక్ భాషసియాః. తతః దినప్రమాణభుటికాః అర్థీకృత్య సప్తపాతా పృథ్వి
ర్లుణితాః యా స్తాః జుధిత్రిద్యవ్యక్తిరామాభిసంఖ్యాముతాభిః పాదచ్ఛాయాభిః
విదితః నితీతః. తేన యత్పూర్వసంఖ్యాభిధాః పూర్వం యావత్సంఖ్యాకా నాదీకాః
తావంత్యో నాదీకా భుటికాః అపసంఖ్యాయాః దివాపరాధృత్యార్యాయాః స్థితకతాః
స్థితకృతృ గతకృతృ క్రమేన భజేముః, దివాపరాధృతీతాః పూర్వార్థే గతా ఇత్యర్థః.

అవ పాదచ్ఛాయవలన భుటికా ప్రమాణమును బెలుసుకొను
విధముఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. తననీడ తనయడుగులచేఁ గొలిచి, ఆయడుగులసంఖ్య
తోడ, మేవకన్యాకులామీనమాసములయందు ౪ ను, వృష, సింహ,
వృశ్చిక, కుంభ మాసములయందు ౩ ను, మిథున కర్కట ధను ర్మకర
మాసములయందు ౨ ను జేర్చి, అహః ప్రమాణభుటికల ౨ భాగములు
జేసి, యందొక భాగము నేడింట గుణించి, పూర్వోక్తంబగు నధికసం
ఖ్యతోఁ జేరిన పాదచ్ఛాయలసంఖ్యచే భాగించగ నేర్పడి నన్నిగడియ
లప్రాద్దు మధ్యాహ్నమునకు ముందుగనైన జరిగినదనియు మధ్యాహ్న,
ముసకు పిమ్మటనైన నున్నదనియు నెఱుంగవలయును.

అవ. పూర్వోక్తో శ్చ పాదచ్ఛాయయా దివాభాగే భుటికానిర్ణయ
ముక్త్యా ఇదాసీం రాత్రే భుటికానిర్ణయ మాహ.—

త్యక్త్వాఽర్కాన్వీతిభాది సప్తనిశి చే ద్యావంతి మధ్యాహ్నాభా
నేకైకస్యతు నాదీకావ్యయ మిదంచోర్ధ్వాంఘ్రియు క్తక్రమాత్, ౨
లగ్నానామపి షట్కుమేవ నియతం సూర్యోదయాద్యాలయా
త్సూర్య స్యాస్తమయాది చేన్నిశి తథా లగ్నాని షట్ప్రక్రమాత్.

వాక్యం.—త్యక్త్వాఽర్కాన్వీతిభాది అర్కాన్వీతిభాది సూర్యాధిష్ఠితక్షత్రి
ప్రభృతి మధ్యాహ్నాభా యావంతి భోమగ్నగతిక్షత్రి పవిత్రంబంగనయా యావత్సం
ఖ్యాకావత్త్రాణి భవంతీత్యర్థః తేషు సప్తభాని త్యక్త్వా నిహం అవిష్టానియాని

తే ద్వేకైకస్యనక్షత్రస్యనాడికాద్యయంభదంచఘోర్వాంఘ్రియం క్షత్రమాత్ నూర్యా
ధిష్ఠితమృత్తి మాతస్య విత్యమానాః పాదా యావంతిః తేషా మేకైకస్య అర్థఘటికా
నియమేన జ్ఞేయా ఇతిభావః నిర్ణయంతిర మాహ. — సూర్యోదయాద్యాలయాత్
నూర్యాధిష్ఠితరాశి మాతస్య లగ్నానా మపి షట్కమేవ నియతం దివసస్య ప్రమాణం.
ఏక రాత్రాచేత్ నూర్యాస్తమయాది గుభాతిథా పున మూర్త్యోదయభవ్యంతం తథా
క్షమాత్ లగ్నాని షడేవ నియతాని ధివేయాః

అవ. రాత్రియందు ప్రాద్దును దెలుసుకొనుటకు సాధకమును
జెప్పుచున్నాడు —

తా. ప్రతిదినమందు నూర్యుడున్ననక్షత్రముమొదలున్నగత
నక్షత్రమువఱకు గణనచేసి, అందు ౭ నక్షత్రముల విడిచి తక్కిననక్షత్ర
ములకు నొక్కొక నక్షత్రమునకు రెండేసిగడియలచొప్పునను నూ
ర్యుడు తానున్ననక్షత్రముం దెన్నవపాదమందుండునో, ఆపాదము
మొదలు తక్కిన పాదములలో నొక్కొక పాదమునకు అరగడియ
చొప్పునను గణనచే టుగా నేర్పడినమొత్త ముప్పటికి గతించిన గడియ,
లనియు, నూర్యుడున్న రాశిమొదలునూర్యాస్తమయమువఱకు రాసు
లనియు, అస్తమయము మొదలు మఱుసాడు సూర్యోదయము వఱకు
౩ రాసులనియు నభిప్రాయము.

అవ విష్టిదినా న్యాహ. —

రాకా పూర్వారేఖ్య మీతి దినయో ర్విష్టి స్థితే మృత్యునా

సైకాదశ్యపి మృత్యుకృ త్పరపరే విష్టి కృతుర్థీ తయోః,

సప్తమ్యత చతుర్దశీతి దినయో జ్ఞాతా తు పూర్వా తయో

ర్విష్టిః స్యా ద్దశమీ తయోః పరపరే కృష్ణే స్థితీయా సదా. 822

వా. — రాశీతి, విలే కుక్షియే రాకా పూర్ణమా అష్టమీ ప్రసిద్ధా ఇతి దిన
యో ర్దివసయోః పూర్వదశే పూర్వార్థే విష్టికర్తృకరణం న్యాత్. నా మృత్యుదా
మతః పరిణే భవేత్. అస్య కుష్టమృత్యుసంబంధినో ఏకాదశీచతుర్దశీ తయో ర్దివసయో
రపి పుదశే ఉత్తరాధౌ విష్టిః న్యాత్. కృష్ణే ఒహంశమయే సప్తమీ చతుర్దశీదినయో
స్తువిష్టిః పూర్వార్థే న్యాపి నాతా న్యాత్ అస్మిన్న పక్షే దశమీ తృతీయేతి దినయోః
పుదశే ఉత్తరాధౌ నదా సప్తదా విష్టిః న్యాత్. ఏషా మృత్యుకృద్భవేత్. కుభకర్త
వ్యీతి శేషః.

అవ. భద్రకరణదినములఁ జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. శుక్లాష్టమీ పూర్ణిమా కృష్ణచతుర్దశీ కృష్ణసప్తమీతిథుల పూర్వార్థమందును, శుక్లకాదశీ శుక్లచతుర్థీ కృష్ణనవమీ కృష్ణతృతీయల యుత్తరార్థమందును భద్రకరణము సంభవించుచున్నదిగాన నవి శుభకర్మలవిషయమై మృత్యుప్రదము లవి యెఱుంగఁదగినది

అవ. హాలచక్ర మాహ.—

స్యా చక్రం హాలనామకం సమచతుష్కణం లిఖేచ్చ క్కమా దీకాన్యాం రవిముక్తభాది విలిఖేద్ధిష్ఠ్యాని చిత్వప్తసు,

గం గా గా గా గ మా గు రు శ్చ సతతం క్షేయం మహాదితు భం దద్యా త్పూర్ణఫలం విదితు విఫలం భూమిప్రవేశే కృషా. ౧౭౩

వ్యా.—స్యాదితి. సమచతుష్కణం సమచతుశ్చక్రం చక్రం విలిఖేచ్చేత్ హాలనామకం లాంగలాభ్యం చక్రం స్యాత్. అత్ర ఈశాన్యాం ఈశాన దిక్పిఞ్చితి త్యక్తః క్రమాత్ అష్టకు వితు రవిముక్తభాది మాత్యదిక్కుప్తనక్షత్రప్రభృతి యథాతథా గంగాగాగమాదుః అక్షరసంఖ్యయా గం త్రిణి గా త్రిణి గా త్రిణి గ రుచ గ త్రిణి మా రుచ గు త్రిణి రుః ద్వే వింశి ధిష్ఠ్యాని సప్తవింశతి నక్షత్రాణి విలిఖేచ్చేత్ మహాదితు భం భూవ్యవక్షిణ్యహేత్రరాసు చతస్సుభా వితు నితంత్రాణి త్యక్తః కృషా కృషిరనివితయే భూమిప్రవేశే భూర్ణఫలం భూర్ణలా భం సుఖం దద్యాదితి క్షేయం విదితు ఈశాన్యాగ్నేయైర్ముతిరాయశ్చైవ నీతనక్షత్రాణి విఫలం ఫలాభావం దద్యాదితి క్షేయం దైవక్షేపితి శబ్దః.

అవ. హాలచక్రమును జెప్పుచున్నాఁడు.—

తా. సమచతుష్కణమగు హాలచక్రమునువ్రాసి, అందు తత్కాలమున నూర్యుఁడండి పదిలిసనక్షత్రముమొదలుగనీశాన్యాద్యష్టదిక్కులయందును క్రమంబున , ౩, ౩, ౫, ౩, ౫, ౩, ౨ ఈసంఖ్యలవ్రకారముగ ౨౭ నక్షత్రముల వ్రాయఁగా, పాద్మకీణ చల్లిమోత్తరదిశల నున్న సతతములయందు కృషిచేయుటకు భూమిని బ్రవేశించిన సంప్రాప్త్యఫలంబును, ఈశాన్యాదివిదిక్కులయందున్న సతతములనొక కృషిభూమిం బ్రవేశించిన నిష్ఫలముం గలుగును.

అవ. భూమిప్రవేశే తిథిన రనక్షత్రా వ్యాహ —

మైత్రాక్షత్రయదోహిణివసుమఘాదిస్తోత్రరాంత్యానురే

స్వార్యరజ్జుకవేర్జినేషు శుభదో మధ్యస్తు చాంబ్రే దినే,
త్యక్తౌ రిక్తదినాదిదగ్ధదినాన్ దర్శావమావై ధృతి
వ్యాఘాతవ్యతిపాతవిష్టిదివసాన్ శేషాః కృషా శోభనాః 324

వ్యా — మిత్రేణి. మిత్రాత్మకయతోహితీ వసుమహుదస్తోక్తరాంత్యానుకే
షు అనూరాధా నాస్త్యదిత్రా స్వాతి తోహితీ దివిష్టా నుభాశ్వన్యక్తిరాత్రియరేవతి
మాశేషు ఏలేషు త్రయోదశశత్రేషు ఆర్ద్రాపక్షకవేః శుభశుభముదకుకాణామిత్యర్థః.
దినేషు వారేషు శుభదః శుభశుభదః. కృషీస్తారంభ ఇతిశేషః. చాంబ్రే దినే సోమ
వారే శుభమధ్యమధ్యశుభప్రదః. రిక్తదినాదిదగ్ధదినాన్ రిక్తాః ప్రతిష్ఠాః దినాదిః
ప్రతిపత్ దగ్ధదినాః శుభతిథయశ్చఏతాన్ వశ్యోఽమావాస్యా అమా పూర్వోక్తా
విధృతివ్యాఘాత వ్యతిపాతాః ప్రతిష్ఠాః విష్టిశ్చద్రకణం ఏతాన్ దినసాన్ త్యక్తౌ
విషాదశేషా నీలముః కృషా కృషికత్తణి శోభనాః శుభప్రదాః

అవ. కృషీభూమిని బ్రవేశించుటకు తిథివారసత్తములఁ
జెప్పుచున్నాఁడు. —

తా. అనూ, హ, చి, స్వా, రో, ధ, మ, అశ్వి, ఉఫ, ఉషా,
ఉభా, రే, మూ, ఈ గతి నక్షత్రములును భౌమ బుధ గురు శుక్రవా
రంబులును కృషీస్తారంభమునకు శుభకరములనియు, సోమవారము
మధ్యమవనియు, రిక్తతిథులును, దగ్ధతిథులును, ప్రతిపత్తును, అమా
వాస్యయు, పూర్వోక్తమైన అవమయు వైధృతి వ్యాఘాత వ్యతిపాత
నానుయోగములును భద్రకరణమునువీనింబరిత్యసంచి తక్కినదినములు
కృషీ! యోగ్యములని యెఱుంగఁదగినది.

అవ. బీజఫణిచక్ర మాహ —

బిందూనామితి సప్తవింశతి మృజం సంలిఖ్య బింద్వగ్రహో
రేఖాబి స్త్రీబిః పునః పున రథ శ్చోర్ధ్వం చ తన్మూలతః,
తన్మూలగే నైలిఖే ద్వితీయే య ఇమా సర్వభూతభా ద్దన్యతే
నక్షత్రేష్వపి సత్త్వచ క చూనా ద్రా హో స్థిత్వానా. 325

వ్యా — బిందూనామితి ఋశమనకాంబిందూనాంసప్తవింశతినంబిఖ్యబిం
ద్వగ్రహః సప్తవింశతి మత్పతి నుబింద్వగ్రహాభ్యేత్యర్థః తన్మూలగేఖాబిః రేఖాత్రి
యేణాః ఆదోభాగేచతుర్థదింశతిత్యర్థః సప్తవింశతినంబిఖ్యేయేదితిశేషః.
తన్మూలగేపూర్వంనుస్థిత బిందూరేఖాసమాప్తేతస్యమూలమరభ్యో ఊర్ధ్వమూర్ధ్వభాగే

విందుత్రయం సంస్థయేత్. ఆప్తమవిందుం విహాయ ఏకాదశవిందు సభ్యంత మితి శేషః ఏవం పునఃపునః రేఖాసమా పిబిందుమాతభ్య అథోభాగే ఉద్భవభాగే చ ద్వాదశ మదశవింశతి చతుర్వింశతి విందుకా వేష్టయేత్ విందుపరిత్యాగః కుతో లభ్యత ఇతి చేత్ నిత్యమాణ్లోకే 'బహిష్టుపద' వీత్యుక్తత్యాత్. తస్య బీజఫణిచక్రస్య ఆగ్రే ప్రథమ విందా లిఖేత్. రాహ్వధిష్ఠితనత్త మితి శేషః. తతః స్వర్ణానుభావ రాహ్వధిష్ఠితనత్త మాంభ్య నక్షత్రేషు చక్రగతనక్షత్రేషు మధ్యే నిత్యచక్ర చలనా నిత్యనక్షత్ర సభ్యంతం విలోమతః గణ్యతే. నక్షత్రజాలమితి శేషః. యద్వా రాహవో రాహుసంబంధితర్వాది వా ముక్తనక్షత్రప్రభృతి వాగణ్యతే.

అవ. బీజఫణిచక్రస్వరూపమును జెప్పవచ్చును —

తా. ఒకవసుసగ ౨౭ విందువులనగా; ౦ ఇట్టి చిహ్నములువ్రాసి అందు మొదటనున్న మూడువిందువులయందు మూడురేఖలఁ బ్రారంభించి, ౪-వ విందువును నదిలి ముందువ్రాసియున్న రేఖల ౫, ౬, ౭ ఈ విందువులతోఁ గలిపి మఱల ౮-వ విందువును బరిత్యజించి, తరుిది ని ౩ విందువుల కొక్కొకవిందువువకుసను బరిత్యజించుచు తక్కినవిం దువులలో నుక్తక్రమంబున రేఖల వ్రాయఁగా బీజఫణిచక్రమగును. ఆచక్రంబున మొదటి విందువునందు రాహువున్న నక్షత్రమునైనను తత్కాలమున రాహువునదిలి నక్షత్రమునైనను వ్రాసి అదిమొదలు తలక్రిందుగ నన్నినక్షత్రములను ౨౭ విందువులయందును వ్రాయవలయును.

అవ. చక్ర ఫల మాహ. —

చక్రం బీజఫణిం విలిఖ్య ఫణిభా త్తన్మాద్భి నాశం త్రయం
కంతే త్రిణిపి కజ్జలం చ జతరే భాని క్రమా ద్ద్వాదశ,
దద్యు శ్చాన్నసమృద్ధి మత్ర కృషితో నిస్తండులత్వం త్రయం
పుచ్చే త్వీతిభయం బహిస్తు షడపి ప్రా స్వీజసంస్థాపనే ౪౭౪

వా. — చక్ర మితి. బీజఫణిం త్రాహ్వో కం చక్రం విలిఖ్య ఫణిభా చ్చక్రస్థి తనక్షత్రప్రభృతి తన్మాద్భి సజిగింపి త్రియం నక్షత్ర త్రితయం నాశం కంతే బీజఫణి కంతే త్రిణి నక్షత్ర త్ర యపి కజ్జల మంజనం సంజనద్ధాన్య మిత్యుః జతరే ఉదరే ద్వాదశనక్షత్రాణి ఆప్తసమృద్ధిం పుచ్చభాశే త్రియం త్రిణి తత్కాలే కృషితః కృషి కర్తవ్యః నిస్తండులత్వం ధాన్యాభావం బహి ర్భాగ్యే శేషే స్థితం పుష్కలత్రాణి ను క్తభయం కలభాదిభయం క్రమాత్ క్రమతః ప్రాస్వీజసంస్థాపనే ప్రథమబీజావాసే దద్యు రితి సవ్యక్ర సంబంధః.

అవ. చక్రఫలమును జెప్పుచున్నాడు —

తా. పూర్వోక్తక్రమంబున నన్ని సక్షత్రముల వ్రాయఁగా చక్రశిరమును బొందియున్న 3 సక్షత్రములు బీజావాపవచయమై హః నిని కంఠముననున్న 3 సక్షత్రములు కృష్ణధాన్యమును కుక్షీలోనున్న ౧౨ సక్షత్రములు అన్నసమృద్ధిని లోకేయందున్న 3 సక్షత్రములు తండులాభావమును మూడేసిబిందువులనడుముఁ బరిత్యజింపఁబడియున్న ౬ బిందువులలోనున్న సక్షత్రములు వైర్లకుమిడతలు మొదలై న యీ తిబాధలం గలుగఁజేయును.

శ్లోపాయా మథ మూలభే శుభగృహే లగ్నే విశుద్ధేఽష్టమే సంపూజ్యఖిలదేవతాః కృషిభువం సంస్పృశ్య సన్తంగతైః, 'ఓం విశ్వే మహితే నమో భగవతే త్యేజేన సంమంత్రితాం బీజావాపన మాద్యమేవ ఫలదం కుర్యాత్సుతారాను వా. 327

త్యా.—శ్లోపాయా మితి. శ్లోపాయాం శ్లోపానక్షత్రే ఆధరా మూలభే మూలానక్షత్రే శుభగృహే శుభగ్రహసంబంధిమిలగ్నే బీజావాపనలగ్నా దష్టమలగ్నే విశుద్ధే గ్రహరహితే నతి ఆఖిలదేవతాః గంపత్యాది నకలదేవతాః సంపూజ్యసమ్యక్ గర్భ యిత్యా 'ఓం విశ్వే మహితే నమో భగవతే' ఇత్యేజేన మంత్రిత సమమంత్రితాం సమ్యక్ గభిమంత్రితాం కృషిభుః కృషిభూమిం సన్తంగతై ర్వాత్మాదిమంగతై స్సంస్పృశ్య సుప్త్యై ఆద్యం బీజావాపనం సుతారాను శుభనక్షత్రేషు వా కుర్యాత్.

అవ. బీజావాపనమంత్రవిధినిఁ జెప్పుచున్నాడు.—

తా. అత్యంతముఖ్యంబులగు శ్లోపామూలనక్షత్రములయందైనను శుభనక్షత్రములయందైనను అష్టమశుద్ధిగల శుభగ్రహసంబంధ లగ్నమందు సకలదేవతలం బూజించి 'ఓం విశ్వే మహితే నమో భగవతే' అను నీమంత్రముచేత సభిమం తింపఁబడిన కృషిభూమిని మంగళ వాద్యాదులతోడ స్పృశించి ప్రథమబీజావాపనముఁ జేయవలయును.

అవ. బీజావాపన తిథివారసక్షత్రా న్యానా.—

రిక్తావస్థవిషప్రదోషరహితే వారే శుభానాం గృహే ధీ ప్రసాదోద్భుద్గురు వాసురమఖావిష్టుత్రయాభ్యోదుమ, బీజావాపన మాద్యమేవ ఫలదం స్యాత్సూర్యసన్యే వరే యద్యర్థగ్రహవాసరేషు యదివా తద్యర్థబీజం వసేత్.

వ్యా. రిక్తతీ, రిక్తాః ప్రసిద్ధాః పర్యాజీ పంచపర్యాజీ విహః విషభుటికాః ప్రదోషః ప్రదోషకాలః ఏతైఃరహితే తిథౌ శుభానాం శుభగ్రహాణాం వారే వాసరే గృహే శుభానాం లగ్నే శ్రీప్రస్వాతిమృదుభుగ్వానురతుభూవిష్ణుక్రయాభ్యోదయభు శ్రీపూజీ అశ్వినీహస్తపుష్యం స్వాతీప్రసిద్ధా మృదుని చిత్రా కేవలీ మృగశిర్షానూ రాధాభుగ్వాజిరోహిణ్యుత్తరాశ్రియం అనురం మూలం మఖా ప్రసిద్ధా విష్ణుశ్రియం శ్రవణధనిష్ఠాకరతారాఏతదాభ్యేషు ఏతత్సంజ్ఞేకేషు ఉదయభు నక్షత్రేషుచ భూర్వసస్థి అనరసస్థివా ఆద్యం ప్రథమం బీజావాసనం ఫలదమేష స్వాత్. యదినా యద్యా యవ్యర్ణగ్రహవాసరేషు యాద్యో విరోధో గ్రహః తద్వాసరేషు తద్వర్ణబీజం విరోధే. భానుశుభవాసయోః కర్తవీజాని సోమశుక్రవాసయోః క్షేత్రబీజాని బుధశు యవాసయోః పీతబీజాని శనివాసరేషు కృష్ణబీజాని విరోధి భావః.

అవ. విత్తనముః జల్లుటకు తిథివారనక్షత్రములః జెప్పుచు న్నాడు. —

తా. రిక్తతిథులును పంచపర్వంబులును త్యాజ్యఘటికలును ప్రదోషకాలంబును వీనిం బరిత్యజించి తక్కినతిథులయందును, శుభగ్రహసంబంధులగు వారములయందును, శ్రీప్రసంజ్ఞకంబులగు నశ్వినీహస్తపుష్యనక్షత్రములయందును, మృదుసంజ్ఞకచిత్రారేవలీ మృగశిర్షానూరాధలయందును, స్థిరసంజ్ఞకంబులగు రోహిణ్యుత్తరోత్తరాషాఢోత్తరాభాద్రలయందును, స్వాతి మూల మఖ శ్రవణము ధనిష్ఠ కేతభిషక్కు ఈనక్షత్రములయందును విత్తనములు జల్లిన ఫలప్రదమగుననియు, నొకపక్షంబున నేవన్నెగలవిత్తనము జల్లుట కావన్నెగలగ్రహములవారములు శుభకరంబు లనియు ననుట.

అవ బీజావాప్తౌ లగ్నఫలా న్యాహ —

మేషే చే త్పుశునాశనం బహుఫలం చే త్కర్కటే చే ద్ధతు శుర్యా త్ప్రొణహృతిం చ సస్యహరణం లగ్నే మృగే సర్వదా, సింహే చోరభయం ఘటే బహుభయం బీజాపి రాద్యా శుభా కన్యాగోరుషయుగ్మవృశ్చీకధను వ్షేతేషు ధాన్యప్రదా. 329

సప్తమబిందు స్సమాప్తః.

వ్యా. — మేష ఇతి. ఆద్యాప్రథమా బీజాపి క్షిజావాసః మేషే మేషులగ్న చేత్ పశునాశనం ఆనద్యన్నాశనం శుర్యాత్. కర్కటేచేత్ బహుఫల మధికలాభం

ధటే తులాయాం ప్రాణహృతిం ప్రాణవాళసం మృగే లగ్న మకరలగ్న పశ్యదా సస్య
హరణం సింహే సింహలగ్న చోరభయం ఘటే కుంభలగ్న బహుభయ మధికభీతిం
కుర్యా దితి సస్వత్ర సంబంధః. కన్యాగోరుపయుగ్నవృశ్చికధనుష్ట ఏకేషు లగ్నేషు
చీవాప్తిః కుభా కుభప్రదా ధాన్యప్రదా చ న్యా దితి శేషః.

శ్లో. యజ్ఞనా వేంకటాశ్వేన రచితాయాం సతాం ముదే,
కాలామృతస్య టీకాయాం సప్తమో చిన్దు ర వ్యభూత్.

అన. విత్తనము జల్ల నారంభించుటకు లగ్నఫలమును జెప్పుచు
న్నాడు. —

తా. మేషలగ్నమునందు విత్తనముజల్లుట కారంభించిన పశు
నాశనంబును, కటకమునందు బహుఫలంబును, తులయందు ప్రాణహ
నియు, మకరమునందు సస్యహనియు, సింహమునందు చోరభయం
బును, కుంభమునం దధికభీతియు, కన్యావృషభమీనమిగునవృశ్చిక
ధనుర్లగ్నములయందు కుభనమృద్ధి ధాన్యసమృద్ధియుం గలుగునని
యెఱుంగఁదగినది.

సప్తమచిన్దుత్ర సమాప్తము.